

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВИЙ ВІСНИК
МІЖНАРОДНОГО
ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія:
ФІЛОЛОГІЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 20 том 2

Одеса
2016

Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 455 від 15.04.2014 р.

Серію засновано у 2010 р.

Засновник – Міжнародний гуманітарний університет

Друкується за рішенням Вченої ради Міжнародного гуманітарного університету протокол № 6 від 29 лютого 2016 р.

Видавнича рада:

С.В. Ківалов, акад. АПН і НАПрН України, д-р юрид. наук, проф. – голова ради; **А.Ф. Крижановський**, член-кореспондент НАПрН України, д-р юрид. наук, проф. – заступник голови ради; **М.П. Коваленко**, д-р фіз. мат. наук, проф.; **С.А. Андронаті**, акад. НАН України; **В.Д. Берназ**, член-кореспондент НАПрН України, д-р юрид. наук, проф.; **О.М. Головченко**, д-р екон. наук, проф.; **Д.А. Зайцев**, д-р техн. наук, проф.; **В.М. Запорожан**, д-р мед. наук, проф., акад. АМН України; **М.З. Згуровський**, акад. НАН України, д-р тех. наук, проф.; **В.А. Кухаренко**, д-р філол. наук, проф.; **І.В. Ступак**, д-р філол. наук, доц.; **Г.П. Пекліна**, канд. мед. наук, проф.; **О.В. Токарев**, Засл. діяч мистецтв України.

Головний редактор серії – доктор філологічних наук, професор **І.В. Ступак**

Відповідальний секретар – кандидат філологічних наук, доцент **Л.І. Морощану (Демьянова)**

Редакційна колегія серії «Філологія»:

Н.В. Бардіна, доктор філологічних наук, професор; **О.А. Жаборюк**, доктор філологічних наук, професор; **К.Б. Зайцева**, кандидат філологічних наук, доцент; **М.І. Зубов**, доктор філологічних наук, професор; **Е. Пирву**, кандидат філологічних наук, професор; **В.Д. Каліущенко**, доктор філологічних наук, професор; **Т.М. Корольова**, доктор філологічних наук, професор; **В.А. Кухаренко**, доктор філологічних наук, професор; **В.Я. Мізецька**, доктор філологічних наук, професор; **І.Б. Морозова**, доктор філологічних наук, професор; **О.М. Образцова**, доктор філологічних наук, професор; **Н.В. Петлюченко**, доктор філологічних наук, професор; **В.Г. Таранець**, доктор філологічних наук, професор.

Повне або часткове передрукування матеріалів, виданих у збірнику «Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету» допускається лише з письмового дозволу редакції.

При передрукуванні матеріалів посилання на «Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету» обов'язкове.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 16819-5491Р від 10.06.2010

Адреса редакції:

Міжнародний гуманітарний університет, офіс 502,
вул. Фонтанська дорога, 33, м. Одеса, 65009, Україна,
тел. (+38) 099-547-85-90, www.vestnik-philology.mgu.od.ua

© Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.

Серія: «Філологія», 2016

© Міжнародний гуманітарний університет, 2016

РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ
ТА СХІДНІ МОВИ

*Bobrovnyk S. M.,
National Technical University of Ukraine
"Kyiv Polytechnic Institute"*

ETYMOLOGY OF ENGLISH IDIOMS

Summary. The article deals with the etymology of English idioms. It reveals the notion of this phenomenon and its reflection in the English language. It researches the fields of this concept, defines the meaning of an idiom and the meaning of the term "etymology" and the origin of English idioms. Idioms are social and cultural phenomena that reflect social psychological characteristic of behavior, they relate to the communicative human behavior which implies norms, rules and traditions of communication of this or that lingua-cultural community. One of the most important aspects in the study of the English language is the study of English idioms. In any language there are expressions in which the individual words that make up this expression lose their original meaning. Everyone strives to express ideas and thoughts expressively and it is impossible without idioms which are present in every language of the world. They strengthen the speech and improve understanding cultural norms of the community. This article is undoubtedly relevant as it contains idioms of the modern English language which reveal the beauty of the language. And a great significance is given to the etymology of the idioms' origin, as it is easier to learn and understand the idiom when you know the origin of it.

Key words: idiom, etymology, origin, expression, meaning, community, activity.

Introduction. One of the most important aspects in the study of the English language is the study of English idioms. In any language there are expressions in which the individual words that make up this expression lose their original meaning. The general meaning of this expression is not made up of individual meanings of words. Etymology comes from ancient Greece. The original meaning of the word "*etymos*" is real, authentic. The second constituent of this term is "*logia*" which means "*science, study*". Thus, etymology is the science which is closely connected to the origin of words. Why do we need etymology? Not only for general development and being well-learned, but knowing the derivation of idioms can help us remember words and phrases, form certain associations with them. It greatly increases the knowledge of the language and broadens thesaurus. An illustration is such a common word as "*hippopotamus*" which is known for everybody, but no means all know why it defines a wonderful animal. This word includes two parts "*hippos*" (a horse) and "*potamus*" (a river), i. e. "*hippopotamus*" could be defined as "*river horse*" by this notion. Many Ukrainian words originate from Latin and Greek words. The examples are "*micro*" (*small*), "*phone*" (*speak*), "*scope*" (*see*), "*tele*" (*distance*). Such roots are the components of the compound nouns: "*microphone, microscope, telephone, telescope*". The point is that teaching students about the etymology of idioms can help to remember them easier and to use idioms correctly in speech.

Aim and tasks. The aim of this article is to reveal the meaning of some English idioms, their etymology, to study and analyse the origin of the English idioms, to classify the origin of idioms into groups reflecting different themes. As this knowledge can make

a great contribution to understanding the language better and express the ideas noticeably and dramatically. Using idioms can help you to establish contact with the people you are talking to and to avoid the reputation of a "very serious" person. The more you use idioms in your speech in the right context the better people think of you. It can witness your good knowledge of the language and the culture. Studying phrasal verbs enriches the speech, widens thesaurus, promotes effective communication and generalizes knowledge about the country and its culture.

Theoretical background. The science which deals with idioms is called phraseology. The main principles of phraseology as a linguistic discipline were worked out by N. Chomsky [4], B. Fraser [6], V.V. Vinogradov [1], A.V. Kunin [2] and other linguists. Modern foreign philology is concentrated on the corpus-based studies of idioms [5], their syntactic peculiarities and cultural context [8].

S. Alavi defines idioms as "multi word expressions which meanings cannot be deduced from the meaning of their parts in an entirely compositional method" [5, p. 170].

According to B. Frazer, idioms organize one important part of the language and culture. Knowing a language means knowing idioms of the language. Unlike from commonplace phrases, idioms tend to be frozen in form and denotation and don't allow change in structure and meaning [6, p. 22].

Interpretation of idiomatic expressions by A.V. Kunin defines idioms as rethinking of semantic transformation of literal meaning of the speech and language prototype of a phraseological unit creating phraseological abstraction. Rethinking, being one of the ways of reflection of reality in the human mind is associated with the playback features reflected by objects on the foundation of communication between them [2, p. 98].

Thus, there are many different approaches to the defining idioms. In the context we understand every word, but we cannot understand the whole meaning. These difficulties are connected with idiomatic expressions. According to A.A. Reformatsky, phrasal or idiomatic expressions are the words and word-combinations which are specific for the speech of different population groups by class or professional indication. The term phraseology comes from French "*phraseologie*" or Greek "*phrasis*" – "*expression*" and *logos* – "*study*". Many scientists define this branch of lexic as idioms [3, p. 70].

According to C. Ren an idiom is a fixed group of words the meaning of which is not clear from the denotation of each single word and can be understood at large, idioms are made of a set of words or phrases. Idioms are a kind of cultural phenomenon. So, they are not the results of the individuals, but they are the results of collective intellectual in the civilization, which are influenced by politics, trade, crafts, religion, and art, and so on. English idioms are affected by English culture, which focus on social activities [9].

In phraseological unity the connotation of the whole is never equal to the sum of the denotations of the elements. This is a qual-

itatively new meaning, which appeared as a result of a peculiar “chemical” combination of words. Phraseological unity is recognized by both external and on internal grounds. External formal features are conventional, deceptive, unstable and do not play a crucial role. They relate to unchangeable word order and the inability to be substituted by a synonym or some other word that compose the unity of the idiomatic unity [1, p. 140].

Preliminary sampling. The analysis of the texts of different genres can give us the material to outline the characteristic features of the idioms.

Take a look at this text, you have read the following text:

“*Sam is a real cool cat. He never blows his stack and hardly ever flies off the handle. What’s more, he knows how to get away with things. Well, of course, he is getting on, too*”. Obviously, the style cannot be called a literature style, but native speakers in conversation with each other often use such idioms.

In close accordance with the American idioms dictionary idiomatic expressions used in the foregoing example have the following meaning: “*to be a (real) cool cat*” defines as “*to be a really calm person*”; “*to blow one’s stack*” signifies “*to lose control*”; “*to fly off the handle*” means “*to become excessively angry*”; “*to get away with something*” is an equivalent to “*to perpetrate an illegitimate or tricky act without any harm*”; “*to be getting on*” is interpreted as “*to get older*”; “*pepper and salt*” means “*black or dark hair mixed with silver or grey*”; “*to make up for something*” is equal to “*to recompense for something*”; “*to take it easy*” has several meanings – “*to relax, to have a rest, not to worry*”; “*to work out*” is “*to exercise, to do gymnastics*”; the interpretation of the idiomatic expression “*to turn in*” means “*to go to bed at night*”; “*like a breeze*” defines as “*without any effort, easily*”; “*to have got it made*” is interpreted as “*to be successful*” [6].

From this example we can see that idioms take a significant place in studying of the language. Idioms are often used by Americans and Englishmen as they are usual for them, but for the people studying the language it can be as a foreign language that is difficult to understand.

The form of alike idiomatic expression is stable; many of them cannot function in another form. Studying the sources of these idioms and their usage in the sentences or situations can help greatly to express the ideas and thoughts accurately and be sure in their correct usage. The meaning of idioms does not coincide with the meaning of the words comprising them. Word for word translation of idioms into other languages does not reflect its accurate sense or it gives absolutely different meaning.

Many words in idioms obtain metaphorical meaning; many of them got figurative meaning and they are used in description of actions or circumstances more or less similar topics which caused them to the usage. It often happens that previous metaphorical meaning of such idioms is clear. For instance, “*to keep one’s head above water*”; “*to be left stranded*” (to be in difficult situation); “*much water has flown under the bridge(s) (since)*” (a lot of time has passed since then and many things have changed); “*still waters run deep*”, etc.

Classification of idioms. People use many idioms without knowing their previous meaning. In preliminary consultation with lexicographic sources [7; 8] and quantitative analysis of the results we came to the conclusion that frequently used idioms in English can be classified into the main groups, ones which are connected with nature and natural phenomena, others with human activity, jobs.

Natural phenomena. There are some moon-related idioms in English, including “*to be over the moon*” that means to be delighted; “*to ask for the moon*” that denotes to make excessive and impossible demands; “*once in a blue moon*”, the phrase refers to something that takes place very seldom. For example: “*We only can see him once in a blue moon*”. Confusingly, “*a blue moon*” doesn’t refer to the actual colour of the moon; it means that when the full moon can be seen two times in a month. This takes place every two or three years. It’s believed that the word “*blue*” may come from the word “*belewe*”, that is interpreted as “*to betray*”; the “*betray moon*” was an supplementary spring full moon that would mean people could have to fast for an additional month during the Lent. The proverb in its present denotation was first documented in 1821. Other idioms are connected with human life and working experience, parts of body. For instance, the English idiom “*to turn a blind eye*” means to pretend not to have detected something. For instance: “*She has taken one of the cakes, but I turned a blind eye*”. Remarkably, this idiom is said to have appeared as a result of the prominent English marine hero Admiral Horatio Nelson, who, during the Battle of Copenhagen in 1801, is said to have purposely upraised his telescope to his blind eye, hence confirming that he would not see any indication from his superior giving him discernment to remove from the combat [10].

The English idiom “*to blow one’s own trumpet*” that denotes to brag about your own accomplishments is widely used by Americans. For example: “*Without meaning to blow my own trumpet, I became the of the class.*” Though, the expressions with the similar item had been in use for centuries, the concrete expression is first documented by Anthony Trollope in his 1873 work *Australia and New Zealand*. The idiom “*to play it by ear*” is also used by native speakers; it has the following meaning as: let’s see how all this will go. It means that things go by their plan rather than sticking to a well-defined plan, you will see how deals go and choose the course of action as you do. For instance: “*What time shall we go shopping?*”, “*Let’s see how the weather looks and play it by ear.*” This saying has its roots in music, as “*playing something by ear*”, it can be interpreted as to play music without reference to the notes on a page. This meaning of the phrase dates back to the 16th century, but the present use only came into being in mid-20th century America, chiefly referring to sports. These days, the expression can be used in any context [7].

Naval English idioms were borrowed from the speech of sailors as English has been a naval state, such as: “*to touch bottom*” denotes to be at the lowest or worst point; “*to hold at bay*” means – to keep somebody at the distance, not to let come closer; “*there are other (good) fish in the sea*” means there are many other brilliant or more appropriate people, things, chances, or possibilities in the world that one may find; “*to weather the storm*” denotes to cope with a difficult job; “*to rock the boat*” has the meaning to make troubles; “*to know how the ropes tie*”, e. g. if someone who “*knows the ropes ties*” it means that he is experienced at what he is doing. “*Showing someone the ropes*” means to explain to them how something must be done. For instance: “*Ask Mike, he knows how the ropes tie*”. This idiom has its origins in the golden age of sailing, when understanding how to tackle the ropes to run a ship and it was an indispensable marine skillfulness. By the middle of 19-th century it was a common slang expression, and it continues to exist nowadays [7].

If we take a well-known English idioms “*raining cats and dogs*”. It denotes a hard rain. For this kind of weather, we can say

it was *'bucketing it down'* when it's raining heavily. For example: *"Listen to that rain!" "It's raining cats and dogs!" "Look at how it pours! I am not going out in that storm. It's raining cats and dogs"*. The source of this weird phrase is vague, though it was first documented in 1651 in the poem of Henry Vaughan's collection "Olor Iscanus". Speculations about its origins dates from old-fashioned superstition of Norse mythology, but it can refer to the dead animals being swept away through the roads by floods [6].

Conclusions. We strive to have our speech understandable and clear and at the same time we willingly use words in unusual meaning, knowing that novelty and uncommonness affect our imagination and add liveliness and charm to our speech. Many idioms appeared in professional speech, as all types of human activity have its lexis, its specific terms which sometimes penetrate in metaphoric usage in literary language. Our speech transfers all richness of life and its interrelations, all thoughts and feelings. Literary language is ready to borrow special terms which are present in day-to-day existence. Idioms and sayings created by people from different spheres of activity, being precise, colloquial, vivid reflecting life can always find application in expressive speech. Sailors, cooks, hunters who needed to express a threat, order or warning were able to find bright word-combination, colorful metaphors connected with circumstances of their activity. These phrases impressed listeners' imagination entered their professional vocabulary. Afterwards some of these phrases got wider sense and were used in similar situation in another sphere, often with humor. And gradually the brightest and expressive phrases penetrated into literary language having become a universal heritage.

An indispensable condition for the successful mastering of the English language is the knowledge of idioms and idiomatic expressions, as well as the sources of their origin. In order to use this or that idiom, it is necessary to know its true origin. The assigned objectives and tasks were achieved. The sources of English idioms' origin were studied and analyzed. Having studied the origin of many English idioms it is obvious that all of them reflect different direction and topics: observation of nature, parts of body, people's activity, especially sailors' activity, trade, weather conditions. With the help of idioms information aspect of the language is added by sensitive-intuitive description of the world. For instance, if we take these proverbs: *"Rome was not built in a day"*; *"all roads lead to Rome"*. Being the biggest city, the center of the world, Rome played a significant role in life of people, and it was reflected in the language. Another source of idioms is parts of human body, which gave the largest number of idioms, e. g. *"to keep one's head"*, and also *"to have a head on one's shoulders"* means to be reasonable in different situations.

The English language has a long history. For centuries, it has accumulated a large number of idiomatic expressions that were once uttered by someone and they were liked by people and were fixed in the language, being successful, well-aimed and beautiful. And later the special layer of the language appeared, phraseology, the collection of fixed expressions with their special meaning. The range of areas of all idioms is diverse and wide. Frequently used idioms composed with the sea and natural themes are in the prospect of investigation in fiction.

Undoubtedly knowing the origin of the idioms can significantly help to learn the idioms faster. Thus, the perspective of our further investigation is the analysis of the previously distinguished groups of idioms in British and American fiction.

References:

1. Виноградов В.В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке / В.В. Виноградов // Избр. труды. Лексикология и лексикография. – М., 1977. – С. 140–161.
2. Кунин А.В. Асимметрия в сфере фразеологии / А.В. Кунин // Вопросы языкознания. – 1988. – № 3. – С. 98–107.
3. Реформатский А.А. Введение в языковедение / А.А. Реформатский. – М.: Аспент-Пресс, 1996. – 275 с.
4. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса / Н. Хомский. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1972. – 259 с.
5. Alavi S. Analyzing Idioms and Their Frequency in Three Advanced ILLI Textbooks: A Corpus-Based Study / S. Alavi, A. Rajabpoor // English Language Teaching. – 2015. – Vol. 8. – No. 1. – P. 170–179.
6. Fraser B. Idioms within a Transformational Grammar / B. Fraser // Foundations of Language. – 1970. – Vol. 6. – No. 1. – P. 22–24.
7. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. – Macmillan Publishers Limited, 2002. – 1692 p.
8. Spears R. NTC's American Idioms Dictionary / R. Spears. – National Textbook Company; McGraw-Hill, 2000. – 640 p.
9. Ren C. Translation of English Idioms from the Perspective of Cultural Context / Chi Ren, Hao Yu // Cross-Cultural Communication. – 2013. – Vol. 9. – No. 5. – P. 78–82.
10. 20 English Idioms with their Meanings and Origins [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.oxford-royale.co.uk/articles/bizarre-english-idioms-meaning-origins.html>.

Бобровник С. М. Етимологія англійських ідіом

Анотація. У статті розглядається етимологія англійських ідіом, розкривається походження ідіом і їх відображення в англійській мові, дається визначення ідіом і значення терміна «етимологія», приводяться приклади походження деяких англійських ідіом із прикладами вживання та історією походження. Одним із найбільш важливих аспектів у вивченні іноземної мови є вивчення ідіом, так як у будь-якій мові є вирази, де окремі слова, що становлять цей вираз, зрозумілі, а переклад виразу загалом неясний. Кожен прагне виразити свої ідеї й думки експресивно, і це неможливо без вивчення ідіом, які наявні в будь-якій мові світу. Ідіоми надають забарвлення мовленню, покращують розуміння культурних норм суспільства. Безсумнівно, стаття є релевантною, так як вона містить ідіоми сучасної англійської мови, проливає світло на походження цих ідіом, це надає можливість краще їх зрозуміти й засвоїти. Англійська мова має довгу історію. Протягом багатьох століть вона накопичувала велику кількість ідіоматичних виразів, які були колись сказані кимось, сподобалися людям своєю своєрідністю й чіткістю формулювання, закріпилися в мові, стали успішними, влучними та красивими. А пізніше з'явився спеціальний прошарок мови, фразеологія, як сукупність стійких виразів із їхнім особливим змістом. Діапазон площ усіх ідіом різноманітний і широкий. Отже, вивчення ідіом є необхідною умовою вивчення іноземної мови, а знання походження таких виразів допоможе засвоїти їх краще і правильно вживати в мовленні.

Ключові слова: ідіома, етимологія, походження, значення, спільнота, діяльність.

Бобровник С. Н. Этимология английских идиом

Аннотация. В статье рассматривается этимология английских идиом, раскрывается происхождение идиом и их отражение в английском языке, дается определение идиом и значение термина «этимология», приводятся примеры происхождения некоторых английских идиом с примерами употребления и историей происхождения. Одним из наиболее важных аспектов в изучении иностранного языка является изучение идиом, так как в любом языке есть выражения, в

которых отдельные слова, которые составляют это выражение, понятны, а перевод выражения в целом неясен. Идиомы придают речи окраску, улучшают понимание культурных норм общества. Отсюда следует, что изучение идиом является необходимым условием изучения иностранного языка, а знание происхождения таких выражений поможет усвоить их лучше и правильно употреблять в речи.

Ключевые слова: идиома, этимология, происхождение, значение, сообщество, деятельность.

Борис Д. П.,
аспірант кафедри англійської філології та філософії мови
імені професора О. М. Мороховського
Київського національного лінгвістичного університету

МЕХАНІЗМИ ТА МОДЕЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ АПЕЛЯТИВАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКИХ НЕОСЛЕНГІЗМАХ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Анотація. Стаття присвячена проблемі ідентифікації й аналізу механізмів апелятивації в англійському слензі початку ХХІ століття. Виділено та систематизовано моделі реалізації деонімічних метафтонізації й метонімізації в англійських неосленгзізмах.

Ключові слова: апелятивація, деонімічна метафтонімізація, деонімічна метонімізація.

Постановка проблеми. Із позицій білатеральної теорії знака розвиток вокабуляру англійського сленгу можна звести до трьох основних векторів: 1) паралельний розвиток нової форми та нового значення; 2) розвиток нової форми за збереження наявного значення; 3) розвиток нового значення за збереження наявної форми. У межах саме третього вектора реалізуються незмінно високопродуктивні механізми перенесення значення слова за принципами подібності (лексична метафоризація) й суміжності (лексична метонімізація). Водночас, незважаючи на значний обсяг наукових напрацювань у царині лексичної тропеїки англійської мови загалом, новим і досі недослідженим напрямом є аналіз процесів метафоризації та метонімізації в сленгу під час апелятивації, тобто переходу власних імен у загальні назви.

Різноманітні аспекти зміни семантики англійських сленгів мів вивчалися в останні десятиліття К. Сорнігом (кількісні та якісні зміни в значенні сленгів [1]), М. Маковським (семасіологічні перетворення й омонімія сленгу в етимологічному ключі [2]), К. Еблі (генералізація/спеціалізація значення, меліорація/пейорація значення, тропеїка у творенні сленгу [3]), Е. Маттіелло (полісемантизація та метафоризація сленгів [4]), М. Адамсом (когнітивний вимір і поетика сленгу [5]) і Дж. Коулманом (сленг у світлі семантичних змін і народної етимології [6]). Водночас семантичні особливості творення неологізмів англійського сленгу початку ХХІ сторіччя досі не ставали об'єктом окремого дослідження.

Метою статті є встановлення механізмів і моделей реалізації апелятивації в англійських неосленгзізмах початку ХХІ століття.

Досягнення цієї мети передбачає розв'язання таких завдань:

1) виявити загальні механізми апелятивації шляхом аналізу диференційних ознак онімів та апелятивів;

2) виділити й систематизувати моделі реалізації кожного механізму апелятивації в англійських неосленгзізмах початку ХХІ століття.

Емпіричною базою дослідження стали 165 деонімічних апелятивів, вилучених шляхом суцільної вибірки із тлумачних словників англійського сленгу: „The Concise New Partridge Dictionary of Slang and Unconventional English”, „Vice Slang” і „The Routledge Dictionary of Modern American Slang and Unconventional English”.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під *апелятивацією* (рідше позначуваною також терміном *деонімізація* [7, с. 54]) прийнято розуміти перехід власних імен (*онімів*) до розряду загальних назв (*апелятивів*). Складний процес перетворення, при якому онім втрачає свої диференційні риси, набуваючи ознак апелятива, обов'язково супроводжується змінами семантичного плану.

Оскільки будь-які семантичні трансформації при апелятивації відбуваються в умовах втрати власним іменем одних характеристик і набуття інших, нашим першочерговим завданням є уточнення диференційних ознак власних імен і загальних назв. Незважаючи на значну кількість вітчизняних і зарубіжних праць, присвячених цьому питанню, розмежування апелятивів та онімів досі залишається однією з фундаментальних проблем сучасної теорії номінації.

Т. Хвесько вказує, що семантика власного імені відрізняється від семантики загального імені в трьох основних компонентах: номінативному (денотативному), поняттєвому (сигніфікативному) і структурному [8, с. 13].

У номінативному плані відмінність між апелятивами та онімами виявляється в різній реалізації антиномії «індивідуалізація – узагальнення». О. Суперанська із цього приводу пише, що, «на відміну від імен загальних, які даються класам об'єктів (...), власні імена даються індивідуальним об'єктам, що мають, крім того, загальні імена (імена класів) і слугують для виділення об'єктів із цих класів» [9, с. 98]. Схожої думки дотримується Ю. Карпенко, зауважуючи, що функція власних імен полягає в роз'єднанні однорідних об'єктів, а функція загальних назв – у їх об'єднанні [10, с. 49]. Протиставлення апелятивів та онімів за критерієм релевантності/нерелевантності належності до певного класу розглядається також В. Бондалетовим [11, с. 27], Д. Єрмоловичем [12, с. 9], А. Сарагосою [13, с. 211–212].

У поняттєвому плані в апелятивах на першому місці стоїть вираження поняття, на другому – позначення об'єкта, тоді як в онімі на першому плані знаходиться виділення об'єкта, а на другому – співвіднесеність цього об'єкта з подібними до нього [11, с. 27]. Схоже розуміння проблеми, щоправда, з позицій когнітивного підходу простежуємо у В. Ван Лангендонка, який пише про набуття об'єктом, позначуваним онімом, психосоціальної виділеності в межах певної категорії базового рівня [14, с. 116]. А. Сарагоса взагалі називає власні імена *передмовними*, оскільки, на відміну від загальних назв, вони порушують одну з важливих закономірностей побудови людської мови – об'єднання об'єктів у класи, що є неодмінним атрибутом формування понять [13, с. 206].

У структурному плані (тобто плані структури значення) онім не має основної конотації, оскільки не зв'язаний із поняттям, однак може набувати додаткових конотацій, коли, зокрема, позначуваний ним об'єкт добре відомий. Якщо одна з таких ко-

нотаций трансформується в основну, власне ім'я стає загальним [9, с. 113].

Отже, аналіз диференційних ознак онімів та апелятивів дає змогу зробити висновок, що процес апелятивації ґрунтується на розширенні значення, яке виражається в розповсюдженні найменування індивідуального об'єкта на весь клас подібних об'єктів і супроводжується кристалізацією відсутньої в онімі конотації. Це, у свою чергу, засвідчує, що апелятивація онтологічно має метонімічну природу, оскільки одиничне, індивідуальне починає вживатися як загальне, класотворче, що є виявом синекдохи як однієї з форм метонімії. Звідси випливає, що основними механізмами реалізації явища апелятивації є метафтонімізація й метонімізація.

За природою одиниць, які зазнали апелятивації, аналіз англійських неосленгізмів початку ХХІ сторіччя надає можливість виділити такі моделі *деонімічної метафтонімії* (перенесення значення за подібністю в умовах паралельного розширення значення):

1) власне ім'я людини/групи людей → апелятив: *Apache* «фентаніл» (алюзія на бунтівний норов апачів), *Betty* «стара жінка, бабка» (алюзія на Бетті Хоскінс, яка стала популярною в похилому віці завдяки участі у британському шоу „So Graham Norton”), *Colonel Klink* «тюремний високо посадовець» (іронічна алюзія на персонажа американського ситкому «Герої Хогана» полковника В. Клінка, улюбленою фразою якого була «Нікому ще не вдалося втекти зі Шталагу № 13» [15, с. 26]), *dorcas* (перен.) «добра душа» (алюзія на біблійного персонажа Тавіфу (у грецькому оригіналі – Доркас), відому своєю доброчинністю), *Flintstones* «Збройні сили Великої Британії» (іронічна алюзія на персонажів американського мультсеріалу «Флінтстоуни», які жили в гротескному кам'яному віці; іронія виявляється в оцінюванні американцями рівня розвитку та забезпечення британської військової галузі), *golda* «еврей-гомосексуаліст» (алюзія на ізраїльського прем'єр-міністра Голду Меїр, яку називали ізраїльською «Залізною леді» й «найкращим чоловіком в уряді» [16, с. 137]), *grock* «дурень» (алюзія на швейцарського клоуна Ш.А. Веттаха, більш відомого під своїм сценічним іменем Грок), *marconi* «людина, яка підслуховує» (алюзія на італійського винахідника бездротового телеграфу Г. Марконі), *Poirot* «бельгійський офіцер поліції» (алюзія на головного персонажа романів А. Крісті детектива Еркюля Пуаро), *Rambo* «тиранічний тюремний наглядач» (алюзія на головного героя циклу однойменних американських бойовиків Дж. Рембо – спецназівця і ветерана війни у В'єтнамі), *Sheela* «женоподібний хлопець/чоловік» (алюзія на омофонічне ірландське жіноче ім'я Sheila), *slayer* (перен.) «(про дівчину) міцний горішок» (алюзія на прізвисько головної героїні американського молодіжного телесеріалу «Баффі – переможниця вампірів»), *Victoria* «нхуриш» (алюзія на новий фінансовий статус співачки Вікторії Адамс після шлюбу з футбольною суперзіркою Д. Бекхемом), *Wilhemina* «таємна клієнтка» (гендерна алюзія на онім *Billy Bunter* «таємний клієнт» на основі еквівалентності жіночого імені *Wilhemina* чоловічому *William*), *Zelda* «відьма» (алюзія на Зельду Спелман, персонажа коміксів Дж. Гладіра «Сабріна – маленька відьма»);

2) власне ім'я торгового знака → апелятив: *astro turf* «марихуана» (алюзія на зелений колір штучної трави марки AstroTurf), *beanie* «краща лялька» (алюзія на привабливий вигляд м'яких іграшок марки Beanie Babies), *big red* «секобарбітал» (алюзія на червоний колір жуйки з коричним смаком марки Wrigley's Big Red), *bisto* «вихід кишкових газів» (іро-

нічна алюзія на аромат м'ясної підливки марки Bisto, який у популярній рекламі продукту вдихають двоє дітлахів, вигукуючи „Ah, Bisto!” [17, с. 32–33]), *Cherry Coke* «бісексуальний» (алюзія на сумнівне поєднання кока-коли та вишневого аромату в одному напої), *dab* «змочений палець, який занурюють в амфетаміновий порошок» (алюзія на шербетові льодяники Dip Dab марки Barratt), *everclear* «кокаїн» (алюзія на аналогічний наркотичному ефект від уживання ректифікованого спирту марки Everclear), *Listerine* «антиамериканський» (людична алюзія на марку антисептичних зубних еліксирів Лістерин; мовна гра виявляється в новій семантичній інтерпретації семанти *antiseptic* «антисептичний» з огляду на сленгове значення формально спорідненої одиниці *septic (tank)* «американець»), *pringle* «багаторазовий оргазм» (людична алюзія на двозначний рекламний лозунг марки Pringles „Once you pop, you can't stop” [27, с. 515]; сексуальний підтекст простежується в обігруванні двох семем у складі лексеми *pop*: «хрустити» й «переживати оргазм»), *shasta* «доступний статевий партнер (за відсутності кращих кандидатур)» (алюзія на доступний і дешевий безалкогольний напій американської марки Shasta Beverages), *teflon* (перен.) «людина, якій усе сходить з рук» (людична алюзія на марку посуду з антипригарним покриттям Тефлон; мовна гра виявляється в зіставленні прямого та переносного значень англійської лексеми *stick: food doesn't stick to the pan* порівнюється з *blame doesn't stick to him/her*);

3) власне ім'я географічного об'єкта → апелятив, а саме:

– власне ім'я міста → апелятив: *delph* «зуби» (алюзія на голландське місто Делфт, відоме своїми керамічними виробами);

– власне ім'я шляху сполучення → апелятив: *Bakerloo* «бетсмен, який спрямовує м'яч неправильною доріжкою (в крикеті)» (нерівна траєкторія руху м'яча порівнюється з кривизною лінії лондонського метро Бейкерлоу), *East Ham* «близький до божевільня» (людична алюзія на послідовне розташування станцій Іст-Хем – Баркінг у лондонському метро; мовна гра полягає в актуалізації сленгового значення лексеми *barking* – «цілком божевільний» [27, с. 230]), *walk of fame* «ранковий похід на роботу/додому після романтичної ночі зі знаменитістю (в несвіжому вчорашньому одязі)» (людична алюзія на Голлівудську Алею Слави; мовна гра виявляється в семантичному переосмисленні *walk* під впливом фрази *walk of shame* «ранковий похід на роботу/додому після романтичної ночі (в несвіжому вчорашньому одязі)»);

– власне ім'я елемента рельєфу земної поверхні → апелятив: *Ben Nevis* «тривалий термін ув'язнення» (алюзія на найвищу вершину Британських островів – гору Бен-Невіс);

– власне ім'я територіальної одиниці → апелятив: *Costa del...* «кримінальний рай у [+ назва місцевості]» (алюзія на регіон Іспанії Коста-дель-Соль, куди з кінця 1970-х років тікали британські злочинці, користуючись тодішньою відсутністю договорів про екстрадицію між Сполученим Королівством та Іспанією внаслідок суперечки за Гібралтар [18, с. 277]);

4) власне ім'я вигаданого об'єкта будь-якої сфери ономастичного простору → апелятив: *bogwoppit* «некрасива жінка, баба-яга» (алюзія на бабоподібну істоту-героя однойменної книги У.М. Вільямс із відразливою зовнішністю), *(fat) jabba* «товстун» (алюзія на зовнішність вигаданого персонажа кіносаги в стилі «Зоряних воєн» Джаббі Хатта), *grinch* «кайфолом, нитик, зануда» (алюзія на прикрий характер головного персонажа книги Доктора Сойса «Як Грінч украв Різдво!»), *Romulan* «місцевий різновид марихуани з Британської Колумбії» (людична алюзія

на вигадану інопланетну гуманоїдну расу ромуланців з американського серіалу «Зоряний шлях»; мовна гра виявляється в порівнянні зовнішності ромуланців, лобова кістка яких у носовій частині має чітко виражену V-подібну форму, із візуалізованим ефектом від уживання наркотику, який буквально «залишає вм'ятину на голові» [19, с. 135]), *Vulcan nerve pinch* «комбінація клавіш *Ctrl-Alt-Delete* на комп'ютері» (алюзія на жест, за допомогою якого вулканці з американського серіалу «Зоряний шлях» викликали втрату свідомості в жертви, стискаючи пальцями її підключичну артерію [20, с. 550]), *wurzel* «селюк» (алюзія на головного персонажа серії книг англійської письменниці Б.Ю. Тодд – опудало Ворзела Гаміджа на фермі Скетербрук);

5) власне ім'я ділового об'єднання людей → апелятив: *Manchester United* «червоно-чорна капсула MDMA» (алюзія на традиційні кольори форми гравців британського футбольного клубу «Манчестер Юнайтед»), *seventh cavalry* «фірма, яка обіцяє/забезпечує допомогу у форс-мажорних обставинах» (алюзія на Сьомий розвідувальний полк армії США), *scope/scoper/scopey* «незграба; недотепа; дурень» (алюзія на британську добровільну організацію допомоги людям з особливими потребами Scope);

6) власне ім'я об'єкта розумової сфери діяльності → апелятив: *loony toons* «ЛСД» (алюзія на американський мультсеріал, назва якого перекладається буквально як «божевільні мелодії»), *love potion #9* «MDMA» (алюзія на пісню „Love Potion No. 9” гурту The Clovers), *Monday night at the movies* «дуже реалістичні сновидіння, які бачили деякі американські солдати в Афганістані після примусового прийому по понеділках антималярійного препарату *Lariam*» (алюзія на американський телесеріал-антологію „NBC Monday Night at the Movies”);

7) власне ім'я предмета матеріальної культури → апелятив: *Bible* «інструкція з ремонту мотоцикла марки *Harley-Davidson*» (цінність і незамінність інструкції з ремонту особисто значимого предмета порівнюється з насущністю Біблії).

Перенесення значення за суміжністю в неосленгізмах-апелативах також можна розглядати в чистому вигляді. При цьому досліджуваний матеріал засвідчує необхідність виділення таких моделей *деонімічної метонімії*:

1) власне ім'я людини/групи людей → апелятив, а саме:

– власне ім'я людини → об'єкт/продукт її діяльності: *Al Capone* «героїн» (← гангстер, відомий серед іншого активною торгівлею героїном), *Archie* «уявна причина замішання» (← герой хіта „Archie Buck Them Up” ямайського співака Лорда Креатора), *Arnies* «анаболічні стероїди» (← демінутивне ім'я культуриста Арнольда Шварценеггера, який на початку кар'єри вживав анаболічні стероїди), *Bernie* «мільйон фунтів стерлінгів» (← Берні Еклстоун, британський магнат, чия жертва в £ 1.000.000 Лейбористській партії з метою лобювати збереження реклами тютюнових виробів у 1997 році викликала серйозний резонанс [21, с. 310–311]), *Bette* «людина, яка здалеку виглядає привабливіше, ніж зблизька» (← Бетт Мідлер, американська співачка, виконавиця хіта „From a Distance”), *Brewster's* «купа грошей» (← М. Брюстер, головний герой американської комедії «Мільйони Брюстера», який за сюжетом отримує в спадок величезний статок), *chang* «кокаїн» (← Чан як одне з найрозповсюдженіших прізвиськ у Китаї з алюзією на контрабанду наркотиків із південно-східної Азії), *charley price* «великий пацюк» (← Чарлз Прайс, ямайський політик, якому помилково приписують упровадження на Ямаїці нового виду великих щурів для боротьби з тодішнім нашествиям очеретяних щурів

[22, с. 99]), *commodore* «п'ятнадцять фунтів стерлінгів» (← людична алюзія на американську фанк-соул групу Комодорс – виконавців хіта „Three Times a Lady” – з обігруванням значення лексеми *lady* «п'ять фунтів стерлінгів» у римованому сленгу), *Delia* «рецепт» (← Делія Сміт, британська телеведуча кулінарних програм), *flare* «різновид скетчу, коли вирізається середина семплу» (← диск-жокей DJ Flare, який першим почав вирізати середину семплу), *manto* «презерватив» (← Манто Тшабала-Мсіманг, південноафриканський міністр охорони здоров'я, яку через бездарну політику боротьби з епідемією СНІДу за допомогою буряків, американської картоплі, часнику, лимонів і пива на батьківщині охрестили Доктором Буряком [23, с. 133–134]), *mini-me* «зменшена версія себе» (← алюзія на Міні-Я, героя фільмів про Остіна Пауерса, який був карликовим клоном Доктора Зло), *tito* «ранд (грошова одиниця ПАР)» (← Тіто Мбовені, директор Південноафриканського резервного банку);

– власне ім'я людини → об'єкт із її зображенням: *Chris Wren* «банкнота в п'ятдесят фунтів стерлінгів» (← відомий британський архітектор, портрет якого друкується на п'ятдесятифунтових банкнотах);

– власне ім'я людини → частина її тіла: *dracs* «собачі зуби» (← від імені графа Дракули, вампіра, головного персонажа однойменного роману Б. Стокера);

– власне ім'я людини → гендерна асоціація, пов'язана з нею: *Doris* «жінка» (← жіноче ім'я), *wilma* «лагідний, покірний» (← жіноче ім'я);

3) власне ім'я торгового знака → апелятив, а саме:

– власне ім'я торгового знака → продукт, який вона випускає: *(La) Roche* «флунітразепам» (← фармацевтична компанія Fritz Hoffmann-La Roche), *White Owl* «сигара марки White Owl, заправлена марихуаною» (← марка дешевих американських сигар);

– власне ім'я торгового знака → загальне найменування продуктів з ідентичними властивостями: *alizer* «алкогольний напій» (← лінія алкогольних напоїв Alizer), *colgate* «зубна паста» (← лінія продуктів для догляду за ротовою порожниною Colgate), *klim* «сухе молоко» (← марка сухого молока Klim);

– власне ім'я торгового знака → поняття, яке асоціюється з нею: *ajax* «чистий» (← марка засобів для чищення Ajax), *Clayton's* «те, чим доводиться вдовольнитися» (← марка безалкогольних напоїв Claytons, які рекламувалися під лозунгом „the drink you have when you're not having a drink” [24, с. 39]), *macca* «величезний, колосальний» (← австралійський колоквіалізм *Macca's* для позначення мережі закладів швидкого харчування «МакДональдз», відомої в тому числі широким асортиментом великих порцій страв), *touche eclat* «приховувати» (← консилер для очей Touche Éclat марки Yves Saint Laurent), *Waterford* «ясний, як божий день» (← марка виробів із кришталю Waterford Crystal);

– власне ім'я географічного об'єкта → апелятив, а саме:

– власне ім'я елемента рельєфу земної поверхні → поняття, яке асоціюється з ним: *blarney* «ірландський акцент» (← the Blarney Stone – Камінь Красномовства, розташований в Ірландії);

– власне ім'я міста → продукт, який виробляється в ньому/походить із нього: *Marrakesh* «різновид марокканського гашишу» (← Марракеш, місто в Марокко), *tustin* «марихуана, вироблена в Тастіні» (← Тастін, місто у США);

4) власне ім'я об'єкта, який належить до розумової сфери діяльності, → апелятив, а саме:

– власне ім'я об'єкта розумової сфери діяльності → поняття, яке асоціюється з ним: *dooce* «звільняти з роботи за публікацію на своїй Інтернет-сторінці інформації, яка суперечить моральним засадам роботодавця» (← *www.dooce.com* – особистий блог веб-дизайнера Х.Б. Армстронг, яку звільнили з роботи за публікацію сатиричних коментарів щодо своєї роботи [25, с. 74]), *nang* «відмінний» (← британський щоквартальний молодіжний журнал *Nang!*), *quo vadis* «немодна/непопулярна музика» (← американський пеплум «Камо грядеши» за однойменним романом Г. Сенкевича);

5) власне ім'я часового відрізка → апелятив, а саме:

– власне ім'я історичної події → поняття, яке асоціюється з нею: *Battle of Hastings* «історичний» (← Битва при Гастінгсі, яка ознаменувала початок норманського завоювання Англії);

– власне ім'я історичного періоду → поняття, яке асоціюється з ним: *mauve* «людина, яка виглядає/поводиться, як гомосексуаліст» (← 1890-і роки охрестили „Mauve Decade” у зв'язку з активною експансією в тогочасну моду хімічно синтезованого бузкового барвника мовеїну; період також називали „The Gay Nineties” [26, с. 202], тоді ще без гомосексуального підтексту);

6) власне ім'я тварини → апелятив, а саме:

– власне ім'я тварини → об'єкт із її зображенням: *Felix the cat* «різновид ЛСД із зображенням kota Фелікса на таблетках» (← антропоморфний кіт Фелікс, персонаж американської мультиплікації);

– власне ім'я тварини → будь-який парний об'єкт: *Ren and Stimpy* «жіночі груди» (← антропоморфні собака й кіт, нерозлучні персонажі американського мультсеріалу «Шоу Рена та Стімпі»).

Висновки. Отже, онтологія апелятивації визначається змінами в номінативному, поняттєвому і структурному аспектах плану змісту. До основних механізмів реалізації процесу апелятивації належать метафтонімізація й метонімізація. Розширення значення в межах метонімії детермінує природу як процесу деонімізації загалом (власні імена починають уживатися як загальні назви), так і якісних семантичних змін зокрема (метафора в умовах онтологічного для апелятивації синекдохального переходу від індивідуального до загального поступається місцем метафтонімії).

Зібраний матеріал засвідчив продуктивність в англійському слензі початку ХХІ століття таких основних моделей метафтонімії: «власне ім'я людини/групи людей → апелятив», «власне ім'я торгового знака → апелятив», «власне ім'я географічного об'єкта → апелятив», «власне ім'я вигаданого об'єкта будь-якої сфери ономастичного простору → апелятив», «власне ім'я ділового об'єднання людей → апелятив», «власне ім'я об'єкта розумової сфери діяльності → апелятив» та «власне ім'я предмета матеріальної культури → апелятив». Вихідні одиниці-оніми віддзеркалюють добре знайомі носіям реалії шоу-бізнесу (імена знаменитостей, клоунів, назви музичних гуртів), культури (назви фільмів, шоу, імена ведучих, телевізійних героїв; назви літературних творів, імена літературних персонажів; назви туристичних об'єктів природного або антропогенного походження), домашнього побуту (марки продуктів харчування, ліків, посуду, іграшок), політики (імена політиків, назви організацій), науки (імена винахідників), збройних сил (назви військових підрозділів), спорту (імена спортсменів, назви спортивних команд) і релігії (назви священних книг, імена біблійних персонажів).

У межах деонімічної метонімізації виявлено такі моделі метонімії: «власне ім'я людини/групи людей → апелятив», «власне ім'я торгового знака → апелятив», «власне ім'я географічного об'єкта → апелятив», «власне ім'я об'єкта розумової сфери діяльності → апелятив», «власне ім'я часового відрізка → апелятив», «власне ім'я тварини → апелятив».

Перспектива подальших досліджень пов'язана з ідентифікацією та аналізом різноманітних моделей метафтонімізації й метонімізації на матеріалі соціально й темпорально немаркованих лексичних одиниць, утворених за допомогою апелятивації.

Література:

- Sornig K. Lexical Innovation: A Study of Slang, Colloquialisms and Casual Speech / K. Sornig. – John Benjamins Publishing Company, 1981. – 127 pp.
- Маковский М.М. Английские социальные диалекты (онтология, структура, этимология) / М.М. Маковский. – М. : Высшая школа, 1982. – 135 с.
- Eble C.C. Slang and Sociability: In-Group Language among College Students / C.C. Eble. – The University of North Carolina Press, 1996. – 240 pp.
- Mattiello E. An Introduction to English Slang: A Description of Its Morphology, Semantics and Sociology / E. Mattiello. – Polimetrica, 2008. – 320 pp.
- Adams M. Slang: The People's Poetry / M. Adams. – Oxford University Press, 2009. – 256 pp.
- Coleman J. The Life of Slang / J. Coleman. – Oxford University Press, 2012. – 354 pp.
- Подольская Н.В. Словарь русской ономастической терминологии / Н.В. Подольская. – М. : Наука, 1978. – 198 с.
- Хвесько Т.В. Дихотомия апелятив/онома в языке и речи (на материале русского и английского языков) : автореф. дисс. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Т.В. Хвесько. – Челябинск, 2009. – 45 с.
- Суперанская А.В. Общая теория имени собственного / А.В. Суперанская. – М. : Наука, 1973. – 366 с.
- Карпенко Ю.О. Теоретичні засади розмежування власних і загальних назв / Ю.О. Карпенко // Мовознавство. – 1975. – № 4. – С. 46–50.
- Бондалетов В.Д. Русская ономастика : [учеб. пособ. для студентов пед. ин-тов по спец. № 2101 «Рус. яз. и лит.»] / В.Д. Бондалетов. – М. : Просвещение, 1983. – 224 с.
- Ермолович Д.И. Имена собственные на стыке языков и культур / Д.И. Ермолович. – М. : П. Валент, 2001. – 200 с.
- Saragossà A. The Definition of (Common) Nouns and Proper Nouns / A. Saragossà // Els noms en la vida quotidiana. Actes del XXIV Congrés Internacional d'ICOS sobre Ciències Onomàstiques, 2014. – Annex. – Secció 2. – P. 202–213.
- Van Langendonck W. Theory and Typology of Proper Names / W. Van Langendonck. – Mouton de Gruyter, 2007. – 378 pp.
- Shandley R.R. Hogan's Heroes / R.R. Shandley. – Detroit : Wayne State University Press, 2011. – 117 pp.
- Crown-Tamir H. Israel: History in a Nutshell / H. Crown-Tamir. – Jerusalem : Tsur Tsina Publications, 2013. – 234 pp.
- Ayto J. The Diner's Dictionary: Word Origins of Food and Drink / J. Ayto. – Oxford University Press, 2012. – 416 pp.
- Room A. Nicknames of Places: Origins and Meanings of the Alternate and Secondary Names, Sobriquets, Titles, Epithets and Slogans for 4600 Places Worldwide / A. Room. – McFarland & Company Publishers, 2006. – 365 pp.
- Rosenthal E. The Big Book of Buds: Marijuana Varieties from the World's Great Seed Breeders (Volume 1) / E. Rosenthal. – Quick American Archives, 2001. – 240 pp.

20. Okuda M. The Star Trek Encyclopedia: A Reference Guide to the Future / Updated and Expanded Edition / M. Okuda, D. Okuda. – New York : Pocket Books, 1999. – 745 pp.
21. Thomas G.P. Party Finance / G.P. Thomas // Political Issues in Britain Today / Ed. by B. Jones. – Manchester University Press, 1999. – P. 307–332.
22. Dictionary of Jamaican English / Ed. by F.G. Cassidy and R.B. Le Page. – University of the West Indies Press, 2002. – 511 pp.
23. Britten S. The Art of the South African Insult / S. Britten. – Johannesburg : 30° South Publishers, 2006. – 317 pp.
24. Miller J. The Essential Lingo Dictionary of Australian Words and Phrases / J. Miller. – Exisle Publishing, 2015. – 206 pp.
25. Strawbridge M. Netiquette: Internet Etiquette in the Age of the Blog / M. Strawbridge. – Software Reference, 2006. – 162 pp.
26. Foote S. The Parvenu's Plot: Gender, Culture, and Class in the Age of Realism / S. Foote. – University of New Hampshire Press, 2014. – 264 pp.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Dalzell T. The Concise New Partridge Dictionary of Slang and Unconventional English / T. Dalzell, T. Victor. – Routledge, 2008. – 721 pp.
2. Dalzell T. Vice Slang / T. Dalzell, T. Victor. – Routledge, 2008. – 206 pp.
3. The Routledge Dictionary of Modern American Slang and Unconventional English / Ed. by Tom Dalzell. – Routledge, 2009. – 1104 pp.

Борис Д. П. Механизмы и модели реализации апеллятивации в английских неосленгизмах начала XXI века

Аннотация. Статья посвящается проблеме идентификации и анализу механизмов апеллятивации в английском сленге начала XXI века. Выделяются и систематизируются модели реализации деонимических метафтонимизации и метонимизации в английских неосленгизмах.

Ключевые слова: апеллятивация, деонимическая метафтонимизация, деонимическая метонимизация.

Borys D. Appellativation mechanisms and patterns in the formation of English slang neologisms of the early twenty-first century

Summary. The article focuses on identification and analysis of appellativation mechanisms contributing to the formation of English slang in the early 21st century. Deonymic metaphonymization and metonymization patterns in English slang neologisms are differentiated and systematized.

Key words: appellativation, deonymic metaphonymization, deonymic metonymization.

Vysotska R. R.,

enseignante de la chaire des langues étrangères
de l'Université Nationale Polytechnique de Lviv

LA REALISATION SYNTAXIQUE DE LA NEGATION DANS LA LANGUE FRANÇAISE

Summary. This article is devoted to complex analysis of negation's category in different speech levels, taking into consideration the morphological and syntactic features of its expression. A particular attention is paid to comparative peculiarities of this category in English and Spanish languages.

Key words: full and partial negation, syntax, linguistic mechanisms, speech style.

La définition du problème. Dans l'apprentissage de la langue étrangère, la grammaire constitue un tel composant linguistique, sans assimilation et compréhension parfaite de laquelle, il est impossible de bien maîtriser toute la structure de la langue.

Depuis longtemps, la négation continue d'être l'objet d'investigation de telles sciences que la logique, la linguistique, et même la philosophie. Dans la linguistique la négation se présente comme une des principales catégories. Et aujourd'hui, en dépit de grande quantité de travaux scientifiques, la catégorie de la négation reste l'objet des investigations de célèbres linguistes.

L'article donné regroupe certains moyens linguistiques de communication ayant un point commun dans leur structure sémantique, celle de négation exprimée plus ou moins intensivement. Il s'agit de la négation même, de la négation partielle appelée restriction dans lesquelles s'entrevoit une faible «lumière» négatoire parallèlement avec d'autres significations exprimées plus intensivement [1, c. 155].

L'intérêt scientifique. La question de la négation, plus ou moins fortement exprimée, et les possibilités de son expression à l'aide de moyens linguistiques ont suscité de nombreux écrits chez les chercheurs au point d'occuper un statut à part dans l'étude de la phrase.

L'actualité. L'étude d'un certain nombre de sources théoriques, de grammaire pratiques et d'œuvres lexicographiques nous prouve que le thème proposé à l'analyse est consacré à un problème qui porte toujours un caractère actuel, le français étant une langue où abondent les procédés d'expression de la négation totale ou partielle. D'autre part, le problème, étant étudié par la grammaire, la stylistique et la sémantique, il ne perdra pas son actualité dans le futur à cause des changements rapides s'effectuant dans la langue et dans la pénétration du parlé dans la langue littéraire. Il est donc utile d'analyser la négation exprimée à différents niveaux de la langue (du langage) en y mettant en relief les particularités morpho-syntaxiques de son expression, **tel est le but** de notre travail.

La nouveauté de cet article consiste à analyser les moyens linguistiques pour exprimer la catégorie de la négation dans le sens logico-grammaticale, pragmatique et structural, ainsi que de comparer ces moyens dans d'autres langues.

Le matériel de base. Toutes les langues romanes ont éprouvé le besoin de renforcer la négation qui accompagne le verbe, mais c'est en français que cette tendance s'est développée au maximum. Vers la fin du XV siècle apparaissent *pas* et *point* : le dernier, le plus

en faveur au XVII siècle, a perdu beaucoup de terrain au profit de *pas*, qui l'a emporté. *Ne* isolé n'est plus utilisé que dans quelques locutions, propres surtout aux milieux cultivés: *je ne sais que dire*, *je ne sais où...* etc [1, c. 190].

Damourette et Pichon ont analysé finement la combinaison *ne ... pas*, *ne... plus*, en montrant que le premier élément exprime une discordance complétée par le second qui exprime la forclusion. Le discordantiel apparaît seul dans les emplois archaïques et dans les propositions complétives, pour exprimer la crainte (*je crains qu'il ne vienne*), la précaution (*prenez garde qu'on ne vous voie*), l'empêchement (*un arbre empêche qu'on ne voie chez vous*); il y a, dans certains cas, des flottements qui permettent d'exprimer mainte nuance (par exemple après *avant que*) [2, c. 235]. En revanche, le discordantiel peut s'employer seul, avec valeur pleinement négative, dans des réponses (*y a-t-il quelqu'un? personne*). Le peuple a généralisé ce cas, au niveau de la langue parlée *ne* ne s'emploie plus dans aucun tour, supprimant ainsi tout un ensemble de nuances délicates et utiles [2, c. 285].

Comme pour beaucoup de termes abstrait similaires, la définition de la négation recouvre en fait un faisceau d'acceptations complémentaires:

l'ensemble des mécanismes linguistiques qui servent à nier;

l'opération morphosyntaxique dans laquelle un item lexical nie ou inverse la signification d'un autre item lexical ou d'une construction (on emploie le verbe *négativer*, ou parfois *négatiser* pour exprimer cette transformation);

la caractéristique, d'un point de vue formel ou sémantique, d'un énoncé ou d'un constituant négatif;

l'énoncé négatif, par rapport à l'énoncé de référence (donc le résultat de l'opération de négation).

On l'utilise aussi parfois pour représenter un morphème ou lexème employé pour exprimer la négation, quoique dans ce cas l'on parle plutôt de *négateur* [3, c. 98].

Otto Jespersen illustre ainsi l'évolution de la négation en latin, puis en français. Il existait en latin une forme *ne dico* (apparentée aux verbes négatifs *nescio* «je ne sais pas», *nolo* «je ne veux pas», etc). *Ne*, jugé trop faible, sera remplacé par *ne oenum* (*oenum* = une chose), qui aboutira à *non* en latin, puis en français par la suite. Dans *non dico*, *non* cesse progressivement d'être accentué et donnera *nen*, puis *ne* en français. En ancien français, on trouve *jeo ne*, apparenté à la tournure littéraire (encore utilisée): *je ne sais pas*; mais d'une façon générale, on éprouve le besoin de la renforcer. *Je ne dis pas* (tournure correcte de nos jours). *Je dis pas* (le *ne*, inaccentué, disparaît dans la langue parlée) [4, c. 104].

Nicolas Beauzée considère, en conclusion de l'article «Négation» de l'Encyclopédie de D'Alembert et Diderot, que «ce qui est propre à certaines langues n'est nullement encyclopédique» [4, c. 147]. Cette section a pour but d'attirer l'attention sur des aspects remarquables de la négation dans diverses langues par rapport

au français, et non de présenter simplement une liste de traductions de «ne ... pas» dans le plus grand nombre de langues possible.

En ancien français. L'ancien français possède des forclusifs de temps orientés respectivement vers le passé (*onque, unc...*) et vers le futur (*ja*, souvent renforcé par *mais*, qui aboutira à l'actuel *jamaïs*, indifférencié): «*Unkes nul jur de son ae/ Si bel chevalier n'esgarda/ Ne ja mes si bel ne verra*»; «*Jamais au cours de sa vie elle n'avait contemplé d'aussi beau chevalier et jamais plus elle n'en verra d'aussi beau*» [5, c. 17].

En espagnol. En espagnol, la négation *no* peut être renforcée par des mots tels que *jamas, nunca, nada...*; des expressions comme *en mi vida* peuvent en arriver à exprimer la négation par elles-mêmes: *Ex : No trabaja nada «il ne travaille pas du tout» (mais: no hace nada «il ne fait rien»), Ex : No volveré a comer eso en mi vida («De ma vie, je ne mangerai plus de cela»), mais aussi: Ex: En mi vida vi cosa parecida («De ma vie, je n'ai vu chose pareille») [6, c. 247].*

En fait, comme le remarque Antoine Culioli «il n'existe pas, dans quelle langue que ce soit, de marqueur unique d'une opération de négation, le terme de négation recouvre donc une réalité multiple» [6, c. 250].

En anglais. En anglais, dans la négation de phrase, le négateur *not* doit se placer après une marque explicite de prédication, qui peut être un auxiliaire de conjugaison ou un auxiliaire modal. Il est d'ordinaire inaccentué (mais peut toutefois prendre l'accent en cas d'emphase) et s'amalgame à l'auxiliaire dans la prononciation; ces contractions sont notées à l'écrit en style familier.

Ex : They do not sleep/ They don't sleep «ils ne dorment pas».

Ex : They have not sleep/ They haven't sleep «ils n'ont pas dormi».

Ex : They should not sleep/ They shouldn't sleep «ils ne devraient/ devaient pas dormir».

Ex : They will not sleep/They won't sleep «ils ne dormiront pas».

Ex : They would not sleep/ They wouldn't sleep «ils ne dormiraient pas».

Les modalités de l'ordre et de l'autorisation posent des problèmes particuliers: la négation de *must*, modal de l'obligation, ne produit pas une absence d'obligation mais une interdiction. L'absence d'obligation s'exprime par la négation du modal du besoin *need*.

Ex : They must not sleep / They mustn't sleep «ils ne faut pas qu'ils dorment».

Ex : They need not sleep / They needn't sleep «ils n'ont pas besoin de dormir, ils ne sont pas obligés de dormir».

La négation de *may/might*, modal de l'autorisation et de la probabilité, est particulièrement ambiguë: elle peut s'interpréter comme une défense ou comme une probabilité de non réalisation de l'énoncé. A l'oral, l'ambiguïté peut se lever par la mise en relief prosodique de l'un ou l'autre élément.

Ex : They may not sleep «ils n'ont pas le droit de dormir» / «il se peut qu'ils ne dorment pas», Ex : They might not sleep / «ils n'auraient pas le droit de dormir»/ «il se pourrait qu'ils ne dorment pas».

Dans les phrases interro-négatives, construites par inversion entre l'auxiliaire et le sujet, la contarction du négateur avec le modal en entraîne le déplacement: *Ex : Do you not sleep ?/ «ne dors-tu pas ?» / Don't you sleep ? «Tu ne dors pas?».*

L'anglais possède un déterminant *duel both* «tous les deux» doté d'une forme négative: *neither* «ni l'un ni l'autre»: *Ex : Neither restaurant is expensive / «ni l'un ni l'autre restaurant n'est cher».*

La forme *not both* signifie, elle, «l'un ou l'autre, mais pas les deux»: *Ex : Family or career : why not both ?/ «Famille ou carrière: pourquoi pas les deux?».*

Par rapport à la négation logique ou mathématique, la négation linguistique apparaît comme beaucoup plus complexe. On peut remarquer qu'elle ne porte pas obligatoirement sur l'ensemble d'une phrase, mais peut aussi s'appliquer à un constituant d'énoncé; qu'elle ne se limite pas à une opposition binaire de type «tout ou rien», ni à la notion de complémentaire; qu'elle ne concerne pas que les phrases déclaratives, qui ne constituent qu'un sous-ensemble des phrases possibles et que ses vecteurs grammaticaux sont multiples [6, c. 260].

En grammaire traditionnelle, on distingue habituellement quatre types principaux de phrases simples: la phrase déclarative, la phrase interrogative, la phrase impérative et la phrase exclamative. La négation peut se superposer au moins aux trois premiers types (on parle de forme négative, ou de transformation négative); il s'agit donc d'une notion complémentaire, qui ne se situe pas sur le même plan (même si Maurice Grevisse par exemple distingue du point de vue de la forme des propositions affirmatives, négatives, interrogatives et exclamatives): [7, c. 113].

Ex : Le chien a mangé la saucisse / Le chien n'a pas mangé la saucisse.

Ex : Descends la poubelle ! / Ne descends pas la poubelle!

On remarque toutefois que dans le cas de la phrase interrogative, la transformation négative n'a généralement de sens que pour une question de type *oui/non* (interrogation «totale»), et non pour les interrogations dites «partielles»:

Ex : Combien de voitures as-tu vu passer?/ Combien de voitures n'as-tu pas vu passer? Ex : Quelle est la couleur de cette chemise?/ Quelle n'est pas la couleur de cette chemise?

«De surcroît, même lorsque la négation est acceptable, la valeur illocutoire de l'interrogation lui attribue souvent une signification ou une nuance particulière (politesse, etc.)» [8, c. 114].

La phrase impérative négative peut exprimer la défense, l'exhortation (*Ne jetez pas vos déchets n'importe où*), l'interdiction (fréquemment avec l'infinitif en français: *Ne pas jeter de déchets*), mais aussi le conseil (*Ne crois pas tout ce qu'il raconte*). Dans bon nombre de langues, comme le sanskrit, le grec ancien, l'arménien, le morphème négatif utilisé dans ce cas diffère du morphème utilisé dans les déclaratives [9, c. 25].

La phrase exclamative, lorsqu'elle ne constitue pas simplement une emphatisation d'une déclarative (ex: On a gagné!) pose également des problèmes de négation, du moins dans la langue française: *Ex : Que ce paysage est beau!/ Que ce paysage n'est pas beau!* (On utilisera plutôt l'antonyme: *Que ce paysage est laid!*).

La nature grammaticale des morphèmes utilisés pour exprimer la négation varie selon les langues et le contexte d'énonciation. On peut mentionner: des adverbes (ex: ne... pas, non), des adjectifs (ex: aucun, nul), des pronoms (ex: rien, personne), des prépositions (ex: sans), des conjonctions (ex: ni), des préfixes (ex: in-, non-, a-), des suffixes incorporés à la forme verbale, comme un truc, des substantifs possédant une valeur sémantique négative intrinsèque (ex: carence), des prépositions à valeur modale (ex: ce n'est pas que, il est faux de dire que, je conteste l'idée que, etc.), et même des tons (tons bas/haut) «oui», (tons haut/bas) «non» [9, c. 47].

On peut distinguer négation lexicale (*impossible*) et la négation grammaticale (*il ne viendra pas*). On voit que les morphèmes de la négation sont aussi bien incidents à la phrase ou au verbe (c'est le cas des adverbes négatifs) qu'au lexème (c'est le cas des affixes).

Les adverbes de négation sont parfois regroupés dans la catégorie des adverbes d'opinion, au même titre que les adverbes d'affirmation (ex: *oui, certes, parfaitement*) et de doute (ex: *probablement, vraisemblablement*).

En français, on distingue syntaxiquement deux formes principales de la négation, selon qu'elle porte sur l'ensemble de la phrase ou sur un constituant. La négation portant sur l'ensemble de la phrase se forme en ajoutant à la phrase affirmative l'adverbe *ne pas*; les deux éléments de cet adverbe se placent ordinairement de part et d'autre du verbe ou de l'auxiliaire: Ex: *Jean aime les voyages / Jean n'aime pas les voyages; Ex: J'ai fait cela / Je n'ai pas fait cela*. Lorsque le verbe est à l'infinitif, les deux éléments sont placés devant l'infinitif (ex: *Je vous demande de ne pas me déranger, ou parfois de part et d'autre, ou Je crains de n'avoir pas compris*). Ne... pas est une négation complète. Pas étant tonique et ne atone, donc plus étroitement lié au verbe, on peut dire (ex: *Il ne manque, après l'appel, pas un élève*). Pourtant ne peut être employé seul devant le verbe. Si la négation porte sur un groupe du nom, sujet ou objet, on emploie ne et un déterminant négatif: Ex: *Il a fait un effort/Il n'a fait aucun effort, Quelqu'un est venu / Personne n'est venu. Ne pas* peut être remplacé par une formulation parallèle (*ne point, ne plus, ne guère, ne jamais...*), selon le sens et le registre de la langue [10, c. 269].

Les conclusions. Donc, il est difficile de sous-estimer le rôle de la négation dans le français moderne et de toute époque. Présente dans tout énoncé, elle prend une part active dans la formation de contextes surtout dialogiques (mais non seulement), elle exerce toute une foule de rapports sémantiques et syntaxiques. Au cours de son évolution historique, la négation a connu plusieurs changements, et ne cesse pas de subir des transformations à l'époque actuelle. Il suffit de rappeler l'emploi de la particule *ne sans pas* et vice versa. Une étude scrupuleuse nous a permis de certifier que la négation peut être exprimé à l'aide de différents moyens sémantico-syntaxiques, et qu'elle possède des parents «proches», exprimant d'une façon plus au moins intensive un degré de négation.

Liste des ouvrages consultés:

1. Nikolskaya E. Grammaire française / E.K. Nikolskaya. – M.: Высшая школа, 1974. – 307 с.

2. Andrievskaya A. Syntaxe du français moderne / A. Andrievskaya. – К.: Высшая школа, 1973. – 314 с.
3. Шигаревская Н. Очерки по синтаксису современной французской речи / Н. Шигаревская. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1970. – 398 с.
4. Attal P. Deux niveaux de negation. La negation / P. Attal, C. Muller // Langue française. – 1984. – № 62. – 207s.
5. Мокра О. Заперечення у сучасній французькій мові: структурно-семантичні та функціональні параметри: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.2005. «Романські мови» / О. Мокра. – Київ, 2006. – 20 с.
6. Raemdonck V. De l'incidence syntaxique de la négation / V. Raemdonck. Cercle linguistique des Universités de Bruxelles. Travaux. – № 1. – 1996–1997. – Bruxelles: ULB, 1998. – 354 s.
7. Melis L. Le français parlé et le français écrit, une opposition à géométrie variable / L. Melis. – Romanesque 25/3, 2000. – 226 s.
8. Muller C. La négation en français / C. Muller. – Genève, Droz, 1991. – 230 s.
9. Dauzat A. Tableau de la langue française / A. Dauzat. – P.: Petite bibliothèque Payot, 1967. – 360 s.
10. Heldner C. La portée de la négation. Examen de quelques facteurs sémantiques et textuels pertinents à sa détermination dans les énoncés authentiques / C. Heldner. – Stockholm, 1981. – 351 s.

Висоцька Р. Р. Синтаксична реалізація заперечення у французькій мові

Анотація. В наданій роботі проведено комплексний аналіз заперечення на різних мовленнєвих рівнях, беручи до уваги морфо-синтаксичні особливості його вираження. Звернено увагу на порівняльні особливості вираження даної категорії у англійській та іспанській мовах.

Ключові слова: повне та часткове заперечення, синтаксис, лінгвістичні механізми, мовленнєвий стиль.

Высоцкая Р. Р. Синтаксическая реализация отрицания во французском языке

Аннотация. В представленной работе проведен комплексный анализ отрицания на разных речевых уровнях, учитывая морфо-синтаксические особенности его выражения. Обращено внимание на сравнительные особенности выражения данной категории в английском и испанском языках.

Ключевые слова: полное и частичное отрицание, синтаксис, лингвистические механизмы, речевой стиль.

*Грищенко Я. С.,
кандидат філологічних наук, старший викладач
кафедри англійської мови технічного спрямування № 1
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»*

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ ВІРШОВАНОГО ТВОРУ

Анотація. У статті подано огляд сучасних теорій дослідження віршованих творів. На основі проведеного аналізу виокремлено три провідні напрями вивчення поезії.

Ключові слова: віршований твір, мовленнєвий акт, структура, образ, перфоматив.

Постановка проблеми. Віршований твір як відображення мовленнєвої картини світу поета упродовж тисячоліть привертав до себе увагу вчених. Від перших досліджень віршованих творів Аристотелем та Горацієм до праць Н. Буало та Г. Лессіंगा інтерес до віршованої мови не вщухав. Зростання інтересу вчених до вивчення питань, пов'язаних зі структурою й стилістичним наповненням віршованих творів призвело до виникнення різноманітних підходів до їх вивчення.

Питання, пов'язані з вивченням віршованого тексту як складного мовного явища, стали предметом дослідження таких науковців у галузі літературознавства, як: М.Л. Гаспаров, В.М. Жирмунський, К.Ф. Тарановський, Ю.М. Тинянов та лінгвістики: Ю.М. Лотман, Я. Мукаржовський, Р.О. Якобсон.

Проблему виявлення особливостей мови поетичного тексту і визначення його поетичної функції досліджували В.М. Жирмунський [12] і Р.О. Якобсон [23]. Я. Мукаржовський виокремлював естетичну функцію мови і наголошував, що «метою поетичного виразу є його естетичний вплив» [15, с. 78]. Згадані вище вчені погоджувалися, що «при аналізі віршованих творів необхідно враховувати їх емоційну експресивність і не обмежуватися лише формально-естетичною стороною» [12, с. 98]. Питання про традиційні зв'язки між віршованим твором та образами, мотивами, емоціями порушувалося й у працях К.Ф. Тарановського, який стверджував, що у кожного поета є свої улюблені теми, улюблені образи та навіть слова, які складають внутрішні цикли у творчості певного поета, цикли, що неможливо умістити у чіткі хронологічні межі [21, с. 18]. Вказані вище вчені заклали підвалини теорій дослідження віршованих творів, а різнобічність сучасних підходів до вивчення останніх вказує на незгасаючу актуальність обраної теми і потребує виокремлення провідних напрямів дослідження цього питання.

Метою статті є теоретичний огляд сучасних підходів до вивчення віршованого твору. Основним завданням є визначення основних перспективних напрямів дослідження віршованих творів і їх детальний опис.

Виклад основного матеріалу дослідження. За результатами попередніх розвідок встановлено, що на межі ХХ та ХХІ століть дослідження віршованих творів проводять за кількома напрямками: структурно-семіотичним – Н.В. Альохіна, І.І. Ковтунова, О.Г. Ревзіна; когнітивно-поетичним – Л.І. Белехова, Т.В. Горчак, Л.В. Димитренко, І.А. Редька, Р.І. Стефурак, О.Й. Філіпчик; прагмалінгвістичним – І.О. Безкровна, С.А. Горло, О.А. Гришина, О.О. Соловйова.

Структурно-семіотичний напрям вивчення віршованого твору представлений у роботах Ю.М. Лотмана [14]. Поетичний текст розглядається як певним чином організована семіотична структура. В основі структурного аналізу знаходиться погляд на літературний твір, як на органічне ціле, кожен з елементів якого реалізується лише у відношенні до інших елементів та до структурного цілого всього тексту. Сама ж цілісність міститься в тому, що художній твір становить деяку реальність та може членуватися на частини. Одна з провідних властивостей художньої реальності має виявитися при виокремленні того, що входить у саму сутність твору, від ознак, при зміні яких зберігається специфіка твору [14, с. 34]. Сутність поетичної структури полягає в тому, що вона свідомо вживає несинонімічні та нееквівалентні одиниці як синоніми та адекватати. При цьому мова перетворюється на матеріал побудови різноманітних моделей, а власна структура мови, своєю чергою, впливає на них [14, с. 134].

Структурно-семіотичний підхід до вивчення віршованих творів отримав свій розвиток у роботі сучасної дослідниці Н.В. Альохіної [1], де на прикладі аналізу поетичних текстів із домінуючим синтаксичним рівнем продемонстровано специфіку їхньої поетичної структури, яка характеризується домінуванням синтаксичного рівня та полягає в наявності в семантичній структурі поетичних текстів особливого художнього змісту – категоріального, який формується завдяки провідній ролі засобів синтаксису в організації тексту, як художнього цілого [1, с. 5]. Н.В. Альохіна наголошує на тому, що художній зміст знаходиться в тісному зв'язку з композиційною побудовою віршованих творів: з одного боку визначає його, з іншого – включається в композиційну побудову віршованого тексту, як провідна утворювальна ланка [1, с. 6].

У дослідженні О.Г. Ревзіної [17] художня мова є вербалізацією художнього мислення в модусі мовного існування. Форма віршованих творів задає той напрям, у якому здійснюється якісна специфікація поетичної мови. Системність та функціональна завантаженість властива індивідуально-авторській поетичній мові. Системно-функціональний підхід до лінгвістичної поетики реалізує себе на рівні загально-поетичної та індивідуально-авторської поетичної мови. В основі дослідження потенційних можливостей мовної системи знаходиться категорія виразності [17, с. 22].

Синтаксис поетичного тексту також досліджено у працях І.І. Ковтунової [13]. Системний підхід до поетичної мови загалом поєднано з увагою автора до індивідуальних особливостей окремих поетичних текстів. Дослідження І.І. Ковтунової відкрило провідні напрями мовної творчості в поетичній мові, в якій інтенсивного розвитку набуває асиметрія мовного знака й збільшення ролі полісемії та синонімії в синтаксичних одиницях, що організують поетичний текст.

Новий напрям дослідження віршованих творів запропоновано у працях Л.І. Белехової [4–6], у фокусі студій якої знаходиться теорія словесних поетичних образів, розглянутих у руслі когнітивно-поетичного підходу. Поетичний текст учена визначає, як «вид художньої комунікації, спрямованої на розкриття текстової, підтекстової та позатекстової інформації, що стоїть за словесними поетичними образами, котрі її предметують» [4, с. 18]. Поетичний образ Л.І. Белехова розуміє в якості вираження ідеї, узагальненого змісту віршованого тексту та словесного поетичного образу, як утілення образу, ідеї й змісту в мовленнєвій формі [6, с. 273]. Вивченню онтологічних та гносеологічних властивостей словесного поетичного образу з метою визначення тенденцій та закономірностей його формування й функціонування в американській поезії присвячено докторську дисертаційну роботу Л.І. Белехової, де дослідниця розглядає поняття словесного поетичного образу, як багатовимірну величину, параметри якої визначено її онтологічними, епістемологічними й когнітивними властивостями [5, с. 15–17].

Теорія словесного (вербального) поетичного образу продовжує свій розвиток у дисертаційній роботі Л.В. Димитренко [11], яка трактує образ, як лексико-синтаксичний комплекс, що є результатом мовного втілення концептуальної трічасної структури (думкою про світ, концептом, який потребує образної актуалізації; сутністю, за посередництвом якої відбувається образне визначення думки; основою отожднення) та об'єднання її елементів за правилами граматики на підставі отожднення суперечливих у широкому розумінні сутностей. За результатами дослідження Л.В. Димитренко, вербальний поетичний образ є лінгвокогнітивним фактом мовного втілення знання про світ через співвіднесення з відомою інформацією за допомогою концептуальних переносів та універсальних концептуальних зв'язків. Вербалізовані концепти (посередники між словом та дійсністю), своєю чергою, формують концептуальну картину світу й виконують функцію представлення, зберігання та оперування змістом окремого кванту інформації [11, с. 4–5].

Словесні поетичні образи досліджені також у роботі О.Й. Філіпчик [22], де поетичний образ розглянутий, як двоаспектне явище, яке містить концептуальний і мовний плани існування. Дослідниця додає до трьох зазначених вище структурних компонентів образу четвертий – взаємозв'язок репрезентованих у образі об'єктів дійсності, втілений у тій чи іншій синтаксичній конструкції [22, с. 6]. Корелятами реальних відносин між об'єктами зіставлення є синтаксичні відносини, які, зі свого боку, втілюються у певних синтаксичних конструкціях, де останні виступають мовним засобом об'єктивації словесного поетичного образу у віршованих текстах [22, с. 11].

Зв'язок між образним складником та внутрішньою формою слова знаходить своє відображення в дисертації Р.І. Стефурак [20], яка розглядає асоціативно-образний потенціал внутрішньої форми слова в поетичному тексті. На відміну від згаданих вище досліджень, у роботі Р.І. Стефурак на передньому плані знаходиться внутрішня форма слова, яка об'єднує мотиваційний, концептуальний та асоціативно-образний компоненти. Реалізація асоціативно-образного потенціалу внутрішньої форми слова забезпечує конструювання художнього змісту віршованого твору [20, с. 7].

Виявлення лінгвокогнітивних особливостей формування словесно-поетичних образів у віршованих текстах досліджено в розвідці І.А. Редьки [18], яка за результатами проведеного

аналізу виокремлює кілька моделей поетичних образів: монополярну, біполярну, ланцюгову та циркулярну [18, с. 5], що за своїм наповненням співзвучні моделям, виокремленим у роботі Л.І. Белехової.

Висвітлення когнітивного й семіотичного аспектів розкриття проблеми формування та функціонування словесного образу-символу здійснено в дисертаційній роботі Т.Ю. Горчак [9], яка визначає словесний образ-символ, «як імплікативний, макроконтекстуальний, динамічний словесний образ, для якого характерна розщепленість референції та рівноправність вихідного значення і похідного референційного смислу. Він інкорпорує образність та знаковість, які домінують у ньому залежно від характеру інформації, що передається. Образність словесного образу-символу ґрунтується на семантичному переносі – транспозиції, яка виступає тут процесом породження, генерування нових референційних смислів за умови повного збереження самозначущості первинних значень» [9, с. 16].

Отже, віршовані твори неодноразово ставали предметом лінгвістичних досліджень, які здійснювалися з позицій вивчення мови, як формальної системи, відокремленої від ситуативного контексту. Втім, у сучасній лінгвістиці поширюється антропоцентричний підхід до дослідження тексту, пов'язаний з інтерпретацією тексту в аспекті його породження, сприйняття й впливу на читача. Антропоцентризм тексту зумовлений еґоцентричною позицією людини в семантичному просторі тексту, тісно пов'язаному з прагматикою тексту. Саме в межах антропоцентричної парадигми отримали розвиток прагмалінгвістичні дослідження віршованих творів.

Серед прагмалінгвістичних досліджень віршованих творів останніх десятиліть слід особливо виділити наукові праці, присвячені вивченню адресованості віршованих творів [2; 7; 19] та мовленнєвих актів [8; 10].

Системне моделювання функціонально-мовних процесів, які становлять специфіку поетичної комунікації, здійснено в дисертації І.О. Безкровної [2], в якій дослідниця створює класифікацію типів адресанта, адресата й мовленнєвих дій у поезії. Авторка виділяє кілька типів адресатів: на першому рівні розглянуто внутрішню адресацію (автоадресацію) в поезії, представлено типи адресатів в автокомунікативному контексті; другий рівень містить висловлювання, в яких автоадресацію поєднано із «зовнішньою» адресацією; третій рівень репрезентує типи «зовнішніх» адресатів у поезії [2, с. 4].

Комплексний аналіз діалогічних основ англійського поетичного тексту, як однієї зі сфер літературної комунікації, здійснено в роботі О.О. Соловйової [19]. Дослідниця наголошує, що різноманітні форми прояву комунікативної спрямованості процесу поетичного текстопородження треба розглядати з єдиного центру (від адресата), щоб їхня роль у цьому процесі могла бути диференційованою. Авторка досліджує два типи адресованості: адресованість читачу та адресованість конкретній людині чи події. За результатами аналізу О.О. Соловйова встановлює, що сам факт творення будь-якого поетичного тексту відмічений адресованістю. Комунікативна спрямованість цього процесу несе на собі риси діалогічного спілкування, яке, з одного боку, об'єднує автора та умовних комунікантів, а з іншого – має широкий спектр проявів на текстовому рівні [19, с. 4].

Дослідження чинника адресованості здійснено в праці О.Ю. Васильєвої [7], в якій адресованість вивчається в урочистих одичних висловлюваннях, репрезентованих та зумовлених, насамперед, прийомами внутрішньої адресації, кваліфіко-

ваної, як елітарна персоніфікована адресація й ідентифікованої із зовнішньою [7, с. 132].

Апарат теорії мовленнєвих актів до опису структури поетичного тексту застосовує О.О. Гришина [10], яка підкреслює, що структуротвірними чинниками є певні характеристики мовця та акту мовлення: 1) мовленнєва дія, яка лежить в основі того чи іншого висловлювання; 2) структура ролей у цьому висловлюванні (мовець, адресат, предмет мовлення). У цьому випадку прагматичну структуру ліричного тексту розглянуто з динамічного погляду, тобто авторка ставить акцент не на наявності тих або тих мовленнєвих актів у ліричному вірші, а на послідовності мовленнєвих актів, на їхньому розгортанні, отже, поєднуючи прагматичний аспект розгляду тексту з динамічним способом його аналізу [10, с. 3].

Провідним критерієм згаданого вище підходу до вивчення віршованих творів, за О.О. Гришиною, є «відповідальність мовця за власне висловлювання» [10, с. 4], де під останнім розуміється ступінь участі мовця у власному висловлюванні, ступінь належності висловлювання мовцю. З використанням цього критерію мовленнєві акти в роботі дослідниці розглянуто у двох аспектах: 1) з погляду тієї дії, яку здійснює мовець цим мовленнєвим актом (питання, спонування, обіцянка тощо); 2) з погляду тих комунікативних ролей, які є каркасом цього мовленнєвого акту (тобто з погляду особових займенників, що лежать в основі мовленнєвого акту) [10, с. 4].

Спираючись на теорію мовленнєвих актів Дж. Остіна, О.О. Гришина виокремлює дві провідні групи висловлювань: «словесні дії» (питання, спонування, перформативи) та ствердження (оцінки, сентенції, констатації). Під перформативом дослідниця має на увазі ствердження, яке не описує дію, а саме є дією [10, с. 5]. І тут існує деяке протиріччя теорії Дж. Остіна, який убачав значення перформативів у тому, що вони є не тільки повідомленням та передачею думки, але й стають у повному розумінні слова діями або викликають невідкладні дії в тих, кому вони адресовані [16, с. 49]. Зважаючи на те, що О.О. Гришина розподіляє висловлювання на констативи та перформативи, беручи до уваги погляд Е. Бенвеніста, який вивів зі складу перформативів висловлювання в спонукальній формі, але залишив усі інші [3, с. 18], вважаємо розподіл дослідницею типів висловлювань на дві згадані вище групи таким, що може викликати деякі сумніви й потребує подальшого дослідження.

Поняття перформативності набуло подальшого розвитку в дисертації Є.А. Горло [8]. У межах антропоцентричної моделі поетичного дискурсу дослідниця визначає перформативність, як мовленнєву дію, що повністю співвідноситься і з теорією Дж. Остіна, і з уточненнями Е. Бенвеніста. Є.А. Горло вивчає пряму, непряму та приховану перформативність. Пряма перформативність ґрунтується на спроможності мовленнєвих одиниць реалізувати наміри відправника відкрито для одержувача. Одним із її проявів є перформативні практики відправника, що сходять до прямого мовленнєвого впливу. Пряма мовленнєва дія зазвичай реалізується за допомогою спонукальних речень. Непряма перформативність репрезентується в перформативних практиках відправника, що сходять до непрямого мовленнєвого впливу. Непряма перформативність потребує від одержувача додаткових зусиль ідентифікації й реалізується у віршованому тексті через вибір тропів і мовленнєвих фігур, причому показники реалізації останніх значно перевищують показники реалізації засобів прямого мовленнєвого впливу, що дозволяє авторці зробити припу-

щення щодо домінуючої позиції непрямой перформативності по відношенню до прямої. Прихована перформативність відображає індивідуальні звичні перформативні практики відправника та спирається на неусвідомлюваний відправником вибір прихованих значень граматичних і лексичних одиниць. Прихована перформативність пов'язана з неусвідомлюваною автоматизованою індивідуальною та стереотипною актуалізацією автором віршованого тексту мовленнєвих знаків різних рівнів [8, с. 8–9].

Питання егоцентризму ліричного тексту порушено в роботі О.О. Гришиної [10], яка при дослідженні віршованого тексту має справу не тільки з переходом від висловлювання, що найменше належить мовцю, до висловлювання, яке належить йому найбільше, але й зі зростанням «я», як аксіологічного центру вірша.

О.О. Гришина зазначає, що егоцентризм ліричного тексту має свого «двійника» в тих текстах, де немає зміни мовленнєвих актів: це – тематичний перехід від опису предметів і явищ, які належать до позалюдської сфери, зокрема до опису людини, її психічних та фізичних властивостей; цей принцип побудови тексту – антропоцентризм. При розгляді егоцентризму як принципу, що лежить в основі структури ліричного тексту, О.О. Гришина виключає все індивідуально-авторське у цих текстах, як несуттєве [10, с. 12].

Натомість, у розвідках Є.А. Горло багато уваги приділено індивідуально-авторському стилю поетичного дискурсу: проведено дослідження медійності поетичного дискурсу, що трактується, як невід'ємна властивість дискурсу репрезентувати стереотипну мовленнєву поведінку відправника (тобто відносно стала систему мовленнєвих дій людини, яка сформувалась у відповідь на звичні умови спілкування, що мають властивість повторюватися), яка може бути і індивідуальною, і середньостатистичною [8, с. 29–30].

Індивідуальна мовленнєва поведінка автора тексту, як зазначає Є.А. Горло, актуалізується індивідуальними стратегіями мовленнєвої поведінки, що є універсальними для мовних особистостей – носіїв різних мовних систем. В актуалізації стратегій мовної поведінки проявляються унікальні особливості мовної особистості, які забезпечують її неповторність та можуть бути основою для виведення її структурної моделі – сталої системи, що відображає стереотипні особливості суб'єкта, який вступив у комунікацію, та детермінує його мовленнєву поведінку [8, с. 30].

Висновки. Таким чином, основними сучасними напрямками вивчення віршованих творів є такі: 1) структурно-семіотичний; 2) когнітивно-поетичний і прагмалінгвістичний. Усі напрями є перспективними і можуть бути застосовані для подальших розвідок. Однак вважаємо за потрібне виділити прагмалінгвістичний напрям, у центрі якого знаходяться такі поняття, як адресованість, мовленнєва дія та мовленнєвий акт. Вивчення віршованих творів саме у цьому напрямі дозволить зрозуміти інтенцію поета.

Перспектива наших майбутніх досліджень полягає у винайденні нових шляхів дослідження поетичного дискурсу в рамках прагмалінгвістичного підходу.

Література:

1. Алехина Н.В. Синтаксис как доминанта структуры поэтического текста : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Н.В. Алехина; Дальневост. гос. ун-т. – Владивосток, 2005. – 26 с.

2. Безкровна І.О. Комунікативна структура поетичного тексту (семантичний та прагматичний аспекти) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 / І.О. Безкровна; Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні НАН України. – К., 1999. – 20 с.
3. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист; [под. ред. Ю.С. Степанова]. – М. : Прогресс, 1974. – 447 с.
4. Белехова Л.І. Інтерпретація поетичного тексту в когнітивному ракурсі / Л.І. Белехова // Нова філологія [зб. наук. пр.]. – Запоріжжя : ЗНУ, 2009. – № 34. – С. 12–18.
5. Белехова Л.І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04 / Л.І. Белехова; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2002. – 461 с.
6. Белехова Л.І. Типологія словесних поетичних образів у американській поезії: лінгвокогнітивний підхід / Л.І. Белехова // Наук. вісник Волинського нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія «Філологічні науки». – 2008. – № 5. – Луцьк : Вежа. – С. 272–278.
7. Васильева О.Ю. Одический жанр XVIII века: прагмастилистическая интерпретация: автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / О.Ю. Васильева; Омский гос. ун-т. – Омск, 2001. – 22 с.
8. Горло Е.А. Универсальная антропоцентрическая модель поэтического дискурса : автореф. дисс. ... д-ра филол. наук : 10.02.19 / Е.А. Горло; Пед. ин-т Южного федер. ун-та. – Ростов-на-Дону, 2007. – 46 с.
9. Горчак Т.Ю. Словесний образ-символ в американській поезії ХХ століття: когнітивно-семіотичний аспект: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Т.Ю. Горчак; Київ. нац. лінгвістич. університет. – К., 2009. – 20 с.
10. Гришина Е.А. Структура поэтического текста с точки зрения теории речевых актов (на материале русского восьмистишия начала XX века) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Е.А. Гришина; Моск. гос. универс. им. М.В. Ломоносова. – М., 1989. – 17 с.
11. Димитренко Л.В. Когнітивні та лінгвостилістичні особливості поетичного образу (на матеріалі американської поезії ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Л.В. Димитренко; Одес. держ. ун-т ім. І.І. Мечнікова. – Одеса, 2000. – 19 с.
12. Жирмунский В.М. Поэтика русской поэзии : [сб. работ] / В.М. Жирмунский. – СПб. : Азбука-классика, 2001. – 485 с.
13. Ковтунова И.И. Синтаксис поэтического текста / И.И. Ковтунова // Linguistische Poetik. – Hamburg, 2002. – С. 165–227.
14. Лотман Ю.М. О поэтах и поэзии, анализ поэтического текста / Ю.М. Лотман, М.Л. Каспаров – СПб. : Искусство-СПб., 1996. – 846 с.
15. Мукаржовский Я. Структуральная поэтика / Ян Мукаржовский. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 480 с.
16. Остин Дж.Л. Слово как действие / Дж.Л. Остин // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 17 : Теория речевых актов. – С. 22–129.
17. Ревзина О.Г. Системно-функциональный подход в лингвистической поэтике и проблемы описания поэтического идиолекта : дисс. [в форме науч. докл.] ... д-ра филол. наук ; 10.02.01 / О.Г. Ревзина; Моск. гос. ун-т. им. М.В. Ломоносова. – М., 1998. – 86 с.
18. Редька І.А. Синестезійна образність поетичного тексту: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської жіночої поезії кінця ХІХ – початку ХХІ століття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Редька І.А. ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2009. – 20 с.
19. Соловьева Е.А. Диалогические основы англоязычного поэтического текста в аспекте его категориальных свойств : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Е.А. Соловьева; Моск. гос. ун-т им. М.В. Ломоносова. – М., 2007. – 19 с.
20. Стефурак Р.І. Асоціативно-образний потенціал внутрішньої форми слова у поетичному тексті (на матеріалі української поезії 60–90 років ХХ століття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Р.І. Стефурак; Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2003. – 24 с.
21. Тарановський К.Ф. О поэзии и поэтике / К.Ф. Тарановский. – М. : Языки русской культуры, 2000. – 432 с.
22. Філіпчик О.Й. Синтаксичні засоби створення образу (на матеріалі сучасної американської поезії : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / О.Й. Філіпчик; Одеський держ. ун-т. – Одеса, 2000. – 16 с.
23. Якобсон Р.О. Лингвистика и поэтика / Р.О. Якобсон; [сокр. пер. И.А. Мельчука] // Структурализм: «за» и «против» : [сб. ст.]. – М. : Прогресс, 1975. – С. 202–203.

Грищенко Я. С. Современные направления исследований стихотворного произведения

Аннотация. В статье предложен обзор современных теорий исследования стихотворных произведений. На основе проведенного анализа выделены три основных направления исследования поэзии.

Ключевые слова: стихотворное произведение, речевой акт, структура, образ, перфоматив.

Gryshchenko Ya. Modern approaches to poetry analysis Summary. The article is devoted to problem of different approaches to poetry analysis distinguishing. On the basis of analysis, three areas of poetry studying were separated.

Key words: poetry, speech act, structure, image, performative.

Дорошенко О. В.,
аспірант

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕКСПРЕСИВНОСТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ DER DEUTSCHE BÜRGER

Анотація. У статті встановлено мовні засоби вираження експресивності лінгвокультурного типуажу «der deutsche Bürger» з огляду на їх інтенсивність.

Ключові слова: лінгвокультурний типаж, метафорична номінація, експресивність, інтенсивність, оцінка.

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістична парадигма характеризується яскраво вираженою антропоцентричною спрямованістю. Численні інтерпретації особистості у лінгвістиці, зокрема, як типізованого феномена, сприяли появі лінгвокультурного типуажу. Лінгвокультурний типаж є типізованим представником певного народу, який існує в колективній свідомості, розпізнається культурою цього народу і може належати до певної соціальної групи [1].

Дослідження здійснюється на матеріалі роману Є. Гофмана «Lebensansichten des Katers Murr» («Життєві погляди kota Мурра»). Специфіка розгляду даного феномену в художньому творі полягає у тому, що він може знаходити свою реалізацію у контексті інших понять. Спорідненість того чи іншого поняття з типажем можна встановити за даними лексикографічних джерел, асоціативного експерименту. У контексті цього твору таким поняттям є *Philister*. Його спорідненість з типажем *der deutsche Bürger* була встановлена за даними лексикографічних джерел [2]. Бюргер як філістер у творі Е. Гофмана «Lebensansichten des Katers Murr» розглядається нами не як окремий типаж, а як варіант реалізації лінгвокультурного типуажу *der deutsche Bürger*.

Крім цього, особливостями відображення лінгвокультурного типуажу в художньому тексті є наявність суб'єктивно-авторської оцінки.

На сучасному етапі дослідження вчені приділять значну увагу вивченню категорії оцінки, як способу вираження антропоцентризму [3; 4], взаємозв'язку оцінки з емотивністю, експресивністю та конотацією [5]. У той же час недостатньо вивченими залишаються мовні засоби вираження експресивності лінгвокультурних типажів.

Метою статті є встановлення мовних засобів вираження експресивності лінгвокультурного типуажу *der deutsche Bürger* з огляду на їх інтенсивність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Текст роману «Lebensansichten des Katers Murr» побудований на стилізовому контрасті. Основним засобом вираження контрасту є емоційно-експресивна лексика, семантика якої ускладнена оцінними відтінками. Емоції та пов'язані з ними оцінки у творі розглядаються нами, як текстові категорії суб'єктивного характеру, які відбивають авторське ставлення до персонажів твору і є фактором формування їх експресивності. На лексичному рівні у творі вони ґрунтуються на протиставленні позитивного/негативного. Протилежні за значенням слова створюють непередбачувану смисловою єдність. Наприклад: 1) *...ob er Anstand genug besitze, einen fürstlichen Hund zu durchspießen*; 2) *recht so, gnädigster*

Halunke... [7]. Як бачимо, у наведених прикладах іронічний ефект досягається завдяки оксюмору, застосуванню семантично контрастних лексем в іменниковому словосполученні з яскраво вираженою позитивною (*fürstlich, gnädigster*) чи негативною конотацією (*der Halunke*) інколи з метафоричним підсиленням (*der Hund*). Такий контраст не пом'якшує експресивності висловлювання, а навпаки, сприяє сатиричному ефектові.

У творі органічно поєднується антропоморфне начало із зооморфним. Головному герою, коту Мурру, який уособлює індивідуальну-авторську реалізацію філістерства [8, с. 32], разом із загальноприйнятими зовнішніми ознаками тварини (розмір, колір тощо) притаманні якості людини: *klug, artig, witzig, poetisch, scharmant* [7].

Манера спілкування «ученого» kota-філістера (*der gelehrte Katzphilister*) надмірно-дидактична (*Mit der Sicherheit und Ruhe, die dem wahren Genie angeboren, übergebe ich der Welt meine Biographie, damit sie lerne, wie man sich zum großen Kater bildet, meine Vortrefflichkeit im ganzen Umfange erkenne, mich liebe, schätze, ehre, bewundere und ein wenig anbete* [7]), характеризується змішуванням низького (*der Pinsel, der Stümper, der Lümmel*) та високого стилю (*kredenzen, die Gewogenheit, hochverehrtester, wunderhold, die Schwinge* [7]). Розмовні елементи, перемежовуючись із високою лексикою, наприклад, зі специфічними формами мовленнєвого етикету, викривають емоційно-іронічний підтекст: негативне ставлення до адресата мовця (*Seien Sie von Gott dafür gesegnet, gnädigster Herr, weil ich nun der Hoffnung bin, das ich wenigstens auf diese Weise eine wohlwollende Protektion bei Ihnen habe, worum ich Sie, gnädigster Prinz, gerade flehenlich bitten möchte! ... Sie sind so gutmütig, liebster Prinz, es macht Ihnen ja nichts aus, mir mit einigen Empfehlungen zu helfen... Hoho, blanker Vogel, find das deine süßen Lieder? Wetter, Wetter; der Prinz ist ein tüchtiger Kerl, er greift zu mit beiden Krallen auf einmal, nach gebotenen und verbotenen Früchten! Holla, süßer Neapolitaner* [7]). У цих прикладах позитивно-марковані оказіональні словосполучення *gnädigster Prinz, liebster Prinz, ein tüchtiger Kerl, süßer Neapolitaner* трансформуються у негативно-марковані під впливом контексту, що створює іронічний ефект. Метафора *blanker Vogel*, яка вживається для передачі насмішки мовця, посилює емоційно-експресивний відтінок. Крім цього, застосовуючи трансформацію антропоморфного фразеологізму *mit beiden Händen zugreifen* (досл. хапатися обома руками) у зооморфний *mit beiden Krallen zugreifen* (досл. хапатись обома кігтями), під впливом контексту для характеристики вчинків антропоморфного персонажу автор підкреслює негативне ставлення kota Мурра до іншого персонажу твору та посилює експресивність манери висловлювання типуажу в цілому. Наведемо ще один приклад: «... und wurde, wo nicht ein großer Dichter, doch ein kleines, allerliebster Verse-macher, wie ihn die Leute ebenso gern haben» [7]. У даному прикладі іронічне ставлення kota Мурра виражено за допомогою епітетів, які мають у значенні суб'єктивно-оцінний компонент (*groß, klein, allerliebster*). Причому прикметник з позитивним зна-

ченням *allerliebst*, поєднуючись з іменником зі зниженою конотацією *Versemacher*; семантично переосмислюється, змінює своє значення з позитивного на негативне. Внаслідок чого приклад стає позитивним за формою і негативним за змістом, виникає іронічний ефект, оманлива піднесеність зображуваного. Інтенсифікація ознаки досягається порівняльним зворотом (*nicht... doch*).

Для вираження власного ставлення до головного героя, kota Мурра, Е. Гофман звертається до метафоризації образу. Метафорична номінація дає можливість стисло і влучно охарактеризувати образ, наділити його експресивно-авторською оцінкою. Метафорична номінація – суб'єктивно-авторське ототожнення двох явищ із метою формування цілісного образу.

Для об'єктивації образу kota Мурра автор застосовує незвичні сполучення загальноживаних слів, які «навантажують» речення іншою смисловою асоціацією, наприклад: *ich glaube gar, der kleine graue Kerl hat Verstand*. У наступних прикладах стилістично нейтральний антропоморфний іменник *der Mann* (чоловік/людина), узгоджуючись із лексемами на позначення зовнішніх характеристик зооморфного образу (розміру, кольору), набуває емоційно-експресивного відтінку: 1) *närrisch genug und zugleich ungemein merkwürdig war es doch... wenn der kleine graue Mann dort unter dem Ofen wirklich die Eigenschaften besitzen sollte, die der Professor ihm andichten will*; 2) *Sie glauben nicht, ...was der kleine graue Mann im Korbe, was das für ein herrliches, grundgescheuter Kater ist* [7]. Крім цього, у другому реченні емоційно-експресивний відтінок відбивається у лексичному повторі (*was*), у прикметниках – на позначення внутрішніх якостей людини (*herrliches, grundgescheut*), поєднаних зі стилістично нейтральним зооморфним іменником *der Kater* (кіт). Наведемо ще один приклад: «*Mit Gewalt nahm ich mich zusammen und las als ein vernünftiger, gelehrter Kater den Ovid nach*» [7]. У даному прикладі емоційно-експресивний ефект реалізується шляхом поєднання зооморфного іменника з антропоморфними позитивно-маркованими прикметниками. Інтенсифікація його досягається за рахунок застосування антропоморфного зворотного дієслова *sich zusammennemen* (досл. взяти себе в руки), яке означає дію, яка не притаманна тварині, виключно людині, а також посиленням на давньоримського поета Овідія.

Прихильне ставлення автора до типу відбивається у метафоричній номінації з суб'єктивно-оцінним компонентом у значенні, наприклад: *Komm hinein, komm hinein, kleiner Graupelz* [7]!

У той же час автор виявляє фамільярно-зневажливе ставлення до типу: *...bist du nicht ein ausgemachter thörischer Geck, lieber Murr* [7]? У даному прикладі ставлення автора відбивається за рахунок використання антропоморфного негативного-маркованого okazionalного словосполучення (*ein ausgemachter thörischer Geck*) для характеристики тварини. Інтенсифікація ознаки досягається у семантиці okazionalного позитивно-маркованого звертання (*lieber Murr*).

Емоційно-оцінне значення може виражатися не лише на лексичному рівні, у застосуванні окремих слів/словосполучень, а й на морфологічному за допомогою словотворчих компонентів, суфіксів. Наведемо приклад. У творі автор надає характеристику коту Мурру очима його господаря таким чином: «*Er ist das gescheueste, artigste, ja witzigste Tier der Art, das man sehen kann*» [7]. У даному випадку суфікс *-(e)st* не є формальним показником найвищого ступеня порівняння прикметників у німецькій мові, а застосовується для вираження найвищого ступеня інтенсивнос-

ті ознаки незалежно від порівняння з іншими об'єктами. Таке безвідносне значення відбиває ставлення персонажу до головного героя, додає жартівливо-іронічного підтексту висловлюванню. Експресивність надає значущості головному герою: 1) *ich bin ganz sicher, daß der Kater Murr ein possierlichstes Tier ist. Er ist ein gutmütigster Mann!* 2) *...ist er gleich der schönste, liebenswürdigste Mann* [7]. Ототожнення тварини з людиною, що об'єктивується метафорою *der Mann* інтенсифікує сприйняття зооморфного типу. Крім цього, суфікс *-(e)st*, як носій емоційного-суб'єктивного відтінку у творі, вказує на ввічливість манери спілкування kota Мурра з власним господарем, на прихильне ставлення до нього: «*Mein hochverehrtester, mein teurester, mein geschätztester Meister Abraham!*» [7].

Суфікс *-(e)st* у складі позитивно забарвленого епітета також застосовується автором для контрастності образу kota Мурра, надає зниженої конотації: «*Sag mir, mein artigster Kater, ob du die Doktorwürde bald erhalten oder sogar als Professor der Ästhetik Kollegia lesen willst*» [7]?

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що типаж побудований на стильовому контрасті. Основним засобом вираження контрасту є емоційно-експресивна лексика, семантика якої ускладнена оцінними відтінками. Емоції та пов'язані з ними оцінки у творі ґрунтуються на протиставленні позитивного/негативного. Позитивно-марковані okazionalні словосполучення трансформуються у негативно-марковані під впливом контексту, що створює іронічний ефект. Продуктивним засобом створення типу є метафорична номінація – суб'єктивно-авторське ототожнення двох явищ з метою формування цілісного образу. Їй приманні нестандартна узгодженість і словесна алегоричність. Чим ширше семантична дистанція між мовними одиницями метафоричних номінацій, тим більший експресивно-оцінний ефект досягається від їх зіставлення у реченні. Емоційно-оцінне значення може виражатися не лише на лексичному рівні шляхом перемишування розмовних елементів із високою лексикою за допомогою оксюморонів, метафор, трансформації антропоморфного фразеологізму у зооморфний, які викривають у висловлюваннях емоційно-іронічний підтекст, а й на морфологічному за допомогою словотворчих компонентів, суфіксів. Зокрема, суфікс *-(e)st* не є формальним показником найвищого ступеня порівняння прикметників у німецькій мові, а застосовується для вираження найвищого ступеня інтенсивності ознаки незалежно від порівняння з іншими об'єктами. Таке безвідносне значення додає жартівливо-іронічного підтексту висловлюванню. Крім цього, суфікс *-(e)st* у складі позитивно забарвленого епітета застосовується автором для контрастності типу, надає зниженої конотації.

Перспективою подальших пошуків є дослідження мовних засобів вираження експресивності лінгвокультурного типу у синтаксичному рівні.

Література:

1. Карасик В.И. Языковые ключи / В.И. Карасик. – М. : Гнозис, 2009. – 406 с.
2. Дорошенко О.В. Поняттєва складова семантичної структури лінгвокультурного типу *der deutsche Bürger* (німецький бюргер) / О.В. Дорошенко // Проблеми семантики, прагматики, когнітивної лінгвістики. – К. : ВПЦ Київський університет, 2014. – Вип. 25. – С. 154–163.
3. Данилова Р.Р. Категория оценки, как способ выражения антропоцентризма в лингвистике / Р.Р. Данилова // Вестник ТГГПУ. Филология и культура. Казань: К(П)ФУ, 2011. – № 1 (23) – С. 137–139.

4. Приходько Г.І. Біокогнітивна сутність оцінки / Г.І. Приходько // Записки з романо-германської філології / [ред. І.М. Колегаєва] // Одеський національний університет імені І.І. Мечникова: ф-т романо-германської філології. – Одеса: КП ОМД, 2015. – Вип. 1 (34). – С. 133–137.
5. Чайковська Є.Ю. Поняття «емотивність» та «експресивність» у мові науки / Є.Ю. Чайковська // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. – К. : Логос, 2012. – С. 279–287.
6. Hoffmann E.T.A. Lebensansichten des Katers Murr. [Електронний ресурс] / E.T.A. Hoffmann // Berlin: Dümmler. – 1820. – Режим доступу до ресурсу: <http://gutenberg.spiegel.de/buch/lebensansichten-des-katers-murr-3095/1>.
7. Миримский И.В. Эрнст Теодор Амадей Гофман / И.В. Миримский // Э.Т.А. Гофман. Житейские воззрения кота Мурра вкуче с фрагментами биографии капельмейстера Иоганнеса Крейсера, случайно уцелевшими в макулатурных листах. Повести и рассказы. – М. : Художественная литература, 1967. – С. 5–35.

Дорошенко О. В. Языковые средства выражения экспрессивности лингвокультурного типажа «der deutsche Bürger»

Аннотация. В статье установлены языковые средства выражения экспрессивности лингвокультурного типажа «der deutsche Bürger» с учетом их интенсивности.

Ключевые слова: лингвокультурный типаж, метафорическая номинация, экспрессивность, интенсивность, оценка.

Doroshenko O. Language means of expressiveness of linguocultural type «der deutsche Bürger»

Summary. The article states the language means of expressiveness of linguocultural type «der deutsche Bürger» as well as takes into consideration their intensity.

Key words: linguocultural type, metaphorical nomination, expressiveness, intensity score.

Кійко С. В.,

доктор філологічних наук, доцент кафедри германського,
загального та порівняльного мовознавства
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОМОНІМІЇ СКЛАДНИХ СЛІВ

Анотація. У статті проаналізовано омонімію складних слів, виявлено випадки закріплення за омонімічними твірними основами різних значень, неоднакове функціональне навантаження омонімів при словотворі, деєтимологізацію одного з омонімів у складному слові і перетворення його на морфему. Всі ці явища є проявом синергетичних потенцій омонімії в процесі словотвору.

Ключові слова: омонімія, синергетика, складні слова, словотвір, сполучувальні елементи.

Постановка проблеми. Складні слова – це морфологічно цілісні одиниці мови, складові частини яких є словами чи коренями слів, що пов'язані один із одним за певними моделями і утворюють монолітну лексичну одиницю. Вони є засобом мовної компресії, конденсованого вираження думки [6, с. 33] і найбільш економним засобом номінації [9, с. 143]. Оскільки «за багатьох комунікативних ситуацій виникає необхідність висловлення двох ідей однією лексемою» [1, с. 6], то складні слова сприяють економії лінгвальної енергії. Дія закону мовної економії (економії мовних зусиль) виявиться у максимально точному висловленні думки за допомогою мінімальної кількості мовних знаків без використання поширених описових конструкцій. Словоскладання сприяє тим самим реалізації мовної економії та є активним способом творення компактних за структурою лексичних одиниць [7]. Проте в деяких випадках утворені композити допускають подвійне трактування, тобто стають рефлексивними омонімами (термін В.А. Карпова [4]), і перешкоджають мовній комунікації. Це стосується насамперед складних іменників, основне слово в яких представлено віддієслівним іменником. Перший безпосередній складник може бути виражений іменником в однині або множині, як-от: нім. *das Bauernopfer* «селянин-жертва» / «жертва селянина», *der Mauerfall* «падіння стіни» / «падіння когось зі стіни», *der Bocksprung* «стрибок через «козла» / «стрибок козла», *der Fenstersturz* «падіння вікна» / «падіння когось із вікна». Нездозволене трактування спричиняє віддієслівний іменник, оскільки невідомо, в якому стані (активному чи пасивному) живе дієслово, від якого походить іменник.

Як системно обумовлене, широко розповсюджене і досить дискусійне явище лексико-словотвірного плану, омонімія складних слів була об'єктом низки досліджень (пор. [2, с. 104–165; 3; 8; 10 та інші]). Проте досі невирішеною залишається проблема розмежування омонімічних складних слів, що веде до різної інтерпретації подібних і навіть ідентичних фактів і перешкоджає їх систематичному опису. Крім того, детальний аналіз потребує явище синергетичної варіативності компонентів складного слова, що дозволяє усувати омонімічний конфлікт рефлексивних омонімів.

Отже, мета дослідження полягає у встановленні синергетичної сутності процесу словоскладання на матеріалі німецької мови та виявленні принципу синергетичної варіативності еле-

ментів омонімічних складних слів. Матеріалом дослідження слугувала суцільна вибірка омонімічних складних іменників, виписана з академічного тлумачного словника Duden [12], доповнена й уточнена відомостями з тлумачних словників Wahrig [16], Bunting [11] і Langenscheidt [14]. Наукова новизна одержаних результатів полягає в оновленому трактуванні омонімії складних слів, як динамічного явища в руслі синергетичного підходу до мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Синергетика, як загальна теорія самоорганізації складних систем, вивчає механізми і процеси взаємодії елементів і підсистем складних динамічних систем, які дозволяють їм зберегти цілісність і функціональні властивості (детальніше про принципи синергетики див. [5, с. 92–102]). У контексті нашого дослідження релевантним є, насамперед, встановлення та типологізація синергетичних процесів при утворенні та функціонуванні омонімічних складних слів.

Розглянемо прояви синергетичних потенцій омонімії при утворенні складних слів. Для більшості іменників німецької мови характерне утворення складних слів без сполучувальних елементів чи за допомогою одного й того ж сполучувального елемента *-e*, *-(e)n* або *-(e)s*. Так, всі складні слова від іменника *der Tisch* утворюються без сполучувальних елементів, як-от: нім. *Tischbein*, *Tischbesen*, *Tischblatt*, *Tischcomputer*, *Tischdame*, *Tischdecke*, *Tischdekoration*, *Tischecke*, *Tischfußball*, *Tischgebet*, *Tischgesellschaft*, *Tischgespräch*, *Tischkultur*, *Tischlampe*, *Tischrede*. Основа іменника *die Birke* виступає при словотворі у всіх випадках зі сполучувальним елементом *-n*: *Birkengewächs*, *Birkengrün*, *Birkenholz*, *Birkenreizker*, *Birkenrinde*, *Birkenröhrling*, *Birkensaft*, а іменника *der Staat* – з елементом *-s*: *Staatsaffäre*, *Staatsakt*, *Staatsamt*, *Staatsangehörige*, *Staatsanwalt*, *Staatsarchiv*, *Staatsbeamte*, *Staatsbesuch*, *Staatsbibliothek* тощо. Словотвірною основою іменника *die Gans* є в усіх випадках *Gänse-*: *Gänsebraten*, *Gänsefeder*, *Gänsefett*, *Gänsefingerkraut*, *Gänsehaut*, *Gänseleber*, *Gänseeschmalz*. У деяких іменників основа може виступати при словотворі зі сполучувальним елементом або без нього, як-от: *Arbeitgeber*, *Arbeitnehmer*, але *Arbeitsamt*, *Arbeitsbeginn*; *Augenarzt*, *Augenausdruck*, *Augenbraue*, але *Augapfel*; *Mitgliedsstaat* або *Mitgliedstaat*. Така варіативність основи не порушує єдності цих слів, поки зовнішні відмінності не виражають ніяких семантичних розбіжностей.

В омонімічних словах, які виокремилися з одного полісемічного слова, крім семантичних розбіжностей, спостерігається своєрідне оформлення твірної основи, коли за певною твірною основою закріплюється певне значення. Процес диференціації словотвірних основ при розщепленні єдиного багатозначного слова на омоніми можна прослідкувати на прикладі розвитку омонімів *die Presse* «лещата, прес» і *die Presse* «преса». Обидва омоніми зводяться до див. *fressa* «лещата», запозиченого з лат. *pressura* «утиски, гноблення», яке зустріча-

ється у баварському діалекті у формі *pressa* «лещата». Близько 1500 р. у слова розвинулося значення «друкарський прес» під впливом франц. *presse*, а з XVIII ст. словом *presse* починають позначати друковані твори, передовсім газети і журнали. У процесі розвитку цього значення, поки *Presse* було єдиним словом, словотвірною основою було *Preß-*, і всі похідні і складні слова утворювалися незалежно від їх значення від цієї основи, наприклад: *Preßfreiheit* «свобода друку», *Preßkohle* «пресоване вугілля», *Preßgesetz* «закон про пресу», *Preßholz* «пресовані дрова». У словнику братів Грім можна знайти такі приклади вживання цієї словотвірної основи: «<...> Da ich vernehme, dasz die preszfreiheit in preszfrehheit ausartet» [13] – «<...> Оскільки я відчуваю, що свобода преси вироджується у зухвалість преси». У сучасній німецькій мові від основи *Press-* утворюються слова зі значенням «пресований», як-от: *Pressform* «форма для пресу», *Pressglas* «пресоване скло», *Pressharz* «пресувальна смола», *Presshefe* «пресовані дріжджі», *Presskopf* «пресувальна головка», *Pressluft* «стиснене повітря», *Presspapier* «тиснений папір», *Presssack* «зельц». Щоб утворити складне або похідне слово зі значенням «преса», необхідно відштовхуватися від твірної основи *Presse-*: *Presseagentur* «інформаційне агентство», *Presseamt* «прес-служба», *Pressebericht* «кореспонденція», *Pressebüro* «інформаційне бюро», *Pressdienst* «прес-служба», *Pressefreiheit* «свобода друку», *Pressekampagne* «інформаційна кампанія», *Pressekommentar* «коментар у пресі», *Pressekonzern* «газетний концерн», *Pressemeldung* «коротке повідомлення». Таким чином, розпад полісемічного слова *Presse* на омоніми оформився в послідовному розрізненні словотвірних основ. Словотвірні ряди омонімів *die Presse* «лещата, прес» і *die Presse* «преса» чітко відрізняються як у семантичному, так і в структурному відношенні.

Аналогічний шлях розвитку проходять омоніми *der Stab* «палиця, жезл» і *der Stab* «(військ.) штаб». Обидва омоніми зводяться до двн. *stab*, свн. *stap* «опора, стовб». У середні віки слово набуло значення «палиця» і вживалося у композитах *Wanderstab* «посох», *Pilgerstab* «посох», з XVIII ст. – у словах *Maßstab* «маштаб», *Gitterstab* «стержень решітки». У XVII ст. розвивається значення «жезл», як атрибут командувача військ, виникає композит *Marschallstab* «маршальський жезл». Пізніше на основі метонімічного переносу з'явилося значення «штаб», як сукупність вищих офіцерських чинів, як-от: «Hebst einen armen knecht zum hohen stab empor» [13] – «Підвищеш бідного наймита в чині до штабного офіцера». Полісемічне слово розпадається на два омоніми, кожен з яких послідовно утворює складні слова від різних словотвірних основ. Так, значення «палиця» виражене словотвірною основою *Stab-*: *Stabhochsprung* «стрибки з жердиною», *Stabwechsel* «естафета», *Stabdiagramm* «стовпчаста діаграма; гістограма», а значення «штаб» – основою *Stabs-*: *Stabsoffizier* «офіцер штабу», *Stabsquartier* «штаб-квартира», *Stabschef* «начальник штабу». Структурне відокремлення словотвірних основ сприяє диференціації значень обох омонімів.

Різні словотвірні моделі характерні також для омонімів *die Rolle* «ролик, коліщатко» і *die Rolle* «роль». Обидва слова походять з франц. *rôle* (< лат. *rotula, rotulus* «трубка, коліщатко»), що позначало спочатку грамоту на скрученому в трубочку пергаменті. Це значення наявне сьогодні у словах *Stammrolle* «список особового складу», *Bürgerrolle* «список громадян», *Steuerrolle* «перелік податків або платників податків». З цього

розвинулося значення «роль», як «написана на згортку роль актора» з розширенням значення у XVII ст. до «всі дії актора в п'єсі». Інший напрям розвитку значення – від поняття «трубка, коліщатко, скручений предмет» до «ролик» (близько 1300 р.). У сучасній німецькій мові словотвірні основи цих омонімічних іменників відрізняються не тільки семантично, але й структурно. Значення «ролик» виражається словотвірною основою *Roll-*: *Rollschuhe* «роликові ковзани», *Rollladen* «жалюзі», *Rollstuhl* «інвалідне крісло», *Rolltreppe* «ескалатор», а «роль» – словотвірною основою *Rollen-*: *Rollenbesetzung* «розподіл ролей», *Rollenfach* «амплуа», *Rollentext* «текст ролі», *Rollenspiel* «гра по ролях».

Розрізнявальні ознаки між омонімами *die Börse* «гаманець» і *die Börse* «біржа» (< нідерланд. *(geld)beurs* < пізньолат. *bursa* «хутро, шкіряний мішок» < грецьк. *býrsa*) проявилися також у словотворі, але в іншому плані: перший іменник виступає лише як означуване (базове) слово, як-от: *Geldbörse* «гаманець», а другий – в основному, як означальне слово: *Börsenaufsicht* «біржовий нагляд», *Börsenbericht* «біржовий бюлетень», *Börsengang* «котування на біржі», *Börsenhandel* «біржові торги», *Börsenkrach* «біржовий крах», *Börsenkurs* «біржовий курс», *Börsenmakler* «біржовий маклер», *Börsennachrichten* «біржові новини», *Börsenspekulation* «біржові спекуляції», *Börsenschluss* «закриття біржових операцій», *Börsensturz* «падіння курсу акцій», *Börsenwesen* «біржова справа», *börsenfähig* «який котується на біржі» та інші.

Цікавими є також словотвірні особливості омонімів *das Stück* «шматок» і *das Stück* «п'єса». Обидва слова зводяться до двн. *stucki* > свн. *stücke* «шматок». У середні віки розвивається значення «земельний наділ, ділянка», у рвнв. періоді з'являється значення «уринок тексту». З XVI ст. іменник *das Stück* зафіксовано також у значенні кількості: «vierhundert stuck goldts» (1565), музичних і літературних творів: «ein für sein instrument gesetztes stück» (1536) [13]. У значенні «п'єса» іменник *das Stück* починає вживатися з XVIII ст.: «Eine Hauptrolle in einem der aufgeführten Stücke bekommen» [15] – «Отримати головну роль в одній із п'єс». У сучасній німецькій мові обидва омоніми частіше виступають другим компонентом складного слова; при цьому *das Stück* «шматок» у складних словах втрачає конкретне значення: *das Beweisstück* «доказ», *das Fundstück* «знахідка», *das Gepäckstück* «багаж», *das Kunststück* «фокус, трюк», *das Bubenstück* «пустощі», *das Schriftstück* «рукопис», *das Frühstück* «сніданок». У цих прикладах семантично значимим є перший компонент складного слова, а іменник *das Stück* виконує роль суфікса і конкретизує значення композита. У значенні «п'єса» іменник *das Stück* у композитах є повнозначною основою: *das Bühnenstück* «театральна п'єса», *das Erfolgsstück* «популярна п'єса», *das Volksstück* «буфлеска п'єса», *das Klavierstück* «п'єса для фортепіано». Тут основне смислове навантаження несе слово *das Stück*, а перший компонент лише уточнює різновид п'єси.

Висновки. Наведені приклади свідчать про закріплення за омонімічними твірними основами різних значень, неоднакове функціональне навантаження омонімів при словотворі, деєтимологізацію одного з омонімів у складному слові і перетворення його на морфему. Всі ці явища є проявом синергетичних потенцій омонімії в процесі словотвору складних слів.

Перспективним вважаємо дослідження синергетичної сутності дериваційних механізмів сучасної німецької мови, що спрямовані на породження одиниць вторинної номінації внаслідок вербокративних зусиль мовців.

Література:

1. Азарова Л.С. Складні слова в українській мові: структура, семантика, концепція «золотої» пропорції : [монографія] / Л.С. Азарова. – Вінниця : Універсум-Вінниця, 2000. – 222 с.
2. Ахманова О.С. Очерки по общей и русской лексикологии / О.С. Ахманова. – [3-е изд.]. – М. : Книжный дом «Либроком», 2009. – 296 с.
3. Єнікеєва С.М. Синергетичні аспекти семантичної деривації (на матеріалі сучасної англійської мови) / С.М. Єнікеєва // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Вип. 32. – Житомир: ЖДУ, 2008. – С. 140–144.
4. Карпов В.А. Язык как система / В.А. Карпов. – [3-е изд.]. – М : УРСС, 2009. – 304 с.
5. Кійко С.В. Мовна і міжмовна омонімія в німецько-українських паралелях : лінгвосинергетичний аспект : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04 – Германські мови, 10.02.15 – Загальне мовознавство / С.В. Кійко. – Чернівці, 2015. – 509 с.
6. Мова і час. Розвиток функціональних стилів сучасної української літературної мови / [С.Я. Єрмоленко, Г.М. Колесник, К.В. Ленець, А.Ф. Марахова, М.М. Пилинський, Л.О. Пустовіт, В.М. Русанівський]. – К. : Наук. думка, 1977. – 238 с.
7. Радомська Л.А. Вивчення обсягу поняття «юкстапозит» у сучасному мовознавстві / Л.А. Радомська. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4975/Vivchennya_obsyagu_ponyattya_yuxtapozit.pdf.
8. Соболева П.А. Словообразовательная полисемия и омонимия / П.А. Соболева. – М. : Наука, 1980. – 294 с.
9. Стишов О.А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) : [монографія] / О.А. Стишов. – [2-ге вид., переробл.]. – К. : Пугач, 2005. – 388 с.
10. Тихонов А.Н. Проблемы составления гнездового словообразовательного словаря современного русского языка : курс лекций / А.Н. Тихонов. – Самарканд, 1971. – 378 с.
11. Bünning K.-D. Deutsches Wörterbuch / K.-D. Bünning. – Chur : Isis Verlag, 1996. – 1504 s.
12. Duden. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache. [Електронний ресурс]. – In 10 Bd. – On CD. – Berlin, 2000. – Назва з титул. Екрану.
13. Grimm J. Deutsches Wörterbuch / J. Grimm, W. Grimm. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://woerterbuchnetz.de/DWB>.
14. Langenscheidt Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache / Hrsg. von D. Götz u. a. – Berlin [u. a.] : Langenscheidt, 2008. – 1307 s.
15. Paul H. Deutsches Wörterbuch. Bedeutungsgeschichte und Aufbau unseres Wortschatzes. [Електронний ресурс] / Hermann Paul. – CD-ROM-Ausgabe von H. Rehbock. – Berlin : Publisher, 2002. – Назва з титул. екрану.
16. Wahrig G. Deutsches Wörterbuch / G. Wahrig. – [8. Aufl.]. – Gütersloh : Bertelsmann Lexikon Verlag, 2006. – 1728 s.

Кійко С. В. Синергетический потенциал омонимии сложных слов

Аннотация. В статье рассмотрена омонимия сложных слов, выявлены случаи закрепления за омонимическими производными основами различных значений, неоднаковой функциональной нагрузки омонимов при словообразовании, деэтимологизации одного из омонимов в сложном слове и его преобразование на морфему. Все эти явления свидетельствуют о синергетических потенциях омонимии в процессе словообразования.

Ключевые слова: омонимия, синергетика, сложные слова, словообразование, соединительные элементы.

Kiyko S. Synergetic capacity of compounding homonymy

Summary. The article deals with the homonymy of compoundings. The analysis of homonymy of compound words of German language revealed a number of facts in fixing of different meanings according to homonymous wordforming bases, unequal functional loading of homonyms in word-forming, de-etymology of one of homonyms in a compound word and transforming it into a morpheme. All these phenomena are manifestation of synergetic potencies of homonymy in process of word-forming of compound words.

Key words: homonyme, synergetic, compoundings, composition, connective elements.

Ковальова С. М.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова

МІСЦЕ КОНЦЕПТУ BEAUTY В КОНЦЕПТОСФЕРІ АНГЛОМОВНОГО РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСУ

Анотація. У статті розглянуто концептосферу англо-мовного рекламного дискурсу та схарактеризовано місце концепту BEAUTY у цій системі. Визначено фреймову структуру концепту BEAUTY на матеріалі лексикографічних джерел та англо-мовних рекламних слоганів косметичної продукції.

Ключові слова: рекламний дискурс, концепт, концептосфера, фрейм, концептуальні ознаки.

Постановка проблеми. Аналіз мовних одиниць із позицій когнітивно-дискурсивної парадигми дозволяє здійснити комплексний підхід до встановлення лінгвістичних та екстра-лінгвістичних явищ у дискурсивному просторі. З таких позицій дискурс є ситуативно обумовленою мовленнєво-розумовою діяльністю людини [1; 2], а концепт – ментальна структура, що забезпечує цю діяльність [3–7].

Дискурс – це складна єдність мовного вираження, значення та дії, яка включає, окрім тексту, також екстралінгвістичні параметри, соціальний контекст [2]. Поділяючи погляд Т.А. Дейка, ми розуміємо під **рекламним дискурсом** складну комунікативну подію, яка має текстову форму, розуміння якої можливо лише при врахуванні екстралінгвістичних факторів. Основним параметром рекламного дискурсу є необхідність переконати споживача придбати товар або скористатися послугою, яка рекламується.

Проблемам дослідження рекламного дискурсу присвячена достатньо велика кількість праць. Наразі комерційна реклама є об'єктом дослідження психолінгвістики [8], теорії комунікації [9; 10] та теорії мовленнєвого впливу [11; 12]. Не залишаються поза увагою дослідників і когнітивні аспекти рекламного дискурсу. У нашому дослідженні увагу приділено концептосфері англо-мовного рекламного дискурсу та визначення місця концепту BEAUTY в ієрархічній будові.

Актуальність дослідження зумовлена антропоцентричною спрямованістю мовознавчої науки для вирішення питань характеристики способів сприйняття, переробки та представлення інформації, концептуалізації дійсності, втілення ментальних структур у дискурсивному вимірі, визначення засобів впливу на реципієнта. Зростаюча кількість рекламної продукції впливає на модель поведінки людини.

Мета статті – визначити місце концепту BEAUTY в концептосфері англо-мовного рекламного дискурсу та встановити його фреймову структуру.

Об'єкт дослідження – концептосфера рекламного англо-мовного дискурсу.

Предмет дослідження – концепт BEAUTY.

Матеріал дослідження – рекламні слогани косметичної продукції, вилучені методом суцільної вибірки з інтернет сайтів TaglineGuru.com List of Most Influential Taglines та Jingles in the TV and Internet Era created after 1948.

Виклад основного матеріалу. Концептосфера національної мови тим багатша, чим багатша вся культура нації – її література, фольклор, образотворче мистецтво (воно має безпосереднє відношення до мови і, відповідно, до національної концептосфери), вона співвідноситься з усім історичним досвідом нації [13, с. 153]. Окремих варіантів концептосфери національної мови дуже багато, вони по-різному групуються, по-різному себе проявляють. Концептосфера об'єднує концепти, які об'єднані жанровою специфікою дискурсивного простору.

У сучасних лінгвістичних студіях концепт визначається як:

- 1) посередник між словами та екстралінгвістичною дійсністю [14, с. 144];
- 2) як квант структурованого знання [7, с. 155];
- 3) основний осередок культури в ментальному світі людини [15, с. 41].

Основним джерелом інформації про концепт є лексикографічні джерела, на основі яких визначаємо поняттєве ядро концепту. Для визначення поняттєвої складової зазначеного концепту звернемося до етимологічних, тлумачних словників та словників синонімів та антонімів. В етимологічному словнику зазначено:

beauty (n.)

*early 14c., «physical attractiveness», also «goodness, courtesy», from Anglo-French beute, Old French biauté «beauty, seductiveness, beautiful person» (12 c., Modern French beauté), earlier beltet, from Vulgar Latin belliatem (nominative bellitas) «state of being handsome», from Latin bellus «pretty, handsome, charming», in classical Latin used especially of women and children, or ironically or insultingly of men, perhaps from PIE *dw-en-elo-, diminutive of root*deu- (2) «to do, perform; show favor, revere» (see bene-).*

Replaced Old English wlite. Concrete meaning «a beautiful woman» is first recorded late 14c. Beauty sleep «sleep before midnight» is attested by 1850. Beauty spot is from 1650 s. Beauty parlor is from 1894 [16].

Поняття *beauty* в англійській мові виникло в XIV столітті з англо-норманського *beute*, яке, в свою чергу, походить від старофранцузького *biauté*, яке означало «красу, спокусливість, гарну людину». Останнє етимологічно походить від латинського *bellus* – «гарненька, чарівна». Проте спостерігаємо диференціацію значення цієї лексеми по відношенню до жінок дітей та чоловіків. Якщо вказане значення можна було застосувати до жінок та дітей, то по відношенню до чоловіків конотативне значення змінювалося – глузливе та образливе. *Bellus* має індо-європейське коріння *dw-eye* – «гарний, добре».

Тлумачні словники дають уявлення про базові ознаки концепту, які складають ядро:

beauty

1. [MASS NOUN]. *A combination of qualities, such as shape, colour, or form, that pleases the aesthetic senses, especially the sight.*

1.1. *A combination of qualities that pleases the intellect.*

1.2. [AS MODIFIER]. *Denoting something intended to make someone more attractive.*

2. *A beautiful woman.*

2.1. *An excellent example of something.*

2.2. *(The beauties of). The pleasing or attractive features of (something).*

2.3. [IN SINGULAR]. *The best aspect or advantage of something* [17],

beauty noun (BEING BEAUTIFUL)

B1 [C or U] the quality of being pleasing, especially to look at, or someone or something that gives great pleasure, especially when you look at it,

beauty noun (EXCELLENT THING)

> [C] informal something that is an excellent example of its type,

beauty noun (ADVANTAGE)

> a quality that makes something especially good or [18].

На основі лексикографічних джерел виокремлюємо концептуальні ознаки: *a beautiful woman, attractive features, an excellent example, attractive.*

Понятійні характеристики концепту Beauty виокремлено на основі словників синонімів та антонімів. Визначено такі синонімічні ряди:

Physical attractiveness:

allure, artistry, charm, delicacy, elegance, good looks, grace, refinement, style, adorableness, allurements, attraction, bloom, class, comeliness, exquisiteness, fairness, fascination, glamor, handsomeness, loveliness, polish, pulchritude, shapeliness, symmetry, winsomeness [<http://www.thesaurus.com/browse/beauty>];

Discriminative Affections:

polish, the beautiful, symmetry, comeliness, good effect, le beau ideal, fairness [<http://www.thesaurus.com/browse/beauty>];

Attraction:

advantage, asset, worth, refinement, excellence, value, benefit [20];

Person:

belle, goddess, enchantress, seductress, femme fatale [20];

Property:

loveliness, attractiveness, charm, splendour, elegance, magnificence, gracefulness, comeliness [20].

Визначено такі протиставлення:

crudeness, inelegance, roughness, disadvantage, dog, homeliness, offensiveness, ugliness [20].

На основі синонімічних та антонімічних лексем визначено такі ознаки концепту: естетичне схвалення/несхвалення, позитивна/негативна оцінка, тілесна краса, привабливість/непривабливість.

Ми провели дослідження рекламних слоганів, які висвітлюють переваги косметичної продукції. Рекламодавці підкреслюють такі характеристики своєї продукції, як *beauty, exclusivity, perfection, luxury, pleasure, comfort, success, exclusive social identity, reliability, efficiency and looking/feeling natural*. Особливе місце в концептосфері англomовного рекламного дискурсу займає концепт BEAUTY.

Смислові домінанти, перераховані вище, відображають ієрархію цінностей і мотиваційної сфери адресата сучасного рекламного дискурсу. Концепт BEAUTY англomовного рекламного дискурсу містить такі фрейми:

1. Жіноча краса:

Rachel's Wigs & Beauty Salon, Chicago.

Slogan: For that Feminine Look You Always Wanted.

2. Краса тіла:

а) краса губ:

Giorgio Armani / ArmaniSilk lipstick

Advertising slogan: Dress your lips in Armani;

б) краса очей:

Revlon / Luxurious Lengths mascara.

Ad slogan: Take your lashes to Luxurious Lengths;

в) краса ніг:

Skintimate women's shaving gel for legs.

Motto: Get Skintimate with your legs!

г) краса шкіри:

Woodbury Soap

«The skin you love to touch»

3. Краса косметики, парфумів:

Arpege Perfume:

No bottles to break – just hearts;

Promise her anything, but give her Arpege.

Розуміння краси та ставлення до неї відрізнялося в різні часи та в різних культурах. Основна аудиторія, на яку розрахована реклама косметики, є жінки. Глянцеві журнали представляють предмети косметики у вигідному світлі, аби зацікавити цільову аудиторію:

Estee Lauder – More defined. More conditioned. More beautiful lashes.

Природним є бажання виглядати краще, що і підкреслюється в рекламних салоганах.

Bonne Bell brand: BonneBell. Beautiful. Colorful. You.

Слоган підкреслює, що саме косметичні засоби зроблять саме Вас чарівною та яскравою. Лаконічні, короткі, стислі висловлювання, відокремлені крапкою, сприяють втіленню цієї стратегії рекламного дискурсу.

Halo Shampoo: Try Halo, let yourself glow.

Стилістичний прийом метонімії *let yourself glow* вдало втілює концептуальну ознаку привабливості та краси.

Висновки. Таким чином, концептосфера англomовного рекламного дискурсу представляє собою систему взаємопов'язаних концептів. Найвищий рівень цієї ієрархії займає концепт BEAUTY. Внутрішня форма слова *beauty* етимологічно походить від латинського слова *bellus* – гарна дівчина або жінка. До ядерної частини концепту відноситься така концептуальна ознака, як *приваблива зовнішність*. Саме ця концептуальна ознака втілювалась у рекламних салоганах косметичної продукції, задовольняючи у такий спосіб потреби жінки виглядати ще привабливішою. Концепт BEAUTY містить такі фрейми: жіноча краса, краса тіла, краса косметики, парфумів. Краса є важливою ціннісною категорією в англomовній лінгвостіпльноті. Перспектива дослідження вбачається в аналізі інших концептів, що входять до концептосфери англomовного рекламного дискурсу.

Література:

1. Арутюнова Н.Д. Дискурс / Н.Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – С. 136–137.
2. Dijk T.A. van Discourse and manipulation / T.A. van Dijk // Discourse and society. – 2006. – Vol. 7. – № 2. – P. 359–383.
3. Жаботинская С.А. Модели репрезентации знаний в контексте различных школ когнитивной лингвистики: интегративный подход / С.А. Жаботинская // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – № 848. – 2009. – С. 3–10.

4. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2004. – 477 с.
5. Положин М.М. Сучасні напрями і підходи до вивчення комунікативних актів дискурсу / М.М. Положин // Іноземна філологія. – 2004. – Вип. 113. – С. 163–171.
6. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А.М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
7. Попова З.Д. Очерки по когнитивной лингвистике / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – Воронеж: Истоки, 2001. – 191 с.
8. Леонтьев А.А. Психолингвистические особенности языка СМИ / А.А. Леонтьев // Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования: учебн. пособие / отв. ред. М.Н. Володина. – М. : Изд-во МГУ, 2003. – 460 с.
9. Ильясова С.В. Языковая игра в коммуникативном пространстве СМИ и рекламы / С.В. Ильясова, Л.П. Амири. – М. : Флинта, 2009. – 296 с.
10. Медведева Е.В. Рекламная коммуникация / Е.В. Медведева. – М. : Едиториал УРСС, 2008. – 280 с.
11. Зирка В.В. Манипулятивные игры в рекламе: Лингвистический аспект / В.В. Зирка. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 256 с.
12. Олянич А.В. Презентационная теория дискурса: монография / А.В. Олянич. – Волгоград : Парадигма, 2004. – 507 с.
13. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка / Д.С. Лихачев ; [гл. ред. В.Н. Ярцева] // Изв. РАН. – Сер. литературы и языка. – 1993. – Т. 52. – № 1. – С. 3–9.
14. Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века / Е.С. Кубрякова // Язык и наука в конце XX века. – М., 1995. – С. 144–238.
15. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры / Ю.С. Степанов. – М. : Академический проспект, 2001. – 990 с.
16. Etymological dictionary. [Electronic resource]. – Access mode : http://www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=beauty.
17. Oxford Dictionary. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/beauty>.
18. Cambridge Dictionary. [Electronic resource]. – Access mode : <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/beauty>.
19. Thesaurus. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.thesaurus.com/browse/beauty>.
20. Synonymy. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.synonymy.com/synonym.php?word=beauty>.
21. Taglineguru. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.taglineguru.com/>.
22. Tvacres. [Electronic resource]. – Access mode : http://www.com/adslogans_m.htm.

Ковалева С. Н. Место концепта *BEAUTY* в концептосфере англоязычного рекламного дискурса

Аннотация. В статье рассмотрено концептосферу англоязычного рекламного дискурса и охарактеризовано место концепта *BEAUTY* в этой системе. Определена фреймовая структура концепта *BEAUTY* на материале лексикографических источников и англоязычных рекламных слоганов косметической продукции.

Ключевые слова: рекламный дискурс, концепт, концептосфера, фрейм, концептуальные признаки.

Kovalyova S. The place of concept *BEAUTY* in conceptual sphere of English advertising discourse

Summary. The article considers conceptual sphere of English advertising discourse and determines place of concept *BEAUTY* in this system. The frame structure of concept *BEAUTY* is defined on material of lexicographical sources and English slogans of cosmetic products.

Key words: advertising discourse, concept, conceptual sphere, frame, conceptual features.

Кравцова І. І.,

асистент кафедри сучасних європейських мов

Буковинського державного фінансово-економічного університету

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ВИЗНАЧЕННЯ, ПІДХОДИ, КЛАСИФІКАЦІЇ

Анотація. У статті проаналізовані основні особливості спортивної фразеології англійської мови, вивчено підходи до визначення фразеологізму, здійснено класифікацію фразеологічних одиниць сфери спорту за семантичним критерієм.

Ключові слова: спорт, фразеологізм, ідіома, спортивна фразеологія, семантика.

Постановка проблеми. Вивчення особливостей фразеології на сучасному етапі розвитку англійської мови є одним із актуальних питань лінгвістики. Завдяки своєму багатому стилістичному потенціалу та неповторним образним ознакам фразеологічні одиниці широко використовуються в усіх типах дискурсу, зокрема й у спортивному. Кожний вид спорту чи спортивна гра мають свої правила й особливості, тому їм часто притаманна й специфічна лексика, яка піддається фразеологізації. У динаміці спортивним фразеологізмам властиве набуття нових значень, що очевидно зумовлено глибинними процесами метафоризації та метонімізації, а також семантичною транспозицією. Однак полісемія і жанрово-регістрова співвіднесеність властиві далеко не всім спортивним фразеологізмам, оскільки вони доволі часто не виходять за рамки спортивного дискурсу.

Відомо, що проблемам вивчення і класифікації фразеологізмів присвячено немало уваги лінгвістів [2; 13; 24; 28; 33], на відміну від фразеологізмів ЛСП «СПОРТ», хоча певні напрацювання у цьому напрямку вже були здійснені [11; 17; 23; 32].

Оскільки спортивний дискурс багатий на фразеологізми, було б доцільно, на нашу думку, детальніше дослідити їхні семантичні особливості та реалізацію комунікативно-прагматичної інтенції адресанта та її вплив на адресата. У перспективі це допоможе з'ясувати питання функціональної семантики спортивних фразеологізмів у різних типах дискурсу і змодельовати відповідні дискурсивні стратегії і тактики.

Фразеологія була описана з теоретичної точки зору [28; 29]. Вчені проводять корпусний аналіз та дискурс-аналіз фразеологічних одиниць [21; 29], розглядають роль фразеології у лексикографії [28; 31], описують особливості фразеологічної семантики [7; 18; 20], види семантичних змін [12], досліджують галузь порівняльної фразеології [19; 23], структурно-семантичні та функціональні властивості ідіом і фразеологізмів [3; 4; 17].

Не меншої уваги заслуговує вивчення фразеологізмів, що описують явища, пов'язані зі сферою спорту. Деякі важливі аспекти спортивних фразеологізмів або ідіом уже були описані. Наприклад, А.Г. Кошик розглядає специфіку перекладу англійських спортивних фразеологізмів українською мовою [11], К.А. Нікітіна – класифікацію спортивної фразеології за походженням [21], А.В. Савченко описує спортивні фразеологізми, як елементи мовної гри [23]. Подальшого вивчення та аналізу потребують проблеми класифікації спортивних фразеологіч-

них одиниць за різними критеріями та сучасні підходи до концептуального аналізу цих одиниць.

Актуальність вивчення особливостей саме спортивної фразеології полягає в тому, що даний аспект англійської мови перебуває у стані динамічного розвитку, але водночас налічує значну кількість одиниць, доступних для вивчення, класифікування, аналізу тощо. Саме тому ґрунтовне тлумачення семантики спортивних фразеологізмів (вивчення критеріїв класифікації фразеологізмів, семантичної класифікації фразеологічних одиниць за типами) дає змогу з'ясувати доречність вживання фразеологізму в комунікативно-прагматичній ситуації та змодельовати дискурсивну поведінку її учасників.

Метою статті є дефініційний аналіз спортивних фразеологізмів та обґрунтування основних критеріїв здійснення їх семантичної класифікації.

Матеріалом дослідження слугує вибірка із 700 фразеологізмів, пов'язаних із ЛСП «СПОРТ», виокремлених із англо-мовних фразеологічних словників (Longman Essential Idioms in English, Essential American Idioms Dictionary, Oxford Dictionary of Idioms, A Dictionary of Picturesque Idiomatic Expressions тощо).

Виклад основного матеріалу дослідження. Як було доведено [2; 10; 24], фразеологізми суттєво відрізняються від вільних сполучень слів. Їм характерна стійкість, неподільність, багато з них відрізняються високим рівнем образності. Ті фразеологічні одиниці, значення яких абсолютно не відповідає значенню їх окремих компонентів, та походження яких найважче визначити, також називають ідіомами. О.І. Смирницький дійшов висновку, що ідіомам, на відміну від фразеологізмів, притаманна виражена метафоричність та яскрава стилістична забарвленість значення [1]. Цієї думки також дотримуються Н.Н. Амосова, О.В. Кунін, О.С. Кубрякова, Р. Глезер [1; 13; 30; 31]. О.В. Кунін також відносить надслівність до основних властивостей фразеологізмів [13]. Вважатимемо, що до фразеологізмів належать вирази різної величини, від бінарних (тобто двокомпонентних) словосполучень до приказок (влучних образних висловів, які мають форму речення). Спільними рисами цих одиниць можна вважати належність до сфери спорту, семантичну цілісність, неподільність та відтворюваність, однак їх відрізняє те, що приказки, на відміну від словосполучень, виражають завершену думку [1]. Як правило, межі фразеологічної одиниці абсолютно очевидно визначаються матеріальним складом компонентів, що її утворюють [1].

У лінгвістиці існують різні визначення фразеологізму. На думку В.Н. Ярцевої, фразеологізм (фразеологічна одиниця) – загальна назва семантично пов'язаних сполучень слів і речень, які на відміну від подібних за формою семантичних структур не відтворюються відповідно до загальних закономірностей вибору і комбінації слів при організації висловлювання, а відтворюються у мовленні у фіксованому співвідношенні се-

мантичної структури і певного лексико-семантичного складу [16, с. 559]. У наступному визначенні Ю.М. Караулова йдеться про те, що фразеологізм (фразеологічна одиниця) – загальна назва семантично пов'язаних сполучень слів, які не утворюються у мовленні (як подібні за формою семантичні структури – словосполучення чи речення), а утворюються в ньому в узусально закріпленому за ними стійкому співвідношенні змісту та певного лексико-граматичного складу [9, с. 605]. Згідно зі ще однією дефініцією П.О. Леканта фразеологізм (фразеологічна одиниця) є складною міждисциплінарною одиницею, в формі і значенні якої взаємодіють одиниці різних рівнів [15, с. 61]. Отже, вчені розглядають фразеологізми з різних точок зору, аналізуючи їхню семантичну зв'язаність, лексико-семантичну будову, узус чи міждисциплінарність.

Підсумовуючи підходи вчених до визначення цих понять, вважатимемо, що фразеологізм – це семантично пов'язане сполучення слів, що виникає у мові, як результат метафоризації його значення, та відтворюється у вигляді специфічної, усталеної та цілісної конструкції.

Прикладами таких неподільних словосполучень можуть бути вирази *be on the ball* – *бути в курсі справ* [36, с. 14], *behind the eight ball* – *у незручному становищі* [36, с. 14] (авторський переклад).

Як відомо, В.В. Виноградов розробив фундаментальну семантичну класифікацію фразеологічних одиниць. Взявши до уваги та доповнивши думки О. Шахматова та Ш. Баллі, академік В.В. Виноградов виділив три типи фразеологізмів: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності і фразеологічні сполучення [2]. Серед розглянутої вибірки спортивних фразеологізмів зустрічаються всі три типи.

Фрази типу *come out on top* – *здобути перемогу* [37, с. 42] (авторський переклад) належать до категорії фразеологічних сполучень, оскільки всі вони були утворені шляхом реалізації зв'язних значень слів. Хоча наведені приклади не можна вважати безумовними семантичними єдностями, їм характерна повторюваність та відтворюваність у сталій формі, що дає нам повне право відносити їх до фразеологізмів. У спортивних фразеологізмах-сполученнях значною мірою зберігається початкове значення слів-компонентів, що допомагає у з'ясуванні загального значення цілої фрази.

До фразеологічних єдностей відносимо такі фрази, як *run like a hare* – *мчати*, *take over the reins* – *взяти під свій контроль* (авторський переклад) і т. д. Цей тип сполучень слів включає семантично неподільні спортивні фразеологічні одиниці, загальне значення яких умотивоване значенням одного, двох або більше компонентів.

Третій класифікаційний тип – це фразеологічні зрощення, до яких відносяться абсолютно неподільні та невмотивовані фразеологізми, значення яких не можна визначити за допомогою жодного з компонентів фрази. Зважаючи на високий ступінь злиття складових елементів фразеологізмів цього типу, їх також відносять до ідіом. У рамках спортивної фразеології їхня наявність пояснюється кількома закономірностями:

1) значення фразеологізму змінилось із плином часу і втратило зв'язок із початковим історичним значенням (прослідковується зміна денотату та подальша втрата мотивації), наприклад, фразеологізм *make a dead set at* зараз має значення «здобувати прихильність» (авторський переклад). Цей британський спортивний фразеологізм з'явився ще у ранньому дев'ятнадцятому столітті на позначення вихованої звички у со-

бак стояти нерухомо в очікуванні сигналу до початку змагання [36, с. 75]. Однак, як можна зауважити, зв'язок із початковим значенням втратився і прослідкувати його за допомогою значень компонентів фрази не можливо (*He made a dead set at winning the championship* [37]);

2) сфера вживання фразеологізму не обмежилась лише галузю спорту, але й поширилась на інші галузі та сфери життя через транспозицію сем. Це вдало ілюструє фразеологізм повсякденної англійської розмовної мови *play a blinder*. Його походження датується 1950-ми роками [36]. Спочатку він мав значення «відмінно зіграти у крикет/регбі», а зараз етимологічний зв'язок із цими видами спорту втратився, і фразеологізм використовується у значенні «добре зіграти» (авторський переклад) незалежно від того, про який вид змагань чи гри йде мова (Наприклад, «*He's played a blinder in every game so far this season*» [36]);

3) розширення значення фразеологізмів, перехід із однієї сфери вживання до іншої, а саме, в даному випадку, у галузь спорту. Наприклад, розглянемо фразеологічний зворот *roll of honour*. Його початкове пояснення – «список людей, які загинули у битві» [36], але він став використовуватись і в спорті на позначення «переліку осіб із визначними досягненнями» (авторський переклад).

Ті мовознавці, що дотримуються широкого розуміння фразеології [8; 26], тобто відносять до неї комунікативні одиниці (речення) і будь-які влучні (крилаті) фрази, виділяють четвертий тип фразеологізмів – фразеологічні вирази.

Фразеологічні вирази – стійкі за складом і вживанням семантично подільні звороти, які складаються виключно з лексем із вільним значенням [10]. Фразеологічні вирази у спортивній фразеології трапляються нечасто (близько 0,7% фразеологізмів зустрічаються у такій формі), але все ж їхні приклади можна знайти у словниках, наприклад, приказка «*You can't win them all*» [36] має прямий зв'язок зі сферою спортивних змагань. Цей вислів вживають для того, щоб втішити спортсмена чи команду після поразки, і він має значення «*Всі перемоги не здобути*» (авторський переклад). На відміну від попередньо названих видів фразеологічних одиниць фразеологічні вирази мають форму цілісного завершеного речення, але притаманна метафоричність частково або повністю видозмінює значення його компонентів.

Б.О. Ларіну належить класифікація фразеологізмів за історичною еволюцією семантики усталених словесних сполук. Ця класифікація дає змогу простежити етапи розвитку і трансформацію первісних вихідних словосполучень [14]. До змінних словосполучень належать вирази з мінімальним ступенем вираження ідіоматичності, наприклад, *win on points* – *перемогти за очками* [36, с. 274] (авторський переклад). У метафоричних словосполученнях чітко прослідковується стереотипність, традиційність та метафоричне переосмислення, відхід від початкового значення [14], наприклад, *a knock-out argument* – *серйозний аргумент* (авторський переклад). Останній тип – це ідіоми, які відрізняються від попередніх типів більш деформованим, скороченим, далеким від початкового складом (лексичним і граматичним), наприклад, *open the ball* – *проявляти ініціативу* (авторський переклад).

Об'єднавши підходи до класифікації фразеологізмів, О.В. Кунін розробив структурно-семантичну класифікацію [13], розділивши фразеологізми на такі типи: номінативні, що використовуються на позначення об'єктів, явищ (*an early bath*

[36, с. 17]), номінативно-комунікативні (дієслівні) фразеологізми (*hold the clock on* [36, с. 145]), вигуківі і модальні фразеологічні одиниці, що виражають емоції та волевиявлення (*good call!* [36, с. 45]), і комунікативні – зі структурою речення (*You can't win them all* [36]).

Відповідно до класифікації Х. Бургера [27], фразеологізми можна також розділити на референціальні, яким притаманна номінативна функція, наприклад, *hard and fast rule – жорстке правило* (авторський переклад), структурні (*as well as – так само, як*), які виконують граматичну функцію зв'язку слів та частин речення, а також комунікативні (*Break your leg! – Хай щастить!*), визначення яких збігається із визначенням комунікативних фразеологізмів за О.В. Куніним.

Беручи до уваги різноманітні погляди науковців на класифікаційні типи фразеологізмів, можна зробити висновок, що ці одиниці мають різнопланову семантичну структуру, яка на найнижчому рівні складається із фразеологізмів номінативного типу та завершується цілісними комунікативними одиницями.

У парадигматиці спортивної фразеології можливо розглядати наявність семантичних груп виразів, а саме синонімічних та антонімічних рядів. Як і слова, фразеологізми можуть бути багатозначними, вступати в синонімічні відношення з іншими фразеологізмами і словами. Синонімія фразеологізмів – явище досить поширене [8]. Детальне вивчення показало, що найбільше синонімів мають лексеми «*win – перемагати*» та «*lose – програвати*», які між собою є протилежними за значенням, тобто антонімами.

Отже, у спортивній фразеології існують синоніми з такими найбільш поширеними значеннями (авторський переклад):

– перемагати: *be out for the count* [35, с. 175] – *бути переможцем*, *be streets ahead* [34, с. 254] – *випереджати конкурентів*, *gain the upper hand* [34, с. 276] – *отримати першість*;

– програвати: *be on the ropes* [34, с. 404] – *терпіти поразку*, *be out of the running* [35, с. 175] – *не мати шансів на виграш*, *get the wooden spoon* [34, с. 247] – *зайняти останнє місце*;

– правильно: *according to Hoyle* [34, с. 398] – *за правилами*, *fair field and no favour* [36, с. 100] – *на рівних умовах*;

– брати участь: *be a party to something* [35, с. 169] – *бути учасником*, *be in* [35, с. 170] – *бути у грі*;

– лідирувати: *be ahead of the field* [34, с. 401] – *бути nonperdu*, *be on a winner* [34, с. 405] – *бути на шляху до успіху*.

Результати та наведені приклади демонструють, що фразеологізмів, пов'язаних із перемогою чи поразкою у спортивних змаганнях, зустрічається найбільше (близько 1% від загальної кількості).

Вивчення фразеологізмів сфери спорту постає у ролі важливої дослідницької проблеми і з погляду на питання багатозначності та динамічної семантики. Фразеологічні одиниці можуть бути однозначними, наприклад, *an early bath – швидко виведення гравця з гри* (авторський переклад). Алюзія побудована на тому, що гравці завжди приймають ванну після закінчення матчу/гри [36, с. 17]. Інший тип – це полісемантичні фразеологізми, наприклад, *take a clean sweep*. Цей вираз має два значення: позбутися небажаних людей або речей для того, щоб розпочати все спочатку; здобути першість у серії змагань чи матчів [36, с. 55]. При динамічному підході до семантики слова необхідно виявити контексти, релевантні для його значення, і прослідкувати зміну вихідного значення під впливом контексту [22, с. 15]. Даний підхід О.В. Падучевої можна перенести і на фразеологічну сферу. Словник Oxford Dictionary

of Idioms реєструє фразеологічні одиниці, значення яких від самого початку були пов'язані зі спортом, однак у синхронії це неможливо простежити внаслідок зміни сфери вживання. У таких випадках йдеться уже не про багатозначність, а про явище динамічної семантики. Прикладом може послугувати вираз *turn the tables*, який у XVII столітті виник у спортивній сфері (і використовувався виключно під час гри) [36, с. 285], а зараз використовується у різних типах дискурсу зі значенням «змінити стан справ» (авторський переклад).

Висновки. Дослідження показало, що спортивна сфера життя людини слугує вже протягом довгого часу одним із джерел поповнення фразеологічного складу англійської мови. Серед спортивних фразеологізмів наявні приклади всіх семантичних типів: фразеологічних зрощень, фразеологічних єдностей, фразеологічних сполучень, фразеологічних виразів за однією класифікацією, змінних словосполучень, стійких метафоричних словосполучень та ідіом – за іншою, а також номінативних та комунікативних фразеологізмів. Спортивній фразеології притаманні явища синонімії та антонімії. Найдовшими синонімічними рядами визначено фразеологізми з компонентами «перемога» та «поразка».

Перспективами подальших пошуків можуть також стати дослідження спортивної фразеології у дискурсі та специфіки їх перекладу. Результати дослідження, подані у статті, не є висерпними і надають широкий спектр перспектив для подальшої роботи у цьому напрямку.

Література:

- Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии / Н.Н. Амосова. – Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1963. – 208 с.
- Виноградов В.В. Избранные труды. Лексикология и лексикография / В.В. Виноградов. – М.: Наука, 1977. – 310 с.
- Гаманко Р.С. Структурно-семантические и функциональные свойства идиоматических слов английского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Р.С. Гаманко. – Самара, 2008. – 20 с.
- Гуменюк І.І. Структурні та лексико-семантичні особливості фразеологічних одиниць із колоративами в англійській мові: автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / І.І. Гуменюк ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2010. – 20 с. – (укр).
- Демьянков В.З. Когнитивная лингвистика // Краткий словарь когнитивных терминов / Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац, Л.Г. Лузина. – М.: Филол. ф-т МГУ им. М.В. Ломоносова, 1996. – КСКТ. – С. 53–55.
- Єрохова А.А. Роль спорту в житті сучасної людини. [Електронний ресурс] / А.А. Єрохова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_KPSN_2015/Sport/2_1_93218.doc.htm.
- Зубач О.А. Національно-культурна своєрідність семантики фразеологічних одиниць із колористичним компонентом у сучасній німецькій мові: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / О.А. Зубач; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2007. – 20 с. – (укр).
- Караман С.О. Сучасна українська літературна мова : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С.О. Караман, О.В. Караман, М.Я. Плющ [та ін.]; за ред. С.О. Карамана. – К.: Літера ЛТД, 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/68598/dokumentoznavstvo/suchasna_ukrayinska_literaturna_mova.
- Караулов Ю.Н. Русский язык. Энциклопедия / Гл. ред. Ю.Н. Караулов. – М.: Большая Российская энциклопедия. – Дрофа, 1997. – 703 с.
- Кочерган М.П. Загальне мовознавство: підручник для студентів вищих навчальних закладів / М.П. Кочерган – К.: Академія, 2003. – 464 с.
- Кошик А.Г. Відтворення англійських спортивних фразеологізмів в українському перекладі / А.Г. Кошик. – Режим доступу: http://confcontact.com/2013_04_17/18_Koshyk.htm.

12. Кузнецова Г.В. Види семантичних змін у фразеологізмах (на матеріалі сучасної англомовної прози) / Г.В. Кузнецова // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія». – К. : Вид. центр КНЛУ, 2004. – Том 7. – № 1. – С. 150–157.
13. Кунин А.В. Фразеологія сучасного англійського мови / А.В. Кунин. – М. : Издательство «Высшая школа», 1970. – 344 с.
14. Ларин Б.А. Очерки по фразеології (О систематизації і методах дослідження фразеологічних матеріалів) / Б.А. Ларин // Ученые записки Ленинградского государственного университета. Серия филолог. наук. Очерки по лексикологии, фразеологии и стилистике. – 1956. – № 198. – Вып. 24. – С. 200–225.
15. Лекант П.А. Современный русский язык. Учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Филология» / Сост.: П.А. Лекант, Е.И. Диброва, Л.Л. Касаткин и др. – М.: Дрофа, 2002. – 560 с.
16. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В.Н. Ярцева. – 2-е изд., доп. – М.: Большая рос. энцикл., 2002. – 709 с.
17. Литвин А.А. Семантика та функціонування англійських фразеологічних одиниць на позначення поняття «удар» у спортивній грі волейбол / А.А. Литвин // Наукові записки. [Національний університет «Острозька академія»]. – Сер. : Філологічна. – 2009. – Вип. 11. – С. 269–273. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoaf_2009_11_47.pdf.
18. Литвінова М.М. Семантичні властивості фразеологічних одиниць зі значенням рис характеру людини (на матеріалі німецької мови XIX–XX ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / М.М. Литвінова ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2004. – 20 с. – (укр).
19. Мікрюков О.О. Фразеологія в лінгвістичній системі мови. [Електронний ресурс] / О.О. Мікрюков, О.В. Рубан. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_NPN_2013/Philologia/3_139382.doc.htm.
20. Нагорна О.О. Етнокультурні особливості семантики англійських фразеологізмів (на матеріалі британського варіанту англійської мови): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / О.О. Нагорна ; Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – О., 2008. – 21 с. – (укр).
21. Никитина К.А. Профессиональная спортивная фразеология: классификация по происхождению. [Текст] / К.А. Никитина // Молодой ученый. – 2013. – № 9. – С. 459–461.
22. Падучева Е.В. Динамические модели в семантике лексики / Е.В. Падучева. – СПб.: Экополис и культура, 2004. – 608 с. – (Studia philologica).
23. Савченко А.В. Фразеология сферы спорта, как пример языковой игры / А.В. Савченко // Вестник СПбГУ. – 2014. – Сер. 9. – Вып. 1. – С. 221–227.
24. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка / А.И. Смирницкий. – М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1956. – 260 с.
25. Спирс Р. Словарь американских идиом / Ричард А. Спирс. – М.: Рус. яз., 1991. – 464 с.
26. Шанский Н.М. Фразеология современного русского языка: учеб. пособие для студ. филол. фак-тов / Н.М. Шанский. – Изд. 2-е, испр. и доп. – М.: Высшая школа, 1969. – 232 с.
27. Burger H. Phraseologie – Eine Einführung am Beispiel des Deutschen / Harald Burger. – 2., überarb. Auflage – Berlin: Schmid. – 2003.
28. Colson J. Cross-linguistic phraseological studies: An Overview / J.P. Colson // Phraseology: An interdisciplinary perspective [edited by Sylviane Granger and Fanny Meunier]. – Amsterdam: John Benjamins, 2008. – 423 p.
29. Dobrovolskij D. Idioms: motivation and etymology / D. Dobrovolskij, E. Piirainen // Yearbook of Phraseology. – 2010. – Pages 73–96.
30. Gläser R. The stylistic potential of phraseological units in the light of genre analysis / Rosemarie Gläser // In Anthony Paul Cowie (ed.), Phraseology: Theory, analysis, and applications – Oxford: Oxford University Press, 1998. – P. 125–143.
31. Granger S. Phraseology: An interdisciplinary perspective / Sylviane Granger, Fanny Meunier – Amsterdam: John Benjamins, 2008. – 423 p.
32. Matuda S. Football Phraseology: A Bilingual Corpus-Driven study / Sabrina Matuda. – Режим доступу: http://comet.fflch.usp.br/sites/comet.fflch.usp.br/files/u30/113_Euralex_2010_8_MATUDA_Football%20Phraseology_A%20Bilingual%20CorpusDriven%20study.pdf.
33. Omazić M. Introduction: WHY, WHAT and HOW in phraseology / Marija Omazić // Jezikoslovlje (1331–7202) 6 (2005), 1–2; 1–5. – Режим доступу: http://Jezikoslovlje_1_06_1_001_Omazić.pdf.
34. Renton N.E. Metaphorically speaking: a dictionary of 3,800 picturesque idiomatic expressions / N.E. Renton. – NY : Warner Books Edition, 1992. – 528 p.
35. Seidl J. English Idioms and How to Use Them. 4th edition / Jennifer Seidl, W. McMordie. – Oxford University Press, 1978. – 268 p.
36. Siefiring J. Oxford Dictionary of Idioms / Judith Siefiring. – Oxford : Oxford University Press, 2004. – 340 p.
37. Spears R. McGraw-Hill's Essential American Idioms Dictionary / Richard A. Spears. – NY : The McGraw-Hill Companies, Inc., 2007. – 276 p.

Кравцова И. И. Фразеологизмы в современном английском языке: определения, подходы, классификации

Аннотация. В статье изучены главные особенности спортивной фразеологии английского языка, проанализированы подходы к определению фразеологизма, осуществлена классификация фразеологических единиц области спорта за семантическим критерием.

Ключевые слова: спорт, фразеологизм, идиома, спортивная фразеология, семантика.

Kravtsova I. Phraseological units in modern English language: definitions, approaches, classifications

Summary. The article describes the main peculiarities of sports phraseology of English language, gives analysis of existing definitions of phraseological units and also provides classification of sports phraseological units according to semantic criterion.

Key words: sport, phraseological unit, idiom, sports phraseology, semantics.

Ладыженская С. Ю.,

*специалист подготовительных курсов, преподаватель английского языка
Национального университета «Одесская морская академия»*

МЕЛОДИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ МОЛОДЕЖНОЙ РЕЧИ В ГЕНДЕРНОМ АСПЕКТЕ

Аннотация. В статье проанализированы мелодические особенности речи молодежи Великобритании в гендерном аспекте. В результате проведенного акустического анализа удалось установить наиболее релевантную для молодежной речи номенклатуру основных терминальных тонов и шкал, которые могут выступать просодическими маркерами молодежной речи.

Ключевые слова: молодежная речь, гендерный аспект, терминальный тон, шкала, речевое поведение.

Постановка проблемы. Молодежный период жизни человека имеет свою специфику в современном обществе.

Юность – это период жизни, когда повзрослевшее дети начинают всерьез задумываться о будущей профессии и о том социально-экономическом положении, которое они хотели бы занимать во взрослой жизни. Таким образом, на данном этапе юноши перемещаются из социального окружения своих родителей в ту среду, которую они создают самостоятельно. Хотя многие исследования доказывают, что языковое поведение детей и подростков свидетельствует об их принадлежности к социально-экономическому уровню родителей, это не означает, что образ жизни подростка целиком идентичен поведению его родителей. Специфика подросткового возраста как раз и состоит в том, что вся жизнедеятельность молодого человека или девушки направлена на то, чтобы вырваться из привычной обстановки жизни в семье и построить свой мир, создать свое окружение и сформулировать свою философию мировоззрения.

С социолингвистической точки зрения тот факт, что юноши и девушки совершают переход из детства во взрослую жизнь, меняя привычный уклад жизни, является причиной специфического языкового поведения.

Как отмечает Т.И. Шевченко, молодежь в возрасте 16–20 лет в некоторой степени нарушает постепенное приближение к орфоэпической норме. Социолингвисты отмечают, что молодые женщины в этом возрасте могут солидаризироваться с мужчинами своего поколения, не принимая престижные нормы за образец своего речевого поведения. Молодые люди нередко ценят авторитет ровесников выше, чем родительский. В их речевом поведении может проявляться протест против всего буржуазного образа жизни, против всех властей имущих («истэблшмента»). Британский лингвист А. Гимсон выделял так называемое «передовое» (advanced RP) произношение молодых людей определенного социального класса, в отличие от «общепринятого» (general RP), которое англичане слышат по радио и телевидению, а также группу «консервативного» произношения (conservative RP), свойственного представителям определенных профессиональных кругов, например, священникам и адвокатам [6, с. 25–37]. Спустя 20 лет в работе Дж. Уэллса мы находим ряд тенденций, характерных для «пере-

догового», «авангардистского» произношения 50–60 годов, перешедших в категорию «общепринятых», общеанглийских, в то время, как теперешнее молодое поколение вводит новые черты, выделяющие его из других групп говорящих [7].

Актуальность настоящего исследования определяется необходимостью выявления просодических моделей речевого поведения молодежи.

Целью настоящего исследования является определение номенклатуры шкал и тонов, характерных для речи британской молодежи в возрасте от 16 до 20 лет.

В задачи исследования входит следующее:

- определить методом акустического анализа характер мелодических изменений в предтерминальной и терминальной частях интонационного контура;
- выявить особенности мужских и женских интонационных (мелодических) особенностей;
- выявить интонационное своеобразие исследуемой возрастной группы (16–20 лет).

Изложение основного материала исследования. Материалом исследования послужили спонтанные монологические высказывания в исполнении 6 информантов (3 женщины и 3 мужчин). Аудиозаписи монологической речи представлены на официальном интернет-сайте International Dialects of English Archive [IDEAL].

Все развитие интонационной системы, как и развитие речи в целом, представляет собой единство физиологического, познавательного и социального развития личности. Например, показатель средней ЧОТ, который по-разному отражает развитие женских и мужских голосов.

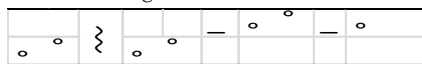
Статистически доказано, что у девушек-подростков происходит небольшое понижение голосов в возрасте 15–18 лет, в дальнейшем также отмечается постепенное понижение средней ЧОТ. В мужских голосах наиболее значительные изменения происходят несколько позже, в возрасте от 16 до 20 лет [4].

В нашем материале представлены интервью с английскими студентами, где в качестве интервьюированных выступают 6 студентов филологического факультета в возрасте 18–23 лет.

В результате проведенного анализа мы установили следующие изменения в области мелодики.

В предтерминальной части интонационного контура восходящее движение ЧОТ является одним из характерных для представителей данной возрастной группы, что составляет в среднем 28%, причем отклонения от этой средней величины гендерно не значимы. Высокий процент употребления данной шкалы свидетельствует об определенной степени неуверенности говорящего: с изменением социальной среды у молодых людей, окончивших школу и вступающих во взрослую жизнь, возможен психологический дискомфорт, который влияет на просодическое изменение речи.

Приведем пример восходящей шкалы в речи студента (18 лет):
I think, I'm /becoming /older...

Однако нельзя не отметить, что представители молодого поколения используют в речи ровный тон, чаще всего это происходит перед паузами гезитации. Использование ровного тона является сигналом незавершенности высказывания, настраивает слушателя на продолжение беседы.

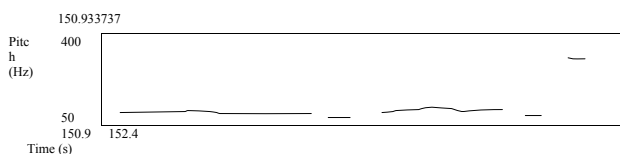

Рис. 1. Осциллограмма фразы «I've never seen her again...» в исполнении студента университета из Лондона (20 лет)

Ровная шкала выступает гендерным индикатором речевого поведения молодых людей, носителей британского варианта английского языка.

Результаты исследования показали, что в мужской возрастной группе показатели использования ровной шкалы преобладают над показателями женской группы (25% и 20%) соответственно.

В речи представителей молодежной группы частотность нисходящей шкалы невысока и составляет 15%, причем в женской группе этот показатель несколько выше и составляет 10%, и лишь 8% – в мужской группе.

Приведем пример употребления нисходящей шкалы в речи студентки (21 год) из Сасекса.

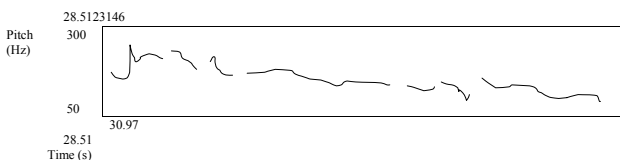

Рис. 2. Осциллограмма фразы «I could say I've never been anywhere before»

Представленная фраза, состоящая из двух синтагм, представляет нисходящее движение в предтерминальной части мелодического контура.

Еще одной особенностью молодежной речи является использование одноударных шкал, причем была отмечена тенденция увеличения количества одноударных шкал с возрастом. Так, например, студенты в возрасте 18 лет употребляют одноударные шкалы несколько чаще, чем в возрасте 23-х лет (см. табл. 1).

Таблица 1

Частотность употребления одноударной шкалы

Информанты	Частотность употребления (в %)	
	18–20	21–23
Мужчины	12.5	14.0
Женщины	15.0	18.0

Использование одноударной шкалы в речи, причем в женской речи частотность использования данной шкалы несколько выше, указывает на эмоциональный настрой говорящего, на вежливое, дружелюбное отношение к собеседнику.

Следующим этапом нашего анализа стало исследование терминальных тонов. В английском языке различаются простые и сложные тоны. Простые тоны (нисходящий, восходящий, ровный) характеризуются тональными изменениями в одном направлении (вверх, вниз или вперед). Сложные тоны (нисходяще-восходящие, восходяще-нисходящие) характеризуются изменениями в разных направлениях [1, с. 27–28].

Полученные в ходе акустического анализа данные по дистрибуции терминальных тонов демонстрируют доминирование ровного терминального тона. Представители исследуемой возрастной группы используют ровный тон в 48% случаев, причем в мужской группе этот показатель на 2–3% выше, чем в женской.

Высокий показатель частотности ровного тона можно объяснить недостаточным жизненным опытом, умением социализироваться в окружающей среде. Полученные данные подтверждают исследование М.В. Чесноковой [3], проведенное на материале американского варианта английского языка.

Второе по частотности место в молодежной группе занимает восходящий терминальный тон. Восходящий терминальный тон, так же как и восходящая шкала, носит аппелятивный характер и используется в речи для поддержания разговора, вызывая у собеседника желание к продолжению беседы. Представители данной возрастной группы используют восходящий терминальный тон в 25% случаев, при этом его частотность велика как в женской, так и в мужской группах (25,5% и 23,5% соответственно).

Рис. 3. Осциллограмма фразы «It's the very place I've always dreamed to go»

Данная фраза в исполнении студентки из Эдинбурга представляет собой образец односинтагменной шкалы с восходящим завершением.

В социолингвистических работах не раз отмечалось, что в процессе анализа просодических особенностей речи важным компонентом является частота основного тона (ЧОТ) [5, с. 185–207].

Анализируя гендерную специфику изменений, ЧОТ исследователи отмечали, что женский голос более высокий, чем мужской. Это объясняется тем фактом, что голосовые связки у мужчин длиннее и тоньше, чем у женщин [2].

Как показали результаты нашего исследования, в речи представителей анализируемой возрастной группы диапазон голоса узкий, и это характеризует речь информантов, как монотонную и несколько однообразную. Данное наблюдение можно объяснить неумением молодых людей использовать полностью в речи богатство просодических шкал и тонов для выражения собственных мыслей.

Однако, в гендерном аспекте анализ показал, что диапазон голоса женщин шире, чем диапазон голоса мужчин (127 Гц у мужчин и 135 Гц у женщин).

Проведенное исследование молодежной речи британцев в гендерном аспекте позволило прийти к следующим выводам:

– в речи молодежи преобладают простые терминальные тоны – ровный и восходящий. Мужчины употребляют ровный тон несколько чаще, чем женщины;

- с возрастом увеличивается доля одноударных шкал;
- в молодежной речи почти не присутствует нисходящее завершение, ровные и восходящие тоны более характерны для речи студентов;
- употребление сложных терминальных тонов не характерно для молодежной речи;
- диапазон голоса молодежной группы узкий, при этом в женской речи шире, чем в мужской.

Выводы. Анализируя полученные экспериментальным путем характеристики речевого поведения британской молодежи, можно отметить, что возрастные интонационные характеристики молодежной речи обусловлены как физиологическими и психологическими факторами, т. е. строением органов речи, меньшей степенью самоконтроля и владения голосом, так и особенностями социальных установок молодежи, чувствительностью ко всему новому, меньшей степенью участия в социально-производственной деятельности.

Перспективным направлением дальнейшего исследования является анализ динамического компонента интонации в речи молодежи Великобритании.

Литература:

1. Антипова А.М. Система английской речевой интонации. – М.: Высшая школа, 1979. – С. 27–28.
2. Потапова Р.К. Язык, речь, личность. – М.: Языки славянской культуры, 2006. – 496 с.
3. Чеснокова М.В. Просодична динаміка мовлення вікових гендерних та регіональних груп англійської спільноти (інструментально-фонетичне дослідження). Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Одеса, 2016. – 19 с.

4. Шевченко Т.И. Коммуникативные функции социальной вариативности интонации. Автореф. дис. ... докт. филол. наук. – М., 1990. – 35 с.
5. Шевченко Т.И. Фонетика и фонология английского языка. – Дубна: «Феникс», 2011 – С. 185–207.
6. Gimson A.C. Towards an International pronunciation of English // In Honour of A.S. Hornby. – Oxford: Oxford University Press, 1978. – P. 25–37.
7. Wells I.C. Accents of English. – Cambridge: Cambridge University Press, 1982. – Vol. 2: The British Isles. – 465 p.

Ладженська С. Ю. Мелодійні особливості молодіжного мовлення в гендерному аспекті

Анотація. У статті досліджуються мелодійні особливості молодіжного мовлення Великої Британії в гендерному аспекті. У результаті проведеного акустичного аналізу встановлено найбільш релевантну для молодіжного мовлення номенклатуру основних термінальних тонів і шкал, які можуть виступати просодичними маркерами молодіжного мовлення.

Ключові слова: молодіжне мовлення, гендерний аспект, термінальний тон, шкала, мовленнєва поведінка.

Ladyzenskaya S. Melodic peculiarities of youth's speech in gender aspect

Summary. The article analyzes melodic peculiarities of British youth's speech in gender aspect. The whole development of intonational system represents unity of physiological, cognitive and social development of personality, which is reflected differently in female and male speech. The conducted acoustic analysis allowed to state that main terminal tones in youth's speech are level and rising.

Key words: youth speech, gender aspect, scale, terminal tone, speech behavior.

Лазебна Н. В.,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та практики перекладу
Запорізького національного технічного університету

ЛЕКСИЧНІ ТА ВІЗУАЛЬНО-ГРАФІЧНІ ІННОВАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ: ЛІНГВАЛЬНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ

Анотація. У статті розглянуті лінгвальний та перекладацький аспекти сучасних англomовних соціальних мереж; проаналізовано їх структурно-семантичні та прагматичні особливості та шляхи їх передачі українською мовою.

Ключові слова: англomовні соціальні мережі, візуально-графічні засоби, лексичні інновації, способи перекладу.

Постановка проблеми. Глобалізація масової комунікації наприкінці ХХ століття, бурхливий розвиток мережі Інтернет, динамічне життя сучасників та інші екстралінгвальні чинники призвели до активного поповнення словникового складу англійської мови. Соціальні мережі опосередковують життя сучасної людини, і в них з'являються лексичні та візуально-графічні інновації, які надалі активно використовуються у повсякденному житті людини не лише у віртуальному, а й у реальному світі. Актуальність досліджуваної проблематики пов'язана зі стрімким розвитком комунікації за посередництва і в середовищі мережі Інтернет. Активне поповнення словникового складу англomовних соціальних мереж, широке використання візуально-графічних елементів зумовлює необхідність комплексного дослідження та всебічного аналізу структурно-семантичних особливостей інноваційних лексичних елементів, їх прагматичного потенціалу та способів перекладу, зважаючи на лінгвальні та екстралінгвальні чинники, що і є метою нашого дослідження [3; 5]. Щодо візуально-графічних елементів, то вперше здійснюється дослідження їх лінгвістичного (коли вони виступають у якості мовних одиниць, виконують певні морфологічні та синтаксичні функції) та прагматичного потенціалу [10, с. 32].

Виклад основного матеріалу дослідження. Матеріалом дослідження є тексти англomовних соціальних мереж (Facebook, Twitter), наявні переклади інтерфейсу сайтів англomовних соціальних мереж, власний переклад інноваційних лексичних одиниць такого типу текстів [8, с. 72]. Емпіричним матеріалом також слугували тексти періодичних англomовних видань різної тематики : суспільно-політичні (the Guardian, the Washington Post, the New York Times), науково-популярні

(Quartz, New Media Age, Press & Sun-Bulletin), комп'ютерної та Інтернет-технологій (Computer Hope, IT Week) та інші, сучасні словники та автоматизовані бази фіксації лексичних новотворів (Word Spy, World Wide Words) загальним обсягом 500 сторінок.

Стосовно прагматичного потенціалу досліджуваної лексики необхідно зважати як на лінгвальні, так і на екстралінгвальні чинники, так як через них розкривається її семантика [1; 13; 14]. Показовим є те, що людина в мережі Інтернет повторює свою поведінку, залучає звичні для неї предмети повсякденного вжитку, розповідаючи про них у мережі [6, с. 60]. Поява соціальних мереж у сучасному світі є важливою альтернативою комунікації [4; 2]. Антропоцентричність сучасного англomовного комп'ютерного дискурсу досліджували такі науковці, як проф. Р.К. Махачашвілі, М. Бауенс, М. Куїньон та інші. Стверджуємо, що антропоцентричність сучасних англomовних соціальних мереж є їх домінуючою ознакою. Характерним для них є поява великої кількості безеквівалентної лексики, яку досліджують проф. Ю.А. Зацний, проф. І.П. Біскуб, О.С. Чирвоний та інші. Але досить мало праць присвячено інноваційним елементам саме англomовних соціальних мереж.

Щодо структурно-семантичних особливостей досліджуваної лексики, то найпродуктивнішими є шість типів морфологічного словотворення у лексиці англomовних соціальних мереж: 1) афіксація (*scanner, encoder, formatter*); словоскладання N+N – *splash-screen*, Adj.+N: *open-source system*; N+Adj: *user-friendly*, N+V-ed: *cross-linked*, N+V-ed: *cross-linked*; конверсія (*to backspace, to alttab*); телескопія (*Facecroock* (Facebook + crook, *twitterverse* (Twitter + universe); скорочення (*AFAIK* – as far as I know).

Комунікативний принцип виразності реалізується в досліджуваних текстах за рахунок поєднання вербальних і невербальних засобів передачі повідомлення, яскравим прикладом яких можуть слугувати так звані «смайлики» і «емотікони», що прямо виражають відчуття через невербальні образи. Стверджуємо про розподілення емотіконів за ступенем експресивності та антропоцентричними характеристиками. Існують певні граматичні кате-

Таблиця 1

Приклади хештегів та їх передачі українською мовою

№	Хештег	Розшифрування	Тлумачення	Приклад
1	#nowplaying	Now Playing	Позначає музику, яку Ви слухаєте в певний момент	#nowplaying on @BBCRadMac музичний альбом дня
2	#imnotsaying	I'm Not Saying	Вказує на те, чого Ви не мали на увазі	#imnotsaying що українські блоги повинні бути україномовними
3	#pleaseexplainwhy	Please Explain Why	Ви просите фоловерів щось вам пояснити.	#pleaseexplainwhy люди продовжують відкривати блоги, якщо більшість із них полишить їх через місяць
4	#omgfacts	Oh My God Facts	Неймовірні, але правдиві факти	#omgfacts кількість користувачів Твіттера у світі за останній рік зросла майже у 20 разів
5	#bestadvice	Best Advice	Найкраща порада	#bestadvice тобі піти

горії, яким відповідають емотікони: іменник (@>-;- -- троянда), прикметник (>:(- злий), дієслово (:-*) – цілувати.

Графічно-візуальні засоби передають образ певного поняття. Наприклад, популярним є символ #hashtag (хештег), який призводить до нового, нестандартного написання лексичних інновацій.

Проаналізувавши тексти англійських соціальних мереж та сучасних періодичних видань різних жанрів, де зустрічаються досліджувані лексичні елементи, ми можемо стверджувати про велику кількість безеквівалентної лексики. Основні труднощі в передачі такої лексики при перекладі українською мовою дві: відсутність у мові перекладу відповідників через відсутність у носіїв цієї мови позначеного поняття об'єкта та необхідність передати національне забарвлення.

На нашу думку, в таких випадках можливо використовувати такі основні способи перекладу: транскодування (транслітерація та транскрипція), калькування, перекладацька адаптація та описовий переклад [7; 11; 12; 15; 16].

Використання транскодування ілюструємо таким прикладом:

iCrime (перекл. айкрайм) – крадіжка персонального пристрою, зокрема, айподу або айфону.

Наступний приклад не можна вважати перекладним тільки за допомогою транскрибування. Лише перша частина слова транскрибується, а друга перекладається за допомогою словникового відповідника:

Twintern (*Twitter + intern*) (перекл. твітстажер) – стажер найнятий, щоб відстежувати і залишати повідомлення про компанії на сторінках соціальних мереж.

Отже, як ми бачимо, транскодування, а саме транслітерація та транскрибування є можливими способами перекладу лексичних елементів англійських соціальних мереж. Однак у деяких випадках цей спосіб перекладу поєднується з іншими (словниковий відповідник, описовий переклад тощо).

Калькування застосовуємо у таких прикладах:

Shelfie (*shelf + selfie*) (перекл. фото полиці) – фото однієї або декількох полиць, як правило, книжкових, що належать фотографу.

Pity friend (перекл. друг із жалості) – на сайті соціальних мереж людина, чия заявка на дружбу ви прийняли із жалості.

JOMO (*joy of missing out*) (перекл. радість безтурботності) – задоволення від того, що вже не турбуєшся про те, що інші говорять або роблять.

Далі наведемо приклади описового перекладу:

Sharent (*share + parent*) (досл. перекл. батьки, що діляться інформацією (гіперопікун) – один із батьків, який розміщує за надто багато інформації про дитину.

Ungoogable (перекл. безпошуковий) – людина, про яку немає інформації в Інтернет-пошукачах, зокрема в Google.

Перекладацька адаптація проілюстрована такими прикладами:

Framily (*friends + family*) (перекл. закляті друзі) – найкращі друзі людини, які сприймаються, як члени родини.

Word of post (перекл. сарафанне радіо) – плітки і новини, які поширюються в Інтернеті, зокрема, через соціальні мережі або блоги.

Передача візуально-графічних засобів в українських соціальних мережах є також складним завданням для перекладача, адже більшість із них необхідно тлумачити користувачам,

спираючись на реалії української мови, відтворюючи сутність англійських образів, які було покладено в основу утворення таких засобів, або зважати на особливості вживання пунктуаційних знаків в англійських соціальних мережах. Наприклад: >;> – грайливий лиходій; %-) – дивився на екран більше 15 годин поспіль; {[(-_-)(-_-)]} – заснули разом.

Висновки. Отже, перекладачеві необхідно зважати як на лексичні, так і на візуально-графічні засоби англійських соціальних мереж, розробляти перекладацькі стратегії, що і є перспективою наших подальших наукових розвідок. Різноманітний та динамічний характер цієї вербокративної площини сучасників є сприятливим джерелом для перекладацької адаптації та створення авторських неологізмів, що суттєво відрізняє переклад текстів англійських соціальних мереж від англійських комп'ютерних текстів науково-технічного стилю, які насичені термінами і потребують однозначності при перекладі.

Література:

1. Азнаурова Э.С. Прагматика текстов различных функциональных стилей / Э.С. Азнаурова // Общественно-политический и научный текст как предмет обучения иностранным языкам. – М. : Наука, 1987. – С. 3–25.
2. Александрова Л.В. Языковая выразительность научной прозы / Л.В. Александрова // Вестник МГУ. – Сер. 19. – Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2000. – № 3. – С. 45–57.
3. Александрова О.В. Проблемы экспрессивного синтаксиса (на материалах английского языка): [учеб. пособ.]. – М. : Высшая школа, 1984. – 211 с.
4. Арутюнова Н.Д. Дискурс / Н.Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Сов. энцикл., 1990. – С. 136–137.
5. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист. – М. : Прогресс, 1975. – 447 с.
6. Гнезділова Я.В. Прагматика емоційного та емотивного дискурсів / Я.В. Гнезділова // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2005. – Вип. 7. – С. 58–63.
7. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.
8. Кубрякова Е.С. О тексте и критериях его определения / Е.С. Кубрякова // Текст. Структура и семантика. – М., 2001. – Т. 1. – С. 72–81.
9. Кутузов А.Б. Коммуникативные особенности дискурса компьютерных сетевых форумов / А.Б. Кутузов // Третьи лазаревские чтения. – Челябинск, 2006. – С. 35–41.
10. Лазебна Н.В. Структурно-семантичні і функціональні особливості комп'ютерної термінологічної лексики з образним компонентом у сучасній англійській мові: дис. ... кандидата філологічних наук : 10.02.04 / Н.В. Лазебна. – Донецьк, 2013.
11. Махачашвілі Р.К. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови в техносфері сучасного буття : [монографія] / Р.К. Махачашвілі. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2008. – 204 с.
12. Fineman B. Computers as people : human interaction metaphors in human-computer interaction. [Електронний ресурс] / B. Fineman. – Carnegie Mellon University Pittsburgh, Pennsylvania, 2004. – 52 p. – Режим доступу : <http://mildabandon.com/paper/paper.pdf>.
13. Labov W. Sociolinguistic Patterns / W. Labov. – University of Pennsylvania Press, 1972. – 214 p.
14. Matheson D. Media Discourses: Analysing Media Texts / D. Matheson. – Maidenhead, England : Open University Press, 2005. – 206 p.
15. Schuyler M. Computers: a Disposable Commodity / M. Schuyler // Computers in Libraries. – Jan. 2005. – P. 21–32.
16. Teleoacă A.I. Computer Collocations and Computer Metaphors. [Електронний ресурс] / A.I. Teleoacă. – 2010. – Режим доступу : <http://www.bokorlang.com/journal/29colloc.htm>.

Лазебная Н. В. Лексические и визуально-графические инновации англоязычных социальных сетей: лингвальный и переводческий аспекты

Аннотация. В статье рассмотрены лингвальный и переводческий аспекты современных англоязычных социальных сетей; проанализированы их структурно-семантические и прагматические особенности и способы их передачи на украинском языке.

Ключевые слова: англоязычные социальные сети, визуально-графические средства, лексические инновации, способы перевода.

Lazebna N. Lexical, visual and graphic innovations of english social networks: lingual and translation aspects

Summary. The article focuses on lingual and translation aspects of modern social networks; structural and semantic features of lexical innovations and their pragmatic potential are discussed; the ways of translation of lexical innovations into Ukrainian are under consideration.

Key words: English social networks, visual and graphic means, lexical innovations, ways of translation.

Mesut Kurnaz,
doctoral student, "Qafqaz" University, Baku, Azerbaijan

THE CATEGORY OF INTENSITY AND ITS REFLECTION IN THE AZERBAIJANI PHRASEOLOGY

Summary. In the article had been revealed the contents and the essence of the category of intensity in the Azerbaijani phraseology and had been defined the digress of gradation of intensity in the phraseological combinations. Intensity is a semantic category. In the Azerbaijani language have been determined the following ways of its reflection: lexical, grammatical, derivative and phraseological. Intensity is mainly embraces not all types of phraseological combinations but only comparative ones. These word combinations are investigated in the article from semantic point of view and are divided into four groups. The author comes to the conclusion that the intensity in the phraseological system in formed by means of the following ways: hyperbole, metaphor, metonymy, comparison.

Key words: intensive feature, semantics of measure and degree, phraseological denotator, phraseological semasiology, connotative meaning.

Formulation of the problem. In recent years, the analysis of means of expression of intensity in linguistic literature and their role in the language system has been being learned. The issue attracted the attention of a number of issues, nouns, adjectives and verbs gradual character; moving signs, quality, condition, indicating the intensity of the ways and means; intensity rates of individual traits, "gradual" and "not gradual" words, phrases, large and small quantity of expression in the language being learned.

The level of study of the issue In the area of Russian linguistics, A.N. Polyanski, T.V. Gridnev, V.L. Musienko, V.V. Akulenko, G.F. Gavrilov, A.N. Yermakov, E.A. Yerofeyev, G.I. Mamanov, S. Safonov, L.G. Titov, M.L. Fetiskin, T.A. Tsoy, I.V. Chervenkov, E.V. Bolskoy and others; in English linguistics I.I. Turanski, I.I. Ubin, E.I. Seygal, L.L. Gerasimov, L.T. Kotnyuk, G.I. Sadovskiy, A.M. Semeyko, E.V. Leksin, E.N. Sergeev, K.I. Suvorin, A.N. Troskin and others; in German linguistics I.I. Susinsko, K.T. Rsaldinova; in French linguistics L.V. Vorobev, in Spanish linguistics N.V. Karopov, and in Portuguese materials T.N. Grigorenko have conducted special studies.

The purpose of the issue is to discover the possibilities of expression of intensity through phrases of sign language. The nature of the content and define the concept of intensity in this category actual properties of speech to clarify the structure of the criteria to determine the meaning of phraseology signs of intensification arising from the goal.

The article is a description of the study methods, semantic field modeling, linguistic observation method, contextual and functional analysis methods were used.

The main material research. At the present stage of development of linguistics of particular importance is research related to the study of the semantic structure of linguistic units, including those of phraseology. The problems of idiomatic values are constantly in the focus of linguists, because the essence of phraseological units is mainly determined by its semantics (works of N.F. Alefirenko, E.V. Ganapolskaya, A.M. Melorovich, V.M. Mokienko,

M.D. Stepanova). Information about phraseological units (PU) with the semantics of the measures and the extent to actualizing the value of the characteristic intensity in the existing studies are fragmented.

To date, there is no conceptual unity of linguistics used term *intensity*. The intensity should not be defined as a synonym for the measures because the intensity reflects the level of development of the feature as part of the measure, not entailing changes in quality. Analyzing the degree category, we use the term *intensity characteristic*, as the term is meaningful essence of this category. Under the intensity as L.Y. Gerasimova emphasizes, "Is meant amplifying expression, that is one of the types of quantitative characteristic trait of the process" [5, p. 8].

Onomasiological intensity as a category indicates a degree of quality, a measure of the quantity, in other words, reflecting objective quantitative determination of a trait.

Category intensity phraseology categories – a reflection of the degree of gradation in the display feature means different language levels.

The purpose of this article is to identify patterns verbalization functional-semantic category of intensity phraseological means to identify ways and means for its implementation of speech; reveal the essence of the intensity of the language categories and features of its actualization in the semantic structure of phraseological units; establish the nature of the intensity of the relationship with other elements of the semantic structure of phraseological units.

Since we consider as a sign of the intensity of the number of categories, it means that it is always connected with the quality category. Selection of our units shows that the semantic structure of phraseology quality enhancement feature comes with the addition of the family "very", "many" that characterizes the crossover nature of the relationship of quality and quantitative categories.

Some aspects of qualitative and quantitative changes that manifest themselves as a part of phraseological units, have been affected in a number of linguistic studies [2, p. 198; 9]. There has been some interest in the study of reflection problems in language discrete amount of intensity.

In the study of phraseological semasiology intensification of semantics of phraseological units is limited only by the release of special reservoir phraseological intensifiers, which, according to the researchers, are comparative PU [9].

Representations about the world and its processes, about society, about the person can be expressed not only by words but also by holistic meaning of the words, reproduced in the form of finished linguistic unit with soldered components, i. e. phraseology.

Phraseological units, as noted by V.L. Arhangel'sky called lexical and grammatical unity, reproduced by tradition and consisting of at least two going in a certain sequence of linguistic signs, on formal grounds, respectively identified with the word, and together form a stable combination, based on the interdependence of determination or a combination of members, organized under existing or existing models of phrases or sentences, and having a single value [6, p. 103–104].

The study of language representation in the category of intensity and means of expression is in line with the fundamental research in the semantics of the language laws of its actualization in speech [8].

The influx of linguistic research in this area is caused by the desire to understand the deeper and more varied and interpret phraseological phenomena and facts. The main study in the idiomatic expression is not a semantic and formal characteristic of its constituents, and the study of phraseological unit as a whole as a unit of language, which has a well-defined shape, their specific content and its particular use in question. In voice usage includes turns of phrase to describe the phenomena of reality, which are associated with different types of human activity.

In the course of the cognition of objective reality, man seeks to understand the picture of the world, which receives the display language. The components of an integrated fragment of a language picture of the world are, and turns of phrase. Some of these measures are included in the microsystem real phenomenon or characteristic inherent in the subject matter as his property or attributed to him. These are phraseological units in semantics that contain sema "intensity".

Relevance of the research lies in the fact that there are still many aspects of the category of intensity in phraseology remain unexplored. A review of studies of general phraseology of the past decade shows that the types of phraseological units in the semantics of which category of fixed intensity, almost not subjected to the study, especially in comparative aspect. Based on this, we have formulated the problem of the study and the topic.

Intensive feature is quantitatively differentiated, and the category of intensity is the amount of a particular manifestation of the category.

Intensity category is a semantic category, which is based on the concept of the number of gradations in the broadest sense of the word.

Idiom, being shaped reflection fragment of peace and expression means of emotional impact, is always characterized by the evaluation, as it is usually fixed deviation from the usual manifestation of a trait or action, in other words, turns of phrase are characterized by extraordinary appraised, intensified. Estimated is gradation, which is reflected in the language, along with a reflection of reality. The transfer of this gradation – is the mission of rate category that, as a measure of the amount of expressiveness, is closely linked to emotional and evaluative categories. expressivity measure is reflected in the degree of intensity, which in turn may be either higher than normal (baseline) level or below neutral index on the intensity scale. Different degrees of intensity, enhancement or suppression correlated in the mind of a person with a particular mark on the intensity scale is expressed by introducing interpretation of the idiomatic expression primarily adverbs such as "very", "strong", "extreme", "excessive", "barely", "little" and others.

Exaggerating or minimizing, i. e. intensifying this or that quality or quantity, a phenomenon or a sign in the semantics of phraseological units can be better and more clearly identify their features for more precise and expressive reflection of the phenomena of reality, as well as brighter and more emotional to describe the attitude of the speaker to the subject of thought.

Objective reality is perceived through the prism of the specific national language. The phraseology of each language captures the mentality of the people, their attitude and understanding of the world, but due to the commonality of human experience is based on the similarity of the universal ways of describing the objective

world and of man's relationship with nature. Similarities and differences in languages can be very different both in quantitative and qualitative terms, but they allow you to see what is the general human capacity for language, demonstrate the common principles of linguistic devices in a variety of existing languages, help us to understand not only the device language, but also the history of its development.

Thus, phraseological units, fixed in the semantics of the category of intensity, are seen as integral elements of phraseological picture of the world and represent a verbal expression of the material and the spiritual world of the people and the realization of human reality. This is the general idea of the study, which is specified by the following objectives:

1) give a summary of the structure and content of phraseological units that perform certain functions in the figurative description of the realities of the outside world;

2) describe the intensity of a semantic category and to identify ways of expressing this category in the phraseology of the Azerbaijani language.

Gradation is not so much logical-semantic relation as semantic mechanism underlying the different kinds of linguistic phenomena, including a variety of logical and semantic relations between propositions [4].

Adjectives in Turkic languages also have enhanced the quality level forms (so-called Intensive). These shapes are formed, as is known, by a total or partial replication basics: they are described in detail in the grammars of Turkic languages. Doubling the basics: bash. *Sap-sarı, yaşıl-yaşıl, qap-qara* [7, p. 155].

The representation of the intensity of an element in the semantic structure of phraseological units involves analysis of their semantic structure. Under the semantic structure of the Federal Law refers to a hierarchically organized structure of idiomatic values consisting of macro- and micro elements. The semantic structure of phraseological units is allocated denotative connotative and macronutrients. Phraseological denotation, multidimensional phenomenon, where the primary denotative sema reflects the objective situation, the underlying syntax of free word combinations, and a second-denotative sema phenomenon reflects the objective world, designated phraseology. Primary-denotative sema is in the semantic structure of PU in a latent state, and partially updated in semantics PU with live internal form.

From a semantic point of view, four types of comparison can be identified:

– comparison to establish an analogy between two objects or situations: Ex. *İlim-ilim itmək, gur-gur guruldamaq*;

– comparison-likeness for the purpose of qualitative characteristics: *dovşan kimi qorxaq, dəvə kimi kinli, tülkü kimi bic*;

– quantified or scalar comparison. This type of comparison is associated with the idea of the dimension of an object, feature or action and measuring scale amounts (for characteristics, or measurable qualities): *O ağıllıdır, o çox ağıllıdır, o ən ağıllıdır, o daha ağıllıdır*.

Baudouin de Courtenay (1963) prefers, in this case, to speak of "the amount of feature". For him, "and all amounts based on the quality, because the difference qualitatively different from other items is based, on the one hand, the presence of certain constituents, and on the other on the absence of other elements" [2, p. 313]. This interpretation of the intensity of the category seems to us, however, somewhat simplified, since the nature of quantification of feature is fundamentally different than the amount on the scale.

The intensity in the Azerbaijani language makes phraseological synonymous. It is known that phraseological synonyms widely used to create imagery in a variety of styles of the literary language, and these issues have been addressed in the corresponding studies on the issues of phraseology [3, p. 39].

The intensity and stylistic features synonymous forms addressed in studies on lexicology and phraseology of the Azerbaijani language.

The following methods of creating intensity observed in idiomatic phrases Azerbaijani language:

a) exaggeration: *ağlı kəsmək* – *ağlı bir şey kəsmək*, *işi başdan aşmaq* – *macal tapmaq*, *özündən çıxmaq* – *hirsini boğa bilmək*;

b) metaphor: In one of the members of a number of phraseological synonyms contains vivid metaphor, whereas another member sends the same value by using an image, a more approximate to reality. For example: *qasqabağını açmaq* – *könlünü almaq*, *dil tapmaq* – *yola vermək*, *axşam düşmək* – *şər qarışmaq*;

c) metonymy: In this case, as in the metaphor metonymical value of one of combinations as it is disclosed in the other. From this point of view is characterized sledujushie phraseological synonyms: *əl tutmaq* – *köməyə çatmaq*, *göz gəzdirmək* – *nəzər salmaq*, *boynuna qoymaq* – *üstünə yıxmaq*;

g) comparison. For the analysis of language units, we are interested in determining the base of comparison must take into account not only the number of matched characters and objects that are assigned to these attributes, but also the scope of the language units which are making comparisons. The following types of cases: compared to the degree of manifestation of one common characteristic among different objects. Some synonyms include phraseological comparisons, allowing bright shade a particular trait. For example: *yel kimi keçmək* – *güllə kimi uçmaq*, *daş kimi dinmək* – *lal-dinməz olmaq*.

We compare two features in a single object or with different objects. As for comparing the degree of manifestation of the two signs; the scope of the units which are making this type of comparison [1, p. 48]. As for the comparison of the two situations in the sphere of action of the connectors get proposals as a whole, although they may combine the function of connecting with the function quantifiers/intensifiers. Comparisons can be both dynamic and static. The latter can be, in turn, analogical, characterizing and scalar.

Phrases, as elements of a strict system to reflect the results of the evaluation of cognitive activity of man. On the basis of set phrases are more concrete images of the real world. They carry not only information about objective reality, but also express a certain relation to what is reported. Presentation about the world passed through the word-image, and an integral value of the idiomatic expression is perceived as a generalized portable. On the basis of metaphorical rethinking, a new image with additional psychological stress, which is binding in the internal form phraseologies, causes orientation idiomatic verbal complex concept and the transfer of its assessment. As a rule, this fixation is an indicator of abnormal manifestation of a trait, quality, or action, that is, in the semantics of set phrases finds expression sema “intensity”. The interpretation phraseologies intensity expressed by adverbs “very”, “strong”, “extreme”, “barely” and others.

Thus, in the semantics of related languages, set phrases meaning the *action, quantity, quality, time, status* etc., is detected intensification of their symptoms. The intensity reflects the objective quantitative trait certainty (*below the norm – the norm – more than*

the norm) and describes the subjective perception of the degree of expression of performing the function of increased exposure. If the intensity is inherently designed to reflect different (higher or lower) shows signs, then the reference point is usually taken index standards. In contrast to the lexical level, rules in phraseology concept exists only empirically, and the severity correlates with the characteristic intensified only deviation upward or downward from the abstract rule i.e. fixed intensity manifestation to a greater or lesser extent.

Features of interaction intensity category with different elements of semantics can be represented in the form of field intensity characteristic phraseology.

Thus, the uniqueness of the reflection intensity of the categories in the field of phraseology based on the features of categorical PU, the specifics of their semantics. Interaction emotive and evaluation as part of the family connotative macro element with PU intensity element provides a larger voice effect in comparison with the free expressions.

Conclusion. One of the most important features of phrases is expressiveness, metaphorism and emotionalism. Although Russian and foreign linguistics aspects intensity sufficiently were studied thoroughly, but the Turkish language and also because of family problems in this category on the basis of the Azerbaijani language, rich in substance, the content, as well as the pragmatic aspects were studied. The article touched up the semantic category of intensity, the content features that are inherent in the term-concept, then its manifestation facilities, as well as its meaning was considered the plan. Semantic features in the structure of language units were determined on the basis of “expansion operation”. In phrases Azerbaijani language meaning the intensity of the components of the expansion rate as idiomatic growth, phraseology context, “the cover promises to” tell the options by strengthening the secondary units to form language.

Phrases speech can change the scope of its grammatical structure. The intensity of such changes and expressiveness phrases from other languages, and it should be regarded as stylistic. Changes in the growth rate of idioms shape change is observed in a certain sense weakness. Parties to a new level of meaning have changed. Phrases from the structural changes in the intensity and determines the sign is marked as expressiveness.

References:

1. Берков В.П. Семантика сравнения и типы её выражения В.П. Берков // Теория функциональной грамматики. Качественность. Количественность / под ред. А.В. Бондарко. – СПб. : Наука, 1996. – С. 107–129.
2. Бодуэн де Куртенэ И.А. Избранные труды по общему языкознанию : в 2 т. / И.А. Бодуэн де Куртенэ. – М. : Изд-во Академии наук СССР, 1963. – Т. 1. – 1963. – 384 с.
3. Вопросы фразеологии : дайджест статей. – Ташкент, 1965. – 247 с.
4. Галич Г.Г. Градуальные характеристики качественных прилагательных, глаголов и существительных современного немецкого языка : автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Г.Г. Галич. – Л., 1981. – 17 с. ; Инькова О.Ю. О семантике так называемых градуационных союзов не столько... сколько и скорее... чем / О.Ю. Инькова // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 2013. – № 1. – С. 38–52.
5. Герасимова Л.Я. Усилительные наречия в современном английском языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 / Л.Я. Герасимова ; ЛГПИ им. А.И. Герцена. – Л., 1970. – 26 с.
6. Проблемы фразеологии: исследования и материалы / под ред. А.М. Бабкина. – М. ; Л. : Наука, 1964. – 318 с.
7. Тенишев Э.Р. Сравнительно-историческая грамматика тюркских языков. Морфология / Э.Р. Тенишев. – М. : Наука, 1988. – 557 с.

8. Тихонова М.Ю. Лексико-фразеологическая микросистема «много» в современной русском языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук / М.Ю. Тихонова ; Самаркандский гос. ун-т. – Самарканд, 1971. – 27 с. ; Полянский А.Н. Категория интенсивности признака в русском языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук / А.Н. Полянский. – М., 1978. – 16 с. ; Пашкова Г.С. Фразеологизированные сложноподчиненные предложения упрощенной семантики : автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Г.С. Пашкова ; Кубанский гос. ун-т. – Краснодар, 1995. – 16 с.
9. Туранский И.И. Лексико-грамматические способы выражения интенсивности в современном английском языке / И.И. Туранский // Контрастивная и функциональная грамматика : сб. науч. трудов. – Калинин, 1985. – С. 52–56 ; Туранский И.И. Семантическая категория интенсивности в английском языке / И.И. Туранский. – М. : Высшая школа, 1990. – 173 с. ; Убин И. И. Лексические средства выражения категории интенсивности на материале русского и английского языков : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 / И.И. Убин ; МГПИИЯ им. М. Тореза. – М., 1974. – 27 с.

Курназ Месут. Категорія інтенсивності та її відображення в тюркській фразеології

Анотація. Інтенсивність як ономазіологічна категорія вказує на ступінь якості, міру кількості, інакше кажучи, називає об'єктивну кількісну визначеність тієї чи іншої ознаки. Під категорією інтенсивності у сфері фразеології розуміється категорія, типовим змістом якої є відображення градацій у ступені вияву ознаки засобами різних мовних рівнів. Мета цієї статті – виявити закономірності вербалізації функціонально-семантичної категорії інтенсивності фразеологічними засобами, визначити способи й засоби

її мовної реалізації, розкрити мовну сутність категорії інтенсивності та особливості її актуалізації в семантичній структурі фразеологічних одиниць, встановити характер відносин інтенсивності з іншими елементами семантичної структури фразеологічних одиниць.

Ключові слова: інтенсивний ознака, семантика міри й ступеня, фразеологічний денотат, фразеологічна семасіологія, фразеологічні звороти.

Курназ Месут. Категория интенсивности и ее отражение в тюркской фразеологии

Аннотация. Интенсивность как ономазиологическая категория указывает на степень качества, меру количества, другими словами, называет объективную количественную определенность того или иного признака. Под категорией интенсивности в сфере фразеологии понимается категория, типовым содержанием которой является отражение градаций в степени проявления признака средствами различных языковых уровней. Цель настоящей статьи – выявить закономерности вербализации функционально-семантической категории интенсивности фразеологическими средствами, определить способы и средства ее речевой реализации, раскрыть языковую сущность категории интенсивности и особенности ее актуализации в семантической структуре фразеологических единиц, установить характер отношений интенсивности с другими элементами семантической структуры фразеологических единиц.

Ключевые слова: интенсивный признак, семантика меры и степени, фразеологический денотат, фразеологическая семасиология, фразеологические обороты.

*Mykhaylenko V. V.,
Doctor of Philology, professor,
Dept. of Translation and Philology
Ivano-Frankivsk King Danylo Galatsky University of Law*

STRUCTURING ADVERTIZING DISCOURSE

Summary. Advertising appears to be a cross-cultural language of globalized community. The present paper is concerned with text structure representing professional discourse, in particular, university management (a search of University Vice President for Academic Affairs). It has its own ethnic-cultural specificity and structural characteristics of an advertisement text arrangement. The structural matrix of referred advertisement text and its varieties reflect advertiser's intentions.

Key words: professional discourse, advertisement, conceptual analysis, headline, subhead, verbal, non-verbal, dominant concept, categorization, world view.

Introduction. Advertisement is a public announcement in a newspaper, television, or internet advertising something such as a product for sale, services offered or an event [6, p. 5] and can be referred to a professional register of discourse. D. Crystal mark such instances as varieties used for occupational purposes: «For some sociolinguists, 'variety' is given a more restricted definition, as one kind of situational distinctive language – a specialized type of language used within a dialect, e.g. for occupational purposes» [4, p. 509, cf.: 13, p. 55–59]. Advertising has often been categorized according to adopted media (e. g. newspaper versus television), targeted audience (e. g. consumers versus businesses), targeted region (national versus regional), purpose (image versus product promotion), and type of advertiser (public versus commercial companies) [22, p. 677; see also: 1]. An advertisement text can reveal the following generic structure: 1. Purpose: What is the purpose of writer to compose the advertisement text? 2. Name of product: This is about name and brand. What product, service or events to sell? 3. User: Who needs the product? What are product and service for?

Since advertising appears to be homogenous and cross-cultural, speaking a kind of universal language, this paper is concerned with text structure in advertising university academic management vacancy. The language used is based on contemporary speech habits, although, in its turn, the advertising language influences this speech. We shall investigate the way advertisements achieve their purpose by using a wide range of linguistic and extra linguistic means [see the discourse-analysis: 12, p. 156], because under guise of straightforward simplicity, advertising is usually subtle and carefully structured.

State of the art. Winfered Noth writes that advertising is a specific text type, which is interpreted by consumer on two levels, on level of an overt or surface structure and level of covert or deep level where a message is hidden. Reference to advertiser's interests is avoided in overt message of text because, as author believes, it may be detrimental to effects of persuasion [14, p. 479]. Text is a structured unit consisting of smaller units. It is «a stretch of language which makes coherent sense in the context of its units. It may be spoken or written; it may be as long as a book or as short as a cry for help» [17, p. 434]. Advertising, if we mean verbal one, is a type of text. We can find advertising texts in printed materials or, in spoken

form, broadcasted by radio or TV. In printed advertising, text may serve only for catching the reader's attention, provide information about product or serve as an anchorage (link between image and its context; some guidance to reader) for image. In professional practice categorization is a kind of hallmark and must be central to all professional activity [7, p. 606–633].

We consider that categorization helps the copywriter to bear in mind all essentials of advertisement and recipient to take it for granted that those essentials are included and, consequently, fragment of language worldview is maintained by advertiser and recipient. G. Leech underlines following principles of advertising texts: Attention value, Readability (by means of simple, personal, and colloquial style), Memorability (most important in process of advertising is to remember name of product) and Selling power [10, p. 27]. The last principle is crucial, David Ogilvy [15, p. 7] in his book says: «I do not regard advertising as entertainment or an art form, but as a medium of information. When I write an advertisement, I don't want you to tell me that you find it 'creative'. I want you to find it so interesting that you buy product». We would like to emphasize that our object under investigation is usually written in highly academic style [15, p. 7, see also: 20, p.i-ii].

Depending upon formal pattern, commercial advertising text Satarupa Dattamajumdar classifies into six types: 1) Message Reduction Ad-text; 2) Discursive Ad-text; 3) Allusive Ad-text; 4) Prosodic Ad-text; 5) Declarative/Assertive Ad-text; 6) Didactic Ad-text [5, p. 223]. The language of commercial advertisement has been broadly classified, based on formal aspect of organization of text. The type of advertisement text under study and classified ads [see: 19, p. 429–433] have one feature in common actualizing the concept of «wanted» though structurally they differ greatly, compare the university academic management advertisement text and one-line classified ad.

Investigation. We may identify the advertising as a type of discourse, because «it can tell us a good deal about our own society and our own psychology Discourse is text and context together» [3, p. 2–5]. The features below are prototypical of advertisements rather than definitive. (They have been arranged in order of importance as viewed by study. The examples and samples of advertisements in this paper are representative for contemporary advertising in United Kingdom, United States of America, and not only. We have analyzed actual structure of print advertisements and their design representing a professional discourse [see: 8, Ch. 5]. It also focuses on language used by advertisers in order to fulfill their goals. The emphasis is laid especially on those parts of speech and grammatical markers that carry significance. R. Hasan proposes Capture / Focus / Justification as generic structure of advertisement and aims to encapsulate multi-semiotic nature of advertisements with capture functioning: to attract attention ... and realized in written mode through management of visual lay-out, type face patterns or presence of pictures; Focus singles out that which is being advertised.

Hasan also establishes presence of visual aspect to Justification [9, p. 41–42], compare: advertisement structure typology; Headline; News (Information); Subheadlines (Paragraphs); Body (some detailed information); Expert opinion / Challenges; Brand words (Slogans); Target. Advertisement structure must bring together ‘cutting-edge research’ on multimodal texts and «discourses» generated through interaction of two or more modes of communication, for example, certain language style, typography and layout, pictures of university campus, awards, graduates’ thank-you-notes, alumni’s reminiscences, tendencies of development and university national and international ratings. In order to understand how advertisers achieve their goal we should take a look at components of written academic administrator advertisement – the elements that may be moved, enlarged, reduced, reversed, changed or eliminated until a new look or approach is achieved. C. Bovée and W.F. Arens [1, p. 291] admit that key elements of a written advertisement are following: 1) The headline; 2) The visual; 3) Subheads; 4) Body copy; 5) Slogans/Logos; 6) Signature.

Many advertisers consider headline most important copy element in a print advertisement presenting main idea «APPLY». Manendra Mohan underlines that all headlines have one and same function; to catch reader’s eye [11, p. 449; see also: 10] This term refers to words in leading position of advertisement – words that will be read first or that are positioned to draw most attention. Therefore, headlines are usually set in larger type than other portions of advertisement. Ideally, headlines should present complete idea, for instance: University invites / is seeking /is in search of Provost. Then may come a picture of a university ancient campus or a super modern university compound to accomplish the status of university where reader can work! It creates a mood, suggests the image and asks for application, all at once. There are eight basic headline types, for instance, C. Bovée and W.F. Arens [1, p. 295] classify advertising headlines into five basic categories: benefit, provocative, news/information, question and command. Benefit headlines make a direct promise to reader, for instance: ‘We give you an opportunity to work with us’ or ‘You can reach fantastic goals with us! Subheads are little headlines that usually appear in a smaller type size than the headline and which are almost invariably larger than body copy or text type size. Their purpose is to transmit key points and to reinforce the headline and advertisement theme. Here it is «Professional and Personal Qualifications» subtext. The text should explain ways how to get advertised position and it must answer reader’s questions and concentrate on one or several benefits as they relate specifically to target reader.

We could analyze whole discourse of advertising, wherein all constituents – verbal and non-verbal are interconnected to fulfill their end-goal mission: «APPLY. K.L. Halloran states that «interdisciplinary research has become more common as scientists from various disciplines seek to solve similar problems» [16, p. 8]. Now, let’s consider the following samples of advertising the Provost and Vice President for Academic Affairs vacancy. As advertisement is written to persuade readers, it is closely related to hortatory exposition and analytical exposition text.

We shall begin with Advertizing Text composition from University of Vermont): Headline «An Invitation to Apply for position of Provost and Senior Vice President of University of Vermont, Burlington, Vermont». Headlines usually have largest font size and their purpose is to transmit key points and to reinforce headline and advertisement theme: executive summary: search; challenges and opportunities for a New Provost; professional and personal quali-

cations; and application, see subheads: 1) The Search; 2) University of Windsor Profile; 3) Duties and Responsibilities; 4) Location; and 5) How to apply.

Now we shall compare the referred text structure with following one to reveal their common structure, for instance, Advertising Text Composition of Casper College: 1) Casper College’s profile; 2) Casper College is seeking candidates for our Vice President of Academic Affairs (VPAA) position; 3) Application Information; 4) Duties and Responsibilities of Vice Chancellor for Academic Affairs; 5) Major Functions of VPA A/ 6) Amount Function; 7) Office of Vice Chancellor for Academic Affairs at University of Hawai’i at Hilo.

The subhead lines use a few words that clarify, reinforce or explain goal to provide a smooth transition into body. In regular commercial advertisements the recipient tries to capture message – product (WHAT?), essential characteristics (WHICH?), price (HOW MUCH?) and its location (WHERE?), therefore copywriter does his/her best to help recipient. On contrary, recipient of a university management advertisement peruses, scrutinizes it on surface level to fully reconstruct deep structure of text as well. In our case recipient is knowledgeable in university management area, and this type of discourse can be considered ‘intraprofessional’, i. e. a professional text for professional recipients [see: 2, p. 95–135; 18, p. 338–359].

The inner textual frame of an academic administration advertisement contains those content units which constitute textual core message of a typical advertisement. Some content units may be covert: ‘We are the best’; ‘We go international’, therefore ‘We invite academic administration elite only’, ‘We want experienced’; ‘For the best only’. The inner textual frame contains all content units that may appear in a proto-typical advertisement. The inner textual frame therefore contains the deep structure of the typical advertisement, structures of which are not always apparent in advertisement surface structure [14, p. 479]. The first subhead position is changeable – to attract the reader’s attention to university there may be a subhead introducing the university profile (location, status, personalities, mission, strategy, and international links or a subhead introducing ‘Greetings from the present Provost’ to assure the reader that after a term of work s/he has good feelings about his/her position and expresses words of gratitude to university community. The end-position of the subtext ‘How to apply’ is permanent containing all possible ways of communication. The most variable subtext is ‘Duties and Responsibilities’ wherein the university specifies, stresses, underlines, or emphasizes the quality of candidate due to its strategies of development, first, qualification and experience – knowledgeable, managing, directing, counseling, planning, assessing, uniting various units and generations, promoting, demonstrating, collaborating with community, state and federative departments and having great vistas of progressive development, second, humane features and leadership – approachable, ambitious, able of listening, serving as arbiter, working in a team,

The structural analysis of 7 advertizing texts based on current American search of University VPAA can reveal their typological feature in their composition: 1) Invitation / Search; 2) University Profile; 3) Qualifications / Duties and Responsibilities / Functions; and 4) Application. No doubt, the dominant subtext of this advertizing type is ‘Search’ (‘Invitation’, ‘Seeking’) national or international and it has a time limit. The text in advertisement provides support to advertised object, i. e. vacant position of Provost. Often copy body goes into details about current offer which is a specific feature

of advertisement text of this type, though due to their dominant concept it is closer in its pragmatics to classified one-line ads, see their stylistic-pragmatic description and grouping based on J. Searle's Speech Act classification [19, p. 429–430]. Satarupa Dattamajumdar underlines that Declarative /Assertive Ad-Text Statements are declaring or asserting some idea, notion, truth regarding a product or brand is often found in advertising language [5, p. 227]. Nevertheless the study of university management advertisements reveals 'persuasion' (APPLY).

Conclusions and perspectives. Text structure refers to how information within a written text is organized. This strategy helps recipients (readers, consumers, clients) understand main idea of text and supportive details; a cause and then its effects; and/or different views of on topic.

The case studies discussed in paper are based on authentic texts related to domain of university management. The paper includes discussion of both theory and practice of generating and interpreting the university management advertisement composition, thus providing tools for future studies relating to a variety of analytical approaches, that of text linguistics, discourse analysis, pragmatics, genre studies, and marketing.

No doubt that for a 'professional' applied linguist to investigate effectively in another professional context, the knowledge of discipline needs to be supplemented by knowledge/experience of a given university management and its organisational environment [21, p. 70–72].

References:

1. Bovée C., Arens W.F. Contemporary Advertising . – 4-th ed. / C. Bovee, W.F. Arens. – Home wood? II: Richard P. Irwin Inc., 1992. – XVII. – 627 p.
2. Candlin C.N. Introduction. Research and Practice in Professional Discourse / C.N. Candlin // C.N. Candlin (ed.) Research and Practice in Professional Discourse. – Hong Kong: City University of Hong Kong Press, 2002. – P. 95–135.
3. Cook Guy. The Discourse of Advertising / Guy Cook. – London: Routledge, 1996 [1992]. – 256 p.
4. Crystal David. Dictionary of Linguistics and Phonetics / D. Crystal. – Oxford: John Wiley & Sons, 2011. – 560 p.
5. Dattamajumdar Satarupa. The Linguistic Patterns of Advertising Text: A Study in Kolkata / Satarupa Dattamajumdar // Journal of Language and Linguistics. – 2006. – Volume 5. – № 2. – P. 222–229.
6. Goddard Angela. The Language of Advertising. Written texts / A. Goddard. – London: Routledge, 1998. – 131 p.
7. Goodwin C. Professional Vision / C. Goodwin // American Anthropologist. –1994. – Vol. 96. – Issue 3. – P. 606–633.
8. Gunnarsson Britt-Louise. Professional Discourse / Britt-Louise Gunnarsson. –London, New York: Bloomesbury Publishing, 2009. – 288 p.
9. Hasan R. What's Going on: a Dynamic View of Context in Language / R. Hasan // C. Cloran, D. Butt, and G. Eilliams (eds.). Ways of Saying. Ways of meaning. – London: Cassel, 1996. – P. 37–50.
10. Leech Geoffrey N. English in Advertising: A Linguistic Study of Advertising in Great Britain. English Language Series / G.N. Leech. – London: Longman, 1966 [1972]. – 210 p.
11. Mohan Manendra Advertising Management: Concepts and Cases / Manendra Mohan. – New Dehli: Tata McGraw-Hill Education, 1989. – 430 p.
12. Mykhaylenko Valery V.A Glossary of Linguistics and Translation Studies: English-Ukrainian / Valery V. Mykhaylenko. – Ivano-Frankivsk: King Danylo Galitskiy University of Law, 2015. – 528 p.
13. Mykhaylenko Valery V. On Way to Professional Discourse // Valery V. Mykhaylenko // Матеріали IV Міжнародної наукової конференції «Когнітивно-прагматическіе ісследованія професіональнїх дискурсов». – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. – P. 55–59.
14. Noth Winfried. Handbook of Semiotics / Winifred Noth. – Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press. – P. 1995–576.
15. Ogilvy David. Ogilvy on Advertising / D. Ogilvy. – Vancouver: Vintage, 1985. – 224 p.
16. O'Halloran Kay. Multimodal Discourse Analysis: Systemic Functional Perspectives / Kay O'Halloran (edr.). – London: Continuum, 2004. – 252 p.
17. Quirk Randolph, Greenbaum Sidney et al. A Student's Grammar of the English Language / R. Quirk et al. – Harlow: Pearson Education Ltd., 1990. – 290 p.
18. Roberts C., Sarangi S. Uptake of Research in Interprofessional Settings: Reporting from Medical Consultancy / C. Roberts, S. Sarangi // Special Issue of Applied Linguistics. – 2003. – Vol. 24. – Issue 3. – P. 338–359.
19. Stroyeva I.S. The Pragmatic Features of Texts in Classified Advertisement in Russian and English Languages / I.S. Stroyeva // Middle-East Journal of Scientific Research. – 2013. – Volume 17. – Issue 4. – P. 429–433.
20. Umiker-Sebeok Donna Jean. Marketing and Semiotics: New Directions in Study of Signs for Sale / Donna Jean Umiker-Sebeok. – Berlin. New York. Amsterdam: Mouton de Gruyter, 1987. – 556 p.
21. Widdowson H.G. Linguistics / H.G. Widdowson. – Oxford: Oxford University Press, 2000 [1996]. – 152 p.
22. Yuan Yuehong, Caulkins Jonathan P., Roehring Stephen. The Relationship between Advertising and Content Provision on Internet / Yuehong Yuan, Jonathan P. Caulkins , Stephen Roehrig // European Journal of Marketing. – 1998. – Vol. 32. – № 7/8. – P. 677–687.

Михайленко В. В. Структурація рекламного дискурсу

Анотація. Рекламу вважають міжкультурною мовою глобалізованого суспільства, що є викликом для мовознавців. Стаття присвячена структурації рекламного тексту, який репрезентує професійний дискурс стосовно управління університетом, конкретно вакансії проректора з навчальної роботи. Дослідження базується на аутентичних текстах наукового дискурсу зі своєю етнокультурною специфікою мови та структурними особливостями аранжування рекламного тексту. Вирізняє структурну матрицю зазначеного типу рекламного тексту та її варіанти, які відображають інтенцію рекламодавця.

Ключові слова: професійний дискурс, реклама, концептуальний аналіз, заголовок, вербальний, невербальний, домінуючий концепт, категоризація, картина світу.

Михайленко В. В. Структурирование рекламного дискурса

Аннотация. Рекламу считают языком межкультурной коммуникации глобализованного общества. Статья посвящена структурированию рекламного текста, представляющего профессиональный дискурс, конкретно рекламу вакансии проректора по учебной работе. Исследование основывается на аутентичных текстах со своей этнокультурной спецификой языка и структурными особенностями аранжирования рекламного текста. Определена структурная матрица указанного типа рекламного текста и ее варианты, отображающие интенцию рекламодателя.

Ключевые слова: профессиональный дискурс, реклама, концептуальный анализ, заглавие, подзаголовок, доминирующий концепт, категоризация, картина мира.

*Морошану Л. И.,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри перекладу та мовознавства
Міжнародного гуманітарного університету*

*Никитина И. В.,
старший викладач кафедри перекладу та мовознавства
Міжнародного гуманітарного університету*

«MÉTHODE COURTE, FACILE ET PRATIQUE DE LANGUE ITALIENNE» АНТОНИО ПИЛЛЕРА КАК ПАМЯТНИК ЛИНГВО-ДИДАКТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ XIX ВЕКА (СТАТЬЯ 2)

Аннотация. В статье описывается выдающийся лингво-дидактический труд профессора Ришельевского лицея Антонио Пиллера «Methode courte, facile et pratique de langue italienne» (1826 г.), ставшего основой для последующих учебных пособий по итальянскому языку, опубликованных в Российской империи. Приводятся разделы, посвященные итальянским дифтонгам, согласным, употреблению артикля с существительными, в переводе с французского на русский язык.

Ключевые слова: итальянская филология, итальянская диаспора XIX в., Антонио Пиллер.

Цель данной публикации – продолжение описания выдающегося лингво-дидактического труда Антонио Пиллера «Methode courte, facile et pratique de langue italienne» (1826) (см. предыдущий выпуск [4]), ставший основой для последующих учебных пособий по итальянскому языку, опубликованных в Российской империи. Данное учебное пособие впервые описывается в историко-филологической литературе.

Антонио Пиллер, или как его звали в России, Антон Андреевич, был известным деятелем образования, педагогом и поэтом [2; 3]. Родился в 1776 г. в Палермо в семье адвоката. Получил образование в университете в Италии. В 1811 году Антон Пиллер приехал в Москву, где преподавал итальянский язык в Благородном пансионе при университете. Здесь он подготовил и издал два учебника: «Итальянская грамматика для употребления в учебных заведениях» (1813) и «Итальянская хрестоматия в прозе и стихах» (1817) [1]. В связи с тем, что в суровом климате России здоровье Антона Пиллера стало слабеть, он переехал в Одессу.

Преподавание итальянского языка в привилегированных учебных заведениях Одессы, появление в итальянской колонии получивших хорошее образование негоциантов, архитекторов, артистов – все эти факторы привели к тому, что итальянский язык был популярен у местной знати. Кроме театра, развлечением одесситов были собрания, называемые по-итальянски «conversazioni» [5], на которых общались на французском и итальянском языках.

С 1817 года А. Пиллер преподавал итальянский язык в Одесском институте благородных девиц, затем в коммерческой школе, а с 1819 по 1838 г. г. был «профессором итальянского языка и словесности» Ришельевского лицея [3]. В январе 1813 года А. Пиллер открыл частный мужской пансион «для благородных воспитанников» [1].

Учебник «Methode courte, facile et pratique de langue italienne» открывается, как тогда было принято, посвящением:

«A Leurs Excellences Messieurs Alexandre et Constantin de Boulgakoff conseillers d'Etat actuels, Chevaliers de plusieurs Ordres, etc. etc.

Messieurs, Animé d'une éternelle reconnaissance pour l'inépuisable bonté et la constante protection dont Vos Excellences ne cessent de m'honorer depuis vingt-cingans, je mets au rang de mes devoirs les plus sacrés celui de prouver au public, par mes efforts et mes travaux, que je ne suis pas indigne de votre bienveillance. C'est ce sentiment, si glorieux pour moi, qui m'inspire un orgueil legitime et la hardiesse de vous offrir le faible travail que j'ai entrepris, dans le dessein de faciliter l'étude d'une Langue et d'une Littérature qui font vos délices. En permettant que mon Ouvrage praiisse sous vos auspices, vous mettez le comble à vos bontés, et vous lui préparerez un succès auquel, privé d'un si glorieux suffrage, il n'aurait aucun droit de pretendre. Je suis avec le plus profond respect, Messieurs, de Vos Excellences, le très-humble et très-dévoué serviteur». Piller.

«Их Превосходительствам господам Александру и Константину Булгаковым, действительным статским советникам, рыцарям многих орденов и т. д. Месье тронут вечной признательностью за неисчерпаемую доброту и постоянное покровительство, которыми Ваши Превосходительства не перестают меня благодетельствовать в течение двадцати пяти лет. Считаю своим самым светлым долгом доказать публике своими усилиями и своими работами, что мне не безразлично ваше доброе расположение. Именно это чувство, настолько славное для меня, внушает мне законную гордость предложить вам данный труд, который написал для того, чтобы облегчить изучение языка и литературы для ваших подопечных. Полагая, что моя работа появится под Вашим покровительством, вы будете этому способствовать и предвосхитите ее успех, исключив всякую неудачу. С самым глубоким уважением, месье, к Вашим Превосходительствам, ваш покорный и преданный слуга».

Нижче приведено відривок розділу, присвяченого дифтонгам італійського мови. «Dans ces fas, on appuye la voix sur une seule de ces voyelles, qu'on pent appeller prédominante, les autres se font à peine entendre. La voyelle prédominante, dans les diphtongues est tantôt la première et tantôt la seconde; dans *au d'aura*, la voix sort avec la voyelle *a*: et *l'u* devient à peine sensible, en serrant les lèvres et en employant la même aspiration, qu'on a employée pour la prononciation de *l'a*.

Au contraire, dans *uo d'uomo*, *l'u* se fait à peine entendre devant *l'o* et la voix s'arrête de suite avec *l'o*. Dans les triptongues, la voyelle prédominante se trouve tantôt au milieu, comme dans *miei, tuoi*, tantôt à la fin comme dans *giuoco*. Quand on prononce deux ou trois voyelles de suite, on laisse sortir la voix avec une nouvelle

aspiration pour chacune; alors elles ne forment plus de diphtongue, ni de triptongue; mais elles forment autant de syllabes séparées, comme *pa-u-ra*, *li-u-to*, peur, luth».

«В этом случае повышают голос на одной из этих гласных, которую можно назвать доминирующей, другие только едва слышатся. Доминирующая гласная в дифтонгах является то первой, то второй, в *au d'aura* голос выходит с гласной *a*; и *u* становится чуть слышной, сжимая губы и употребляя то же самое придыхание, которое употребляли для произношения *a*.

Напротив, в *uo d'uomo*, *u* чуть слышится перед *o* и голос останавливается с *o*. В трифтонгах преобладает доминирующая гласная, то в середине, как в *miei*, *tuoi*, то в конце, как в *giuoco*. Когда произносятся две или три гласные подряд, дают возможность воздуху выйти с новым придыханием для каждой гласной; тогда они не образуют больше ни дифтонга, ни трифтонга, но они образуют отдельные слоги, как *pa-u-ra*, *li-u-to*».

Приведем отрывок раздела, посвященного итальянским согласным:

«Des CONSONNES. Toutes les consonnes se prononcent comme en français, excepté *c* (*tche*), *g* (*dge*), et *z* (*dse*).

Les syllabes *ce*, *ci* se prononcent *tche*, *tchi*, ex: *cedere*, céder, *cielo*, ciel.

Ge et *gi* se prononcent *dge*, *dgi*, ex: *angelo*, ange; *ginocchio*, genou.

Le *g* double devant les voyelles *e* et *i* se pron: comme le *g* simple, ex: *soggetto*, sujet; *oggi*, aujourd'hui.

La syllabe *gli* a un son doux comme la dernière du mot français *cueillir*, ex: *egli* il pron. *eilli*.

Les syllabes *gna*, *gne*, *gni*, *gno*, *gnu*; se pron. comme *gnia*, *gnie*, *gni*, *gnio*, *gniou*, ex: *bagnare*, mouiller; *agnello*, agneau, *ogni*, chacun; *ignorante*, ignorant; *ignudo*, nud.

Gua, *gue*, *gui* se pron. comme en français *goua*, *goue*, *goui*, ex. *guarda*, regarde; *guerra*, guerre; *guida*, guide.

L'*h* au commencement des mots ne s'aspire point et sort de signe indicatif pour distinguer *ho*, j'ai; *hai*, tu as; *ha*, il a, des articles, *o*, *ai*, de *hanno*, ils ont, et *anno*, année.

Lorsque l'*h* est mis à la fin d'un mot il sert de signe aspiratif et redouble le son de la voyelle, comme dans *ah! deh! oh!* Interjections pour exprimer la surprise, la prière, ou la douleur, pronon. comme s'il y avait *aa*, *dee*, *oo* etc.

Sce, *sci* pronon. comme en français *che*, *chi*; ex. *scegliere*, choisir; *sciogliere*, délier;

Le *z* se prononce à peu près comme *ts*, en le faisant sentir plus fortement lorsqu'il est double; ex. *marziale*, martial; *vizio*, vice; *grazia*, grace; *astuzia*, astuce; *grandezza*, grandeur; *gentilezza*, gentillesse; *pozzo*, puits.

A la place des trois lettres latines *k*, *x*, *y*, on emploie, *c*, *s*, *i*.

Parmi les syllabes composées, celles qu'il faut le plus souvent répéter pour s'accoutumer à les articuler bien distinctement sont: *gia*, *ge*, *gi*, *gio*, *giu* – *cia*, *ce*, *ci*, *cio*, *ciu* – *scia*, *sce*, *sci*, *scio*, *sciu* – *glia*, *glie*, *gli*, *glio*, *gliu* – *gna*, *gne*, *gni*, *gno*, *gnu* – *ga*, *ghe*, *ghi*, *go*, *gu* – *ca*, *che*, *co*, *cu* – *sca*, *sche*, *sch*, *sco*, *scu* – *gla*, *gle*, *gli*, *glo*, *glu* – *na*, *ne*, *ni*, *no*, *nu*».

«Согласные. Все согласные произносятся как во французском языке, кроме *c* (*tche*), *g* (*dge*) и *z* (*dse*).

Слоги *ce*, *ci* произносятся *tche*, *tchi*, например: *cedere*, уступить, *cielo*, небо.

Ge и *gi* произносятся *dge*, *dgi*, например: *angelo*, ангел, *ginocchio*, колено.

Двойное *g* перед гласными *e* и *i* произносятся как *g* простое, например: *soggetto*, объект; *oggi*, сегодня.

Слог *gli* имеет мягкий звук, как последний звук во французском *cueillir*, например: *egli* произносится *eilli*.

Слоги *gna*, *gne*, *gni*, *gno*, *gnu* произносятся, как *gnia*, *gnie*, *gni*, *gnio*, *gniou*, например: *bagnare*, мочить; *agnello*, ягненок, *ogni*, каждый; *ignorante*, неграмотный; *ignudo*, голый.

Gua, *gue*, *gui* произносятся, как en français *goua*, *goue*, *goui*, например: *guarda*, смотри; *guerra*, война; *guida*, гид.

H в начале слова совсем не придыхается и служит указательным знаком, чтобы различать *ho* имею; *hai* имеешь; *ha* он имеет, от артикля *ai u anno* год.

Когда *h* ставится в конце слова, она служит дыхательным знаком и дублирует звук гласной, как *ah! deh! Oh!* – междометиях, чтобы выразить удивление, просьбу или боль; произношение как *aa*, *dee*, *oo* etc.

Sce, *sci* произносятся, как французские *che*, *chi*, например: *scegliere* выбирать; *sciogliere* развязывать.

Z произносятся, как *ts* и слышится, громче, когда удваивается, например: *marziale*, martial; *vizio* попок; *grazia*, благодарность; *astuzia*, astuce; *grandezza*, величие; *gentilezza*, любезность; *pozzo*, колодец.

Вместо трех латинских букв *k*, *x*, *y* употребляются *c*, *s*, *i*.

Между сложных слогов, тех, которые нужно чаще всего повторять, чтобы привыкнуть выговаривать их более четко, назовем: *gia*, *ge*, *gi*, *gio*, *giu* – *cia*, *ce*, *ci*, *cio*, *ciu* – *scia*, *sce*, *sci*, *scio*, *sciu* – *glia*, *glie*, *gli*, *glio*, *gliu* – *gna*, *gne*, *gni*, *gno*, *gnu* – *ga*, *ghe*, *ghi*, *go*, *gu* – *ca*, *che*, *co*, *cu* – *sca*, *sche*, *sch*, *sco*, *scu* – *gla*, *gle*, *gli*, *glo*, *glu* – *na*, *ne*, *ni*, *no*, *nu*».

Об употреблении артикля при имени существительном:

«De l'article. Il y a trois articles dans la langue italienne, savoir: *il*, *lo*, *le* pour le masculin; et *la*, *la*; pour le féminin. On se sert pour le masc. de l'article *il*, *le*; devant les noms qui commencent par une consonne, et de l'article *lo*, *le*; devant les noms qui commencent par un *s* suivi d'une autre consonne. L'article *lo* par apostrophe se met devant les noms qui commencent par une voyelle. On se sert de l'article *la*, *la*, pour le féminin devant les noms qui commencent par une consonne, et de l'article *la*, *la*, par apostrophe devant les noms qui commencent par une voyelle.

Des noms. Il y en a de deux sortes, savoir: des substantifs, et des adjectifs. La plupart des nos masc.: ont la dernière syllabe du sing: en *e* et en *o* comme *padre*, père; *convento*, couvent; et tous les deux se changent en *i* au plur. comme *padri*, *conventi*, et se déclinent ainsi: (...).

«Об артикле. В итальянском языке имеются три артикля: *il*, *lo* для мужского рода и *la* для женского. Для мужского рода используют артикль *il* перед именами существительными, которые начинаются на согласную, и артикль *lo* перед существительными, которые начинаются с сочетания *s* + другой согласный. Артикль *lo* через апостроф ставится перед именами существительными, начинающимися с гласного. Пользуются артиклем *la* для женского рода перед существительными, которые начинаются с согласного, и артиклем *la* через апостроф перед существительным, начинающимися с гласного. Об именах. Имена бывают двух типов: существительные и прилагательные. Большинство существительных мужского рода имеют в последнем слоге окончание *e* или *o*, как *padre*, отец, *convento* школа; оба имеют окончание *i* во множественном числе, как *padri*, *conventi*, и склоняются следующим образом: (...).

Как писал сам автор данного пособия, «тщательность, с которой я опирался в работе на наилучших авторов, позволила мне надеяться, что несмотря на недостатки этого метода,

он будет принят теми, кто хочет выучить самый нежный и самый гармоничный из живых языков». Можно с уверенностью утверждать, что учебник «Methode courte, facile et pratique de langue italienne» Антонио Пиллера является яркой страницей в истории итальянской лингводидактики в Российской империи и европейской италянистике. Антон Пиллер перенес «апоплексический удар» и умер в марте 1841 г. Похоронен в Одессе на Старом христианском кладбище. Дело преподавания и развития образования в семье Пиллера продолжила его невестка Анна Пиллер [1].

В следующих публикациях планируется продолжить освещение лингводидактической деятельности Антонио Пиллера.

Подбор материала, анализ и описание выполнены Л.И. Морошану. Корректурa французского текста и перевод на русский язык выполнены И.В. Никитиной.

Литература:

1. Варварцев М.М. Италійці в Україні (19 ст.): Біографічний словник діячів культури [Текст] / М.М.Варварцев. – Київ: Ін-т Історії України НАН України, 1994.
2. Демьянова Л.И. Итальянский язык в учебных заведениях Одессы в XIX ст. [Текст] / Л.И. Демьянова // Записки з романо-германського мовознавства. – Вип. 10. – 2001. – С. 27–36.
3. Морошану (Демьянова) Л.И. Творчество Антонио Пиллера. Серия «Неизвестные страницы итальянской литературы: итальянские писатели XIX в. и их творчество в Одессе» [Текст] / Л.И. Морошану (Демьянова) // Науковий вісник Міжн. гум. ун-ту. – Серія: Філологія. – 2012. – Вип 4. – С. 38–41.
4. Морошану Л.И., Никитина И.В. «Méthode courte, facile et pratique de langue italienne» Антонио Пиллера, как памятник лингводидактической литературы начала XIX века (часть 1) / [Текст] /

Л.И. Морошану, И.В. Никитина // Науковий вісник МГУ. – Серія: Філологія. – 2016. – Вип. 19 (у др.).

5. Чарнецкий В.А. Вдали Италии своей [Текст] / В.А. Чарнецкий // Одесский вестник. – 1994. – № 1–8.

Морошану Л. І., Никитина І. В. «Méthode courte, facile et pratique de langue italienne» Антонио Пиллера як пам'ятник лінгво-дидактичної літератури XIX століття (стаття 2)

Анотація. У статті описується видатна лінгво-дидактична праця професора Рішельєвського ліцею Антонио Пиллера «Methode courte, facile et pratique de langue italienne» (1826 р.), яка стала основою для подальших навчальних посібників із італійської мови, надрукованих у Російській імперії. Наводяться розділи, присвячені дифтонгам приголосним та вживанню артикль з іменниками, в перекладі з французької на російську мову.

Ключові слова: італійська філологія, італійська діаспора XIX ст., Антонио Пиллер.

Moroshanu L., Nikitina I. «Méthode courte, facile et pratique de langue italienne» Antonio Piller as a monument of linguistic and didactic literature of XIX century (Article 2)

Summary. The article describes the outstanding linguistic and didactic work of Professor Richelieu Lyceum Anton Piller «Methode courte, facile et pratique de langue italienne» (1826), which became the basis for subsequent tutorials on Italian language, published in Russian Empire. We present sections on Italian diphthongs, consonants, use of articles with nouns, translated from French into Russian.

Key words: Italian philology, Italian Diaspora of XIX th c., Antonio Piller.

*Нікітіна І. В.,
старший викладач*

Міжнародного гуманітарного університету

СТРУКТУРИ ВТОРИННОЇ ПРЕДИКАЦІЇ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ ТЕОРІЙ УСКЛАДНЕНОГО РЕЧЕННЯ

Анотація. У статті розглядаються сучасні теорії ускладненого речення. Освітлюються основні напрями вивчення речення, як складної неоднорівневої структури, аналіз речення як синтагматичного ланцюжка зв'язків та відношень, дослідження речення, як семантичної одиниці, вивчення речення в аспекті породжуючої граматики і трансформаційного синтаксису.

Ключові слова: синтаксична організація речення, комунікативна парадигма, глибинна структура, поверхнева структура.

Стаття присвячена одній із найскладніших проблем сучасного мовознавства – теорії ускладненого речення. Звернення до теорії ускладненого речення пов'язано з тим, що в сучасній лінгвістиці немає єдиного погляду на проблему ускладненого речення, немає повної номенклатури синтаксичних угруповань, які можуть входити до складу речення, що має проміжну структуру між простим і складним; тому дана тема виявляється актуальною для сучасного мовознавства. Дослідження базується на поглядах сучасних видатних учених (В. Матезіус, Н.Ю. Шведова, Н.Д. Арутюнова, Н. Хомський, М.П. Кочерган та ін.), зокрема на теорії ускладненого речення.

Стаття має за мету з'ясувати поняття вторинної предикації та продемонструвати на практиці, як вилучаються структури вторинної предикації. Мета досягається виконанням таких завдань: опису сучасних теорій речення та огляду питання розповсюдження основи речення.

Погляди на сучасні теорії речення відомого українського мовознавця М.П. Кочергана допомагають висвітлити поняття ускладненого речення [3; 4].

1. Синтаксис – це рівень структур. Основною синтаксичною одиницею є конструкція, тим більш, що її (конструкцію) можна застосувати як до синтагматичного синтаксису (словосполучень), так і до синтаксису речення.

2. Основними ознаками речення, крім комунікативності, є предикативність і інтонація. Предикативність – це співвіднесеність змісту речення з дійсністю. Завдяки предикативності зміст речення трактується, як реальний (такий, що мав, має, або буде мати місце) або ірреальний (можливий, бажаний тощо). Предикативність формується за допомогою категорій способу і модальності. Під модальністю розуміється відношення мовця до змісту речення. Смыслову основу модальності становить поняття оцінки як інтелектуальної (раціональної), так і емоційної. Модальність виражається вставними і вставленими одиницями (здається, кажуть, безумовно, напевно тощо), модальними частками (ніби, хіба що, чого доброго), вигуками (мле! горе! гай-гай! та ба!), спеціальними інтонаційними засобами, порядком слів та ін. У мовознавстві є й інше, широкое трактування модальності, яке, по суті, збігається з наведеним вище визначенням предикативності.

3. Щодо природи речення в науці про мову існує три погляди:

1) визначення речення за комунікативною функцією і віднесення його до мовлення;

2) визначення речення за структурно-граматичною ознакою і віднесення його до одиниць мови;

3) виділення двох одиниць – речення і висловлювання, перша з яких характеризується, як певна модель і належить мові, а друга, як лексично наповнена модель із певним інтонаційним контуром, належить мовленню [6].

Для третьої концепції важливим є критерій розмежування речення і висловлювання. Згідно з третьою концепцією, речення – це абстрактна віртуальна мовна одиниця, конструкція, яка описується без урахування її лексичного наповнення і вираженого комунікативного завдання. Висловлювання – конкретна мовленнєва одиниця, що характеризується лінійною реалізацією віртуальної моделі, комунікативною націленістю, інтонаційним оформленням і ситуативним значенням.

4. Речення і висловлювання часто не збігаються за обсягом. Висловлювання може бути більшим (ширшим, більш об'ємним) за структурну модель (за рахунок відокремлених зворотів, вставних слів, звертань тощо) і меншим, як маємо в неповних та еліптичних висловлюваннях і в різних кліше, репліках згоди-незгоди, привітаннях, які взагалі не відповідають структурним схемам і кваліфікуються в синтаксисі, як неграматичні речення (На все добре! Будьмо! Па-па! Годі! Ні кроку! Буде вам! Де там!)

5. Історія вивчення речення. Спочатку речення вивчали в логічному аспекті. Логічна концепція речення панувала з часу зародження теорії речення аж до другої половини XIX ст. Чи не найповніша ця концепція була представлена в граматиці Пор-Рояля, де синтаксис розглядався, як учення про способи вираження думки, а речення – як мовне вираження судження. Підмет отожднювався з суб'єктом, присудок з предикатом, складне речення з умовиводом. На зміну логічному напрямові прийшов психологічний, який замінив логічну інтерпретацію речення комунікативно-психологічною. Під реченням розуміли поєднання у психіці мовця декілька уявлень.

Наприкінці XIX ст. синтаксис стали інтерпретувати як вчення про функції слів у реченні, і речення визначали як поширене словосполучення (концепція П.Ф. Фортунатова). Цей напрям стимулював виникнення вчення В. Матезіра про синтаксис, як систему засобів і способів комбінації номінативних одиниць, і вчення про синтаксичні валентності Л. Теньєра.

У 30-х роках XX ст. розвивається структурний синтаксис (дистрибутивний), у центрі уваги якого валентність реляційної й дистрибутивної властивості слова, який із часом (60-ті роки) переростає в трансформаційний (генеративна лінгвістика Н. Хомського), метою якого стало дослідження породження речень, тобто поетапного перетворення семантичної структу-

ри на конкретне висловлювання. Наприкінці 60-х років заявляє про себе і прагматичний синтаксис, предметом якого є комплекс проблем, пов'язаних із мовцем і адресатом, їх взаємодією в процесі комунікації.

На сучасному етапі синтаксис вивчають у різних напрямках – формально-структурному, комунікативному і прагматичному.

У зв'язку з цими тенденціями намітилися декілька напрямів вивчення речення: вчення про речення як складну неоднорівневу структуру, яка репрезентує собою декілька ступенів мовної абстракції (В. Матезіус, М. Докуліл, Ф. Данеш, Н.Ю. Шведова); аналіз речення як синтагматичного ланцюжка зв'язків та відношень (Л. Блумфільд, Л. Теньєр); дослідження речення як семантичної одиниці (О. Есперсен, А. Гардинер, У. Вайнрайх, Н.Д. Арутюнова); вивчення речення в аспекті породжуючої граматики і трансформаційного синтаксису (Н. Хомський, Д. Ворт, Р. Ружичко та ін).

6. Найважливіші аспекти теорії простого і складного речення. Зауважимо, що якщо дослідник не вилучає окремо тип ускладненого речення, то основні його характеристики збігаються з типом простого речення.

До основних характеристик простого речення належать його синтаксична структура, семантична структура, порядок слів, інтонація.

Основу конструкції простого речення утворює структурна схема, що складається зі слівформ, які виражають суб'єкт і предикат думки. Суб'єкт і предикат думки не завжди збігаються з підметом і присудком:

Блискавка вдарила в дерево і Блискавкою ударило в дерево. Я скучаю і Мені скучно.

Тут підмети та їх еквіваленти – додатки – позначають один і той же суб'єкт думки. Суб'єкт і предикат, тобто мовні форми предикації, утворюють структурну схему простого речення, його формальну модель:

$N_1 V_1$ – Біжить хлопець; Мій брат учиться.

$N_1 \text{ Cop } N_{1/5}$ – Мої батьки були учителі/учительями.

$N_3 P_{adv}$ – Мені холодно

$V_{inf} \text{ Pr } P_{adv}$ – Писати для дітей треба цікаво. (Розшифровка символів: N – іменник; V – дієслово; Inf – інфінітив; Pr adv – категорія стану (предикативний прислівник); Cop – зв'язка; 1 – змінювана форма (дієслова), 1, 3, 5 – порядковий номер відмінка (відповідно – називний, давальний, орудний).

7. Оскільки структурні схеми узагальнюють типи предикативних відношень, то їх кількість обмежена. Вони мають національну специфіку, хоча види предикативних відношень зі змістом є загальнолюдськими. Структурною схемою простого речення є мовні форми предикації. Структурною схемою складання речення є спосіб зв'язку між предикативними частинами, що входять до складного.

Як бачимо, до структурної схеми речення входить тільки мінімум (суб'єкт і предикат думки), через що такі речення, як *Сусіди купили імпортований автомобіль* будуть мати одну й ту ж структурну схему. Для того щоб розрізнити подібні випадки, як доповнення до структурної схеми стали використовувати розширену структурну схему, або позиційну схему висловлювання (якщо перша містить предикативний мінімум, то друга – номінативний мінімум, тобто все, що необхідно для розуміння речення). Для позиційної схеми, крім головних членів, входять різні поширювачі, тобто другорядні члени речення (в традиційному розумінні); або актанти і сірконстанти (за сучасною термінологією).

8. Побудова (синтаксична організація) речення підпорядкована його двом функціям – номінативній і комунікативній. Номінативна функція пов'язана з позначувальною реченням-ситуацією (подією), тоді як комунікативна – з виділенням у висловлюванні ядра і теми повідомлення. Відповідно до цих двох аспектів речення у функціональному синтаксисі стали розрізняти номінативний (семантичний) синтаксис і комунікативний синтаксис [7].

Для номінативного (семантичного) синтаксису важливим є поняття пропозиції. Пропозиція – це семантичний інваріант, спільний для всіх членів модальної і комунікативної парадигми речень.

Речення *Командир вручив воїнові орден, Командир нагородив воїна орденом, Командиром вручений орден воїнові* передають одну й ту саму інформацію. У пропозиції відображається денотативна ситуація. З цього погляду речення – це «драма в мініатюрі» (Л. Теньєр). Кожний актанти і сірконстанти (кожна слівформа) в позиційній схемі речення «відіграє» певну роль, позначаючи мовну семантику високого рівня абстракції, як, наприклад, діяч, дія, об'єкт дії, знаряддя дії, місце дії, мета дії тощо. Цю методику вперше опрацював Ч. Філмор [5].

9. Пропозитивна номінація і позиційна структура висловлювання не завжди збігаються. У мові існують речення, в яких у один синтагматичний ряд злиті дві чи більше пропозиції, які обслуговує спільний механізм актуалізації. Так, зокрема, в реченні *Я знав його дитиною* реалізовано дві пропозитивні номінації: *Я знав його. Він був дитиною* [5].

У різних мовах механізми актуалізації і номінації ситуації характеризуються різним ступенем автономності, взаємозалежності. Саме таке речення ми називаємо ускладненим.

З ученням про пропозицію пов'язана теорія глибинних і поверхневих структур. Глибинна структура – це спосіб абстрактного опису семантичної структури речення. Це абстрактна формула, утворена найбільш загальними, універсальними елементами смислу. Так, наприклад, речення *Будинок зводиться робітниками і Зведення будинку робітниками* мають одну й ту ж глибинну структуру: *Робітники зводять будинок*. Якщо глибинна структура є узагальненим змістом речення, то поверхнева структура – це конкретний опис синтаксичної будови речення. Поверхнева структура забезпечує вираження глибинної синтаксичної семантики граматичними класами слів, тобто частинами мови. Як правило, одна глибинна структура реалізується в декількох поверхневих [1].

Висновки. Узагальнюючи, слід наголосити, що всі конструкції є предметом синтаксису, але вихідною структурою є просте речення – єдина універсальна синтаксична одиниця. Основні напрями вивчення речення представлені такими напрямками, як вчення про речення як складну неоднорівневу структуру, яка репрезентує собою декілька ступенів мовної абстракції, аналіз речення, як синтагматичного ланцюжка зв'язків та відношень, дослідження речення, як семантичної одиниці, вивчення речення в аспекті породжуючої граматики і трансформаційного синтаксису. Структурною схемою простого речення є мовні форми предикації. Синтаксична організація речення підпорядкована його двом функціям – номінативній і комунікативній. Поняття пропозиції (семантичного інваріанта, спільного для всіх членів модальної і комунікативної парадигми речень) є базовим для семантичного синтаксису. З ученням про пропозицію тісно пов'язана теорія глибинних і поверхневих структур.

У подальших розвідках планується детально розглянути інтерпретацію структур вторинної предикації у французькій та українській мовах із точки зору їх синтаксичного значення та лексичного складу.

Література:

1. Банару В.И. Типы предикации во французском языке [Текст] / В.И. Банару. – Кишинев: «Штиинца». – 1980. – 230 с.
2. Гак В.Г. Теоретическая грамматика французского языка. Синтаксис [Текст] / В.Г. Гак. – М: «Высшая школа». – 1981. – 208 с.
3. Кодухов В.И. Введение в языкознание [Текст] / В.И. Кодухов. – М.: Просвещение, 1979. – 351 с.
4. Кочерган М.М. Загальне мовознавство [Текст] / М.М. Кочерган. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 464 с.
5. Никитина И.В. Предикативный план предложения, осложненного структурой вторичной предикации [Текст] / И.В. Никитина. – М., 1984. – 20 с. – Деп. в ИНИОН АН СССР. – № 17 146.
6. Образцова Е.М. Линейная организация высказывания как языковая универсалия (на материале английского, русского и украинского языков) [Текст] / Е.М. Образцова. – Одесса: Феникс, 2010. – 400 с.
7. Сулимовская З.В. Грамматическая сущность и функционирование структур вторичной предикации в современном английском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук [Текст] / З.В. Сулимовская. – Одесса, 1981. – 25 с.

Никитина И. В. Структуры вторичной предикации в свете современных теорий осложненного предложения

Аннотация. В статье рассматриваются современные теории осложненного предложения. Освещаются основные направления изучения предложения, как сложной неоднородной структуры, анализ предложения, как синтагматической цепочки связей и отношений, исследования предложения, как семантической единицы, изучение предложения в аспекте порождающей грамматики и трансформационного синтаксиса.

Ключевые слова: синтаксическая организация предложения, коммуникативная парадигма, глубинная структура, поверхностная структура.

Nikitina I. The structure of secondary predication in light of modern theories of complicated sentence

Summary. The article deals with the modern theories of complicated sentence. Highlights the main directions of study of a sentence as a complex non-one level structure; analysis offers a syntagmatic chain of connections and relationships, study offers a semantic unit, study offers in aspect of transformational generative grammar and syntax.

Key words: syntactic organization of a sentence, proposition, communicative paradigm, deep structure, surface structure.

Ницполь В. І.,
аспірант

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРСОНАЖА-МАНІЯКА (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ ТОМАСА ГАРРИСА «THE SILENCE OF THE LAMBS» І СТВЕНА КІНГА «MISERY»)

Анотація. Стаття присвячена психолінгвістичній характеристиці дискурсу персонажа-маніяка за такими параметрами, як обсяг та середній розмір речень, коефіцієнт лексичного різноманіття, коефіцієнт агресивності та коефіцієнт емболії. Наукова розвідка здійснюється на матеріалі романів Томаса Гарріса «The Silence of the lambs» та Стівена Кінга «Misery».

Ключові слова: дискурс, психолінгвістичний аналіз тексту, коефіцієнт лексичного різноманіття, коефіцієнт агресивності, коефіцієнт емболії.

Постановка проблеми. Дискурс персонажа художнього твору на сучасному етапі розвитку лінгвістики розглядається як модель комунікативної поведінки людини [5, с. 81]. Дослідження мовлення персонажа дає можливість вивчити індивідуальний дискурс у всіх його проявах, урахувавши різні комунікативні ситуації. Для глибшого і детальнішого вивчення такого дискурсу велике значення має використання психолінгвістичних засобів дослідження, які дають можливість через мову зрозуміти психологічні якості індивіда.

Проблема дослідження поняття дискурсу займає важливе місце у сучасному мовознавстві. Психолінгвістичний підхід до вивчення дискурсу бере до уваги ряд чинників лінгвістичного та екстралінгвістичного характеру, що дає можливість не тільки змоделювати структуру свідомості учасника комунікації, а й охарактеризувати його мовну поведінку.

Психолінгвістичним аналізом тексту та дискурсу займалися такі лінгвісти та психолінгвісти, як В. Белянін, В. Красних, О. Леонтьєв, С. Засєкін, Л. Засєкіна, С. Куранова, Г. Сакс, Г. Джефферсон, Г. Грайс та інші. Актуальність теми полягає у тому, що дискурс персонажів художніх творів, зокрема персонажів-маніяків, є мало дослідженим, не кажучи вже про використання психолінгвістичних методів для цього.

Метою статті є дослідження психолінгвістичних аспектів дискурсу персонажів-маніяків Ганнібала Лектора у романі Томаса Гарріса «The Silence of the lambs» та Енні Вілкес у творі Стівена Кінга «Misery».

Виклад основного матеріалу дослідження. У статті використаний психолінгвістичний метод психографологічного аналізу дискурсу, спрямований на визначення психологічних особливостей людини, її характеру, особливості розвитку інтелекту, ступінь конфліктності, рівень емоційної стійкості тощо. Багато з цих якостей характеризують мовленнєву поведінку особи, а в процесі дослідження вербальної сторони дискурсу стає можливим визначити так звану психічну реальність індивідуума. Психографологічний аналіз включає в себе дослідження дискурсу через такі параметри, як обсяг та середній розмір речень, коефіцієнт лексичного різноманіття, коефіцієнт агресивності та коефіцієнт емболії [3, с. 94].

При визначенні середнього розміру речень виявляється вербальний інтелект та зміна емоційного стану мовця. Аналізуючи дискурс персонажа-маніяка Ганнібала Лектора у романі Томаса Гарріса «The silence of the lambs», робимо висновок про його високі інтелектуальні здібності, оскільки він, в основному, оперує довгими складними реченнями. Наприклад: *«It may help if you bring me a copy of the regimen from any of the centers, but to begin: the battery of tests usually includes Wechsler Adult Intelligence Scale, House-Tree-Person, Rorschach, Drawing of Self-Concept, Thematic Apperception, MMPI of course, and a couple of others—the Jenkins, I think, that NYU developed»* [8, с. 159]. У цьому реченні Лектор використовує перелік із 7 психологічних тестів, необхідних для визначення транссексуала, що свідчить про його глибокі знання у сфері психології. Структура речення є складною і містить у собі 2 складнопідрядні речення: *«It may help if you bring me a copy of the regimen from any of the centers»* та *«but to begin: the battery of tests usually includes Wechsler Adult Intelligence Scale, ... the Jenkins, that NYU developed»* і одне просте речення: *«I think»*, яке використовується більше для зв'язки думки, ніж для змістового наповнення. Часте використання сполучників, таких як *if, but, that* свідчить про зв'язність та послідовність мовлення. Така велика кількість членів речення і складна структура самого речення може характеризувати Лектора як людину, яка багато читає, мислить і любить планувати все до деталей. Крім цього, довгі речення вказують на прихований емоційний стан або слабкий рівень емоційності, адже чим речення коротші, тим емоційніша людина. Так, наприклад, персонаж-маніяк Енні Вілкес із роману Стівена Кінга «Misery» у своєму дискурсі віддає перевагу реченням середнім та коротким: *«It's in a safe place. Wait – I've got something for you»* [7, с. 11]. У наведеному прикладі Енні використовує два лаконічні речення. Перше речення *«It's in a safe place»* є простим і містить найбільш необхідну інформацію про гаманець другого персонажа роману – письменника Пола. Енні не уточнює місце знаходження гаманця, а просто називає це місце безпечним і одразу переводить тему розмови в інше русло за допомогою наступного речення *«Wait – I've got something for you»*, в якому також не використовує уточнень того, що саме вона має. Таким чином, короткі речення Енні завуальовують дійсність і свідчать про високу емоційність цього персонажа. Особливо ця емоційність спостерігається у наявності великої кількості вигуків, які деякі вчені (серед них О. Потебня) [1] виділяють як окремі цілі нерозвинені речення: *«Breathe, goddam you!»* [7, с. 5]. Таке речення-вигук виражає велике бажання Енні врятувати Пола і містить у собі спонукальне слово *«Breathe»* і ненормативну лексику: *«goddam you»*, що ще більше підсилює його експресивність.

Коефіцієнт словникової різноманітності або лексичної насиченості дає можливість виявити не тільки красномовність, а

й психологічні відхилення мовця. На думку Г. Почепцова, за допомогою цього коефіцієнта можна вирахувати психопатологію у мовленні людини, включаючи шизофренію [4, с. 96]. Цей коефіцієнт вираховується за такою формулою: **Коефіцієнт лексичної різноманітності = N різних слів / 2N всіх слів * 100%**. Проте, при вираховуванні цього показника до уваги потрібно брати і обсяг тексту, адже чим більший обсяг, тим більша повторюваність слів і менший показник лексичної насиченості. Якщо довжина тексту дорівнює десяти слів, то його лексична насиченість буде в межах 80%–100%. Якщо кількість слів 1 000, то лексична насиченість вже зменшиться до 50%. Після 200 тисяч слів кількість різних слів вже перестає збільшуватись. Для достовірних результатів коефіцієнта словникового різноманіття оптимальною кількістю слів у тексті вважають 500. У більшості людей із нормальним показником цього коефіцієнту є проміжок від 8 до 12 одиниць. Якщо цей коефіцієнт складає 1, 2 або 3 – це може свідчити про розумову відсталість людини [6, с. 31].

Після аналізу дискурсу персонажа-маніяка Лектора в обсязі 586 слів (загальна кількість слів індивідуального дискурсу маніяка – 6 396) встановлено, що коефіцієнт лексичної насиченості складає 17 одиниць. Такий показник є високим і говорить про начитаність, багатство мови, розум Лектора. Коефіцієнт лексичної насиченості Енні Вілкес складає 14 одиниць (до розрахунку брався уривок в обсязі 583 слів із загальної кількості слів індивідуального дискурсу персонажа, що складає 13 472 слова). Цей показник також є вищим середнього і свідчить про високі розумові здібності маніяка, що можна пояснити досвідом роботи Енні медсестрою.

Коефіцієнт агресивності (дієслівності) вичисляється за формулою: **Коефіцієнт агресивності = N дієслів / N всіх слів * 100%**. Чим вищий цей коефіцієнт, тим більша емоційна напруга дискурсу. Людина, в якій такий коефіцієнт є високим, характеризується рішучістю дій, можливим нестабільним емоційним станом і підвищеною агресивністю. У Лектора коефіцієнт дієслівності складає 16,7 одиниць, що є в межах норми. Тобто, за цим критерієм не можна стверджувати про надмірну агресивність, яка, тим не менше, спостерігається у його поведінці. Це можна пояснити тим, що Лектор ретельно підбирає та обдумує свої слова, а не говорить імпульсивно. Найбільш повторюваними дієсловами у дискурсі цього маніяка є дієслова ментальної дії *think* (47) та *know* (27), що підтверджують його схильність до розумової діяльності, а от дієслова відчуття та бажання *feel* (9), *want* (23) він вживає рідко і, в основному, по відношенню до співрозмовника, що вказує на прихований характер його емоцій та бажань. Дослідивши дискурс Енні було встановлено, що коефіцієнт агресивності становить 23, що вже є високим показником і в деякій мірі пояснює її жорстоку поведінку. Серед дієслів також переважають дієслова ментальної дії *think* (90) та *know* (126), проте дуже часто Енні вживає їх надто експресивно, що може свідчити про її невпевненість у власних знаннях: «*You don't know but I worked in hospitals all my life and I do know! I do know! I know about for-EN-sics!*» [7, с. 198]. Експресивні інтенсифікатори *do* підкреслюють емоційність Енні і її переконання у тому, що її недооцінюють, а повторення дієслова *know* показує бажання маніяка наголосити на власній правоті. На відміну від Лектора, у дискурсі якого були виявлені лише 3 дієслова *kill*, у мовленні Енні їх чисельність складає 14, що говорить про більшу жагу до вбивств. Щодо дієслів відчуття та бажання *feel* (11) та *want* (52), то їх також значно менше

у порівнянні із дієсловами ментальної дії, що показує перевагу розуму над почуттями у мовленні Енні.

Коефіцієнт емболії або засміченості мовлення вираховується за допомогою співвідношення кількості ембол до кількості всіх слів дискурсу: **Коефіцієнт емболії = N ембол / N усіх слів * 100%**. Емболи – це слова, які не несуть у собі семантичного навантаження. До них відносять сполучники, повтори, нецензурну лексику, вигук тощо. За допомогою коефіцієнту емболії можна виявити рівень культури мовлення, місце у суспільстві, рівень вербального інтелекту [2, с. 268]. У Лектора коефіцієнт засмічення мовлення низький – 2,8. У його дискурсі наявна нецензурна лексика (2 випадки), фрази-паразити: *I expect* (8), *I think* (11), які не містять у собі змістового наповнення, а використовуються для зв'язки думок. Лектор зловживає звертаннями. Наприклад, звертання «*Officer*» використовується 25 разів. Ось один із прикладів: «*Nothing happened to me, Officer Starling. I happened. You can't reduce me to a set of influences. You've given up good and evil for behaviorism, Officer Starling. Look at me, Officer Starling. Can you stand to say I'm evil? Am I evil, Officer Starling*» [8, с. 20]. Тільки в одному абзаці Лектор вжив 4 звертання «*Officer Starling*» з метою впливу на співрозмовника, входу до нього у довіру. Звертання додають більшої ваги іншим словам, оскільки коли людина чує своє ім'я, вона автоматично прислухається, що від неї потребують, а Лектор потребує свого визнання. Таким привертанням уваги до своєї персони він ще раз підкреслює свій егоїзм. Одним із прийомів маніпуляції Ганнібала є використання розділових питань, які також можна віднести до ембол, оскільки у дискурсі Лектора вони використовуються у надмірній кількості і не несуть семантичного навантаження. Наприклад: «*You're so ambitious, aren't you? Do you know what you look like to me, with your good bag and your cheap shoes? You look like a rube. Your eyes are like cheap birthstones – all surface shine when you stalk some little answer. And you're bright behind them, aren't you? Desperate not to be like your mother*» [8, с. 21]. Лектор дає запитання, на які він не потребує відповіді, і постійно запитує «чи не так?» (*aren't you*) тільки для того, щоб привернути увагу і підкреслити свою правоту. Також, серед ембол Лектора є багато сполучників та декілька вигуків: *Ah, hmmm, ummmm, Oh* (4). Але загальна кількість ембол (182) у відношенні до всіх слів (6 396) є досить малою, що свідчить про високий вербальний інтелект, культуру мовлення, а також про належність Лектора до класу інтелігенції (він був лікарем до ув'язнення і користувався хорошою репутацією).

Коефіцієнт емболії Енні становить 7 одиниць, що більш ніж у два рази вищий у порівнянні із показником Лектора. Велика кількість ембол (1 007) висвітлює низьку культуру мовлення персонажа. Серед ембол зустрічається нецензурна лексика, велика кількість вигуків, а ще багато цікавих неологізмів, придуманих самою Енні, які виконують роль слів-паразитів. Енні часто вживає нецензурну лексику (*bastard, bitch, bitchly, whore-monger, fucking, cocksucker*), проте у той же час критикує лайку у мовленні інших людей і навіть називає ці слова по-своєму – *effword, effing*. Наприклад: «*Every other word is that effword! It has no nobility... What do you think I say? Now Tony, give me a bag of that effing pigfeed and a bag of that bitchly cow-corn and some of that Christing ear-mite medicine? And what do you think he says to me? You're effing right, Annie, comin right the eff up? And then do I go down the street to the bank and say to Mrs Bollinger, Here's one big bastard of a check and you better give me fifty effing dollars just as effing quick as you can*» [7, с. 22]. Так іронічно Енні кри-

тикує новий роман Пола, у якому багато нецензурної лексики. Вона вважає, що художня література має бути наближеною до людей і проводить паралель із власним життям. Нецензурну лексику заміняє евфемізмами, серед яких є прикметники: «*effing pigfeed*», «*effing dollars*» і прислівники: «*effing right*», «*effing quick*», «*eff up*». Енні додає негативного забарвлення і іншим словам: «*big bastard of a check*». Таке поєднання слів додає експресивності її мовленню і показує яскраву фантазію.

Високий рівень емоційності підтверджується великою кількістю вигуків. Різні вигуки висловлюють різні емоції. Наприклад, позитивні емоції для Енні звучать так: «*Wow! Oh, great! Gee, I can hardly believe it! After all this time! Just a minute! I'll get the champagne*» [7, с. 313]. Вигуки «*Wow! Oh, great! Gee*» показують захват та радість від думки про те, що довгоочікуваний роман написаний. Свою любов до поросяти Енні виражає такими вигуками: «*She's very friendly. Whoink! Whoink! Whuh-Whuh-WHOINK!*» [7, с. 13]. Наслідуючи мову свині, вона підсилює свою прив'язаність до неї. Серед негативних емоцій можна виділити такі вигуки: «*Fiddle-de-foof! Handsome is as handsome does, my mother always said. I keep it nice because if I didn't, the neighbors would yap*» [7, с. 67]. Вигук «*Fiddle-de-foof!*» Енні утворила як похідний від *fiddle-de-dee*, що показує легке роздратування. У поданому прикладі Енні не подобається ставлення сусідів і вона наголошує, що змушена тримати порядок у сараї для того, щоб сусіди не критикували її. Енні також використовує вигуки з метою образити людину: «*Dirty bird! Oh you dirty birdie, how could you*» [7, с. 34]. Таким чином Енні виражає своє незадоволення тим, що у романі помирає головна героїня. У цьому Енні звинувачує Пола, називаючи його «*dirty birdie*». Ця образа звучить по-дитячому, у зв'язку із наявністю суфікса демінутивності *-ie* у слові «*birdie*», але для Енні вона несе у собі великий негатив і навіть ненависть.

А ось так Енні висловлює обурення: «*Liens! Lawyers! Quarterly payment, he says! Overdue! Cockadoodie! Kaka! Kaka-poopie-DOOPIE!*» [7, с. 139]. Вигуки «*Kaka! Kaka-poopie-DOOPIE!*» показують велике роздратування щодо необхідності платити податки. Енні настільки обурена, що їй просто не вистачає слів і вона створює нові, які слугують вигуками. Відчуття переляку теж виражається вигуками: «*As Paul watched, her tongue darted out and slicked them afresh. Goodness! Goodness!*» *It seemed to be all she could say*» [7, с. 46]. Вигуки «*Goodness! Goodness!*» показують відчуття дискомфорту і пов'язані з тим, що сторінки рукопису, які Енні змусила Пола запалити, розлетілись по кімнаті, й Енні довелось тушити вогонь. У паніці Енні не вистачає слів і вона рятується вигуками. Ще один випадок переляку в Енні: «*Oh poop! I better get on my horse and ride*» [7, с. 12]. Відчуття страху перед грозою в Енні виражене фразою «*Oh poop*», що теж є видозміненим від *Oh poo*. Серед інших вигуків можна виділити «*Oh, boy!*», «*Geeeee-yahhh!*», «*Hah!*», «*Ah!*», «*Damn you!*», «*Gosh!*», «*Poof!*». Всі перелічені вигуки належать до ембол. Вони свідчать про високу емоційність і, в деякій мірі, нестриманість мовця. Вони допомагають краще розкрити образ персонажа і зрозуміти особливості його психологічного стану.

Енні має свою точку зору і власне бачення світу, вона не хоче жити за правилами і тому у розмові також використовує слова на свій лад. Серед неологізмів-паразитів у лексиці Енні найчастіше можна зустріти слово *cockadoodie* (18). Наприклад: «*I'll get you your cockadoodie paper*», *she said sullenly. Just tell me what to get and I'll get it*» [7, с. 71]. У цьому випадку слово *cockadoodie* виконує роль прикметника і описує предмет нега-

тивним чином. Так Енні показує своє роздратування тим, що не вгодила із покупкою паперу для роману Пола і словосполученням «*cockadoodie paper*» висловлює своє невдоволення його перебірливістю. Негативне значення слова *cockadoodie* підтверджується й іншими прикладами: «*The spring run-off got rid of that Pomeroy dirty bird, but a car is ever so much heavier than a man, isn't it? Even a man as full of cockadoodie as he was*» [7, с. 193]. У цьому випадку слово-паразит використовується у ролі іменника, що позначає щось погане, що може мати об'єм. Енні має негативне ставлення до свого колишнього коханця, що можна судити із фрази «*dirty bird*» і вважає, що він важкий, тому що наповнений «дурнею» (наш переклад слова *cockadoodie* у цьому контексті). Отже, слово *cockadoodie* виконує роль різних частин мови (найчастіше це прикметники та іменники) і позначає щось дурне, набридливе чи просто неприємне.

Ще одним прикладом неологізму Енні може бути слово *oogy* (3) «*You killed him. If you had kept your mouth shut, I would have sent him on his way. He'd be alive now and there would be none of this oogy mess to clean up*» [7, с. 259]. Цей епітет також має негативне забарвлення. У поданому прикладі Енні описує місце вбивства поліцейського фразою «*oogy mess*», що є досить пом'якшувальним словосполученням у зв'язку із жахливою картиною смерті від газонкосарки. Таким чином, можна зробити висновок, що для Енні вбивство – це така ж повсякденна і проста річ, як і прибирання, а слово «*oogy*» допомагає зробити на цьому акцент.

У дискурсі Енні є дуже багато слів, пов'язаних із дитячою лексику: «*poop*» (кака) «*fiddle-de-foof*» (дитячий вигук незадоволення), суфікс демінутивності *-ie*: «*cockadoodie*», «*birdie*», «*hippie dope-fiend*», «*rooty-patooties*», «*poopie-doopie*». З психології відомо, що дуже часто маніяками стають люди із дитячими травмами. На жаль, мало відомо про дитинство Енні, але часте цитування матері і дитяча лексика можуть свідчити про деякі психологічні розлади, що пояснюють її маніакальний характер.

Висновки. Проаналізувавши дискурс персонажа-маніяка Ганнібала Лектора, за допомогою психографологічного методу встановлено, що за обсягом серед речень переважають довгі та складні, що свідчить про низький прояв емоцій маніяка; коефіцієнт словникового різноманіття є високим (17) і вказує на багатство мови та красномовність Лектора; коефіцієнт агресивності (16,7) не дуже високий, що виявилось дивним у зв'язку з агресивною поведінкою; коефіцієнт емболії (2,8) є низьким і підтверджує високий рівень культури мовлення і соціальний стан Ганнібала. Щодо дискурсу Енні Вілкес із роману Стівена Кінга «*Misery*», то потрібно відзначити велику кількість коротких та середніх за розміром речень, що вказує на високу емоційність на відміну від Лектора; коефіцієнт словникового різноманіття є середньостатистичним (14) і не може бути показником занижених чи завищених розумових здібностей; коефіцієнт агресивності (23) є вищим, ніж у Лектора, і в деякій мірі виправдовує агресію у поведінці Енні; коефіцієнт емболії (7) також вищий, ніж у Лектора, і показує нижчий соціальний стан, що підтверджується змістом романів. За допомогою психолінгвістичного методу вдалося встановити взаємозв'язок між мовленням і психологічними рисами особистостей персонажів-маніяків, віднайти спільні та відмінні риси двох персонажів і переконатись, наскільки співпадають результати дослідження психологічного стану персонажа із його образом, зображеним автором у художньому творі. Подальшою перспективою досліджень буде вивчення дискурсу персонажів-маніяків за допомогою інших психолінгвістичних методів.

Література:

1. Гурко О.В. Вигуківі слова-речення у передачі значення ствердження / О.В. Гурко // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Серія «Філологічна». – 2014. – Вип. 48. – С. 179–181. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_48_57.
2. Залевская А.А. Введение у психолінгвістику / А.А. Залевская. – М.: Рос. гос. гуманит. ун-т, 2000. – 382 с.
3. Засекіна Л.В. Психолінгвістична діагностика / Л.В. Засекіна, С.В. Засекін. – Луцьк: «Вежа», 2008. – 188 с.
4. Зернецький П.В. Мовленнєві типи особистості та розвиток змісту дискурсу // Наукові записки. Національний університет «Києво-Могилянська академія». – Т. 34: Філологічні науки / НаУКМА; Редкол.: В. Брюховецький та ін. – К., 2004. – С. 75–77.
5. Ситникова М.Г. Коммуникативное поведение и ценностные ориентации персонажей повести М.А. Булгакова «Собачье сердце» (на материале прилагательных с этической семантикой) // Стратегии коммуникативного поведения: Материалы докл. Междунар. науч. конф. – Ч. 1. – Минск. – 2001. – С. 79–84.
6. Яворський С.О. Алгоритм відображення зміни лексичної насиченості тексту / С.О. Яворський, Є.В. Левус, С.Н. Бук. Львів: НУ «ЛП», 2013. – 156 с.
7. King S. Misery / S. King. – NY: Signet, 1988. – 338 p.
8. Harris T. The silence of the lambs / T. Harris. – NY: St. Martin's Press, 1988. – 338 p.

Ныцполь В. И. Психолінгвістический анализ персонажа-манияка (на материале романов Томаса Гарри-са «The Silence of the lambs» и Стивена Кинга «Misery»)

Аннотация. Статья посвящена психолінгвістической характеристике дискурса персонажа-манияка на основании таких параметров, как средний размер предложений, коэффициент лексического разнообразия, коэффициент агрессивности и коэффициент эмболии. Научное исследование осуществляется на материале романов Томаса Гарри-са «The Silence of the lambs» и Стивена Кинга «Misery».

Ключевые слова: дискурс, психолінгвістический анализ текста, коэффициент лексического разнообразия, коэффициент агрессивности, коэффициент эмболии.

Nytspol V. Psycholinguistic analysis of a maniac as a fiction character (based on Thomas Harris's novel «The Silence of the lambs» and Stephen King's novel «Misery»)

Summary. The article deals with the psycholinguistic characteristic of a maniac as a fiction character considering such parameters as sentence length, coefficient of lexical diversity, coefficient of aggression and embolus coefficient. The research is based on Thomas Harris's novel «The Silence of the lambs» and Stephen King's novel «Misery».

Key words: discourse, psycholinguistic analysis of a text, coefficient of lexical diversity, coefficient of aggression, embolus coefficient.

Новаковская О. Н.,

аспирант кафедры лексикологии и стилистики английского языка
Одесского национального университета имени И. И. МечниковаОППОЗИТИВНЫЕ СЕМАНТИЧЕСКИЕ КАТЕГОРИИ ЖИЗНЬ/
СМЕРТЬ В ВЕРБАЛИЗОВАННОМ КОНЦЕПТЕ *BLOOD*

Аннотация. В статье исследованы оппозитивные семантические категории ЖИЗНЬ/СМЕРТЬ в вербализованном концепте *BLOOD*. На основе анализа англоязычных лексикографических источников была выявлена и подробно описана его дуальность, проявляющаяся в оппозиции ЖИЗНЬ/СМЕРТЬ.

Ключевые слова: концепт, лексическая единица.

Постановка вопроса. Современный этап в развитии лингвистической науки характеризуется коренным изменением базисной научной парадигмы, поворотом к рассмотрению языковых явлений под антропоцентрическим углом зрения [1, с. 5]. Антропоцентризм (от гр. *antropos* – человек) в современной науке трактуется как методологический принцип, согласно которому человек рассматривается, как центр и высшая цель мироздания. В лингвистике он применяется при исследовании языка, как продукта человеческой деятельности, предназначенного для нужд человека – посредника общения, средства хранения его опыта, знаний, культуры [2, с. 38]. Таким образом, язык стали понимать в неразрывной связи с бытием человека [3, с. 29] и, как отмечает В.В. Красных, не просто человека, как представителя «рода человеческого», но как представителя своей культуры, обладающего лингвокультурным сознанием (В.Н. Уфимцева) и являющегося по определению «человеком национальным», который всегда «больше», чем «просто» человек (Н.А. Бердяев) [4, с. 79].

Таким образом, антропоцентрическая ориентация современной лингвистики, возникшая в результате постановки человека в центр научных исследований, вызвала повышенный интерес к целому ряду лингвистических проблем. Таковыми является исследование когниции индивида, способа познания мира, интериоризация его в сознании человека. Одним из ключевых понятий современной лингвистики является концепт, который понимается, как «оперативная содержательная единица памяти, ментального лексикона, концептуальной системы и языка мозга (*lingua mentalis*), всей картины мира, отраженная в человеческой психике» [5, с. 90].

Как подчеркивает Ю.С. Степанов, концепт является «сгустком культуры в сознании человека» [6, с. 43]. Он отмечает, что в таком виде культура входит в ее ментальный мир [там же].

В нашем исследовании мы опираемся на определение понятия «концепт», предложенное С.Г. Воркачевым: «Концепт – это культурно указанный вербализованный смысл, представленный в плане выражения целым рядом своих реализаций, которые организуют соответствующую лексико-семантическую парадигму; единица коллективного знания, имеющая языковое выражение и отмеченная этнокультурной спецификой» [7, с. 47–48]. Считаем такое определение наиболее уместным, поскольку оно содержит облигаторные, на наш взгляд, признаки концепта, а именно: концепт вербализуем; его природа коллективна; он всегда имеет этно-культурную специфику.

Нашей целью в исследовании является вскрытие дуальности концепта *BLOOD*, проявляющейся в оппозитивных семантических категориях жизнь/смерть, а также их подробный анализ.

Изложение основного материала исследования. Изучение форм вербальной репрезентации многочисленных концептов в лингвистических традициях позволило выдвинуть гипотезу о том, что подавляющее их большинство сохраняется в языковом сознании в виде бинарных оппозиций [8, с. 162]. Дуализм восприятия мира, как отмечает В.Б. Иорданский, «отражал начальное, видимо древнейшее усилие общественной мысли, как классифицировать свои представления об этом мире и вносить в него элемент организации. Хотя со временем в архаичном сознании появились более сложные системы классификации понятий и организации окружающего общественного микрокосма, эта древнейшая система сохранила поразительную устойчивость» [9, с. 40]. Стремление наивной мысли каким-либо образом структурировать информацию, полученную из окружающей среды, как видим, привело к появлению дуальности, как способа восприятия мира через противопоставление базовых признаков, понятий, характеристик, что, как утверждает Леви-Стросс, обнаруживаются повсюду в мире и на всех стадиях культурного развития [10].

Одной из, пожалуй, древнейших оппозиций, созданной наивной мыслью и имеющей огромное культурное значение, укорененность в философии народной жизни любого языкового коллектива, является оппозиция ЖИЗНЬ/СМЕРТЬ. Как отмечает О.Е. Емельянова: «Экзистенциально понятие жизни контрастирует с понятием смерти, что основано на общих принципах восприятия людьми окружающей действительности и отражения данного восприятия в языковом сознании» [11, с. 125].

В английском языке данная бинарная оппозиция положена в основу концепта *blood*, являющегося важным культурным символом для англоязычного социума. По утверждению Л.В. Альяшовой, «*blood*, являющаяся универсальным культуроформирующим символом, достигшим культового статуса одновременно со становлением человека, обнаруживает в своей структуре категориальные признаки, являющиеся крайними оппозициями» [12, с. 58]. Одной из таких оппозиций, представляющих внутреннюю структуру данного концепта, является оппозиция ЖИЗНЬ/СМЕРТЬ.

Так, издавна кровь наделяли сакрально-магической функцией, в ней видели жизнь, силу, здоровье. По утверждению Л.В. Альяшовой, кровь, как ключевая субстанция в понимании человеческой природы, не может быть сведена к биологии, поскольку «метафора крови занимает особое место в числе логических и поэтических средств выражения. Поэты и мудрецы всех народов, чтобы метко выразить в одном слове активный жизненный принцип, охотно использовали образ крови. Взят

тий абстрактно, этот жизненный сок передает идею родства и наследственности; в крови люди видели, чувствовали, слышали ток жизни, в пролитой крови видели убежание жизни, кровь означала мужество и борьбу. Образ крови издревле обладал священным, ритуальным значением, стал выражением глубочайшей божественной тайны» [13, с. 63].

Так, *blood*, являющаяся основой для наивного понимания жизни и смерти, занимает особое место в английской языковой картине мира.

Этимология данной *лексической единицы (далее ЛЕ)* восходит к понятию «жизнь». Происхождение ее связано с праиндоевропейским *bhlo-to – that which bursts out* [то, что бьет ключом] и возводится к прагерманской форме **blō-dóm*, которая встречается во многих родственных языках: двн., свн. *bluot*, нем., *Blut*, гот. *Blop-*, англ. *blood*, шв. *blod*, дат. *bloed* [14, с. 28]. Данная ЛЕ маркируется следующим набором сем: *gush, spurt* т. е. литься потоком, бить струей (от древнеанглийского *blod*). В. Скит предполагает, что возникновение такого понимания крови, возможно, связано с корнем *blow* [цвети, расцветать] [15, с. 64]. Такое представление о крови связано с предположением о том, что она понималась, как источник «цветущей, бьющей ключом жизни». Доказательством этого может служить факт употребления формы **blō* для обозначения «цветов» и «цветений» [16, с. 13]. Так, в мифах народов мира цветок является символом красоты, жизни, мудрости... Германский материал иллюстрирует символику «новая жизнь» с ее положительными атрибутами, которые олицетворяет слово *Blume*, т. е. – цветок [16, с. 12]. Таким образом, мотивация ЛЕ *blood* может быть связана с понятием жизнь. Доказательством этого предположения является тот факт, что в германских языках наблюдается избегание форм для обозначения «крови из раны», например **krew-*, источником которого является латинское *cruor* [*blood from a wound*]. Таким образом, кровь понималась исключительно как источник цветущей жизни, бьющей ключом в теле здорового человека. Представление же о крови из раны ассоциировалось с лишением жизни, а словоформы для обозначения данного представления носили табуированный характер.

Кровь, таким образом, считалась важнейшей субстанцией, содержащей в себе жизнь. Как утверждает Д.Б. Гудков, «древние архетипические представления определили кровь, как носитель жизненной силы, энергии жизни» [17, с. 48]. Такое понимание действительности является результатом каузального, причинно-следственного толкования действительности. Так, Р. Кавендиш отмечает, что связь между кровью и жизнью является одной из древнейших ассоциаций: «Первобытные люди, наблюдая за тем, как человек, теряя кровь, слабеет и в конце концов умирает, сделали естественный вывод: кровь –местилище жизни» [18, с. 31]. Л.В. Альмяшова, анализируя концепт «кровь» в немецком языке, приходит к выводу о том, что «концептуальная метафора контейнерности является наиболее плодотворной для человеческого мышления, поскольку собственное тело воспринимается носителем языка в терминах контейнера (емкости, объемности, местилища) и его содержимого» [13, с. 64]. Автор утверждает, что в немецкой языковой картине мира, тело человека понимается носителем языка как контейнер, содержащий кровь, а кровь, в свою очередь, как важнейшая телесная субстанция, воспринимается как контейнер, содержимым которого является жизнь [там же].

Такое понимание крови и тела человека характерно и для англоязычного мировосприятия. Часто англоязычные лекси-

кографические источники определяют кровь, как *vital fluid* – жизненно необходимая жидкость или *lifeblood* – источник жизненной силы. Этимология данной ЛЕ, как было указано ранее, связана с пульсирующей, цветущей жизнью, бьющей ключом в теле здорового человека. Так, дефиниционный признак *body*, указывая на то, где именно циркулирует кровь, подчеркивает идею контейнерности человеческого тела, содержащего кровь, т. е. жизнь. Логично предположить, что кровь, выходящая за его пределы, мыслилась, как утраченная жизнь.

Так, одним из значений *blood* является убийство, кровопролитие, что маркируется семами *bloodshed, murder*. Контрастируя данные семы с семой *vital* – животворный, жизненно необходимый, можем говорить о том, что потеря данного вещества организмом вызывает смерть. Такое наивное понимание действительности привело к появлению большого количества фразеологизмов, в основе которых заложена идея потери физиологически важной жидкости для человеческого организма. Кровь во всех из них отождествляется с жизнью, а лишение ее – с убийством, смертью. Проанализированные нами фразеологические единицы могут быть организованы тематически в 5 групп, которые эксплицируют:

Убийство: *to spill (the) blood, to dip one's hands in blood, blood bath.*

Жажду совершения убийства: *blood lust, to be baying for blood, to be after somebody's blood, to be out for blood*

Жестокость совершения убийства (часто связана с массовыми расправами, характеризующимися отсутствием причины, необходимости или логичности совершения данного акта): *blood and thunder, blood and guts, bloody Mary, bloody Sunday.*

Вину в совершении убийства: *to have blood on one's hands, to have smb's blood on one's head, blood stained, blood-guilty.*

Смерть в бою: *to give one's blood for one's country.*

Как видим, концептуальная метафора контейнерности служит базовым принципом понимания витальности крови, и в случае ее утраты организмом привязывается к понятию смерть.

В английском языке, однако, понятие витальности крови имеет и более специфическое значение. Лексическая единица *blood* содержит в себе идею продолжения жизни рода, что заключается в концепции кровного родства. Поскольку по древним представлениям в крови содержится жизнь, то и появление новой жизни привязывалось к этому понятию. То есть, кровь в узком смысле понимается как жизнь, которую возможно передать своему потомству. Так, в архаическом сознании дитя отождествлялось с родителем, как часть с целым [19, с. 90], что в английском языке четко прослеживается на примере фразеологизма *one's own flesh and blood* (своя плоть и кровь). Факт количественного превосходства лексического материала (150 ЛЕ), вербализующего понятие кровнородственных отношений, в английском языке доказывает данное предположение о более специфическом понимании жизни – продолжении ее в своих родных.

Выводы. Представление о крови, как месте души и жизненных сил человека, определило ее, как важнейший культуроформирующий символ, в основе которого была заложена одна из древнейших оппозиций, созданная наивной мыслью. Дуальность концепта BLOOD, проявляющаяся в сопряженности семантических категорий ЖИЗНЬ/СМЕРТЬ, является результатом понимания крови, как местилища жизни. Концептуальная метафора «контейнер» лежит в основе такого толкования действительности: с кровью, вытекавшей из тела человека, считалось, что уходит его жизнь. Однако идея о витальности

крови имеет место и в более специфическом понимании *blood*. Появление новой жизни привязывалось к этому понятию, что отчетливо прослеживается на примере множества лексических единиц, подчеркивающих идею продолжения жизни рода.

Литература:

1. Голубовська І.О. Етнічні особливості мовних картин світу : монографія, 2-е вид. випр. і доп. / І.О. Голубовська. – К. : Логос, 2004. – 282 с.
2. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : [підручник] / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
3. Постовалова В.И. Лингвокультурология в свете антропологической парадигмы (к проблеме оснований и границ современной фразеологии) / В.И. Постовалова // Фразеология в контексте культуры. – М. : Языки русской культуры, 1999. – С. 25–33.
4. Красных В.В. Воспроизводимость, как феномен лингвокультуры. Языковое сознание: парадигмы исследования. Сборник статей / Под. ред. Н.В. Уфимцевой, Т.Н. Ушаковой. – М. – Калуга : ИП Кошелёв А.Б. (Издательство «Эйдос»), 2007. – 348 с.
5. Краткий словарь когнитивных терминов / [ред.-сост. Е.С. Кубрякова]. – М. : МГУ им. М.В. Ломоносова, 1997. – 245 с.
6. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры / Ю.С. Степанов. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1997. – 824 с.
7. Воркачев С.Г. Концепт счастье : понятийный и образный компоненты // Изв. АН. Серия литература и язык / С.Г. Воркачев. – 2001. – Т. 60. – № 6. – С. 40–48.
8. Сахарова О.В. Бінарні опозиційні концепти в українській мовній свідомості / О.В. Сахарова // Культура народів Причорномор'я: научный журнал. – Симферополь: Межвузовский центр «Крым». – 2007. – Т. 2. – № 110. – С. 162–164.
9. Иорданский В.Б. Хаос и Гармония [Текст] / В.Б. Иорданский. – М. : Наука, 1982. – 343 с.
10. Леви-Стросс К. Первобытное мышление / К. Леви-Стросс ; пер., вступ. ст. и прим. А.Б. Островского. – М. : Республика, 1994. – 384 с.
11. Емельянова О.Е. К вопросу о семносфере внутреннего мира человека : актуализация семантической категории «blood» в английском языке / О.Е. Емельянова // Функционально-когнитивный анализ языковых единиц и его аппликативный потенциал : материалы I международной научной конференции 5–7 октября 2011 г. – Барнаул : АлтГПА, 2012. – С. 124–125.
12. Альмяшова Л.В. Концепт BLUT и его языковая актуализация (на материале немецкого языка) : дисс. канд. филол. н. [Электронный ресурс] / Л.В. Альмяшова. – Барнаул, 2006.
13. Альмяшова Л.В. Признаки живой природы концепта крови, как составляющая фрагмент языковой картины (на материале немецкого языка) / Л.В. Альмяшова // «Язык. Словесность. Культура» : филологический журнал. – «Аналитика Родис». – 2012. – № 5–6. – С. 61–93.
14. Козак Т.Б. Генетическое родство немецких слов Rot, Blut, Farbe (на материале письменных памятников) / Т.Б. Козак // Материалы отчетной научной конференции профессорско-преподавательского состава факультета РГФ, посвященной 135-летию ОГУ. – Одесса: Ластрат, 2000. – С. 27–29.
15. Skeat, Walter W. An Etymological Dictionary of the English Language / Walter W. Skeat. – Mineola, N.Y. : Dover Publications, 2005. – 662 p.
16. Козак Н.Г. Лексико-семантична група «рослинний світ» у німецькій мові : діахронічний аспект [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Н.Г. Козак. – Одесса, 2007. – 20 с.
17. Гудков Д.Б. Единицы кодов культуры: проблемы семантики / Д.Б. Гудков // Язык. Познание. Коммуникация: сб. статей / отв. ред. В.В. Красных, А.И. Изотов. – М. : МАКС Пресс, 2004. – Вып. 26. – С. 39–51.
18. Кавендиш Р. Черная магия [Текст] / Р. Кавендиш ; пер. с англ. А. Блейз. – М. : ТЕРРА-Книжный клуб, 2000. – 416 с.
19. Цивьян Т.В. Лингвистические основы балканской модели мира / Т.В. Цивьян ; отв. ред. В.И. Топоров ; Ин-т славяноведения и балканистики. – М. : Наука, 1990. – 207 с.
20. Collins English Thesaurus. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.collinsdictionary.com>.
21. Encyclopaedia Britannica. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.britannica.com>.
22. Longman dictionary of contemporary English. – Edinburg-Harlow : Longman, 2003. – 1949 p.
23. Merriam-Webster's Dictionary and Thesaurus. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.merriam-webster.com>.
24. Webster's dictionary of the English language : Librairie Larousse, 1993. – 1248 p.

Новаковська О. М. Опозиційні семантичні категорії ЖИТТЯ / СМЕРТЬ у вербалізованому концепті BLOOD

Анотація. У статті досліджено опозиційні семантичні категорії ЖИТТЯ / СМЕРТЬ у вербалізованому концепті BLOOD. На основі аналізу англійських лексикографічних джерел була виявлена і детально описана його дуальність, що проявляється в опозиції ЖИТТЯ / СМЕРТЬ.

Ключові слова: концепт, лексична одиниця.

Novakovskaya O. Oppositional semantic categories LIFE/DEATH in the verbalized concept BLOOD

Summary. Oppositional semantic categories LIFE/DEATH have been investigated in article. On basis of English lexicographical resources its duality that lies in opposition LIFE/DEATH has been concluded and described in detail.

Key words: concept, lexical unit.

Підгірна Н. М.,
аспірант

Київського національного лінгвістичного університету

КОМУНІКАТИВНІ ТИПИ КОМПРЕСИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Анотація. У статті подано аналіз структурних і прагматичних особливостей синтаксично компресованих конструкцій, опис їхніх комунікативних типів у французькому художньому тексті.

Ключові слова: синтаксична компресія, художній текст, компресивні конструкції в єдності питання-відповідь, компресивне контрзапитання, еліптичний повтор-перепит.

Постановка проблеми. Актуальність роботи визначається тим, що будь-яка комунікативна ситуація передбачає спілкування в певній соціальній сфері активності людини, яка обов'язково обмежує вибір тем, норм, конвенцій, ритуалів, мовленнєвих стереотипів того чи іншого функціонального типу. С.С. Гусев вважає, що, вступаючи в комунікацію, людина завжди відштовхується від конкретного набору ймовірних оцінок можливої поведінки інших комунікантів. Очікування та ймовірна оцінка, що застосовуються кожним суб'єктом, задаються суспільними установками і являють собою їх відображення в індивідуальному досвіді людини [1, с. 77]. Отже, навіть спонтанний обмін репліками підпорядковується низці правил, яких комуніканти повинні дотримуватися в процесі спілкування.

Аналіз досліджень і публікацій із цієї проблеми показав, що, перебуваючи в межах комунікативної вісі, людина відчуває на собі комплексний вплив на соціальному, культурологічному та психологічному рівнях. На соціальному шаблі відбувається вплив на комуніканта як на представника певної спільноти, групи за рахунок цілеспрямованого вибору засобів аргументації, авторитарності, сили. Весь контекст культури, у якій знаходиться людина, система значень слів у мові впливають на неї на культурологічному рівні. Вплив на психологічному ж шаблі являє собою індивідуальний вплив і здійснюється як емпатія та перехід у сферу особистісних смислів. Прагнення отримати максимальний результат і є причиною здійснення всіх типів впливу в межах одного комунікативного акту.

Зауважимо, що в основі кожної комунікації завжди знаходиться інтенція адресанта, яка може відкритою або ж латентною [2, с. 74]. Проте ступінь явно вираженого змісту й того, що мається на увазі, може виходити за межі очікувань адресата. Частотне використання в мовленні імплікатур підвищує статус адресанта в очах адресата, адже адресант виглядає розумним, таким, що розуміється на тонкощах спілкування, а адресат, у свою чергу, розуміє, що комунікативний партнер довіряє його здогадливості. Комунікація на рівні імплікатур – це більш престижний тип вербального спілкування, тому він широко використовується освіченою частиною населення, оскільки для розуміння багатьох імплікатур реципієнт повинен володіти відповідним рівнем інтелектуального розвитку [3, с. 21]. Імплікатури зазвичай реалізуються за допомогою

синтаксичних одиниць, які посідають центральне місце в системі імпліцитних мовних засобів. Пояснюється це тим, що саме завдяки їм здійснюється безпосереднє спілкування і співвідноситься те, що повідомляється, з реальною дійсністю.

Метою статті є виокремлення типів компресивних конструкцій, що функціонують у межах художнього тексту, з визначенням їхніх комунікативно-прагматичних характеристик.

Виклад основного матеріалу дослідження. Художні тексти, які ми аналізуємо в роботі, містять чимало діалогів, побудованих за зразком системи питання-відповідь. Такі комплекси якнайкраще сприяють реалізації інтерогативної семантики, що здійснюється саме на синтаксичному рівні й пов'язана з тим, на який обсяг інформації розраховує адресант, звертаючись до адресата. Як і будь-який інший комунікативний тип, запитальне висловлювання являє собою двовимірне утворення, що складається з глибинної структури, яка включає прихований, загальноабстрактний бік мови, пов'язаний із діяльністю свідомості й поверхневої структури, тобто зовнішньої, що виявляється в досвіді та безпосередньо обслуговує процес комунікації [4, с. 271].

У художніх текстах, які є нашим ілюстративним матеріалом, для імітації живої розмовної мови авторами використовуються неповні конструкції, що складаються з одного, проте найголовнішого елемента комунікативної ситуації – запити.

Структурні характеристики неповних запитальних речень зумовлюються умовами функціонування розмовної мови, заглибленням комунікантів в один контекст і спільністю їхньої понятійної бази, що пояснює наявність конструкцій, у яких ті чи інші елементи, обов'язково наявні в іншій структурі, вербально не виражаються, а також наявність невербального компонента, що включає в себе граматичні та семантичні значення [4, с. 274–275]. Такі неповні структури в діалогічній єдності застосовуються задля економії мовних засобів, передавання емоційного напруження, досягнення успішного комунікативного ефекту, стилізації під розмовну мову тощо, являють собою компресивні утворення, які характеризуються неповнотою синтаксичної структури.

У процесі спілкування співрозмовники завжди вирішують проблему вибору між повною та неповною формами висловлювання. Цей вибір підтверджується контекстними умовами й комунікативно-смысловими причинами застосування тієї чи іншої форми. У випадку вживання неповного висловлювання його роль є функціонально важливою та виконує функцію специфічної будівельної одиниці в структурно-смысловому просторі художнього тексту.

Із погляду процесу комунікації емоційний план діалогічного мовлення сприяє досягненню прагматичних завдань спілкування. Для нашого дослідження важливим є визначення умов застосування комунікантами компресивних конструкцій

цій, які, на нашу думку, є основним засобом передавання емоцій адресантом, а також стимулом для їх пробудження в адресата. Відповідний вибір мовних одиниць є гарантією правильного сприйняття діалогічної репліки, за якого в реципієнта виникає потреба емоційної участі в події і згодом бажання здійснити під дією діалогічного впливу конкретний вчинок [5, с. 107]. Все це сприяє збільшенню ймовірності емоційного впливу діалогічної репліки та забезпечує адекватність намірам адресанта емоційної реакції адресата. Наприклад:

– Vous ne l'avez pas rattrapée?

– Comme dans les films?

– Oui. Au ralenti...

– Non. Je suis allé me coucher.

– Vous coucher?

– Oui.

– Mais où?

– Chez moi, pardi!

– Pourquoi?

– Une grande faiblesse, une grande grande lassitude... Depuis plusieurs mois déjà, j'étais obsédé par un arbre mort. À n'importe quelle heure du jour ou de la nuit, je rêvais que j'escaladais un arbre mort et que je me laissais glisser dans son tronc creux. Et la chute était douce, douce... comme si je rebondissais sur la corolle d'un parachute. Je rebondissais, je tombais plus bas et je rebondissais encore. J'y pensais constamment. En réunion, à table, dans ma voiture, en cherchant le sommeil. J'escaladais mon arbre et je me laissais dégringoler.

– Dépression?

– Pas de grand mot, s'il te plaît, pas de grand mot... [6, с. 63].

У межах наведеного діалогу, побудованого за схемою питання-відповідь, передавання інформації реалізується на емоційному фоні та супроводжується вираженням власної позиції й оцінки сказаного. Для того, щоб надати своїм реплікам більшої переконливості та емоційної забарвленості, комуніканти апелюють до експресивно-емоційних засобів і виразів.

Окрім наведених компресивних конструкцій у діалогічних єдностях типу питання-відповідь, зустрічаються також випадки загальних компресивних запитань, що містять водночас і спеціальні. Синтаксична контамінація таких конструкцій реалізується в тому, що репліка-реакція адресата на загальні запитання представлена не позитивною чи негативною відповіддю oui/non, а компресивною структурою, яка, так би мовити, випереджає спеціальне запитання адресанта, що мало б слідувати далі.

Висхідним етапом класичної схеми комунікації є запитання одного мовця та відповідь іншого. Компресивне зустрічне запитання порушує природну логіку цього процесу, уносить у неї свої зміни, так у результаті діалогічна єдність питання-відповідь перетворюється на діалогічну єдність питання-питання. Зазначимо, що, відповідаючи запитанням на запитання, комунікант має на меті досягнення таких прагматичних цілей: зміна комунікативних ролей, зміна теми спілкування, ухилення від відповіді, вираження емоцій.

Стратегія ухилення від прямої відповіді являє собою комплекс рішень мовця, арсенал комунікативних підборів мовленнєвих дій і засобів, які б дали змогу завуалювати, приховати справжній зміст репліки-відповіді або ж взагалі імпліцитно ухилитися від неї.

Перепит як комунікативна дія генетично виникає в ситуативно-інтенціональній мовленнєвій діяльності, активно

бере участь у конструюванні художнього тексту, при цьому втрачає свої функції в системі мови, припиняючи своє існування як її факт і перетворюється в системі синтаксису в запитання.

Найтипівішою синтаксичною структурою для повтору-перепиту є еліпсис, який сприяє значній компресії репліки-реакції. Компресія репліки-відповіді збільшує активність співтворчості комунікативного партнера, а також експресивність і естетичний вплив. Компресивні конструкції, які є основою для утворення повтору-перепиту, представлені здебільшого еліптичними структурами, позиційна модель яких неповністю виражена словесними формами. Важливим є те, що передбачається відновлення опущених елементів репліки-реакції за допомогою наявного контексту. Загалом синтаксичний ефект реплік-відповідей тактики повтору-перепиту ґрунтується на встановленні синонімії різних типів синтаксичних конструкцій, одна з яких із традиційним використанням синтаксичних зв'язків є абсолютно нейтральною, а натомість інша з їх переосмисленням є експресивно та емоційно забарвленою [7, с. 187]. Комунікативним завданням таких перепитів є реакція реципієнта на репліку співрозмовника, а також уточнення, корекція чи регуляція інформації, яку він отримує. Крім того, повторення ключових компонентів попередньої репліки має на меті вираження здивування, сумніву чи, наприклад, незгоди з пропозиційним змістом репліки-стимулу.

Зауважимо, що опущення в репліках-реакціях менш важливих смислових компонентів реплік-стимулів є характерною рисою діалогічного дискурсу. Компресивні репліки-відповіді не є самостійними в плані смислу, оскільки залежать від форми та комунікативної мети реплік-стимулів і зазвичай без них ніколи не вживаються. При цьому опущення логічно необхідних компонентів висловлювання може набувати найрізноманітніших форм. Поясненням слугує той факт, що висхідна структура потенційно створює для перепиту таку кількість варіантів, яка входить до її складу. На етапі вибору необхідного варіанта вирішальним є установка адресанта, який і ставить запитання [5, с. 136]. Але враховуючи те, що розмовна мова, модель якої зображена авторами в нашому ілюстративному матеріалі, характеризується здебільшого простими структурами, компресивний повтор-перепит представлений реплікою, яка складається лише з одного компонента.

У результаті дослідження ми дійшли висновків, що прагматичне значення компресивних запитань реалізується в їх впливі на інших комунікантів. Крім того, ілокутивна сила засобів синтаксичної компресії провокує конкретний перлокутивний позитивний/негативний ефект. Виявили, що прагматична характеристика компресивного запитання з питальним словом полягає в запиті інформації та експресивній реакції адресанта. Разом із тим метою компресивного загального запитання, яке містить водночас і спеціальне питання, є виокремлення з контексту предмета інтерogaції для чіткішого вираження інтенції адресанта й сильнішого впливу на адресата. Реалізація адресатом своїх ілокутивних цілей, що полягають у зміні теми розмови, ухиленні від відповіді, вираженні почуттів та емоцій, уточненні інформації тощо, є прагматичною характеристикою компресивного контрзапитання. Прагматичний потенціал компресивного повтору-перепиту полягає у вираженні емоційного ставлення адресанта до змісту висловлювання.

Література:

1. Гусев С.С. Проблема понимания в философии: философско-гносеологический анализ / С.С. Гусев, Г.Л. Тульчинский. – М. : Политиздат, 1985. – 192 с.
2. Почепцов О.Г. Основы прагматического описания предложения / О.Г. Почепцов. – К. : Вища школа, 1986. – 116 с.
3. Богданов В.В. Речевое общение: прагматические и семантические аспекты / В.В. Богданов. – Л. : Ленинград. ун-т, 1990. – 88 с.
4. Логинов А.В. Категория интеррогативности в современном русском языке : дисс. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.01 / А.В. Логинов. – М., 2015. – 500 с.
5. Давыдова М.М. Прагматические характеристики эллипсисов (на материале современного английского языка) : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 / М.М. Давыдова. – Тула, 2012. – 166 с.
6. Gavalda A. Je l'aimais / A. Gavalda. – Paris : Pocket, 2003. – 68 p.
7. Рябова М.Ю. Тактика повторов и переспросов как прием стратегии уклонения от прямого ответа / М.Ю. Рябова, Л.Б. Головаш // Вестник Кемеровского государственного университета. – 2008. – № 2. – С. 183–188.

Пидгирна Н. М. Коммуникативные типы компресивных конструкций в художественном тексте

Аннотация. В статье представлен анализ структурных и прагматических особенностей синтаксически компресивных конструкций, представлено описание их коммуникативных типов во французском художественном тексте.

Ключевые слова: синтаксическая компрессия, художественный текст, компресивные конструкции в единстве вопрос-ответ, компресивный контрвопрос, эллиптический повтор-переспрос.

Pidgirna N. Communicative types of the compressed constructions in the literary text

Summary. The article presents an analysis of the structural and pragmatic features of the syntactically compressed constructions; it deals also with the description of their communicative types in the French literary text.

Key words: syntactical compression, literary text, compressed constructions in the question-answer unit, compressive counter-question, elliptical repeat-requesting.

Попович Е. С.,
кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов
Одеського національного політехнічного університету

Цапенко Л. Е.,
кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов
Одеського національного політехнічного університету

Данцевич Л. Г.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Одеського національного політехнічного університету

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОНЯТИЯ «АБСОЛЮТНЫЙ» В АНГЛИЙСКОЙ ГРАММАТИКЕ

Аннотация. Статья содержит краткий обзор научной литературы, освещающей различные точки зрения лингвистов, которые высказывались по вопросу реализации понятия «абсолютный» на грамматическом уровне.

Ключевые слова: абсолютные конструкции, научная проза, оборот, падеж, функция.

Постановка проблемы. Понятие «абсолютный» является одним из важнейших для человеческого сознания и, как любое явление такого рода, непосредственно отражается в языке. Однако язык отражает проявления – как конкретные, так и абстрактные – деятельности сознания в условиях реальной действительности на многих уровнях. Например, изучением понятий, концептов на лексическом уровне обычно занимается когнитивная лингвистика, которая описывает когнитивные структуры и процессы в сознании человека [1]. Однако рассмотрение понятия «абсолютный» возможно и на других языковых уровнях, в частности на примерах грамматики, оперирующей в основном логическими категориями, и таким образом продемонстрировать многоаспектность его природы, привести к неожиданным и оригинальным результатам.

В современной лингвистике, в частности в грамматике, очень незначительно и, главное, противоречиво отражены исследования, которые посвящены описанию понятия «абсолютный», а также грамматических единиц, выражающих это понятие.

Поэтому обзор научной литературы с целью формирования единого взгляда на определение термина «абсолютный» является настоятельной необходимостью.

Определение собственно термина «абсолютный» приводится лишь в нескольких лексикографических трудах: в UED [2] этот термин определяется как «стоящий изолированно (apart) от обычной конструкции с другими словами или словом»; в словаре Б. Иванс и С. Иванс [3] – как «изолированный или необычно связанный с остальной частью предложения...».

В остальных словарях термин “absolute” используется применительно к тому или иному употреблению языковой единицы. Так, AEU [4] говорит, что абсолютными являются прилагательные в случае опущения существительного, к которому они относятся, переходные глаголы (без выраженного дополнения к ним). В WNWD [5] конструкции типа The weather being good называются абсолютными, поскольку, являясь частью предло-

жения, они, тем не менее, не находятся в обычных синтаксических связях с остальной частью предложения.

Совершенно аналогичное определение находим в RHD [6], WBD [7].

Что касается специальной литературы, то ее изучение показало, что большинство грамматистов даже не рассматривают понятие «абсолютный» и не определяют сущность или содержание данного элемента логики, отраженной в грамматике.

Что касается приводимых некоторыми лингвистами определений, которые они дают на основе грамматических исследований отдельных элементов языка, то они недостаточно ясны и неадекватны по содержанию. Это приводит к тому, что авторы относят к абсолютным употреблениям совершенно различные единицы, а также делают противоречивые высказывания по данному предмету.

Цель статьи – путем обзорного анализа специальных трудов выработать релевантное определение термина «абсолютный». Указанная цель обусловила задачу, которая требует следующего для ее достижения: дать научное обоснованное определение содержания понятия «абсолютный» и термина, который его называет.

Изложение основного материала исследования. Прежде всего, необходимо представить определение содержания понятия «абсолютный», приводимое в работах лингвистов, и описать историю вопроса.

Термин «абсолютное использование» был впервые употреблен в 1850 г. лингвистом Г. Брауном в его обстоятельной «Грамматике английских грамматик». В ней Г. Браун, рассматривая выделенную в предложении He failing, who shall meet success? конструкцию, называет местоимение he в ней Nominative Absolute и поясняет, что «имена существительное и местоимение становятся в абсолютно именительном падеже (the Nominative) в тех случаях, когда их падеж не зависит ни от какого другого слова» [8, с. 536].

Дж. Несфилд (1898 г.), говоря об абсолютном использовании языковых единиц, поясняет, что «абсолютной можно назвать любую конструкцию, в которой слово или словосочетание слов не зависит от остальной части предложения» [9, с. 213]. Но, в противоположность Г. Брауну, он говорит об абсолютных употреблениях только глаголов, включая и приведенную выше конструкцию, поясняя при этом, что глагол используется абсолютно тогда, когда он грамматически не соотносится с осталь-

ной частью предложения. Примеры, которыми Дж. Несфилл иллюстрирует абсолютное употребление глагольных форм, следующие:

1) причастие: The sun having set, all went home. Здесь Дж. Несфилл говорит об абсолютном употреблении причастия, в той же работе замечает, что абсолютно употребляется в с я подчеркнутая в примере конструкция, которую он называет «фразой» (phrase): Supposing we are late, the door will be locked;

2) инфинитив: To think that he should have told a lie. I am – to speak plainly, – much displeased with you. I am, – to tell you the truth, – quite tired of this work;

3) повелительное наклонение (the Imperative Mood): Behold, this dreamer cometh.

Абсолютное употребление глаголов в форме повелительного наклонения Дж. Несфилл считает очень редким.

Дж. Керм в 1947 г. выделяет следующие абсолютные употребления языковых форм:

1) абсолютное употребление имен прилагательных в превосходной степени – It is the most lovely of the flowers in the garden [10, с. 223]. В данном случае Дж. Керм, очевидно, полагал, что прилагательные, как правило, употребляются в качестве определения непосредственно перед именами существительными, тогда как здесь имя существительное отсутствует (Ср.: It is the most lovely flower of the flowers in the garden);

2) абсолютное употребление субстантивов в именительном падеже (Absolute Nominative) – Off we started, he remaining behind [10, с. 42]. «Подлежащее, обозначенное именем в именительном падеже, обычно стоит перед личным глаголом. ... В придаточных предложениях (clauses) такого типа, однако, подлежащее в именительном падеже стоит перед причастием, именем прилагательным, существительным, наречием или предложной фразой» [10, с. 41];

3) абсолютное употребление причастий – Taking (= if one should take) all things into consideration, his lot is happy one. Здесь, поясняет Дж. Керм, taking является “dangling participle”, поскольку в предложении нет слова, которое функционировало бы как его подлежащее [10, с. 151]. WBD [7] поясняет, что dangling participle – «причастие, не связанное с тем словом, которое оно модифицирует (modifies)» [11, с. 259].

Б. Ильиш в своей работе «Современный английский язык» (1948 г.) отмечает лишь одну абсолютную конструкцию, традиционно называемую абсолютным номинативом, а в сноске к параграфу 173 пишет, что «этот термин заимствован из латинской грамматической терминологии, где в применении к латинскому языку говорилось об Ablativus Absolutus, ... Следует отметить, что слово Ablativus употребляется здесь в своем первоначальном этимологическом значении причастия от глагола absolvere «освободить», т. е. в значении «освобожденный, самостоятельный» [12, с. 58]. И далее Б. Ильиш продолжает, что «в новых языках [термин] «абсолютный» обыкновенно воспринимается в смысле «безусловный» как противоположность понятия «относительный» и, следовательно, это новое значение слова не имеет никакого смысла в применении к рассматриваемому обороту». Б. Ильиш рассматривает абсолютные конструкции с прилагательным, наречием и предложным оборотом как самостоятельный тип, «в котором вся предикативная сила сосредоточена именно в этих элементах, а не в мысленно «опущенном» причастии» [12, с. 58]. Абсолютная конструкция, по его мнению, чаще всего встречается в научной прозе, разговорному языку она совершенно чужда. Исключением, счи-

тает он, являются лишь сочетания типа “weather permitting” [12, с. 28; 13, с. 270].

М. Орембовская также ограничивается только этой абсолютной конструкцией The sun having set, all went home и поясняет, что в некоторых случаях она имеет тенденцию к переходу во фразеологические единицы, такие как, например, God willing, generally speaking [14, с. 11]. Заметим, однако, что, во-первых, сочетание God willing в монолингвистических англо-английских словарях и фразеологическом словаре проф. А. Кунина не зарегистрировано и является, скорее, анахронизмом, во-вторых, сочетание generally speaking к такой конструкции не относится, поскольку вторичного подлежащего в себе не содержит.

В своей грамматике английского языка Л. Винокурова отмечает, что независимый причастный оборот может быть как с предлогом with, так и без него [15, с. 196–197]. Она разделяет причастные обороты на зависимые и независимые. Примеров зависимых конструкций она не приводит. Независимые конструкции, поясняет Л. Винокурова, имеют в своем составе то или иное подлежащее, которое может быть выражено существительным в общем падеже, личным местоимением в именительном падеже, а также местоимениями this, such. По мнению Л. Винокуровой, термин The Nominative Absolute Participle Construction «представляется для современного английского устаревшим, т. к. существительное в английском языке не имеет именительного падежа». Поэтому она считает более приемлемым термин The Absolute Participle Construction [15, с. 196]. Независимый причастный оборот, считает Л. Винокурова, встречается в научно-профессиональном стиле речи, реже в языке художественной прозы, хотя в сноске и замечает, что Ч. Диккенс, например, широко им пользуется. Разговорному языку причастный оборот якобы не свойственен, хотя в нем и встречаются предложения типа It (this) being Sunday, the museum are all open. There being no water here, let us go to another place [15, с. 196].

Дж. Хук и соавторы его работы ограничиваются рассмотрением предикативной конструкции (this chores being finished), которую они называют Nominative Absolute [16, с. 156].

Только эту конструкцию приводят и авторы «Теоретической грамматики английского языка» В. Жигadlo, И. Иванова, Л. Иофик, иллюстрируя ее примером Those precautions taken, he undressed and went to bed, но не указывая, что конкретно используется в ней абсолютно, а лишь перечисляя функции, которые выполняет независимый причастный оборот в предложении (обстоятельство причины, времени, сопутствующие обстоятельства) [17, с. 150].

Проф. А. Смирницкий считает, что в данной конструкции «причастие не имеет грамматического отношения ни к какому слову основной части предложения. Например: Weather permitting, we start tomorrow» [18, с. 279].

Т. Фролова, говоря только о независимом причастном обороте The Nominative Absolute Participle Construction, пишет, что он представляет собой такое построение, в котором действие выражено причастием I в любой форме или, реже, причастием II, а лицо (или предмет), производящее данное действие, обозначено именем существительным в общем падеже или личным местоимением в именительном падеже, и весь оборот имеет функцию обстоятельства: The river being deep, we could not cross it [19, с. 173]. Определение термина «абсолютный» в данной грамматике не дается, а лишь указывается синтаксиче-

ская функция абсолютного причастного оборота в предложении и описывается грамматическая семантика входящих в него компонентов (причастие – действие, существительное – производитель действия). Тем самым Т. Фролова сближает эту конструкцию с предикато-структурными построениями, выполняющими данные функции.

В. Каушанская и соавторы в «Грамматике английского языка» рассматривают The Nominative Absolute Participle Construction: The door and window of the vacant room being open, we looked in [20, с. 167]; The Prepositional Absolute Participle Construction: They were walking on again, with Hugh calmly drawing at his pipe; Absolute Construction without a participle: a) The Nominative Participle Construction: Breakfast over, he went to his counting house [20, с. 169]; b) The Prepositional Absolute Construction: I found him ready, and waiting for me, with his stick in his hand [20, с. 169].

В конструкции The door and window of the vacant room being open, we looked in, поясняют они, причастие находится в предикативном отношении с существительным в общем падеже или местоимением в именительном падеже; однако ни имя существительное, ни местоимение не являются подлежащим предложения [20, с. 167]. Далее авторы замечают, что абсолютные конструкции возможны не только с причастиями, но и с именами прилагательными, наречиями и предложными сочетаниями и что те и другие разновидности абсолютных конструкций могут быть как беспредложными, так и предложными [20, с. 168].

И. Гальперин в «Стилистике английского языка», анализируя обособленную конструкцию и приводя пример “I want to go”, ht said, miserable, говорит, что подчеркнутое прилагательное используется абсолютно, поскольку оно синтаксически непосредственно не связано с подлежащим предложения [21, с. 207].

В. Гак не дает определения абсолютной конструкции, но, разделяя мнение некоторых лингвистов, отмечает наличие предикативных отношений в абсолютных причастных оборотах, что сближает их с придаточными предложениями, и указывает на отличие абсолютных причастных оборотов от обычных оборотов, которое заключается в наличии своего субъекта у первых, не совпадающего с каким-либо членом основной части предложения [22, с. 190].

Г. Шоу (1969 г.) называет конструкцию Nominative Absolute “absolute phrase” на том основании, что она не модифицирует никакого другого слова в предложении, хотя в смысловом отношении так или иначе связана с ним или с каким-либо из его компонентов [23].

Выводы. Суммируя приведенный выше материал описания абсолютного использования языковых единиц в работах самых известных языковедов, можно прийти к следующим выводам.

1. Определение собственно термина «абсолютный» в англистике не дается ни одним грамматистом. Такое определение находим лишь в некоторых толковых словарях английского языка. Косвенно термин «абсолютный» так или иначе объясняется некоторыми грамматистами, такими как, например, Г. Браун [8], Дж. Несфилд [9], Дж. Керм [10], Б. Ильиш [12], Г. Шоу [23], применительно к определенной конструкции или тому или иному ее компоненту. Этим, в частности, объясняется многообразие терминов, употребляемых многими авторами для обозначения подчеркнутой в предложении Weather permitting, we went for a walk. Так, ее называют «абсолютные причастные конструкции»; Nominative absolute; «независимый причастный оборот».

Большинство авторов теоретических и практических грамматик, рассматривая абсолютное использование языковых единиц, ограничиваются лишь конструкцией, традиционно называемой Nominative absolute [14; 16–18; 20; 23].

II. Отсутствие четкого определения содержания понятия «абсолютный» приводит к тому, что даже эта широко рассматриваемая англистами конструкция трактуется различно.

III. В англистике нет единого мнения и о синтаксических функциях конститuentов данной конструкции, а также о синтаксическом статусе всей конструкции в целом.

IV. Кроме этой конструкции, отдельные англисты отмечают и абсолютное использование инфинитива, причастия, глагола в повелительном наклонении, прилагательных в превосходной степени, возвратных и взаимных глаголов, некоторых наречий.

Анализ приведенных выше определений термина «абсолютный» позволяет предварительно вычлениить две характеристики его содержания, а именно: 1) синтаксическую независимость той или иной языковой единицы от других компонентов предложения; 2) употребление ее без компонента, с которым она обычно сочетается. Легко видеть, что вторая из данных двух характеристик содержательно включает в себя первую. Исходя из этого, содержание грамматического понятия термина «абсолютная единица» можно определить как «употребляющаяся без чего-либо, с чем она обычно сочетается».

Дальнейшее исследование предполагает изучение единиц, имеющих характеристику «абсолютный» в практическом аспекте, т. е. непосредственно на базе текстовых выборок, что определенно даст возможность опровергнуть либо согласиться с одной или даже несколькими точками зрения, приведенными выше.

Литература:

1. Филлмор Ч. Основные проблемы лексической семантики / Ч. Филлмор. – М., 1983.
2. The Universal English Dictionary. – London : Routledge and Kegan Poul, 1932. – 1447 p.
3. Evans B. and Evans S. A Dictionary of Contemporary English / B. Evans and S. Evans. – N. Y. : Random House, 1957. – 671 p.
4. A Dictionary of American English Usage. – N. Y. : The New American Library, 1958. – 671 p.
5. Webster's New World Dictionary of the American Language. – Cleveland and New York : The World Publishing Co., 1964. – 1692 p.
6. The Random House Dictionary of the English Language. – N. Y. : Random House, Inc., 1973. – 2059 p.
7. The World Book Dictionary. – London : World Book Co., 1978. – 3596 p.
8. Brown G. The Grammar of English Grammars / G. Brown. – N. Y. : William Wood and Co., 1869. – 1102 p.
9. Nesfield J.C. English Grammar Past and Present / J.C. Nesfield. – London : McMillan and Co., 1910. – 470 p.
10. Curme G.O. English Grammar / G.O. Curme. – N. Y. : Barnes and Noble, Inc., 1957. – 308 p.
11. Lewis N. Better English / N. Lewis. – N. Y. : Cromwell Co., 1956. – 259 p.
12. Ильиш Б.А. Современный английский язык (Теоретический курс) / Б.А. Ильиш. – М. : Госиниздат, 1948. – 334 с.
13. Ilysh B.A. The Structure of Modern English / B.A. Ilysh. – М. – Л. : Prosveshcheniye, 1965. – 378 p.
14. Орембовская И.Н. -ing форма в современном английском языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / И.Н. Орембовская. – Тбилиси, 1954. – С. 11.
15. Винокурова Л.П. Грамматика английского языка / Л.П. Винокурова. Л. : Учпедгиз, 1954. – 334 с.

16. Hook J.N. Modern American Grammar and Usage / J.N. Hook, E.G. Mathews. – N. Y. : The Ronald Press Company, 1956. – 457.
17. Жигadlo В.Н. Современный английский язык / В.Н. Жигadlo, И.П. Иванова, Л.Л. Иофик. – М. : ИЛИЯ, 1956. – 348 с.
18. Смирницкий А.И. Синтаксис английского языка / А.И. Смирницкий. – М. : ИЛИЯ, 1957. – 268 с.
19. Фролова Т.В. Грамматика английского языка / Т.В. Фролова. – М. : Учпедгиз, 1961. – 242 с.
20. Грамматика английского языка / [В.Л. Каушанская, Р.Л. Ковнер, О.Н. Кожевникова и др.] ; редкол.: Б.А. Ильиш (отв.ред.). – Л. : Просвещение, 1967. – 319 с.
21. Гальперин И.Р. Стилистика английского языка / И.Р. Гальперин. – 3-е изд. – М. : Высш. школа, 1981. – 334 с.
22. Гак В.Г. Теоретическая грамматика французского языка / В.Г. Гак. – М. : Высш. школа, 1981. – 208 с.
23. Shaw H.A. Handbook of English / H.A. Shaw. – N. Y. : McGraw Hill Book Co., 1969. – 298 p.

Попович О. С., Цапенко Л. Ю., Данцевич Л. Г. Визначення поняття «абсолютний» в англійській граматиці

Анотація. Стаття містить короткий огляд наукової літератури, яка висвітлює різні точки зору англістів, що висловлювалися з питання реалізації поняття «абсолютний» на граматичному рівні.

Ключові слова: абсолютна конструкція, відмінок, наукова проза, оборот, функція.

Popovich E., Tsapenko L., Dantsevich L. Determination of the concept “absolute” in English Grammar

Summary. The article contains a brief review of scientific literature, highlighting different viewpoints of Anglists, who dealt with the problem of the concept “absolute” implementation at the grammatical level.

Key words: absolute construction, case, function, phrase, scientific prose.

*Правдівцева Ю. С.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

*Здвізова М. О.,
студентка філологічного факультету відділення іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

КРЕАТИВНІ ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглянуто проблему поступового використання різноманітних креативних прийомів навчання граматики іноземної мови. Визначено фази навчання, послідовність вивчення граматичних явищ і окремі творчі форми роботи над їх опануванням.

Ключові слова: граматичні структури, експліцитні правила, інтуїція, необхідні ресурси, систематизація.

Постановка проблеми. Для багатьох викладачів знання правил вважається першочерговим завданням у процесі навчання та вивчення граматики іноземної мови. Вони подають граматичні структури, формулюють правила, пояснюють винятки, демонструють приклади тощо. Деякі викладачі вважають, що найбільш важливим на занятті з граматики є пояснення й розуміння мовних структур, а студенти, підключаючи аналітичне мислення, зможуть і самі заговорити іноземною мовою. Однак, за результатами досліджень, більшість студентів, володіючи знаннями граматичних правил, бажають пізнати закономірності функціонування мовленнєвих структур і очікують отримати ці знання саме на заняттях із граматики. Ураховуючи це, ми спробували систематизувати креативні прийоми навчання, які допомогли б поєднати вивчення граматичних явищ із їх використанням у процесі мовлення завдяки автоматизації та започаткуванню в пам'яті й довести, що одних лише аналітичних методів недостатньо.

Проблема навчання граматики іноземної мови цікаво вирішується в сучасному контексті досліджень таких вітчизняних і зарубіжних учених, як П. Гурвич, О. Михайлова, С. Ніколаєва, О. Леонтьєв, В. Бухбіндер, G. Helbig, U. Forster, E. Stevick, H. Klausner, P. Portman та ін.

Цікавими й цінними, на нашу думку, є результати досліджень відомого зарубіжного вченого Е. Штевіка (Earl Stevick), які він проводив із сильними студентами. У книзі "Success with Foreign Languages" він описує сімох успішних студентів, які у своїх інтерв'ю розповідають про особисті стратегії та методи навчання й вивчення іноземної мови. Для жодного із цих студентів формальні знання з граматики не є головним ресурсом у процесі вивчення мови. Так, наприклад, один із цих студентів використовує під час мовлення експліцитні (уже пояснені) правила, які він викликає з пам'яті; поряд із цим він згадує речення і фрагменти речень, які він вивчав і відклав у пам'яті раніше й до яких він може звернутися за необхідності як до важливого допоміжного засобу. Виявляючи закономірності під час вивчення іноземної мови, запам'ятовуючи мовленнєві зразки, він розвиває свою іншомовну інтуїцію. Інтуїтивне відчуття мови виникає в нього, на його думку, зі спостережень за змінами в іншомовному реченні: заміна чогось у реченні чимось іншим впливає на заміну іншого.

Сучасні методи навчання студентів іноземних мов відкривають широкі можливості й доступ до різних ресурсів, дають змогу використовувати максимум гнучкості. Однак недостатність запам'ятовування, реактивації й самостійності під час вивчення граматичних явищ, послідовності в доборі вправ, активної діяльності мислення тощо свідчать про необхідність систематизації та креативності в доборі прийомів навчання граматики іноземної мови.

Практичний досвід і експериментальні дослідження надають можливість зробити припущення, що багато студентів у процесі навчання граматики іноземної мови отримують перевагу тоді, коли заучують напам'ять короткі тексти з відповідними граматичними структурами та фразами. Започаткування структур у довготривалій пам'яті буде тривалішим, якщо студента зацікавить ще й зміст тексту, який викличе в нього певні емоції.

Мета статті полягає в дослідженні та систематизації креативних прийомів навчання граматики іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Передумовою нашої концепції вважаємо те, що спочатку треба пояснювати й закріплювати форму, значення та функцію граматичного явища, а далі, завдяки відповідним вправам, ця граматична структура закріплюється вдруге й відповідає потрібній темі, яка необхідна студентам у цей час і може збігатися з тематичним модулем із практики мови. Подальше закріплення граматичної структури відбувається завдяки текстам-зразкам і відповідним комунікативним вправам на основі комунікативних ситуацій тощо. Залежно від потреб студентів, вправи й тексти-зразки можна замінити.

Послідовність вивчення граматичних явищ може бути така:

- вступні вправи;
- презентація тексту-зразка і вправ до нього;
- побудова власних текстів;
- виправлення, корекція та презентація самостійної роботи;
- подальше закріплення граматичної структури завдяки іншим вправам і видам активної діяльності.

На вступному етапі студенти ознайомлюються з граматичним явищем і вивчають його поступово. Презентація тексту-зразка – це наочне пояснення функції та значення граматичної структури в репрезентивному контексті. Під час реконструктивної фази студентам надається можливість репродуктивного використання граматичного явища. Завдяки набутим знанням студенти можуть висловлювати свої ідеї на продуктивному етапі навчання. Обмін власними текстами дає змогу організувати бесіду й започаткувати відповідні граматичні структури у формі фрагментів речень у довготривалій пам'яті.

У нашому методичному посібнику кожен текст-зразок, тема заняття і рекомендовані вправи знаходяться в рамці. Поряд із текстом розміщено коментарі щодо виконання вправ, указівки стосовно граматичних структур. Наприкінці ми подаємо альтернативні тексти-зразки, які можуть бути вибрані студентами або викладачами як інші варіанти для вивчення та з метою здійснення індивідуального підходу.

Прискорити навчальний процес може використання допоміжних технічних засобів, таких як ксерокс або проектор.

Під час вибору інших текстів варто звертати увагу на вказану в них граматичну структуру, яку необхідно опанувати. Послідовність її вивчення така.

Фаза: Ознайомлення з темою заняття:

- підготовка студентів до іншомовної діяльності;
- активізація набутих знань і пробудження зацікавленості;
- активізація лексики й ознайомлення з новими поняттями;
- конфронтація з використаними в тексті мовними структурами;
- уможливлення обміну особистим досвідом і переживаннями;
- надання допомоги під час накопичення ідей для подальшої репродукції тексту.

Тривалість цієї фази та рівень завдань можна варіювати (змінювати соціальні форми, варіювати кількість речень-зразків для заучування). Вправи виконуються в усній формі. Доводиться частотність уживання граматичного явища.

Фаза 2: Презентація й реконструкція тексту-зразка.

На цьому етапі відбувається ознайомлення з текстом, який презентує форму необхідної граматичної структури, її значення, використання та функцію. Потрібно враховувати емоції студентів під час роботи над текстом. Тому на цьому етапі повинні знайти своє місце гумор, метафорика, абсурд та інші стилістичні елементи. Для заучування напам'ять текст має бути невеликим за обсягом, доступним і цікавим. Презентація відбувається на екрані. Завдання і вправи можна варіювати. Студентам дозволяється вставати, підходити до викладача, повертатися на своє місце й продовжувати свою роботу. Студенти виконують вправи на спрощення тексту, на презентацію окремих речень, на заповнення пропусків, перероблення тексту тощо. Під час реконструктивної фази студенти концентрують увагу на окремих деталях у тексті, відповідають на запитання вчителя, дають опис дійових осіб, ставлять запитання іноземною мовою, прослуховують текст ще раз.

Фаза 3: Креативне письмо.

На цьому етапі студентам пропонується написання власних придуманих текстів із дотриманням структури тексту-зразка, над яким вони працювали. Викладач повинен обов'язково стимулювати студентів завдяки ідеям, поясненню нових слів, які можна використовувати. Студенти можуть користуватися словником.

Розвивати креативність у письмовій формі набагато простіше, аніж в усній під час спонтанного мовлення. Письмова робота спонукає студентів до більшої концентрації уваги на правильності мовних конструкцій, міркуваннях, виправленнях, додатках тощо. Доречною й цікавою може бути на цьому етапі групова письмова робота.

Перед кожною фазою креативного письма Н. Клаузер [3, с. 90] рекомендує надати студентам деякий вільний час на спокійне розмірковування в тиші.

Фаза 4: Обмін і презентація написаних продуктивних текстів.

Якщо студенти знають, що їхні тексти будуть прочитані як викладачем, так й іншими студентами, то це мотивує їх до написання не лише оригінальних, а й коректних у мовному плані текстів. У своїх текстах студенти повинні відтворювати граматичну структуру, яка вивчається. Креативні роботи студентів (складені ними тексти) прикріплюються на дошці, зачитуються перед групою й коментуються.

Фаза 5: Започаткування граматичної структури в довготривалій пам'яті.

Тренування пам'яті дуже важливе. Ми пропонуємо різноманітні техніки для реконструкції тексту-зразка, які довели свою ефективність.

Після продуктивної роботи над текстом студенти повинні вивчити його напам'ять:

- 1) перший рядок тексту зачитується вголос, як тільки він започаткувався в пам'яті, читається другий рядок тощо;
- 2) текст читається стільки разів, скільки потрібно, щоб студенти могли його декламувати. Читання тексту може супроводжуватись тихим його промовлянням (що особливо важливо студентам-акустикам);
- 3) щоб зберегти текст у пам'яті під час читання, студенти повинні уявити кожне речення. Такі уявлення можуть бути у вигляді картин, звуків, почуттів, шумів, кінестетичних вражень;
- 4) текст можна промовляти ходячи;
- 5) текст або його складові можна «записувати в повітрі» або ж на вигаданій дошці;
- 6) студенти можуть вивчити текст завдяки прослуховуванню його запису на магнітній плівці;
- 7) окремі частини або абзаци тексту зафарбовуються різними кольорами.

Після цих видів робіт текст закривається і студенти відтворюють його письмово по пам'яті й порівнюють з оригіналом.

Після продуктивної роботи над текстом студентам можна запропонувати прикріпити власні письмово виконані тексти на дошці, вибрати текст інших студентів, прочитати його, записати ті фрагменти, які запам'ятались, і промовити їх уголос.

Рекомендується організація групової роботи, вікторин тощо, якщо студентам пропонується завчити напам'ять якомога більше чужих текстових матеріалів (за виділений проміжок часу).

З метою започаткування в пам'яті можна підкреслювати важливі слова зеленим кольором, особливі структури червоним, інші елементи – синім тощо.

Цікавим моментом у роботі над текстом з метою його вивчення напам'ять є використання тамбури (бубону), за допомогою якого можна відстукувати ритм речення, яке ви підкреслили. Студентам пропонується впізнати це речення, зачитати його або промовити вголос.

Студенти можуть прочитати кілька текстів і вивчити ті речення, які їм особливо сподобались, у яких є різні граматичні структури.

Висновки. Досвід роботи й наукові дослідження доводять, що активна участь і креатив викладачів і студентів можуть сприяти найдоцільнішому різнобічному вибору творчих технічних прийомів і методів навчання для вивчення граматики іноземної мови.

Нашими рекомендаціями ми хотіли б підкреслити, що заняття з граматики іноземної мови повинні бути не нудними, рутинними, а, навпаки, активними, різноманітними, з творчими ідеями, з різними видами діяльності й обов'язково систематизованими, чітко спланованими.

Література:

1. Stevick E. Success with Foreign Languages / E. Stevick. – New York : Prentice Hall, 1989.
2. Funk H. Grammatik lehren und lernen / H. Funk, M. Koenig. – Munchen : Langenscheidt Verlag, 1991.
3. Klauser H.A. Writing on Both Sides of the Brain. Breakthrough Techniques for People Who Write / H.A. Klauser. – New York : Harper and Row, 1986.
4. Portman P.R. Produktiver Sprachgebrauch. Überlegungen zu einem schwierigen didaktischen Konzept / P.R. Portman // Deutsch als Fremdsprache. – 1993. – № 3. – S. 139–145.

Правдивцева Ю. С., Здвигова М. А. Креативные приемы обучения грамматике иностранного языка

Аннотация. В статье рассматривается проблема постепенного использования различных креативных приемов обучения грамматике иностранного языка. Определяются

фазы обучения, последовательность изучения грамматических явлений и отдельные творческие формы работы над их овладением.

Ключевые слова: грамматические структуры, эксплицитные правила, интуиция, необходимые ресурсы, систематизация.

Pravdivtseva Y., Zdvizova M. Creative techniques of teaching of foreign languages grammar

Summary. The problem of gradual use of different creative techniques in teaching grammar of the foreign language is considered in the article. The author defines the phases of education, the sequence of studying different grammatical phenomena and separate creative forms of work in the process of mastering them.

Key words: grammar structures, explicit rules, intuition, necessary resources, systematization.

Soroka L. T.,

Lecturer at Department of Foreign Languages
National University "Lviv Polytechnic"

Pukaliak M. V.,

Lecturer at Department of Foreign Languages
National University "Lviv Polytechnic"

ASPECTUAL CLASSES OF PREDICATES IN MODERN ENGLISH

Summary. The article provides a brief survey of the aspectual classifications of predicates, starting from Z. Vendler's classification of verbs into achievements, accomplishments, activities, and states. Semelfactives, as the fifth aspectual class, are discussed in details by C. Smith. The paper explores the criteria for the aspectual classifications of verbs and verbal phrases. Attention is paid to the study of telicity as the main parameter which determines the aspectual value of a predicate. Telicity in English is a property of verbal phrases. Therefore, it is not applicable to the classifications of verbs. The latter differ as to the objects they are valent to. The verbs followed by incremental objects denote an event of change (telic events). The verbs which take non-incremental objects denote atelic processes.

Key words: aspectuality, telicity, achievements, accomplishments, states, activities, semelfactives.

Formulation of the scientific problem. Analysis of the latest investigations of the question. On the basis of modern cognitive investigations in reference to the character of the representation of conceptual picture of the world the problem of the verbalization of the concept "the character of realization of the action in the time" arises that actualizes the necessity of new investigations of aspectual features. In linguistics, aspect has received considerable attention over the past 40 years and, most especially, in recent years.

Besides that the aspectual verbal classification of Z. Vendler, which is basic in the field of lexical aspect, caused the discussion among other researchers about the possibility and rightfulness of the definition of the aspectual features of verbs. This classification is also of an importance today. The classification of Z. Vendler became the basis of the investigations in the field of aspectual features of such linguists as B. Comrie (1976) [1], D. Dowty (1979) [4], C. Smith (1997, 1999) [9], M. Moens (1988) [7], S. Rothstein (2004, 2008) [8], J. Dölling (2003, 2013) [5], H. Verkuyl (1972) [12].

The aim of the article is to analyse and give a precise description of the the main aspectual classifications of predicates in modern English. It also consists in the complex study of semelfactive verbs as the separate class of predicates.

Presentation of the basic mathrial and interpretation of the results of the investigation. Z. Vendler distinguished four classes of verbs, based on empirical evidence such as different patterns of cooccurrence with various kinds of temporal modifiers. The classification is semantic, since the different verb classes are distinguished by the different properties of the events in their denotation. The four classes that Z. Vendler distinguishes are states, such as *love*, *know* and *believe*; activities, such as *run*, *walk* and *swim*; achievements, such as *arrive*, *die*, *notice*, *realise*, and *reach*; and accomplishments, such as *read (a book)*, and *build (the house)* [11, p. 37].

Activities and accomplishments are distinguished from achievements and states in that the former allow the use of continuous and

progressive aspects. Activities and accomplishments are distinguished from each other by boundedness: activities do not have a terminal point (a point before which the activity cannot be said to have taken place, and after which the activity cannot continue – for example "*John drew a circle*") whereas accomplishments do. Of achievements and states, achievements are instantaneous whereas states are durative. Achievements and accomplishments are distinguished from one another in that achievements take place immediately (such as in *recognize* or *find*) whereas accomplishments approach an endpoint incrementally (as in *paint a picture* or *build a house*) [11, p. 40].

The classification of Z. Vendler is based on such pairs of antonyms as [+/-dynamic], [+/-durative], [+/-telic]. Aspectual classification of Z. Vendler is shown in Table 1.

Table 1

Aspectual classification of Z. Vendler [11, p. 143–160]

Aspectual class	[+/-telic]	[+/-dynamic]	[+/-durative]	Examples
Achievement	+	+	-	<i>to reach</i> , <i>to spot</i>
Accomplishment	+	+	+	<i>to run a mile</i>
Activity	-	+	+	<i>to run</i> , <i>to draw</i>
State	-	-	+	<i>to love</i> , <i>to believe</i>

As we see this classification with above mentioned examples passes the limits of one verb and reaches the predicate. For example, the verb *draw* as monolexemic unit belongs to the category of activity and the predicate *draw a circle* belongs to the class of accomplishment. The problem of the Z. Vendler's classification consists in a choice of the criterions: the [+/-telic] quality cannot be the characteristic of verbs, as far as the limit in English is defined compositionally on the level of a word combination and sometimes on the level of a sentence.

The [+/-durative] quality differentiates momentary actions from durative, while the [+/-dynamic] characteristic defines the verb as dynamic or static. The category of a state includes the verbs, which point out quality and property of a thing and do not express the change of state. The verbs of state do not express semantic meaning of a process. But there are such cases, when they are used in progress. The meaning of a temporal character of the action actualizes in such situations. For example, Z. Vendler and C. Smith indicate that when the verbs are used in a function of a stative verbs, they do not have a stative meaning in progress, but they change in the time. Which means that the verbs from the class of state change into the class of activity [9; 11].

The activities of Z. Vendler do not foreknow any limit in their progress. The activity can be infinite in theory and the continuance

of its realization can not determine its discontinuance in any way. The verb of the category of activity can change into the class of accomplishment, if its object is indicated. The predicates of state and activity are [-telic], while the predicates of accomplishment and achievement are [+telic]. The [+/- durative] quality is crucial in the separation of two last aspectual classes. The accomplishment is defined as a culminating processes and the achievement as a momentary activity.

The dissimilar approach of Z. Vendler (the same verb belongs to different aspectual classes in its classification) provoked a considerable discussion. The first, who indicated the lack of correspondence in the classification of Z. Vendler was D. Dowty. He pointed out that the attempt to divide the verbs outright in aspectual category is artificial and primarily mistaken, as far as the considerable variance is characteristic of verbs in expressing of aspectual peculiarities. The same verb obtains the different categoric characteristics in different contexts and afterwards the primary aspectual class of the verb (which, for example, was indicated on the basis of its denotative semantics) matches not always with the aspectual class of its contextual projections [4, p. 62]. The verbal phrase (predicate) D. Dowty considers as the unit of aspectual classification. The view of H. Verkuyl is interesting in this sense. He thinks that the aspectual features should be defined not only on the level of the verb or predicate, but also on the level of whole sentence [12, p. 32].

Proceeding the tradition of Z. Vendler, it is important to mention that there are verbs which apparently do not fit into any of his four commonly known classes. There is a very obvious class which does not fit into the classification. Namely the class of semelfactive verbs, such as *to kick, to knock, to jump, to skip, and to flap (its wings)*, which are homonymous with activity verbs but which denote 'single action events', as when *knock* denotes a set of events in which one's hand or an object in one's hand comes into contact with a hard surface only once.

In his discussion of lexical aspect, B. Comrie (1976) distinguished the category of semelfactive or punctual events as a fifth kind of event and thus a fifth class of verbal predicates. His division of the categories is as follows: states, activities, and accomplishments are durative, while semelfactives and achievements are punctual. Of the durative verbs, states are unique as they involve no change, and activities are atelic (that is, have no "terminal point") whereas accomplishments are telic. Of the punctual verbs, semelfactives are atelic, and achievements are telic. The following Table 2 exemplifies the lexical aspect in English.

Table 2

Aspectual classification of B. Comrie [1, p. 13]

	No duration	Has duration
Telic	Achievement	Accomplishment
	<i>realise</i>	<i>drown</i>
Atelic	Semelfactive	Activity
	<i>knock</i>	<i>walk</i>

C. Smith (1991/1997) introduced a new term: situation type. Situation types are concepts, idealized classes of situations formed according to their distinctive temporal features. She distinguishes five types of situation: state, activity, accomplishment, semelfactive, and achievement. They play a role in the linguistic presentation of situations. The categories are defined by the temporal semantic features Static vs. Dynamic, Telic vs. Atelic, and Durative vs. Instantaneous (see Table 3).

Table 3

Situation type	Temporal properties	Examples
state	stative, durative; (telicity is irrelevant to stative situations)	<i>know the answer, love Mary</i>
activity	dynamic, durative, atelic	<i>laugh, stroll in the park</i>
accomplishment	dynamic, durative and telic (i. e. consisting of process and outcome)	<i>build a house, walk to school, learn Greek</i>
semelfactive	dynamic, atelic, punctual (i. e. non-durative/instantaneous)	<i>tap, knock</i>
achievement	dynamic, telic, punctual (i. e. non-durative/instantaneous)	<i>win a race, reach the top</i>

States consist of a single, undifferentiated, static period. Events, in contrast, are dynamic, with successive stages which take up time. Dynamism consists in the property of successive stages. The distinction between telic and atelic events turns on whether an event results in a change of state. Telic events have a natural final endpoint which constitutes the goal (telos) or outcome of the event. In contrast, atelic events have arbitrary final endpoints and can stop at any time. Thus telic events may be completed or terminated, while atelic events are only terminated. Durative events and states involve intervals, whereas instantaneous events occur in principle at a moment – the minimal interval [9, p. 286].

Situation types are realized linguistically at the level of the clause by the verb constellation of a given sentence. They are determined by rules which compose the relevant lexical values of the verb, its arguments, and adverbials and other forms. The rules automatically invoke the schema of a situation type. The most important differences between schemata involve endpoints. Event (non-stative) schemata have two endpoints if they are durative, a single stage if instantaneous. In contrast, the stative schema has no endpoints: the coming-about and ending of a state involve changes, distinct from the state itself. Situation types are covert linguistic categories with unique distributional properties. We shall use the terms Stative, Activity, etc., to refer to situation types, verb constellations, and sentences [9, p. 287].

M. Moens and M. Steedman [7] offer their own aspectual classification of verbs, which details the types of events and states. The basis of this aspectual hierarchy is the difference between events and states. The events are characterized as atomic, that is to say momentary, without complicated inner structure and extended, which foresee the presence of state. The second criterion of the characteristic of events is [+/- consequent]. M. Moens and M. Steedman distinguish two types of momentary occurrences: a culmination of the events (*to die, to win*) and momentary activities (*to knock, to blink*). The culmination of the events foresees the presence of the result, the transition into new state, while the momentary activities are without result. Taking into consideration the enumerated characteristics and examples we can conclude, that culminations of events of M. Moens and M. Steedman meet achievements of Z. Vendler. Momentary activities are new category, which is not indicated by Z. Vendler. It is aspectual class, which, as it was mentioned above, C. Smith defined as semelfactives. Such verbs denote momentary action and have a frequentative meaning in continuous aspect and also in combination with adverbial modifiers of continuous action.

The continuous events are culminating processes (*to erect*) and processes (*to work, to run*). The culminating processes are characterized by the [+culminated] quality, which is evident from

the name, that is they foresee the presence of result by reaching of culmination of events. The processes are [-culminated].

The division of states into habitual state, consequent state, progressive state and lexical state is new. The state is the lexical state in the traditional understanding of a static character, which is represented by the verbs of state, which we can define as stative verbs on the basis of their denotative semantics (*to know, to believe, to understand*). The progressive state calls for special attention. On the one hand, the contradiction lies in the name, because the continuance presupposes that the action and the state is of continuous meaning. On the other hand, according to the words of H. de Swart this category is universally acknowledged in linguistics, and denotes the state, in which the action is in the moment of continuance [3, p. 353]. The habitual state represents the constant regular action, while the consequent state denotes the action with culmination of events.

The classification of J. Dölling is similar to the classification of M. Moens and M. Steedman in its hierarchical structure [4]. The author defines 13 aspectual classes of predicates. The difference between the happenings and the point forms the basis of this derivational structure. Happenings are divided into boundaries and moments. These two categories J. Dölling correlates with already known achievements and semelfactives, accordingly, the processes and events correspond to the activities and accomplishments. However, J. Dölling differentiates such constructions, as *to drink a glass of beer, to climb to the summit* on the one hand, and *to play the sonata, to climb a mile* on the other hand, though both types of constructions denote culminating process. The first type predetermines the change, the transition to the new state, and the second does not foresee it. Thus, the first type is defined as aspectual class of changes and the second as aspectual class of episodes.

The figure 1 demonstrates that the states of J. Dölling [4, p. 12] are different. They are divided into habitual states (*use to drink*) and episodic states (*be drunk*). The habitual states have common features with occurrences, which contain [+/-telic] events, as far as both demand the homogeneous actions (which are neither begin, nor the end) for their realization at least. However they are different, because the events consist of temporal adjoining actions (intervals), while the habitual states are formed by means of actions, which take place in different periods of time. The events, which occur constantly, form habitual states. For example, the habitual state *John uses*

to drink beer foresees the repeated realization of process of beer drinking by John in different periods of time.

All aspectual classifications, which appeared in form of critical response to the verbal categorization of Z. Vendler, are realized on the level of predicates. In this connection points arise: how aspectual classification of verbs is achieved and realized? We find the answer by S. Rothstein. She chooses the quality of some verbs to denote change, transition into a new [+/- change] state, and also presence or absence of [+/- stages] inner structure. The investigator divides the verbs into four known classes of Z. Vendler on the basis of these characteristics. The answer about the difference between accomplishments and activities is still inexplicable, which was always the cornerstone in all aspectual classifications. Both contain the stages in their structures, that is they have complete inner [+stages] structure, but, while the accomplishments denote the change of state [+change] activities do not [-change]. The [+/-change] quality is similar to the difference between [+/- telic] predicates, because the [+telic] predicates denote the change of state, and [-telic] do not foresee the change of state (and do not have culmination). The [+/-change] quality realizes on the level of verbs so: it is observed, that some verbs (that are verbs of accomplishment in this case) have the quality to combine with nouns in the position of direct object, which set limits, make the [+telic] action denoted by the verb, while other verbs (the units of the category of activity) do not have this characteristic. The direct object of the accomplishment verbs, which is called incremental (because the verbs are often called incremental) appear in a role of incremental theme (theta role) on the level of deep syntax.

The term “incremental thet” a role was introduced by D. Dowty (1979, 1991) as a prototype to the patient, which makes homomorphic connection with the action, which is denoted by the verb – element x^1 , which is the part of the patient X, corresponds to the element e^1 , which is the part of the action denoted by the verb E, element x^2 corresponds the element e^2 etc. The mereological theory (the part of the whole) of M. Krifka is based on homomorphic connection. He introduces this term for the designation of an incremental theta role – gradual patient [5, p. 198].

The accomplishment without quantifier have [-telic] meaning in combination with nouns in plural form, as far as homomorphic connection, which establishes with the verb and object, has not any quantitative limitation, is [+telic]. The direct objects of the verbal category of activity are not under the influence of the verbs (are not exhausted), thus are not incremental: *to push a cart, to tickle a girl* (neither cart, nor girl undergo qualitative changes).

Another two aspectual classes of S. Rothstein, namely the achievements and states are interpreted from the traditional viewpoint: both do not contain the stages in their structure and differ concerning the definition of change. The achievements denote the change. Aspectual classes of S. Rothstein are shown in Table 4.

Aspectual classification of W. Croft [2] is more complicated than the classification of Z. Vendler, as far as W. Croft defines his categorization as two-dimensional: he includes time (t) and quality (q) parameters. Under the quality parameter it is understood the interchange of states (not the change). According to the definition of the author, the lexical type of aspectuality describes the action, which is going on and expends in the time.

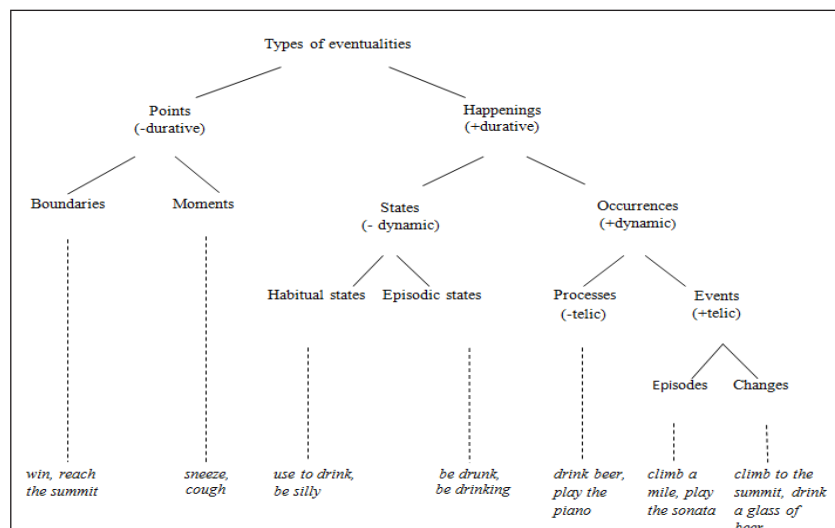

Figure 1. Aspectual classification of J. Dölling

Table 4

Aspectual classification of S. Rothstein [8, p. 194]

Aspectual classes	[+/- stages]	[+/-change]	Examples
Achievement	-	+	<i>to spot, to find</i>
Accomplishment	+	+	<i>to write, to read</i>
Activity	+	-	<i>to push, to run</i>
State	-	-	<i>to love, to believe</i>

The achievements in this classification fall into 3 types:

- 1) reversible directed: *The door opened*;
- 2) irreversible directed: *The window shattered*;
- 3) cyclic (semelfactive) achievement: *The mouth squeaked* [2, p. 24].

The consequent state of reversible achievements predetermines the return in previous, primary state and it is obvious from the name of this type. Reversible achievement does not include this change. The same as S. Rothstein, W. Croft does not distinguish semelfactives as a definite aspectual class, but defines them as achievements of a separate type, though W. Croft defines them as a cyclic type, while S. Rothstein defines them as achievements, which does not denote the change of state.

The activities of W. Croft are divided into directed activities and indirected or cyclic activities. The directed activities include the change of a long duration in accordance with the quality parameter, but they do not denote the transition into a consequent state (e. g.: *The soup cooled* [2, p. 25]). The cyclic activities represent the consequence of cyclic achievements. For example, such verbs as *to chant, to talk, to sing* express the repeatedness of sounds, while *to run, to walk, to dance* are the consequence of some steps.

The states of W. Croft include 4 types:

- 1) acquired states: *The window is shattered*;
- 2) inherent states: *She is French*;
- 3) transitory states: *The door is open*;
- 4) punctual states: *The sun is at its zenith* [2, p. 23].

It is possible to combine the first 2 types into one category of permanent state – according to the terminology of B. Comrie “absolute states” [1, p. 104]. The predicate can have not only permanent, but also transitive meaning: on the one hand *be dry* denotes transitive state by the description of clothes, on the other hand it denotes the permanent state, for example by describing a desert.

Conclusion. Having analysed the theoretical sources we may conclude that in the study of semantics, the aspectual verb classification attempts to identify the internal temporal constituency of verbs used in varying situations. This basically means that we divide verbs into what are four main classes, depending on the semantic meaning associated with them when used in sentences that represent different situations in the world. These, for the most part, undisputed classes are (1) states, (2) activities, (3) achievements, and (4) accomplishments.

States are verbs that do not reflect external change, such as *know* or *believe*. Activities include verbs that do have external change, have a homogenous description (there is only a process with no endpoint in the action), and have an agent, such as *run* or *eat*. Achievements reflect external change and are homogeneous (but this time have an endpoint with no process) and do not have an agent. Achievements, according to D. Dowty, include *to notice, to fall asleep, to receive a letter, to break, to knock, and to shatter*. Finally, accomplishments reflect external change and are heteroge-

neous (so they include both a process and an endpoint) and have an agent. Accomplishments are verbs like *to draw a circle, and to build a house*.

While these four aspectual verb classes are for the most part undisputed among semanticists, some have proposed that there are a few remaining verbs that do not seem to fit into these categories. The proposed fifth aspectual class called *semelfactives* may be necessary to cover such verbs as *break, knock, rap, tap, and shatter*.

Perspectives for further investigations. The modern aspectual classification (in particular the classification of S. Rothstein) opened new perspectives for the investigation of categorical semantics of the verb, involving into the analysis not only the lexical semantics, but also its combinatorial analysis, which is an argument structure on the deep level of syntax.

Literature:

1. Comrie B. Aspect: An Introduction to Verbal Aspect and Related Problems / B. Comrie. – Cambridge : Cambridge University, 1976. – 142 p.
2. Croft W. Verbs: Aspect and Argument Structure / W. Croft. – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download;jsessionid>.
3. De Swart H. Aspect Shift and Coercion / H. De Swart // Natural Language and Linguistic Theory. – 1998. – Vol. 16. – P. 347–385.
4. Dowty D.R. Word Meaning and Montague Grammar / D.R. Dowty. – Dordrecht : Kluwer Academic Publishers, 1979. – 419 p.
5. Dölling J. Aspectual Coercion and Eventuality Structure / J. Dölling [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uni-leipzig.de/~doelling/pdf/aspectual_coercion.pdf.
6. Krifka M. The Origins of Telicity / M. Krifka // Events and Grammar / ed. by S. Rothstein. – Dordrecht : Kluwer Academic Publishers, 1998. – P. 197–236.
7. Moens M. Temporal Ontology and Temporal Reference / M. Moens, M. Steedman // Computational Linguistics. – 1988. – Vol. 14. – P. 15–28.
8. Rothstein S. Structuring Events: A Study in the Semantics of Lexical Aspect / S. Rothstein. – Oxford : Blackwell, 2004. – 206 p.
9. Smith C.S. The Parameter of Aspect / C.S. Smith. – Dordrecht : Kluwer Academic Publishers, 1997. – 349 p.
10. Swart de H. Aspect Shift and Coercion / H. de Swart // Natural Language and Linguistic Theory. – 1998. – Vol. 16. – P. 347–385.
11. Vendler Z. Linguistics in Philosophy / Z. Vendler. – New York : Cornell University Press, 1967. – 300 p.
12. Verkuyl H.J. On the Compositional Nature of the Aspects / H.J. Verkuyl. – Oxford : OUP, 1972. – 132 p.

Сорока Л. Т., Пукаляк М. В. Аспектуальна класифікація предикатів у сучасній англійській мові

Анотація. У статті досліджуються основні аспектуальні класифікації предикатів, які виникли у формі критичної відповіді на аспектуальну класифікацію З. Вендлера. Зокрема, проаналізовано класифікації М. Моенса та М. Східмана, К. Сміт, Д. Дауті, Дж. Дьолінг, В. Крофта. Досліджено критерії для виокремлення аспектуальних класів дієслів і дієслівних конструкцій. Звернено увагу на питання граничності предикатів як основного параметра, який визначає аспектуальну вартість досліджуваної одиниці. Обґрунтовано правомірність визначення категорії виду на рівні дієслова. Проаналізовано семelfактиви як окремих аспектуальний клас дієслів.

Ключові слова: аспектуальність, граничність, досягнення, виконання, стани, дії, семelfактиви.

Сорока Л. Т., Пукаляк М. В. Аспектуальная классификация предикатов в современном английском языке

Аннотация. В статье рассмотрены основные аспектуальные классификации предикатов, которые возникли в форме критического ответа на аспектуальную классификацию Э. Вендлера. В частности, проанализированы классификации М. Моэнса и М. Сидмана, К. Смит, Д. Даути, Дж. Делинг, В. Крофта. Исследованы критерии для выделения аспектуальных классов глаголов и гла-

гольных конструкций. Обращено внимание на вопрос предельности предикатов как основного параметра, который определяет аспектуальную стоимость исследуемой единицы. Обосновано правомерность определения категории вида на уровне глагола. Проанализированы семельфактивы как отдельный аспектуальный класс глаголов.

Ключевые слова: аспектуальность, предельность, достижения, выполнение, действия, семельфактивы.

Савчук Р. І.,
докторант

Київського національного лінгвістичного університету

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НАРАТИВНОГО ТЕКСТОТВОРЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ XVIII–XXI СТОЛІТЬ

Анотація. Стаття присвячена представленню основних етапів і процедур застосування методики інтегрованого лінгвопоетологічного аналізу в студіюванні французького художнього дискурсу XVIII–XXI ст. із позицій його наративного текстотворення. Інтегрований лінгвопоетологічний аналіз художнього наративу є системним, комплексним, поліаспектним і полірівневим, оскільки об'єднує кілька методів і методик дослідження.

Ключові слова: інтегрований лінгвопоетологічний аналіз, наративно-поетологічний аналіз, когнітивно-поетологічний аналіз, семіотико-наративний аналіз.

Постановка проблеми. У сучасних мовознавчих розвідках особливо актуалізованими є ті наукові дослідження та праці, що спрямовані на з'ясування новітніх тенденцій художнього мовобуття [12, с. 5] у їхньому інтерпретативно-когнітивному й лінгвoseміотичному вимірах через утілення артикульованої ним ситуації творення певного типу *оповідної реальності*, яка нерозривно пов'язана з питаннями пізнання, осмислення й систематизування останньої як деякої ментальності, що є відзеркаленням усєї культурно-історичної парадигми об'єктивно існуючої людської дійсності.

На переконання вітчизняних (Л.І. Белехова, О.П. Воробйова, О.М. Кагановська, В.Г. Ніконова) і зарубіжних текстологів (G. Genette, D. Maingueneau), студіювання художнього дискурсу залежить не лише від мети й завдань, які ставить перед собою дослідник [9, с. 123], а й також від характеру і складності розглядуваного матеріалу [9, с. 123]. На нашу думку, саме різномірність і багатогранність прозового твору формують підґрунтя у вивченні його онтологічно-сутнісних ознак і розкритті закономірностей функціонування та взаємодії його складників або конститuentів, що уможливує така собі *проекція* [12, с. 5] у терміни текстового буття зближених із лінгвістикою галузей, а саме: філософії, когнітології, літературознавства, семіотики, психології, комунікативної лінгвістики, лінгвопрагматики й культурології.

Актуальність статті пояснюємо зростаючим інтересом у вітчизняних і зарубіжних, зокрема у франкомовних, лінгвопоетологічних наукових працях до виявлення наративних, когнітивних, дискурсивних і семіотичних характеристик художнього текстотворення, особливо зважаючи на те, що мовотворчість будь-якого історичного періоду відзначається власними наративними традиціями та нормами. Актуальність підтверджується також кластерністю сучасних лінгвістичних методологій і орієнтацією мовознавчих праць на комплексне й різноаспектне вивчення *наративної складової* художніх творів різних жанрів.

Мету розвідки вбачаємо в представленні основних етапів і процедур *методики інтегрованого лінгвопоетологічного аналі-*

зу в студіюванні формо- та смислотвірних аспектів прозового твору. Оскільки у фокусі наших наукових інтересів перебуває французький художній дискурс XVIII–XXI ст., об'єктом дослідження є *художній наратив* указанного періоду в термінах його текстотворення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ми пропонуємо методику *інтегрованого лінгвопоетологічного аналізу* французького художнього наративу XVIII–XXI ст., яка є системною та комплексною, оскільки об'єднує кілька методів і методик дослідження. Загальнонауковим методологічним підґрунтям такого погляду на прозовий твір є ідея інтеграції традиційно-усталених норм і канонів вивчення художнього наративу, що реалізується через міцний зв'язок між лінгвопоетикою й лінгвостилістикою, з одного боку, та сучасними методологічними принципами *наративного, когнітивно-поетологічного й семіотико-наративного підходів* – з іншого.

Так, напрацювання методики *інтегрованого лінгвопоетологічного аналізу* для комплексного вивчення визначальних принципів наративного текстотворення французької прози XVIII–XXI ст. передбачає дослідження в трьох напрямках – *наративно-поетологічному*, що включає жанровий, архітектоніко-композиційний, оповідний і мовленнєвий аспекти, *когнітивно-поетологічному* як реконструкції релевантних структур авторського наративного мислення й виявлення концептуальних пріоритетів письменників із урахуванням специфіки просторово-часової континуальності та образно-стилістичної фігуративності створеної ними *оповідної реальності* й *семіотико-наративному* в контексті представлення сутнісних механізмів текстуалізації множинності значень у можливих світах, сконструйованих у французьких художніх наративах XVIII–XXI ст.

Наративно-поетологічний підхід є поєднанням методик і процедур власне *наративного аналізу*, що має на меті визначення типових конфігурацій художніх наративів і їх співвідношення з поверхневими структурами дискурсу [10, с. 536], та *інтерпретаційного* як етапу інтерпретації французьких прозових творів у термінах реконструкції авторського задуму, мотивів і цілей, а також рецептивної спрямованості [10, с. 536] художніх наративів. Саме тому ми позиціонуємо *наративно-поетологічний підхід* як такий, що включає жанровий, архітектоніко-композиційний, оповідний і мовленнєвий аспекти дослідження французької художньої прози XVIII–XXI ст.

Студіювання наративних стратегій художнього текстотворення в *жанровому* розрізі ґрунтується на представленні та характеризації стилю тієї або іншої літературної доби загалом і романної естетики зокрема. Зважаючи на те, що кожне з розглядуваних нами століть вирізняється власними домінуючими наративними практиками, колективною свідомістю, що

вміщує в собі, зберігає й передає принципово важливі ознаки світосприйняття та світовідчужання, урешті, зумовлює й детермінує відмітні особливості нарративного мислення французьких письменників, окрему увагу звертаємо на виразально-зображальні функції [12, с. 5] мовних одиниць у розглядуваних нами прозових текстах. У цьому разі йдеться також про застосування елементів *контекстуального аналізу*, що акцентує увагу саме на контексті породження художніх творів із подальшим зануренням до універсуму історії й культури французького народу та відповідного світу дійсності [12, с. 5].

Архітектоніко-композиційний аспект суголосний принципам відбору й аналізу композиційних одиниць або компонентів художнього нарративу (як от назва твору, ініціальна/завершальна сцена, зачин, опис, ліричний відступ тощо), що забезпечують деяку динамічність або статичність оповідної реальності й налаштовують читача на певний чуттєвий лад у сприйнятті/прочитанні твору. Позичування композиції як естетичної зорганізованості художнього тексту, що нашаровується на його структурну цілісність [13, с. 18–20] і втілюється через використання певних мовних одиниць, імплікує інтерференцію оповідного та мовленнєвого рівнів аналізу.

Оповідний рівень у пропонованій методиці передбачає визначення головних нарративних конфігурацій гомо-/гетеродієгетичного оповідачів, які є найбільш частотними, а отже, і найбільш показовими у формуванні та форматуванні основних різновидів оповіді, властивих французькій прозі XVIII–XXI століть. Представлення художнього нарративу в координатах його *оповідного* або *змістово-оповідного* [5, с. 39] рівнів імплікує не лише з'ясування параметрів побудови оповіді, а й програмує виявлення особливостей вибору теми чи сюжету, принципів утілення ідеї твору, втручання оповідача в сюжетний виклад, його імпліцитного або експліцитного звертання до читача, філософських роздумів або оцінки та позиції щодо оповіданих подій і/чи дій.

У цьому разі зосереджуємось також і на словесній організації художнього тексту, а тому до уваги беремо позицію оповідача та перспективу бачення, що можуть бути артикульованими останнім або іншим фокалізатором, які, у свою чергу, отримують вираження в численних різновидах дискурсу оповідної інстанції або персонажів. Так, *мовленнєвий аспект інтегрованого лінгвопоетологічного аналізу* французької художньої прози у світлі текстотворення є окресленням усіх мовних засобів реалізації й текстуалізації найвиразніших нарративних конфігурацій у конструюванні оповідної реальності прозових творів XVIII–XXI ст.

Виявлення *жанрових, архітектоніко-композиційних, оповідних і мовленнєвих* характеристик художнього дискурсу дає змогу розкрити, отже, не лише імпліцитні пласти творів, а й простежити певну (асиметрію його зовнішньої та внутрішньої форм [12, с. 5].

Когнітивно-поетологічний підхід до дослідження французького художнього дискурсу з позицій його текстотворення реалізується через перехід від загальних характеристик нарративної поетики французьких письменників XVIII–XXI ст. до реконструкції релевантних структур авторського нарративного мислення. Уважаємо, що такий підхід є *інтерпарадигматичним* [12, с. 18] за своєю сутністю й дослідницьким потенціалом, а його застосування до трактування та пояснення художнього тексту в термінах текстотворення останнього жодним чином не «розхитує» лінгвістичні основи твору [12, с. 18], а, навпаки, на-

дає йому багатовимірної протяжності, що заповнює «міжрівневі лакуни» семантикою інтенційності як прагненням подолання узвичаєного розподілу значень і викристалізовує в ньому нові концептуальні перспективи [12, с. 18].

Так, *когнітивно-поетологічний підхід* пропонує такий алгоритм аналізу художнього твору, що передбачає розкриття взаємовідношень між його нарративною зорганізацією й системністю використання письменниками нарративних прийомів, технік і тактик, а також засобів їх мовного втілення, що віддзеркалюють особливості авторського світосприйняття і світовідчужання через конструювання певних типів оповідної реальності, а саме: дзеркальної, веристичної, романтичної, модерністської, сюрреалістської, постмодерністської та мінімалістичної.

Залежно від того, що є домінуючим і визначальним для письменника в процесі творення деякої оповідної реальності, художні нарративи XVIII–XXI ст. можуть вибудовуватись за двома когнітивними моделями: «*як я бачу*», що є суголосною нарративній моделі гетеродієгетичного оповідача в екстра-/інтрадієгетичній позиції або «*як я відчуваю*», яка корелює з гомодієгетичним оповідачем в інтра-/екстрадієгетичній ситуації.

Пріоритетною в цьому разі є *інтеграція* основних етапів *нарративного аналізу* в термінах окреслення функціонального статусу формо- й смислотвірних конститuentів художнього нарративу, *семантико-когнітивного* (О.М. Кагановська) як такої аналітичної процедури [7, с. 60–61], що має своїм підґрунтям вихідне положення лінгвoseміотичної теорії А.О. Білецького [2; 8, с. 175–182] *про системність семантичних кореляцій* [там само], котрі становлять основу словесних і концептуалізованих образів та імплікують фігуративне й асоціативне осмислення французькими авторами створеної ними оповідної реальності та *лінгвостилістичного аналізу* (І.В. Смушинська), у межах якого всі стилістичні засоби так чи інакше мають стосунок до *не-нейтрального* способу відображення дійсності [1, с. 64; 11, с. 175], а отже, репрезентують когнітивний стиль письменників. Поєднання та системне інкорпорування провідних процедур *нарративного, семантико-когнітивного й лінгвостилістичного аналізу* до покрокового студювання прозового твору викристалізовують *методику моделювання та реконструкції когнітивно-нарративної сценографії* французького художнього дискурсу досліджуваного періоду.

Когнітивно-поетологічний підхід складається, отже, із трьох основних етапів:

- реконструювання *когнітивно-нарративної сценографії* французького художнього дискурсу XVIII–XXI століть із опорою на показові для нього *нарративні моделі* як певні прототипи патерни в його організації та форматуванні;

- визначення нарративних прийомів, технік і тактик як найважливіших маркерів *нарративного мислення* письменників через окреслення в *нарративній матриці* прозових творів усієї системи нарративних елементів оповідної реальності (подій і/чи дій, ситуацій, актантів оповіді, функцій), які розміщуються у вигляді певної *нарративної схеми*, мають свої просторово-часові координати, власні оповідно-мовленнєву структуру й фокалізаційний код;

- виділення модальних засобів риторично-стилістичного рівня та з'ясування виразально-зображальних засобів мовної репрезентації, що текстуалізують авторські смислові доміанти й концептуально значущі слова, які формують, у свою чергу, словесне підґрунтя образно-стилістичної фігуративності оповідної реальності в художньому творі.

Зважаючи на те, що *когнітивно-нарративна сценографія* має своїми конститuentами певні *нарративну модель* і *нарративну матрицю*, вирізняємо два етапи в її аналізі. По-перше, ідеться про моделювання *когнітивно-нарративної сценографії* як побудову або реконструювання основних складників оповідної реальності, що отримують вираження в *нарративній матриці* художнього нарративу. З огляду на те, що моделювання постулюють як один із центральних методів теорії пізнання [9, с. 137], його основними «інструментами» є *моделі*, що ґрунтовані на комплексній обробці інформації, у результаті якої з метою інтерпретації/розуміння останньої в пам'яті конструюється її ментальне представлення [6, с. 158]. *Нарративну модель* ми позиціонуємо як *прототиповий образ* спрощеного відтворення деякого об'єкта, що є спеціально створеною дослідником із метою вивчення ознак і складників цього об'єкта та способів існування й функціонування останнього [10, с. 386].

Так, *когнітивно-нарративна сценографія* французьких прозових текстів XVIII–XXI ст. постає штучно змодельованою системою когнітивних і нарративних механізмів реалізації в художньому нарративі письменницького задуму через використання *нарративних прийомів, технік і тактик* у текстових формо- і смислотвірному процесі.

Наголосимо на тому, що, зважаючи на семантичне навантаження термінопонять «прийом», «техніка» й «тактика» [15] та їх екстраполяцію в царину *нарративного творення* деякої оповідної реальності, *нарративним прийомом* позначаємо певний засіб конструювання й форматування оповідного зображення (*représentation narrative* за Ж. Женеттом). До найуживаніших *нарративних прийомів*, які використовують французькі письменники XVIII–XXI ст., зараховуємо *нарративний прийом* дзеркала, спогаду, осциляції гомодієгетичного оповідача, (кіно)камери, монтажу, дефокалізації, калейдоскопу, нарративного кільця.

Нарративну техніку позиціонуємо як сукупність прийомів або засобів, що застосовуються авторами в їхній текстотвірній діяльності. У цьому сенсі виокремлюємо такі основні *нарративні техніки*, як експресія, змінна фокалізація, показ як віддзеркалення/відбиття, пригадування/згадування, виписування власного «я», монтажне кадрування.

Нарративна тактика вирізняється інтенційністю письменника як творця певної оповідної реальності, а тому охоплює прийоми, способи та механізми досягнення авторської мети. У широкому розумінні наведеного вище термінопоняття вона суголосна концепції стратегічно продуманої й майстерно втіленої лінії поведінки письменника для реалізації поставлених цілей і формування деякого своєрідного ефекту на читача. Французькому художньому дискурсу XVIII–XXI ст. притаманні такі *нарративні тактики*, як скомплікованість і гра.

По-друге, має місце виявлення й аналіз низки *суб'єктно-модальних авторських смислів* художнього нарративу, що реалізуються через лексичні, граматичні (морфологічні та синтаксичні), комбіновані засоби мови (за І.В. Смушинською) [11, с. 175–176], і семантико-когнітивного наповнення прикметних механізмів мовної репрезентації *авторських смислових домінант* через збирання до купи певних текстових смислів, що вербалізують і розгортають особливий «*поетичний суб'єктивний образ світу*» [11, с. 175–176].

Семіотико-нарративний підхід вибудовується передусім на методиці *діалогічної інтерпретації* художнього твору, що постає сукупністю процедур аналізу тексту як знакового посередника дискурсу з урахуванням позамовних чинників тек-

стової комунікації й інтегрованого принципу діалогічності [10, с. 533]. Уважаємо, що саме вихідне положення про діалогічність прозового тексту в координатах його комунікативної структури, започатковане й найповніше розроблене російським текстологом М.М. Бахтіним, дає змогу трактувати художній твір кризь призму знакового характеру останнього.

Крім того, підґрунтям *семіотико-нарративного підходу* є позиціонування *семіотики* в сучасних інтерпарадигматичних розвідках як особливого модусу мислення [3, с. 6] або справжньої метанауки чи науки наук [3, с. 8], що постає синтезом окремих дисциплінарних досліджень знака [3, с. 8]. Власне *семіотичний аналіз*, сутнісні елементи і процедури якого найповніше розкриті Ю.М. Лотманом, уможлиблює розгляд художнього нарративу як одного з феноменів культури, що формує своєрідну матрицю у творенні *можливих варіантів* існування дійсного світу [3, с. 102] з огляду на довільність використання письменниками мовних знаків у побудові певної оповідної реальності. Так, *семіотичний аналіз* програмує опис діалогічних відношень тексту й комунікантів із інтеріоризованим буттям шляхом вияву кореляцій можливого світу оповіданих у творі подій і/чи дій із реальними подіями або фактами біографії адресанта, а також з урахуванням значущості художнього нарративу для епохи його породження та рецепції [10, с. 535].

Новітні міждисциплінарні текстозорієнтовані студії постулюють синтез *семіотичних підходів* до аналізу художньої прози [14, с. 87–104; 4, с. 7–10]. Наприклад, *семіотико-нарративний метаметод*, за визначенням Р. Шоулза [14, с. 87–104], охоплює кілька компонентів, серед яких О.П. Воробйова виокремлює, зокрема, три основні. Ідеться про граматику художнього тексту Цв. Тодорова, вербоцентричну риторику прозового твору Ж. Женетта й семіотику художнього тексту Р. Барта [4, с. 7–10]. У цьому сенсі нам близька позиція французького текстолога й літературознавця Ж. Женетта охудожнювати дієслівні категорії часу, способу дії та діяча [4, с. 7–10] у термінах окреслення прикметних мовних засобів позначення та вербалізації просторово-часового континууму художнього нарративу, що розгортається в межах його темпоральної та просторової сіток.

На наше переконання, *семіотико-нарративний підхід* як один із напрямів *інтегрованого лінгвопоетологічного аналізу* художньої прози є поєднанням *семіотичного аналізу* й методики *семантики можливих світів*, що уможлиблює трактування та інтерпретацію прозового тексту з позицій його інтермедіальності або екфрастичного прочитання, у контексті з'ясування кореляцій можливих мікрокосмів, побудованих у тексті, та подій і/чи дій, які стосуються світу актуального буття.

Отже, *семіотико-нарративний підхід* передбачає два головні етапи:

– окреслення *семіотико-нарративних механізмів* творення *можливих світів* із урахуванням світопоряджувального потенціалу стану зміненої свідомості письменника; інтермедіального принципу арабески; фігуративного екфрасису та міжсвітової ідентичності географічних переміщень персонажів у нарративному просторі прозового тексту;

– визначення мовних засобів текстуалізації *можливих станів* персонажного буття у французькому художньому дискурсі XVIII–XXI ст.

Висновки. Ідея й сутність *інтегрованого лінгвопоетологічного аналізу* та представлених вище методологічних засад і етапів його використання для виявлення, опису й систематизації *нарративних, когнітивно-поетологічних і семіотичних*

засобів утілення показових елементів *нарративного мислення* французьких письменників XVIII–XXI ст. суголосна позиції сучасних текстологів щодо пошуку *своєрідного гнучкого метаметоду інтерпретації* художнього твору [4, с. 7] як найбільш оптимального алгоритму його поліаспектного та полірівневого вивчення.

Відтак у встановленні *нарративних стратегій, прийомів і тактик* у творенні художнього дискурсу XVIII–XXI ст. в ракурсі окреслення визначальних форм– і смислотвірних тенденцій французької прози загалом пріоритетним убачаємо з'ясування й систематизацію *когнітивно-поетологічних і семиотичних* засобів відтворення специфіки творчої свідомості письменників через текстуалізацію показових елементів їх *нарративного мислення*.

Література:

1. Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли. – М. : Изд-во ин. лит-ры, 1961. – 394 с.
2. Белецкий А.А. Семантические корреляции (опыт суммарного обзора на материале лексики современного русского языка) / А.А. Белецкий // Математическая лингвистика. – К. : Изд-во Киевск. гос. ун-та, 1973. – Вып. 1. – С. 5–13.
3. Бразговская Е.Е. Языки и коды. Введение в семиотику культуры : [учебное пособие] / Е.Е. Бразговская. – Пермь : Перм. гос. пед. ун-т., 2008. – 201 с.
4. Воробйова О.П. Художній текст: у пошуках метаметоду інтерпретації / О.П. Воробйова // Англістика та американістика : зб. наук. пр. – Вып. 10. – Дніпропетровськ : Вид. ДНУ, 2013. – С. 7–11.
5. Воробьева О.П. Лингвистические аспекты адресованности художественного текста (одноязычная и межъязыковая коммуникация) : дисс. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.19 / О.П. Воробьева. – М., 1993. – 382 с.
6. Дейк ван Т.А. Стратегии понимания связного текста / Т.А. ван Дейк // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1988. – Вып. 23 : Когнитивные аспекты языка. – С. 153–211.
7. Кагановська О.М. Текстові концепти художньої прози : когнітивна та комунікативна динаміка (на матеріалі французької романістики XX ст.) : дис. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.05 / О.М. Кагановська. – К., 2003. – 502 с.
8. Карпіловська С.А. Проблеми будови сучасного українського лексикону в дзеркалі лінгвoseміотичної теорії А.О. Білецького // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. / Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – Київ, 2002. – Ч. 1. – 2002. – С. 175–182.
9. Ніконова В.Г. Концептуальний простір трагічного в п'єсах Шекспіра: поетико-когнітивний аналіз : дис. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.04 / В.Г. Ніконова. – Дніпропетровськ, 2008. – 558 с.
10. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : [підручник] / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
11. Смушинська І.В. Суб'єктивна модальність риторико-стилістичного рівня художнього тексту / І.В. Смушинська // Вісник Запорізького державного університету. Серія «Філологічні науки» : [зб. наук. пр.]. – Запоріжжя : Запорізьк. держ. ун-т, 2000. – № 1. – С. 175–180.
12. Художній текст – слово – образ : лінгвостилістичний аналіз / [М.І. Голянич, І.О. Бабій, Н.Я. Іванишин та ін.] ; за ред. М.І. Голянич. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатськ. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2010. – 408 с.
13. Черемисина Н.В. О трех закономерных тенденциях в динамике языка и в композиции текста / Н.В. Черемисина // Композиционное членение и языковые особенности художественного произведения : межвуз. сб. науч. тр. / отв. ред. Л.Ю. Максимов ; МГПИ им. В.И. Ленина. – М., 1987. – С. 13–25.
14. Scholes R. Semiotics and Interpretation / R. Scholes. – New Haven and London : Yale University Press, 1982. – 161 p.
15. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/>.

Савчук Р. І. Методологічні принципи вивчення нарративного текстообрання французького художественного дискурсу XVIII–XXI століть

Анотація. Стаття присвячена представленню основних етапів і процедур застосування методики інтегрованого лінгвопоетичного аналізу в вивченні французького художественного дискурсу XVIII–XXI століть з позицій його нарративного текстообрання. Інтегрований лінгвопоетичний аналіз художественного нарратива є системним, комплексним, поліаспектним і поліуровневим, оскільки об'єднує декілька методів і методик дослідження.

Ключові слова: інтегрований лінгвопоетичний аналіз, нарративно-поетичний аналіз, когнітивно-поетичний аналіз, семиотико-нарративний аналіз.

Savchuk R. Methodological principles of studying of narrative text forming of French literary discourse of XVIII–XXI centuries

Summary. The present paper reveals the main steps and procedures of the application of integrated linguistic and poetical analysis methodology to the studying of French literary discourse of XVIII–XXI centuries from the point of view of its narrative formation. The integrated linguistic and poetical analysis is systemic, composite, polyaspect and polylevel, because incorporates a few methods and methodologies.

Key words: integrated linguistic and poetical analysis, narrative and poetical analysis, cognitive and poetical analysis, semiotic and narrative analysis.

Сай І. В.,

викладач кафедри іноземних мов
Національного університету «Львівська політехніка»

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ ГОМЕРІВСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ (НА ОСНОВІ ПОЕМ «ІЛІАДА» Й «ОДИССЕЯ»)

Анотація. У статті подано аналіз гомерівських фразеологізмів на матеріалі «Іліади» та «Одіссеї» Гомера, досліджено найпоширеніші з них, проведено їх семантичну класифікацію.

Ключові слова: фразеологізм, сталий вираз, Гомер, «Іліада», «Одіссея».

Постановка проблеми. На відміну від світового мовознавства, у якому відносно часто можна зустріти праці, присвячені дослідженню творів класичної літератури та давньогрецького епосу зокрема (М.Е. Грабар-Пассек, Н.Л. Сахарний, І.В. Шталь, С.П. Маркиш), у мовознавстві вітчизняному такі праці зустрічаються вкрай рідко. Однак аналіз таких робіт усе ще залишається актуальним, оскільки ця історична епоха й досі має значний вплив на багато сучасних мов.

Метою статті є семантичний аналіз Гомерівських фразеологізмів, виявлених у текстах поем «Іліада» та «Одіссея», а також деяких із тих, що були утворені згодом, використавши як основу вищезгадані твори.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ході дослідження було виділено близько двадцяти фразеологізмів, більш детальний аналіз найцікавіших і найпоширеніших із них подається нижче.

Уважаємо за доцільне розпочати наш виклад із фрази **ἔπειτα πτερόεντα** «крилаті слова» чи «крилаті вислови», яка часто, будучи синонімічною із терміном «фразеологізм», бере свій початок власне з Гомерівської мови. У розглянутих нами поемах, вона зустрічається неодноразово:

καί μιν φωνήσας ἔπειτα πτερόεντα προσήδα (Od 1, 122; Ill 8, 101).

καί μιν φωνήσας ἔπειτα πτερόεντα προσήδα (Od 5, 117; Od 8, 442).

І, промовляючи, з словом до нього звернувся крилатим [2, с. 38].

ἀρχὴ δ' ἰστάμενος ἔπειτα πτερόεντα προσήδα (Od 4, 25).

Став біля нього близьенько і слово мовив крилате [2, с. 88].

ἀρχὴ παρισταμένη ἔπειτα πτερόεντα προσήδα (Od 10, 377).

Близько тоді підійшла й промовила слово крилате [2, с. 225].

Автор називав слова крилатими, оскільки, на його думку, з уст мовця вони немовби летіли до вух слухача, і наділяв ними як давньогрецьких богів та героїв, так і простих слуг і помічників. У наші ж дні таким терміном позначаємо короткі цитати з літературних джерел, вислови історичних постатей, зокрема культурних і політичних діячів.

Цей фразеологізм – один із тих небагатьох, які були самостійно сформульовані Гомером, тобто мали свій точний мовний відповідник у мові давньогрецькій, тоді як більшість інших виникали, як правило, унаслідок якихось дій чи вчинків, описаних у поемі, були сформульовані дещо згодом.

Аналізуючи гомерівський епос, неможливо не помітити, що надзвичайно багато гомерівських фразеологізмів тісно пов'язані з використанням різних типів власних назв. Сюди,

скажімо, зарахуємо вислови «тканина («полотно») Пенелопи» та «робота Пенелопи», які виникли завдяки Гомерівській поемі «Одіссея», у якій описується дружина Одиссея, Пенелопа, яка впродовж багаторічної розлуки з чоловіком, залишаючись йому вірною, відхиляла численні залицяння женихів, відкладаючи новий шлюб до того дня, коли вона закінчить поховальне покривало для свого свекра, старого Лаерта. Увесь день вона проводила за ткацтвом, а вночі розпускала наткане за день, щоб уранці знову взятися за роботу. Опис цього процесу віднаходимо в другій пісні твору:

ἔνθα καὶ ἡματιῇ μὲν ὑφαίνεσκεν μέγαν ἰστόν,

νύκτας δ' ἀλλύεσκεν, ἐπὴν δαΐδας παραθεῖτο.

ὧς τρίτες μὲν ἔληθε δόλω καὶ ἐπειθεν Ἀχαιοῦσ (Od 2, 104–106).

З того часу вона ткала у день полотнину велику

Й потім, при факельнім світлі, її уночі розпускала.

Цілих три роки вона лукавством морочить ахеїв [2, с. 54].

У наші дні вираз «тканина Пенелопи» використовується на позначення процесу витонченого хитрування, а фразеологізм «робота Пенелопи» («Пенелопина робота») означає нескінченну безперспективну роботу.

Ім'я головного персонажа поеми «Одіссея» Одиссея (*ὁ Ὀδυσσεύς*) дало назву самій поемі, а та, у свою чергу, широко увійшла в повсякденний мовний ужиток, ставши іменником на позначення багаторічних виснажливих мандрів і поневірянь, а згодом і просто на позначення пригод і подорожей.

Із власною назвою, зокрема з ім'ям, пов'язуємо й такі утворення, як «ментор» і «менторський тон». Ментор (*ὁ Μέντωρ*) був ровесником і найближчим другом Одиссея на Ітаці, якому той, вирушаючи в мандри, залишив турботу про свій дім і сім'ю:

ἦ τοι ὄ γ' ὧς εἰπὼν κατ' ἄρ' ἔξετο, τοῖσι δ' ἀνέστη

Μέντωρ, ὃς ῥ' Ὀδυσῆος ἀμύμονος ἦεν ἑταῖρος,

καὶ οἱ ἰὼν ἐν νηυσὶν ἐπέτρεπεν οἶκον ἅπαντα,

πέιθεσθαί τε γέροντι καὶ ἐμπεδα πάντα φυλάσσειν (Od 2, 224–224).

Так він промовив та сів; з присутніх підвівся натомість Ментор, – товаришем був бездоганному він Одиссею, Той, відпливавши на суднах, увесь йому дім свій довірив, Слухав старого звелів і добра пильнувати ретельно [2, с. 58]. Саме тому, «ментор» – це авторитетний наставник, проводир юнацтва, а «менторський тон» – це тон суворий і повчальний.

Менш відомий широкому загалу вислів «бідний, як Ір» теж сягає своїми витокami «Одіссеї», у вісімнадцятій пісні якої автор розповідає про бій між Одиссеєм і жабраком-волоцюгою Арнеєм, якого іронічно називали Іром (від імені вісниць богів Іриди):

~ Ἦλθε δ' ἐπὶ πτωχὸς πανδήμιος, ὃς κατὰ ἕστυ

πτωχεύεσκ' Ἰθάκης, μετὰ δ' ἔπρεπε γαστέρι μάρμη

ἄζηχες φαγόμεν καὶ πιέμεν: οὐδέ οἱ ἦν ἴς

οὐδὲ βίη, εἶδος δὲ μάλα μέγας ἦν ὀράσασθαι.

*Ἀρναῖος δ' ὄνομ' ἔσκε: τὸ γὰρ θέτο πότνια μήτηρ
ἐκ γενετής: Ἴφρον δὲ νέοι κίκλησκον ἅπαντες* (Od 18, 1–6).

В двері ввійшов жебрак всім відомий. Ітакою-містом
Скрізь він по жебрах блукав, а черево мав ненаситне,
Їсти і пити був завжди готовий. Сили і моці
В ньому, проте не було, хоч на вигляд він був величезний.
Звався Арнеєм. Його від народження мати поважна
Так називала. Та молодь уся його кликала Іфром [2, с. 380].

Надзвичайно відомий фразеологізм «Ахіллесова п'ята»
дійшов до нас завдяки оспіваному в «Іліаді» герою Ахіллу,
історію народження та загартовування якого ми дізнаємося з
післягомерівського міфу, переданого римським письменником
Гігіном. Цим вислів використовують, коли йдеться про слабке
чи вразливе місце чого чи кого-небудь.

Вислів «між Сциллою та Харібдою» теж пов'язаний зі сфе-
рою власних назв, однак їх можна трактувати двояко: як власні
імена дванадцятилапого шестиголового чудовиська та злої во-
дяної богині, яка топила мореплавців у страшних водяних ви-
рахах, і як географічні назви на позначення скель на протилежних
берегах Мессінської протоки:

*ἡμεῖς μὲν στενωπὸν ἀνεπλόμεν ῥοδῶντες:
ἐνθεν γὰρ Σκύλλη, ἐτέρωθι δὲ διὰ Χάρυβδις
δεινὸν ἀνερρύβδησε θαλάσσης ἄλμυρὸν ὕδωρ* (Od 12, 234–236).

З стогоном так і плачем ми вузьку пропливали протоку, –
Сцилла-бо там по один бік, по другий – божиста Харібда
Грізно ковтала із моря глибокого воду солону [2, с. 267–268].

У сучасній мові вираз «опинитися між Сциллою та Хари-
бдою» означає опинитися поміж двох небезпек чи між двох
ворожих сторін, а його більш уживаним відповідником є фразе-
ологізм «опинитися між двох вогнів».

Із географічною назвою, згаданою Гомером у другій пісні
«Іліади», пов'язаний і фразеологізм «Аркадія» та його варіації
«аркадська ідилія» й «аркадські пастушки»:

οἱ δ' ἔχον Ἀρκαδίην ὑπὸ Κυλλήνης ὄρος αἰπύ (III 2, 603).

Тих, хто в Аркаді жив, під узгір'ям Кіллени високим [3].

У часи Гомерівської Греції Аркадією називалася внутрішня
ділянка півострова Пелопоннес, заселена пастухами та земле-
робами, які славилися своїми чесними звичаями й гостинністю.
У більш пізній період Аркадія стала символом райської країни,
яка живе щасливо і спокійно, а «аркадськими пастушками» іро-
нічно називали людей, які вели безтурботне життя, необтяжене
жодними обов'язками.

До групи фразеологізмів, пов'язаних із власними назвами,
зараховуємо й вираз «Троянський кінь» і його відповідник-варі-
ацію «дари данайців». Випадок, який описує падіння Трої,
майстерно змальований автором у восьмій пісні «Одіссеї»:

*ἀλλ' ἄγε δὴ μετάβηθι καὶ Ἴφρον κόσμον ἄεισον
δοῦρατέου, τὸν Ἐπειὸς ἐποίησεν σὺν Ἀθήνῃ,
ὃν ποτ' ἐς ἀκρόπολιν δόλον ἦγαγε δῖος Ὀδυσσεὺς
ἀνδρῶν ἐμπλήσας, οἱ Ἴλιον ἐξάλαπαζαν* (Od 8, 492–495).

Отже, про те заспівай, як Еней із Афіною разом
Під Іліоном коня дерев'яного постать зробили,
Як його хитро в акрополь увів Одіссеї богорівний,
Воїв сховавши в коневі, що Трою після зруйнували
[2, с. 182–183].

*ἦειδεν δ' ὡς ἄστῳ διέπραθον νῆες Ἀχαιῶν
ἰπτόθεν ἐκχύμενοι, κοῖλον λόχον ἐκπρόλιπόντες* (Od 8, 514–515).

Далі співав, як ахеїв сини Іліон руйнували,
З схованки ринувши враз і порожнім коня залишився
[2, с. 183].

Фразеологізм «нектар та амброзія» теж неодноразово
зустрічається на сторінках Гомерівської «Одіссеї»:

*ὡς ἄρα φωνήσασα θεὰ παρέθηκε τράπεζαν
ἀμβροσίης πλήσασα, κέρασσε δὲ νέκταρ ἐρυθρόν* (Od 5, 92–93).

Мовивши це, богиня поставила стіл перед гостем,
Повний амбросій, червоний нектар із водою змішала [2, с. 122].

*αὐτὴ δ' ἀντίον ἔζεν Ὀδυσσεὺς θεῖοιο,
τῇ δὲ παρ' ἀμβροσίην δμοῖαι καὶ νέκταρ ἔθηκαν* (Od 5, 198–199).

Поряд сідає й сама з божистим вона Одіссеєм,
Вносять амбросію їм із нектаром солодким служниці [2, с. 125].

ἀλλὰ τὸδ' ἀμβροσίης καὶ νέκταρός ἐστιν ἀπορρώξ. (Od, 9, 359).

Це незрівнянне вино, це нектар, це Амброзія справжня!
[2, с. 202].

У давній Греції нектар та амброзія слугували, відповідно,
назвами напою та їжі богів, які дарували їм безсмертя, у пе-
реносному ж значенні використовуємо їх для позначення над-
звичайно вишуканої страви чи напою, рідше для вираження
найвищого ступеня насолоди.

Виникнення фразеологізму «солодкий дим вітчизни» пов'я-
зане з першою піснею Гомерівської «Одіссеї», у якій головний
герой готовий обміняти своє життя на лише один погляд на рід-
ну землю й дим, що здіймається над нею:

*... .. αὐτὰρ Ὀδυσσεύς,
ἰέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι
ἧς γαίης, θανέειν ἱμείρεται.* (Od 1, 57–59).

..... Одіссеї же невтішно

Прагне узріти хоч дим, що над рідним підноситься краєм,
Потім і смерти готовий [2, с. 35].

Висновки. Як бачимо з викладеного вище матеріалу, най-
численнішою виявилася група фразеологізмів, виникнення
яких пов'язане з використанням власних назв, зокрема імен.
Такий стан речей можна пояснити ідейним змістом гомерів-
ського епосу, у центрі якого знаходиться проста людина з усім,
що її оточує. Вона не лише головний персонаж, а й рушійна
сила, здатна змінити все своїми вчинками та силою духу.

Література:

1. Вейсман А.Д. Греческо-русский словарь (препринт V-го издания 1899 г.) / А.Д. Вейсман. – М., 1991. – 1371 с.
2. Гомер. Одіссея / Гомер; переклад із старогрецької, примітки, слов-
ник імен і назв Бориса Тена; передмова К. С. Забарилы; худож.-о-
формлювачі Б.П. Бублик, С.І. Правдюк. – Х.: Фоліо, 2008. – 574 с.
3. Гомер. Іліада / Гомер; переклад Бориса Тена [Електронний ресурс]. –
Режим доступу : URL: http://ae-lib.org.ua/texts/homer_iliad_ua.htm.
4. Arthurus Ludwich. Homeri Carmina. Recensuit et selecta lectionis
varietate instruit. Pars Prior. Ilias. V. I, MDCCCII // Reprinted
photographically by the permission of B. G. Teubner Verlagsgesellschaft,
Leibzig // Εκδόσει Δημ. Ν. Παδύμα
5. Homer. Odyssey / Homer [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
URL:<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0135%3Abook%3D1%3Acard%3D1>.

Сай И. В. К вопросу о семантическом аспекте гомеровских фразеологизмов (на материале поэм «Илиада» и «Одиссея»)

Аннотация. В статье представлен анализ гомеровских фразеологизмов на основании материала «Илиады» и «Одиссеи» Гомера, исследованы наиболее распространенные из них, произведена их семантическая классификация.

Ключевые слова: фразеологизм, устойчивое выражение, Гомер, «Илиада», «Одиссея».

Say I. To the Problem of Semantic Aspect of Homer Phraseologisms (on the Basis of “Iliad” and “Odyssey”)

Summary. The article is dedicated to the analysis of Homer phraseologisms based on Homer’s “Iliad” and “Odyssey”. It focuses on the most wide-spread of them and their semantic classification.

Key words: phraseologism, set expression, Homer, “Iliad”, “Odyssey”.

Смаглий В. М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
заведуючий кафедрою професійного англійського мови
Одеського національного морського університету

ВОСПРИНИМАЕМЫЕ ПРОСОДИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОЛИТВЫ В АНГЛИКАНСКОМ БОГОСЛУЖЕНИИ

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению просодических параметров молитвы в англиканском богослужении. Рассмотрено участие просодических параметров в создании/усилении воздействующего эффекта молитвы.

Ключевые слова: молитва, религиозный дискурс, просодия.

Постановка проблемы. Особенности порождения и функционирования религиозного дискурса привели к выделению в лингвистической литературе [1; 3] первичных и вторичных речевых жанров. К первичным (наряду с притчами и псалмами) относятся молитвы как индивидуальные типизированные образцы структурно-семантических и ценностных моделей, зародившиеся в религиозном дискурсе, а затем получившие широкое распространение и функционирующие вне религиозного контекста.

Выбор темы настоящего исследования обусловлен отсутствием в лингвистической литературе работ, посвященных собственно лингвистическому анализу текстов англоязычной религиозной молитвы, хотя данные тексты требуют их изучения как особого вида речевой коммуникации и особого типа коммуникативных актов, относящихся к специфической религиозной сфере общения. Языковой анализ коммуникативного акта религиозной молитвы представляет большой научный интерес и имеет несомненное теоретическое и практическое значение, обогащая знания о функциональной природе языка в целом и о закономерностях его функционирования в сфере религии в частности.

Целью статьи является выявление воспринимаемых интегральных и дистинктивных просодических характеристик текстов устных англоязычных молитв различной направленности.

Для достижения поставленной цели был проведен как перцептивный, так и аудиторский сопоставительный анализ просодических характеристик исследуемых текстов.

Материалом настоящего исследования послужили тексты двух реализаций англоязычных молитв из утрени (Morning

Prayer), совершаемой иерархами англиканской церкви во время божественных литургий (Архиепископ Кентерберийский Дж. Керри (2001 г.) и Архиепископ Кентерберийский Р. Вильямс (2008 г.). Общий объем материала составил 110 минут звучащего текста (33 страницы стандартного текста формата А-4), из которого на основе перцептивного анализа был отобран экспериментальный материал для аудиторского анализа (13 минут звучащего текста, 4 страницы).

Изложение основного материала исследования. Рассмотрение теоретической литературы [2; 3; 4] позволило нам прийти к выводу, что все существующие в англиканской традиции молитвы можно разделить на 5 групп: хвалебные, благодарственные, просительные, призывательные и нарративные. Под нарративными следует понимать молитвы, включающие в себя описание событий из жизни святых, повествование о сути церковного праздника и т. д. Учитывая различную прагматическую направленность первых четырех видов молитв, обращенных непосредственно к Богу или святым, и пятой, нарративной, обращенной к молящимся, в дальнейшем исследовании мы объединили хвалебные, благодарственные, просительные и призывательные молитвы в один вид, условно обозначив их как обращенные (к Богу).

Аудиторский анализ – один из этапов экспериментального исследования, целью которого является выявление просодической информации, достаточной для адекватного восприятия речи священника, произносящего молитву.

В аудиторском анализе приняли участие 10 аудиторов – преподавателей фонетики английского языка и аспирантов, специализирующихся по фонетике английского языка.

Аудиторский анализ состоял из 2-х этапов.

На первом этапе аудиторами было предложено определить следующее:

– к какой части молитвы относятся прослушанные фрагменты;

Таблица 1

Участие просодических параметров в создании/усилении воздействующего эффекта молитвы

Часть молитвы	Интонационные средства		мелодический контур	фразовое ударение (в т. ч. эмфатическое)	громкость	темп	ритм	паузация
	Обращенная	Нарративная						
введение	Обращенная		9,6	12,2	10,2	19,8	18,4	29,8
	Нарративная		15,5	8,4	8,1	12,6	20,8	34,6
общая	Обращенная		17,2	16,3	5,7	21,2	18,7	20,9
	Нарративная		13,8	15,8	5,1	23,4	19,8	22,1
индивидуальная	Обращенная		13,9	3,9	4,8	17,6	32,1	27,7
	Нарративная		12,7	4,8	5,3	16,9	30,8	29,5
заключение	Обращенная		3,1	19,6	6,9	24,4	12,1	33,9
	Нарративная		4,6	18,4	7,3	22,2	13,3	34,2
в среднем по тексту	Обращенная		11,0	13,0	6,9	16,8	20,3	28,1
	Нарративная		11,7	11,9	6,5	16,1	21,2	30,1

– какова степень участия определенных просодических параметров (мелодический контур, фразовое ударение, громкость, темп, ритм, паузация) в создании или усилении воздействующего эффекта молитвы на различных участках текста.

Для этого аудиторам необходимо было отметить не более трех из предложенных параметров (мелодический контур, фразовое ударение, громкость, темп, ритм, паузация), которые, на их взгляд, обладают большей степенью воздействия на определенном участке текста. Общее количество ответов по каждой части проповеди принималось за 100%.

Результаты анализа аудитором представлены в таблице 1.

Как видно из таблицы, все отмеченные просодические параметры в большей или меньшей степени участвуют в создании или усилении воздействующего эффекта молитвы. Стабильно высокими показателями характеризуются временные параметры – темп, ритм, паузация; в особенности это касается паузации (от 22,1% до 34,6%). Исключение составляет ритм в заключительной части молитвы (12,1% и 13,3%) и темп во введении нарративной молитвы (12,6%). По единодушному мнению аудитором, громкость практически не участвует в качестве средства воздействия. Это можно объяснить тем, что молитва, произносимая с амвона перед многочисленной аудиторией, традиционно характеризуется повышенной громкостью. Только во введении обращенной молитвы зафиксирован относительно высокий процент громкости (10,2%), что объясняется контрастированием громких возгласов с остальным текстом вводной части, произносимым значительно тише.

Мелодический контур фраз, составляющих прослушиваемые сверхфразовые единства, несет на себе большую воздействующую силу в основной части молитвы, тогда как в заключении данный параметр значительно уступает фразовому ударению, в особенности эмфатическому.

На втором этапе аудиторского анализа аудиторам было предложено отметить характерные интонационные признаки исследуемых текстов: громкость, высоту тона, темп.

Громкость – интонационное средство, характеризующееся наиболее яркой выраженностью на перцептивном уровне, – опознавалась аудитором с высокой степенью достоверности. Результаты анализа ответов аудитором по восприятию громкости на различных участках проповеди представлены в таблице 2.

Таблица 2

Восприятие громкости различных частей молитвы аудитором

Часть молитвы	Степень громкости	Громкость		
		Тихо (очень тихо)	Нормально	Громко (очень громко)
введение	Обращенная	–	30,8	69,2
	Нарративная	–	51,6	48,4
общая	Обращенная	3,9	82,5	13,6
	Нарративная	5,3	75,6	19,1
индивидуальная	Обращенная	12,8	78,6	8,6
	Нарративная	10,6	82,1	7,3
заключение	Обращенная	–	57,2	42,8
	Нарративная	–	60,8	39,2
в среднем по тексту	Обращенная	8,4	62,3	33,6
	Нарративная	8	67,5	28,5

Как свидетельствуют данные таблицы 2, распределение уровня громкости по различным частям молитвы в обращенной

и нарративной молитвах приблизительно одинаково: низкий уровень громкости по тексту в целом отмечается, соответственно, в 8,4% и 8% случаев, нормальный уровень громкости – в 62,3% и 67,5% случаев, громкими и очень громкими, согласно ответам аудитором, можно считать 33,6% и 28,5% прослушанных отрезков.

По мнению аудитором, наибольшей степенью громкости (69,2%) характеризуется введение в обращенной молитве. На наш взгляд, это объясняется наличием громких восклицаний, возгласов, призывов к совместному молению.

В целом на основании анализа уровня громкости различных частей молитвы на уровне восприятия можно говорить о преобладании повышенной громкости во вводной и заключительной частях, нормальной громкости – в основной части молитвы, достаточно редком снижении громкости до уровня «тихо» только в основной части молитвы. В остальных частях молитвы пониженный уровень громкости не зафиксирован вообще.

Данные по восприятию темпа речи в прослушанных аудитором отрывках молитвы представлены в таблице 3.

Таблица 3

Восприятие аудитором темпа в тексте молитвы

Часть молитвы	Темп	Убыстренный	Нормальный	Замедленный
	Нарративная	–	42	58
общая	Обращенная	12	56,5	31,5
	Нарративная	14	55,5	28,5
индивидуальная	Обращенная	8,1	37,4	
	Нарративная	6,2	33,8	60
заключение	Обращенная	–	16	84
	Нарративная	–	19	81
в среднем по тексту	Обращенная	10	36,7	58,3
	Нарративная	10,1	37,7	56,8

Таблица 4

Восприятие высотного уровня различных частей молитвы аудитором

Высотный уровень Часть молитвы	Часть молитвы	Высокий	Средний	Низкий
	Нарративная	8,2	85,4	6,4
общая	Обращенная	24,1	60,3	15,6
	Нарративная	19,8	64,0	16,2
индивидуальная	Обращенная	12,2	82,5	5,3
	Нарративная	14,1	79,1	6,8
заключение	Обращенная	38,1	46,4	15,5
	Нарративная	25,4	64,2	10,4
в среднем по тексту	Обращенная	22,3	67,4	10,3
	Нарративная	16,8	73,2	10

Данные, представленные в таблице 3, показывают, что в 58,3% и 56,8% случаев аудиторы отмечают замедленный темп произнесения. Такой высокий процент в среднем обеспечивается в основном за счет замедленного темпа в заключительной части молитвы. Относительно частотное употребление нормального темпа обеспечивает высокий процент нормального темпа в индивидуальной основной части молитвы.

Убыстренный темп произнесения отмечен аудитором только в основной части молитвы, да и то в малом количе-

стве случаев (12% и 14% – в общей и 8,1% и 6,2% – в индивидуальной части), что дает основание считать характерным для молитвы использование нормального и замедленного темпа.

Анализ данных, полученных по ответам auditors, идентифицирующих высотный уровень высказываний, составляющих части проповедей, показал, что этот параметр вызвал у auditors наибольшие трудности в восприятии. Данные обработки ответов auditors представлены в таблице 4.

Как свидетельствуют данные таблицы 4, auditors в целом отмечается преобладание среднего высотного уровня. Лишь в заключительной части молитвы (особенно обращенной – 38%) отмечается высокий процент использования высокого высотного уровня.

Объективность полученных данных ставится под сомнение тем фактом, что auditors очень редко отмечается низкий высотный уровень произнесения, особенно во вводной (4,9% и 6,4%) и основной (5,3% и 6,8%) частях. На наш взгляд, это объясняется физиологически обоснованным, но ошибочным отождествлением высотного уровня с громкостью (повышенная громкость часто ассоциируется на уровне восприятия с повышенным высотным уровнем). Поэтому полученные данные по определению высотного уровня различных частей проповеди нуждаются в дополнительном подтверждении на уровне инструментального анализа.

Выводы. Таким образом, на основании проведенного аудиторского анализа можно сделать следующие выводы.

Идентификация auditors видов молитвы, во-первых, подтвердила правомочность выделения нарративной молитвы в отдельную группу и объединение хвалебной, благодарственной, просительной и призывательной молитв в группу обращенных; во-вторых, продемонстрировала наличие наибольших дифференциальных признаков во введении и наименьших – в общей основной части молитвы.

Идентификация auditors частей исследуемых молитв, во-первых, подтвердила правомочность деления молитвы на вышеперечисленные смысловые части, во-вторых, привела к выводу о наличии определенных лингвистических факторов, позволяющих с высокой долей достоверности идентифицировать части молитвы.

Анализ уровня громкости различных частей молитвы на уровне восприятия позволил говорить о преобладании повышенной громкости во вводной и заключительной частях, нормальной громкости – в основной части, достаточно редком снижении громкости до уровня «тихо» только в основной части молитвы. В остальных частях молитвы пониженный уровень громкости не зафиксирован вообще.

Анализ восприятия auditors темпа исследуемых текстов дал основание считать характерным для молитвы использование нормального и замедленного темпа.

Полученные данные по определению высотного уровня различных частей молитвы нуждаются в дополнительном подтверждении на уровне инструментального анализа, так как их объективность была поставлена под сомнение вследствие возможного отождествления auditors высотного уровня с уровнем громкости.

Анализ данных, полученных по выделению просодических параметров, участвующих в создании/усилении воздействующего эффекта молитвы, позволил выявить следующее:

– все интонационные параметры в той или иной степени участвуют в усилении воздействия;

– темпоральный компонент интонации, по мнению auditors, отличается наибольшей степенью ответственности;

– набор просодических средств воздействия напрямую зависит от коммуникативной функции текста и потому варьируется в различных частях молитвы.

Перспективным представляется проведение инструментального анализа мелодических, темпоральных и динамических характеристик устной англоязычной молитвы, призванно верифицировать полученные перцептивным путем данные.

Литература:

1. Бобырева Е.В. Религиозный дискурс: ценности, жанры, стратегии (на материале православного вероучения) : дисс. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.01 / Е.В. Бобырева. – Волгоград, 2007. – 476 с.
2. Настольная книга пресвитера. – Вып. 2. – М. : Изд-во Московской Патриархии, 1987. – 240 с.
3. Прохвятилова О.А. Речевая организация звучащей православной проповеди и молитвы : дисс. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.01 / О.А. Прохвятилова. – Волгоград, 2000. – 498 с.
4. Флоренский П. Сочинение : в 4 т. / П. Флоренский. – М. : Искусство, 1994. – Т. 1. – 1994. – 800 с.

Смаглій В. М. Сприймані просодичні характеристики молитви в англіканському богослужінні

Анотація. Стаття присвячена розгляду просодичних параметрів молитви в англіканському богослужінні. Розглянута участь просодичних параметрів у створенні/посиленні діючого ефекту молитви.

Ключові слова: молитва, релігійний дискурс, просодія.

Smaglyi V. Perceived prosodic features of prayers in the Anglican worship service

Summary. The article is devoted to the consideration of prosodic parameters of the Anglican prayers. The prosodic parameters involved in the creation/increase influencing the effect of the prayers.

Key words: prayer, religious discourse, prosody.

Суїма І. П.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри перекладу та лінгвістическої підготовки іноземців
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ЭКСТРАПОЛЯЦИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ СИСТЕМ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ РЕСПОНСИВНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ

Аннотация. В статье рассматриваются особенности функционирования респонсивных предложений как вербально обозначенной реакции на любое высказывание. Особое внимание обращается на общие и дифференциальные признаки респонсивов, являющиеся реакцией на вопрос, императив, сообщение.

Ключевые слова: респонсивное предложение, диалогическая речь, императив, система вопрос-ответ, высказывание.

Постановка проблемы. Коммуникация, как считают лингвисты, являясь специфической формой взаимодействия людей в процессе их познавательно-трудовой деятельности, предполагает обмен мыслями, сведениями, идеями и т. д. [11, с. 233]. Диалогическая речь (от греч. Dialogos-беседа, разговор двоих) – форма, тип речи, состоящая из обмена высказываниями – репликами, на языковой состав которых влияет непосредственное восприятие, активизирующее роль адресата в речевой деятельности адресанта. Для диалогической речи типичны содержательная (вопрос/ответ, добавление/пояснение/распространение, согласие/возражение, формулы речевого этикета и пр.) и конструктивная связь реплик [11, с. 290].

Изложение основного материала исследования. У разных ученых были также попытки построить иерархическую структуру диалога, которая бы объединяла предложенные диалогические единицы и определяла их объем. Так, предлагается, например, следующая система диалогических единиц:

1. Высказывание.
2. Диалогическое единство (блок реплик, микродиалог, минимальный интерактивный блок), состоящее из двух реплик.
3. Диалогическое целое (далее – ДЦ).
4. Макродиалог (транзакция, разговор, речевое событие), состоящий как минимум из двух ДЦ [12].

Высказывание, по мнению ученых, является минимальной единицей, с помощью которой называется тема и осуществляется коммуникативная задача [12, с. 122–127]. Высказывания входят в диалогическое единство или группу реплик, которая представляет собой связную последовательность простых либо интегративных коммуникативно-прагматических типов высказываний, единичный обмен партнерами по коммуникации речевыми действиями, независимо от разрешения коммуникативного намерения иницирующего высказывания [12, с. 122–127]. В свою очередь, блоки диалогического единства составляют ДЦ, единицу, объединяющую несколько диалогических единств, и максимальной единицей диалогического общения является макродиалог, включающий в себя какое-то количество диалогических целых. Е. Вохрышева предлагает более расширенную структуру диалогического общения, состоящую из 6 элементов:

1. Диалог.
2. Диалогическое целое.
3. Диалогическая группа с обратной связью.
4. Диалогическое единство.
5. Реплика.
6. Высказывание [4].

П. Зернецкий описывает следующую систему единиц речевого общения:

1. Речевой акт.
2. Шаг.
3. Ход.
4. Взаимодействие.
5. Событие [6].

К. Бюлер выделял три составляющих речевого акта: «отправителя», «получателя», «предметы и ситуации» – и соотносил их с определёнными функциями языка: экспрессии (эмотивная, «сосредоточенная на адресате»), апелляции (конативная, ориентирующаяся на адресата) и репрезентации (референтивная, сообщение о действительности) [2, с. 221–239]. Р. Якобсон добавляет к выделенным К. Бюлером компонентам речевого акта ещё три: контакт, код, сообщение – и называет соответствующие данным компонентам функции (фатическую, или контактоустанавливающую; метаязыковую, при реализации которой предметом речи является сам код-язык; поэтическую). «Отправитель», «получатель», «предметы и ситуации» называются у Р. Якобсона «адресант», «адресат» и «контекст», соответственно [14]. Согласно Лингвистическому энциклопедическому словарю, обычный речевой акт состоит из трех компонентов: автор текста (отправитель, адресант); текст; воспринимающий акт (получатель, адресат) [11, с. 493]. По Делл Х. Хаймсу, любой акт речи может рассматриваться как состоящий из 7 компонентов или факторов: 1) Отправитель (Адресующий, Адресант); 2) Получатель (Адресат); 3) Форма сообщения; 4) Канал связи; 5) Код; 6) Тема; 7) Обстановка (Сцена, Ситуация) [15, с. 58]. Набор из семи типов факторов является исходной системой [15, с. 59].

Наиболее естественной и распространенной формой речевого акта является наличие в нем не только адресанта, но и адресата, т. е., как минимум, двух коммуникантов, один из которых реализует некую речевую интенцию, второй, так или иначе, реагирует на принятое сообщение. Отсюда и элементарный, минимальный, самый простой акт коммуникации, представляющий собой диалог двух людей, обменивающихся репликами по какому-либо поводу, включая вопрос-ответ. Например: *Where do you live? – In London; Have you read the latest newspapers? – Yes, but only “British Times”*. Такого рода речевые образования в предлагаемом ниже исследовании мы квалифицируем в качестве минимальной коммуникативной фигуры (далее – МКФ).

Если минимум участников акта коммуникации – два субъекта (А и В) – при естественных условиях общения, а лингвистическое содержание такого акта – диалог, то можно выделить, соответственно, и две составляющих данного акта, связанных с его участниками: 1) интенция как намерение одного из этих участников (А) и 2) реакция второго участника (В) на соответствующее высказывание первого (А), т. е. респонсивное предложение [13] – вербально обозначенная реакция на то или иное высказывание (будь то вопрос, императив или сообщение):

“I’ll miss you, Mom. Can I call you as soon as I get back to tell you about the trip?”

“Of course. You can call me anytime. I’d love to hear all about it. I love you, Kevin” [16].

“Now who’re you calling?”

“My travel agency. You’re going to need a flight and a place to stay”.

“I haven’t even said I was going yet”.

“Oh, you’re going”.

“How can you be so sure?”

“Because I’m not going to have you sitting around the newsroom for the next year wondering what might have been. You don’t work well when you’re distracted” [17].

Интенция воплощается в какую-то конкретную словесную конструкцию (далее – СК) (это может быть одно слово, целое предложение и т. п.), и реакция участника коммуникации возникает не на интенцию, которая может быть скрытой, а на соответствующую словесную конструкцию. Эта реакция может быть вербальной и невербальной (физической), в зависимости от характера интенции, та или иная может быть доминирующей (преобладать). Если это невербальная реакция, то это не компетенция лингвистики, нас интересует только вербальная реакция, которая, опять же, может иметь место или не иметь. А степень обязательности/факультативности такой реакции связана уже не столько с собственно интенцией, сколько с представляющей ее СК (вопросительным, побудительным, повествовательным предложениями).

Вопросно-ответные единства рассматриваются как структурная разновидность диалогического единства, а именно: фрагмент диалога, состоящего из двух или более информационно связанных реплик, в одной из которых содержится вопрос, а в следующей (-их) – ответная реакция на данный вопрос в соответствии с его содержанием [5]. Вопросно-ответное единство как функционально-речевая единица характеризуется следующими признаками:

1) основным функционально-структурным ядром вопросно-ответной речевой единицы является вопросительная реплика, стимулирующий характер которой обуславливается несоответствием между функционально-доминирующими и структурно-образующими элементами в составе вопросительного предложения;

2) ответная реплика реагирует не на весь состав вопросительного предложения, а только на тот его член, который либо выражает элемент мысли, находящейся под вопросом, либо указывает на недостающую часть суждения. При этом ответная реплика часто дублирует структурно-грамматические особенности вопроса;

3) несмотря на психологическую и физическую расчлененность состава вопросно-ответной речевой единицы между двумя собеседниками, в вопросительной и ответной репликах выделяются взаимообусловленные и ответные члены, образу-

ющие функциональный центр речевой единицы, который определяет ее коммуникативное содержание;

4) каждая вопросно-ответная речевая единица имеет свою интонационно-структурную модель, которая выявляется на уровне постоянных элементов в составе грамматического и функционального центров всего вопросно-ответного единства;

5) в речевой практике вопросно-ответная речевая единица функционирует преимущественно в диалогической форме речи во множестве своих лексических, грамматических, структурных и интонационных вариантов. В данном случае «речевой образец» с методической точки зрения должен быть простым воплощением принципов вопросно-ответных логико-грамматических связей, которые становятся одним из вариантов вопросно-ответной речевой единицы для последующего формирования аналогичных речевых высказываний в соответствующей ситуации;

6) побуждением для вопроса в составе диалога может быть желание или необходимость получить какую-то информацию из предшествующего высказывания собеседника [8; 9].

В системе вопрос-ответ такая реакция чаще всего (практически) обязательна. На заданный вопрос нужно что-то ответить, если человек не реагирует на вопрос, игнорирует его, – это уже не норма коммуникации. Можно, конечно, пожать плечами, но это невербальная реакция. Респонсив обязателен, необходим:

“How late’s the restaurant open?”

“8:30 every night”.

“And how much is it?”

“5,000 Euro”.

“How was your trip?”

“Fantastic!” [17].

Если же интенция представляет собой волеизъявление говорящего, ей обязательно сопутствует невербальная (физическая) реакция: субъект В исполняет повеление или не исполняет (это тоже физическая реакция), при этом вербальная реакция необязательна. Если она есть, она либо указывает на неприятие воли субъекта А (отказ от действия): Give me a book! – I will not do it, либо сопутствует такой воле, принимает ее: Give me a book! – Please/With pleasure/ Take it/ What book do you want?, и т. п. Вербальная реакция в системе волеизъявление – исполнение факультативна и коммуникативно значима, надо полагать, только тогда, когда субъект В просит дать ему какую-то дополнительную информацию о том или ином фрагменте соответствующей словесной конструкции, проявляя или не проявляя своей готовности исполнить волеизъявление говорящего: Please, feed the cat! – What does he eat?/When?/Only the cat? Таким образом, в МКФ может появиться третий коммуникативно значимый компонент, дополняющий эту фигуру и преобразующий ее в какое-то иное конструктивное построение, меняющее местами субъектов А и В, т. е. заставляющего реагировать субъекта А на интенцию субъекта В: What does he eat? – I don’t know/Fish. Возникает следующая, очередная МКФ, принадлежащая вопросно-ответной системе.

Выводы. Что касается третьей из основных видов интенции, интенции, воплощенной в повествовательном предложении, то она зачастую не имеет особой коммуникативной значимости и мало о чем говорит субъекту А, а тем более, корректирует его речевое поведение: It is cold – физическая реакция – молча одел пальто или не среагировал, вербальной может не быть, но может и быть, независимо от того, осуществлена или не осуществлена физическая: It is cold – I know/ I heard the

weather forecast for today/Thank you for information, и т. д. Никаких существенных мотивов для вербальной реакции при такой интенции нет. МКФ, как правило, исчерпывается вербальным поведением субъекта А, сокращается до одного компонента.

Литература:

1. Брызгунова Е.А. Диалог / Е.А. Брызгунова // Русский язык. Энциклопедия. – М. : Советская энциклопедия, 1979. – С. 74–75.
2. Бюлер К. Теория языка. Репрезентативная функция языка / К. Бюлер. – М. : Прогресс, 1993. – 528 с.
3. Винокур Т.Г. Диалог / Т.Г. Винокур // Русский язык. Энциклопедия / гл. ред. Ю.Н. Караулов. – М. : Большая Российская энциклопедия ; Дрофа, 1998. – С. 119–120.
4. Вохрышева Е.В. Коммуникативные стратегии диалогического взаимодействия в новоанглийском языке : автореф. дисс. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.04 / Е.В. Вохрышева. – СПб., 2001. – 43 с.
5. Жеребило Т.В. Словарь лингвистических терминов / Т.В. Жеребило. – 5-е изд., испр. и доп. – Назрань : ООО «Пилигрим», 2010. – 486 с.
6. Зернецкий П.В. Единицы речевой деятельности в диалогическом дискурсе / П.В. Зернецкий // Языковое общение: единицы и регулятивы. – Калинин : Изд-во Калининск. ун-та, 1987. – С. 89–95.
7. Изаренков Д.И. Обучение диалогической речи : [монография] / Д.И. Изаренков. – М. : Русский язык, 1981. – 136 с.
8. Колшанский Г.В. Коммуникативная функция и структура языка / Г.В. Колшанский. – М. : Наука, 1984. – 175 с.
9. Колшанский Г.В. Лингвометодические аспекты речевого общения / Г.В. Колшанский // ИЯШ. – 1985. – № 1. – С. 10–14.
10. Кучинский Г.М. Диалог и мышление / Г.М. Кучинский. – Минск, 1983. – 190 с.
11. Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В.Н. Ярцевой. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 686 с.
12. Личностные аспекты языкового общения : межвузовский сборник научных трудов / редкол.: И.П. Сусов и др. – Калинин : Калининский университет, 1989. – 160 с.
13. Меньшиков И.И. Типология респонсивных предложений в современном русском языке / И.И. Меньшиков // Избранные труды по лингвистике. – Днепропетровск : Новая идеология, 2012. – С. 85–100.
14. Якобсон Р. Речевая коммуникация / Р. Якобсон // Избранные работы. – М., 1985. – С. 306–318.
15. Hymes D. Models of the interaction of language and social life / D. Hymes // Direction in sociolinguistics: The Ethnography of Communication. – New York, 1972. – С. 58–59.
16. Nicholas Sparks Message in a bottle [Electronic resource]. – Access : <http://nicholassparks.com/stories/message-in-a-bottle/>.
17. Fitzgerald Scott F. Tender is the Night [Electronic resource]. – Access : Tender is the Night, online text at the University of Adelaide Library.

Суїма І. П. Екстраполяція комунікативних систем функціонування респонсивних речень

Анотація. У статті розглядаються особливості функціонування респонсивних речень як вербально маркованої реакції на будь-яке висловлювання. Особлива увага звертається на загальні та диференційні ознаки респонсивів, що являють собою реакцію на питання, імператив, повідомлення.

Ключові слова: респонсивне речення, діалогічне мовлення, імператив, система питання-відповідь, повідомлення.

Suima I. Extrapolation of the communicative systems of the responsive sentences functioning

Summary. The article deals with the peculiarities of the responsive sentences functioning as a verbal reaction on any type of the expression. The attention is paid to the general and different features of the responsiveness, which are the reactions to the question, imperative, utterance.

Key words: responsive sentence, dialogue speech, imperative, question-answer system, utterance.

Ходаковська Н. Г.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри німецької філології
Київського національного лінгвістичного університету

ФІГУРИ ПОЕТИЧНОГО МОВЛЕННЯ ПОЕЗІЇ ГЕНРІХА ГЕЙНЕ

Анотація. У статті виявлено граматичні і стилістичні параметри поетичного синтаксису Г. Гейне, зокрема фігури поетичного мовлення. Важливою ознакою поетичного синтаксису Г. Гейне є розгорнені, багатослівні синтаксичні конструкції. Основними фігурами поетичного мовлення віршів поета є однослівні повтори, анафора, епіфора, анадиплоза, антитеза, перелік, полісиндетон, асиндетон, еліпс, риторичні запитання і звертання, синтаксичний паралелізм. У поетичній мові Г. Гейне експресивно-емоційне виділення слова в реченні пов'язане з інверсією.

Ключові слова: поетичний синтаксис, фігури поетичного мовлення, експресивний синтаксис.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці проблеми фігур поетичного мовлення набули значної актуальності з погляду їх експресивних можливостей. Ця тенденція пов'язана з низкою об'єктивних причин, серед яких потрібно виділити інтенсивне вивчення структури поетичного тексту, мовної особистості як суб'єкта мовленнєвої діяльності, взаємні стосунки між адресантом і адресатом. Синтаксичні засоби відіграють значну роль у створенні стилістично маркованих висловлювань. Якраз виражальні засоби структури речення, його обсяг, засоби розповсюдження та членування, а також засоби поєднання речень, абзаців, змістових блоків між собою за допомогою своєрідних переходів від одного до іншого і створюють основу стилістичного значення. Питання про співвідношення між синтаксичним обрисом мовленнєвого висловлювання й характером його стилю знаходиться в центрі уваги синтаксичної стилістики. Відомо, що стилістика вивчає синтаксичні прийоми, які створюють особливу структуру висловлювання. Учення про речення, його типи, характер зв'язків між окремими частинами висловлювання історично з'явилася у сфері риторики. Пізніше воно стало предметом вивчення граматики, тому, можливо, у сфері синтаксису менш чітко, ніж у сфері морфології або словотвору, існує розмежування стилістичного від граматичного [1, с. 180]. У сфері синтаксису створюються не нові матеріали, як у лексиці, а нові відносини, оскільки синтаксична сторона мовлення є поєднанням граматичних форм. Синтаксис – це та сторона мовлення, де майже все представлено реалізованими можливостями, актуалізацією потенційного, а не повтором уже готового [1, с. 181]. На думку І. Арнольд, для стилістики декодування важливо брати до уваги все, що вивчено на цьому рівні лінгвістичною й літературознавчою стилістикою, риторикою і традиційною поетикою [2, с. 198].

Синтаксична організація є невід'ємною частиною художньої палітри будь-якого поетичного твору. Поетичний синтаксис, безумовно, підпорядковується віршованому розмірові, водночас пов'язаний зі структурою втілюваної в художніх образах думки. У зв'язку з цим дослідження фігур поетичного мовлення поезії Г. Гейне актуальне в плані встановлення індивідуальних ознак мови поета, які формують його мовно-естетичну особистість.

Останніми десятиліттями з'явилася низка мовознавчих праць, у яких предметом дослідження є мова художньої літератури в різних аспектах. Дослідження художнього синтаксису мають тривалу традицію як у вітчизняній, так і в зарубіжній лінгвістиці: В. Виноградов, Г. Винокур, П. Дудик, С. Єрмоленко, Г. Акімова, Р. Якобсон, І. Ковтунова [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9] та ін. На сьогодні науковий інтерес до синтаксичного поетичного мовлення не послаблюється, що засвідчують праці О. Кострової, А. Загнітка, Т. Глушак [10; 11; 12] та ін. У контексті проблем сучасної лінгвістичної привертають увагу фігури поетичного мовлення віршів Г. Гейне, які не були предметом окремого дослідження.

Основною метою статті є дослідження синтаксичних структур віршового мовлення Г. Гейне та з'ясування стилістичної ролі фігур експресивного синтаксису.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поезія Г. Гейне посідає одне з провідних місць у сучасному літературному просторі. Поезія Г. Гейне виділяється не тільки незвичайними композиційними лініями, а й художнім світом, заповненим звуками, дивовижно яскравою, образною мовою. Індивідуальне, емоційне, естетичне сприйняття світу відображається в авторській будові поетичного тексту, специфічному способі організації художнього матеріалу, які зумовлюють відбір мовних засобів, що свідчить про особливе поетичне мовлення Г. Гейне. Поезія Г. Гейне є особливим видом художнього мовлення завдяки великій кількості синтаксичних моделей у тексті віршів, що створюють особливу ритмічно-мелодійну структуру. Якраз проникнення поетичних фігур мовлення в поезію Г. Гейне формує неповторний експресивний ідео стиль поета, який незмінно привертає увагу читача.

На прикладі вибраної лірики (вірші зі збірників «Книга пісень», «Нові вірші», «Романсеро», поема «Біміні») розглянемо окремі фігури поетичного мовлення, які свідчать про особливу поетичну мову поета. До найбільш частотних мовних засобів зображення поетичного синтаксису (фігур поетичного мовлення) можна зарахувати наявність конструкцій, побудованих на **повторі**. «Повтор – стилістичний прийом, за допомогою якого можна створювати стилістичні засоби і фігури, тому що він може охоплювати мовні одиниці всіх рівнів – звуки, морфеми, форми слова, словосполучення, строфи» [13, с. 446]. Г. Гейне використовує різні види повтору як важливого стилістичного засобу, який сприяє виразності мови, підсилює її експресію та виражальні можливості. На стилістичне значення повторів звертав увагу О. Потебня, який писав, що «збільшення вживання в мовленні одного й того самого слова дає нове значення, об'єктивне або суб'єктивне» [14, с. 552].

Серед виражальних засобів, в основі яких лежать повтор, почесне місце в поетичній мові поета належить **анафорі**. «Анафора – стилістична фігура, що створюється повторюванням одних і тих самих елементів мови на початку кожного

паралельного ряду: рядка, строфи, абзацу» [13, с. 433]. “*Buch der Schönheit heißt das eine, / Buch der Wahrheit heißt das andre*” [15, с. 507], “*Durch das Meer der Märchenwelt, / Durch das blaue Märchenweltmeer*” [15, с. 512], “*Über mich, mein Narrenschiff, / Meine Narrenpassagiere, / Über meine Narrenfahrt / Nach der Insel Bimini*” [15, с. 513]. Стилістичну виразність, експресивність віршів посилює повторення риторичних звертань: “*Sag der Sonne, daß sie wieder / Sag in meine Adern gieße, / Sag dem Lenze, daß er wecke / In der Brust die Nachtigallen*” [15, с. 521], “*Herz, mein Herz, sei nicht beklommen*” [15, с. 114].

Якщо кілька поетичних строф закінчуються тим самим словом або словосполученням, то маємо стилістичну фігуру **епіфору**. Епіфора не тільки сприяє посиленню ритмічності поетичного мовлення, а й відіграє важливу роль у композиції твору. Епіфора в Г. Гейне може бути лише засобом посилення висловленого, як, наприклад, у вірші “*Die Heimkehr*”: “*Du drückst ja viel zu fest mich, / Du schöne Wasserfee!*” / “*Dein Auge wird trüber und nasser, / Du schöne Wasserfee!*” / “*Dein Herz pocht wild beweglich, / Du schöne Wasserfee!*” [15, с. 100], “*Und hast die schönsten Augen / Mein Liebchen, was willst du mehr?*” / “*Von ewigen Liedern gedichtet / Mein Liebchen, was willst du mehr?*” / “*Und hast mich zugrunde gerichtet / Mein Liebchen, was willst du mehr?*” [15, с. 118]. Лексичні повтори допомагають виділити важливу в тексті інформацію, є засобом створення поетичного підтексту, що поглиблює зміст поетичного висловлювання.

Особливістю поетичної мови автора є те, що в ній в одному вірші можуть використовуватись дві стилістичні синтаксичні фігури – **анафора** та **епіфора**, які відіграють важливу роль у його композиції й посилюють експресію вислову, як, наприклад, у вірші “*Die Heimkehr*”: “*Nennt man die besten Namen, / So wird auch der meine genannt*” / “*Nennt man die schlimmsten Schmerzen, / So wird auch der meine genannt*” [15, с. 101]. У цьому контексті ми спостерігаємо ще одну риторичну фігуру – **антитезу**: “*die besten Namen / die schlimmsten Schmerzen, Mensch, verspote nicht den Teufel, / Kurz ist ja die Lebensbahn, / Mensch, bezahle deine Schulden, / Lang ist ja die Lebensbahn*” [15, с. 110], яка полягає в зумисному підкреслюванні двох протилежних, але пов’язаних між собою понять. Антитеза використовується поетом для підсилення вражень, для більшої переконливості й поступового усвідомлення своєї несумісності з навколишнім соціальним середовищем.

Часто поет вдається до **інверсії**, що зумовлено не лише стилістичною метою виділення окремих слів, словосполучень, а й підпорядкуванням їх ритмомелодії вірша. «Інверсія – стилістична фігура, яка створюється зворотнім порядком слів у реченні, щоб підкреслити значення інверсованих одиниць і посилити виразність мовлення» [13, с. 439]. Синтаксично інверсований порядок членів речення сприяє виділенню найвагоміших слів поезії: “*Ich will in ländlicher Stille / Genießen die schöne Natur*” [15, с. 457], “*Wisse, Weib, daß ich dich liebe, / Um zu büßen meine Sünden*” [15, с. 463], “*Bebt das Herz, und die verstorbnen / Jugendträume, sie erwachen*” [15, с. 510], “*Habe ich gehört am Abend / Jenes Tages – wie ein Füllen*” [15, с. 515]. Порушення прямого порядку слів зумовлене тим, що логічний наголос падає на початок або кінець речення, тому поет намагається розташувати в цій позиції слова, які несуть найбільше смислове навантаження. Інверсія допомагає виразити не тільки повідомлення, а й емоції поета, слугує хорошим засобом для постановки смислових і емоційних акцентів у віршах.

До синтаксичного повтору потрібно зарахувати й **анадиплозу** – фігуру, що поєднує одним словом чи конструкцією передню строфу з наступною. Подібний прийом допомагає досягти більшої єдності і плавності вірша. Наприклад, “*Schönste Sonne unter den Mädchen, / Schönstes Mädchen unter der Sonne*” [15, с. 115], “*In mein dunkles Herz hinein / Mein dunkles Herz liebt dich*” [15, с. 117], “*Strömte plötzlich in das Herz, / In das Herz der alten Welt*” [15, с. 508], “*Lechzend nach Genuß und Gold / Doch das Gold allein blieb Losung*” [15, с. 509], “*Aufgesucht die Wunderinsel / Seiner Sehnsucht: Bimini! / Bimini! bei deines Namens*” [15, с. 510], “*Besser wär’s, ich hätte Zähne, / Zähne wie in meiner Jugend*” [15, с. 519], “*Auch des Rockes Farb’ ist grün. / Grün ist auch des Hauptes Kranz*” [15, с. 529], “*O sprich, mein Lieb, warum? / Warum sind denn im grünen Gras / Die blauen Veilchen so stumm!*” [15, с. 79].

Перелік як явище функціональне належить до експресивного синтаксису. Він завжди взаємодіє з повтором, синтаксичним паралелізмом та іншими засобами стилістики, формується за принципом кількісної еквівалентності, кількісного урівноваження, великої або малої кількості інформації. Певне стилістичне завдання виконує й повтор службових слів, який має назву **полісиндетон** – стилістична фігура, що характеризується зумисним нагромадженням сполучників для підсилення кожного з членів речення [13, с. 447]: “*Das Geld und die Welt und die Zeiten, / Und Glauben und Lieb’ asingen die Vöglein*” [15, с. 143], “*Sie blüht und glüht und leuchtet, / Und starret stumm in die Höh’; / Sie duftet und weinet und zittert / Vor Liebe und Liebesweh*” [15, с. 75], “*In winziger, bunter Gestalt, / Lusthäuser, und Gärten, und Menschen, / Und Ochsen, und Wiesen, und Wald*” [15, с. 95].

Фігура, яка надає поетичному мовленню поезії Г. Гейне динамічності, називається **асиндетон**. Асиндетон – стилістична фігура, що має будову багатокомпонентного складного безсполучникового речення. Відсутність сполучника, який би визначив чітко тип цих відношень, з одного боку, посилює інтонацію, тому що нею компенсується, а з іншого – залишає простір для уяви читача, який ніби стає співавтором тексту, домислюючи чітке граматичне оформлення речення, яке могло б бути. Наприклад, “*Die Rose, die Liebe, die Taube, die Sonne, / Die liebt ich einst alle in Liebeswonne*” [15, с. 73], “*Die Kleine, die Feine, die Reine, die Eine / Sie selber, aller Liebe Bronne, / Ist Rose und Lilie und Taube und Sonne*” [15, с. 73], “*Die Augen, die Lippen, die Wänglein, / Die gleichen der Liebsten genau*” [15, с. 76].

Помітною рисою поетичного синтаксису Г. Гейне є **еліпс**: “*Die alten, bösen Lieder, / Die Träume schlimm und arg*” [15, с. 92]. Еліпс – це свого роду неповне речення, яке допомагає поету зробити вірш лаконічним і динамічним, передати стрімкий рух думок. Цікаво, що в одних випадках, як правило, у прозі, еліптичні речення надають тексту розмовний характер, а в інших – майже не знижують загальне книжне враження від нього, насамперед це стосується поезії. “*Mit chinesischem eleganten / Arabesken, wie die hübschen / Bonbonnieren von Marquis / Im Passage – Panorama*” [15, с. 384], “*In der Tollheit selbst die tollsten / Fabeleien in Legenden / Frommer hirnverbrannter Mönche / Und in alten Ritterbüchern*” [15, с. 506].

Із тим, щоб наблизитися до свого читача й досягти більшої експресивності, Г. Гейне залуцає **риторичні запитання** та **риторичні звертання**. Риторичні запитання формують змістові комплекси, передають психологічно напружені моменти поетичного мовлення поета. Риторичне запитання – фігура поетичної мови, що посилює експресивність висловлення: мовний

зворот, сформульований у формі запитання, яке не потребує відповіді: “*Sagt an, ihr Türme und Tore, / Wo ist die Liebste mein?*” [15, с. 103], “*Mein Liebchen, was willst du mehr?*” [15, с. 118], “*Liegt ein Zauber in dem Singsang? / Oder in des Weibes Stimme?*” [15, с. 522].

Риторичні звертання створюють різноманітну інтонацію, змушують читача ніби відповідати поетові, погоджуючись із ним або заперечуючи, шукаючи відповідь на поставлене питання: “*Gib mir Küsse, gib mir Wonne, / Sei mir gütig, sei mir gnädig?*” [15, с. 115], “*Oh, du schwarze Sonne, wie oft, / Entzückend oft, trank ich aus dir / Die wilden Begeisterungsflammen?*” [15, с. 146], “*Folget mir nach Bimini, / Dorten werdet ihr genesen?*” [15, с. 511], “*Sag der Sonne, daß sie wieder / Glut in meine Adern gieße, / Sag dem Lenze, daß er wecke / In der Brust die Nachtigallen?*” [15, с. 521].

Створенню чіткого ритму й установленню логічних зв'язків між частинами поетичного тексту слугує **синтаксичний паралелізм**. Він може бути повним, якщо два (або більше) речення, які розташовані по порядку, побудовані однаково – від спільності конструкцій і порядку слів і до однакових способів вираження членів. Подібність речень може бути й частковою, головну роль відіграє порядок розташування головних членів речення й хоча б порівняно однакові розміри речень. Звично паралельно стоять прості речення, але так можуть будуватися й окремі частини речень: “*Der Goldgelockte lieblich singt / Und spielt dazu die Leier; / Ins Herz der armen Nonne dringt / Das Lied und brennt wie Feuer?*” [15, с. 310], “*Mancher dreht ihr stumm den Rücken, / Mancher glotzt sie an und lächelt, / Mancher seufzet: Armes Kind!*” [15, с. 312]. Вибір паралельних конструкцій сходять на поглиблення смислового й естетичного сприйняття.

Висновки. Поетичний синтаксис Г. Гейне представлений різними граматичними і стилістичними фігурами, серед яких найбільш виразними є повтор, анафора, епіфора, інверсія, анадиплоза, антитеза, перелік, полісиндетон, асиндетон, еліпс, риторичні запитання і звертання, синтаксичний паралелізм. Але важливою фігурою поетичного мовлення Г. Гейне є повтор, зокрема анафора, за допомогою якої увиразнено й підкреслено різні семантично-стилістичні відтінки поетичного тексту поета. Гармонійність і гнучкість фігур поетичного мовлення поезії Г. Гейне свідчать про високу майстерність і талант поета.

У контексті дослідження стилістично-синтаксичних засобів поезії Г. Гейне варто розглянути й інші одиниці поетичного синтаксису: прості та складні речення, парцеляцію, анаколуф (непослідовність), апосіопезис (недомовлення), вставні слова, парентезу, пролепсис тощо.

Література:

1. Гальперин И.Р. Стилистика английского языка / И.Р. Гальперин. – 3-е изд. – М.: Высшая школа, 1981. – 316 с.
2. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка / И.В. Арнольд. – Л.: Просвещение, 1981. – 295 с.
3. Виноградов В.В. Основные вопросы синтаксиса предложения / В.В. Виноградов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://project.phil.spbu.ru/lib/data/ru/vinogradov/syntax.html>.

4. Винокур Г.О. О языке художественной литературы / Г.О. Винокур. – М.: Высшая школа, 1991. – 448 с.
5. Дудик П.С. Синтаксис української мови / П.С. Дудик, Л.В. Прокопчук. – К.: Академія, 2010. – 384 с.
6. Ермоленко С.Я. Синтаксис і стилістична семантика / С.Я. Ермоленко. – К.: Наукова думка, 1982. – 210 с.
7. Акимов Г.Н. Новое в синтаксисе современного русского языка / Г.Н. Акимов. – М.: Высшая школа, 1990. – 168 с.
8. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика (Структурализм: «за» и «против» / Р. Якобсон [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://plr.lingran.ru/upload/book_files/roman_yakobson.pdf.
9. Ковтунова И.И. Современный русский язык. Порядок слов и актуальное членение предложения / И.И. Ковтунова. – М.: Просвещение, 1976. – 239 с.
10. Кострова О.А. Экспрессивный синтаксис современного немецкого языка / О.А. Кострова. – М.: Флинта, 2004. – 240 с.
11. Загнітко А.А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект / А.А. Загнітко. – Донецьк: ДонНУ, 2009. – 137 с.
12. Glusak T.S. Funktionalstilistik des Deutschen / T.S. Glysak. – Minsk: Verlag “Wyssshaja Schkola”, 1981. – 173 с.
13. Мацько Л.І. Стилїстика української мови: [підручник] / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; за ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища школа, 2003. – 462 с.
14. Потебня А.А. Теоретическая поэтика / А.А. Потебня. – М.: Высшая школа, 1990. – 344 с.
15. Heine H. Das Glück auf Erden / H. Heine; Ausgewählte Gedichte. Deutschland. Ein Wintermärchen. – М.: Verlag Progress. – 1980. – 639 S.

Ходаковская Н. Г. Фигуры поэтической речи поэзии Генриха Гейне

Аннотация. В статье выявлены грамматические и стилистические параметры поэтического синтаксиса Г. Гейне, в частности фигуры поэтической речи. Важной особенностью поэтического синтаксиса Г. Гейне являются развёрнутые стилистические конструкции. Основными фигурами поэтической речи стихотворений поэта являются односложные повторы, анафора, эпифора, анадиплоза, антитеза, перечисление, полисиндетон, асиндетон, эллипс, риторические вопросы и обращения, синтаксический параллелизм. В поэтической речи Г. Гейне экспрессивно-эмоциональное выделение слова в предложении связано с инверсией.

Ключевые слова: поэтический синтаксис, фигуры поэтической речи, экспрессивный синтаксис.

Khodakovska N. Figure of the poetic speech in the poetry of Heinrich Heine

Summary. In the article is revealed grammatical and stylistic parameters of H. Heine poetic syntax, and particular figures of poetic speech. An important feature of poetic syntax of H. Heine is open wordy syntactic constructions. The main figures of poetic speech of the poet's poems are one-word repetition, anaphora, epiphora, anadyploza, antithesis, list polysyndeton, asyndeton, ellipse, rhetorical questions and address, syntactic parallelism. In the poetic language of H. Heine expressive emotional highlight of words in a sentence is related to the inversion.

Key words: poetic syntax, poetic figure of speech, expressive syntax.

Черныш Н. О.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри порівняльної філології східних і англійських мов
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

НОВЫЙ СЕНТИМЕНТАЛИЗМ ПОЭЗИИ ЧЖАН ЦЗЫЯНА

Аннотация. В статье рассматривается творчество современного поэта Чжан Цзыяна (张子扬), в поэзии которого выражены основные свойства нового сентиментализма. Выдвигается гипотеза о том, что сентиментализм современного китайского автора восходит к литературному стилю средневековой китайской поэзии *ваньюэ* периода эпохи Сун (960–1279).

Ключевые слова: новый сентиментализм, урбанистический сентиментализм, образ, настроение, внутренний и внешний миры, литературный стиль *ваньюэ*.

Постановка проблемы. Современный Китай – читающая страна, здесь также, как и сотни лет, назад пишут очень много. Китайская современная поэзия богата на новые имена молодых и не очень молодых поэтов, на новые открытия в области поэтического языка, стиля, формы. Чжан Цзыян (张子扬) – один из признанных поэтов сегодня не только в самом Китае. В европейских странах знакомы с его творчеством по переводам на английский, французский и немецкий языки, а также есть переводы на японский и русский языки. В статье мы затронем несколько особенностей поэтического таланта поэта. Наши наблюдения основываются на внимательном прочтении переведенных на русский язык 100 стихотворений поэта, из которых более 50 стихотворений были переведены автором статьи¹. Изучение поэтики творчества Чжан Цзыяна открывает новые горизонты понимания литературных процессов в современной китайской поэзии. В этом понимании и есть главная цель работы.

Изложение основного материала исследования. Начало стихотворных публикаций Чжан Цзыяна приходится на 1975 год. Вышли его сборники: «Полуоткрытая дверь» (《半敞的门》), «Богиня с фонарем» (《提灯女神》), «Прощаюсь с Берлином» (《告别柏林》), «Дневник пилигрима» (《朝圣者日记》), «Бирюзовое кольцо» (《绿松石项链》) и другие. В Китае Чжан Цзыян, прежде всего, известен как режиссер кино и исполнительный продюсер центрального телевидения. Однако вышедшие сборники стихотворений получили живой отклик у читателя, многие читатели раньше были знакомы с работой Чжан Цзыяна на телевидении, и теперь с удивлением для себя открывают поэтический талант автора. Известный китайский писатель и поэт Лэй Шуянь (雷抒雁) говорит: «Я удивлен тому, что мы узнали поэта Чжан Цзыяна очень поздно. Восхищает его сильный лирический порыв, его знакомство с разными странами мира, его умение уловить поэтическое наитие и его виртуозное владение навыками поэтического выражения» [1].

Когда читаешь стихотворения Чжан Цзыяна, постепенно узнаешь поэта как тонкого наблюдателя внутренней жизни человека и внешнего мира вокруг. Его поэзия похожа на заметки путешественника, одинаково внимательного к видимым и невидимым сторонам жизни. Здесь есть переплетение внутреннего и внеш-

него, необычный ракурс взгляда, внешне обыденная вещь неожиданно разворачивается новой стороной, читатель узнает одну из ее внутренних граней, ее бытие для поэта, все это быстро разворачивается в поэтической малой форме небольших стихотворений. Ведь Чжан Цзыян – профессиональный режиссер, основным инструментом которого является объектив фотоаппарата или камеры, который, правда, развернут глубоко внутрь человека:

*Сердце бьется
тук-тук
обгоняет твои
шаги
цок-цок
Цокающие шаги!
не обогнать
мое
сердце
тук-тук.*

В таком взгляде на себя нет ни позерства, ни самолюбования, ни лукавства, только искренность, которая бывает обычно у любящего сердца:

*На тех санях сидишь
Не ты?
Багряный шарф
Зажег луну
И спрятанные огоньки во льду
Мелькнул твой лик и мимо
Похитив память у меня
Стою
Как глупый снеговик.*

В поэзии Чжан Цзыяна можно увидеть основные черты европейского сентиментализма, который начинается в XVIII веке в английской литературе (Джеймс Томсон, Томас Грей, Лоренс Стерн и др.). На протяжении нескольких столетий сентиментализм то уходит на задний план литературной жизни, то снова возрождается, а в XXI веке, похоже, набирает новые обороты, приобретает новую актуальность. М. Бахтин выделил основные черты сентиментализма, мы же остановимся на тех, которые характерны для поэзии Чжан Цзыяна: внутренний человек и интимные связи между внутренними людьми. Маленький, слабый человек. Развенчание грубой силы, величия, героизма (грубого и внешнего). Переход сентиментализма в город (урбанистический сентиментализм). Социальная конкретизация маленького и слабого человека. Тема страдания. Самоценность и самоцельность личности. Сочувствие, сострадание, жалость. Эмоциональное богатство. Не подражание, а сострадание, сочувствие, оплакивание, вечная память. Переоценка масштабов, возвеличение маленького, слабого, близкого, переоценка возрастов и жизненных положений (ребенок, женщина, чудак, нищий). Переоценка жизненной детали, мелочи, подробности. Я существую для другого [2].

¹ Автор статьи выражает огромную благодарность китайскому переводчику Гу Ююю, без участия которого не было бы ни переводов, ни знакомства с поэзией Чжан Цзыяна.

*Боюсь твоего молчания
Хотя и знаю: «молчание – золото»
Одинокий бедный бродяга
Перед безбрежной пустыней, узкой долиной, у моря
Ничего не требует
Только слушать чистый родник твоего голоса.
Или другое стихотворение:
Если тебе нравится такая тишина
Я готов лишиться голоса
Без слов возле тебя молчаливо
Предстать немым рабом
Каждый день нежно разглаживающим твои тонкие волосы.*

Тема ожидания варьируется у Чжан Цзыяна с упрямым постоянством, как будто поэт не просто хочет воспеть это чувство во всех его разновидностях, изучить его, но, прежде всего, принамеет его как самую важную часть жизни:

*Долго жду, что любовь твоя легкая бросит якорь на берегу
(时刻等着你漂泊的恋情系靠上);*

Наполню слезами ожидания (我把等待的泪滴);

Молчаливо ожидание зимней ночи (默默地在冬的深夜等待);

В любом ритуале ожидание – самый искренний ход / Только в час как у солнца будет новый восход / Сможем мы разглядеть ожидания верность (等待是所有仪式中最没有杂质的过程 / 当太阳再次升起的时候 / 我们才看清了等待的忠诚);

нахлынувшую тоску по родине / возьму в обмен на твое ожидание утра (用满怀的乡愁 / 换取你今晨的期待);

если ты / любишь красоту этих летящих цветов, / дождись меня (若你 / 喜欢这翻飞美丽的花朵 / 请等待我);

Только из-за слов «Я думаю о тебе!» / Выберу ждать тебя еще тысячу лет (就为这一句“我想你!” / 我宁愿再等你一千年);

Я умею ждать (我能够等待);

я хочу послать тебе искренность ожидания (我要把等待的热诚投寄给你);

Ты присылаешь песню / С твоими радостями, увлечениями, ожиданиями (你寄来一首歌 / 有你的欢乐 你的依恋、你的等待).

Поэзии автора также характерны фотографичность, искусная работа с формой, несколько образов и атмосфера стихотворения создана. Есть у Чжан Цзыяна такие стихи, в которых поэт очень тщательно шлифует форму стихотворения. Такие стихотворения, как правило, состоят из двустиший, в которых повторяется слово или словосочетание, но это повторение как будто разминка перед главным сообщением в конце, ради которого строились все предыдущие строфы, усиливая значимость последней строфы. Повторяются такие слова, как *хочу* 想 («Нирвана» / «涅槃») или «Прощаюсь с Тибетом» / «告别西藏»), слово *добраться* 到...去 переведено как разные слова: *подняться*, *достигнуть*, *проникнуть*, *прийти*, а также слово *быть* 做 («Желание» / «渴望»), глагол-связка 是 переведен указательным словом *это* («Вчерашней ночью» / «记录昨夜»), вопрос *возвращаешься?* 回家吗 («Ночная запись» / «夜记»), слово *видишь* 看 («Без названия» / «无题»), словосочетание *могу ждать* («Я умею ждать» / «我能够等待»), словосочетание *я когда-то* 我曾在 («Выгравировать» / «篆刻»), глагол с отрицанием *не смею* 不敢 («Не смею взять ручку» / «不敢提笔»). Например, стихотворение «Желание»:

*Подняться в гору
И быть веселой лишей.*

*Достигнуть неба
Быть верным голубем.*

*Проникнуть в чащу
И быть оленем быстрым.*

*Прийти на отмель
Ракушкой смирной быть.*

Внешний мир представлен культурными и литературными памятниками неоднородной Европы и многонационального Китая. Здесь, например, есть Париж (晨别巴黎), Осло (奥斯陆雕像), Берлин (题柏林墙遗迹), небольшой городок Франции Грасс (题小镇格拉斯), Лхаса (再赴拉萨). Город выступает у поэта как пространство внутренних переживаний, но он не оставляет поэта равнодушным и к своей истории и культуре. Одним или двумя штрихами поэт описывает свое ощущение, и город оживает, становится подвижным, настоящим, деятельным. Например, поэт посвятил несколько стихотворений Парижу. Этот дождливый город не отпускает поэта даже пасмурным утром: «не хочу слезами прощания заслонить период дождей» (不想让离别的泪在多出一个雨季). Запомнится ему и дождь в Осло: «Нити дождя бухту окутали предвечернюю / это дум моих тоска непричесанная» (雨丝缠绕着午后的海湾 / 那是梳理不开的思念). Образ *непричесанных волос* или образ *расчесывания волос* – классический образ средневековой китайской поэзии, который здесь выражает настроенность/не настроенность поэта на внешний мир. В стихотворении «Вновь еду в Лхаса» поэт пишет, что чувства – это косы: «чувства – ветром расчесаны косы девятисот девяноста девяти размыслений» (情已被晨风梳理成九百九十九条思念的发辫).

Размышления поэта связаны с историей Берлина, Бранденбургские ворота которого являются для поэта отражением человеческой памяти о прошлом: «Потому что стена снесена / Дорога через Бранденбургские ворота / стала широкой / Сегодня / передвигаемся в какой-то спешке / не так ли нами снесена и / вчерашняя память?» (因为墙已拆除 / 勃兰登堡门下的路 / 成了坦途 / 今天 / 往来的一切都如此匆匆 / 是否, 我们也已把 / 昨天的记忆拆除?). Город Вена связан у поэта с писателем Кафкой (寄给卡夫卡), а московское метро – с образом революционера Че Гевара (莫斯科地铁).

Стихотворение Чжан Цзыяна – это фотографический снимок чувства или мысли. Одно чувство, эмоция, впечатление часто находят способ выражения рядом с внешними, видимыми вещами, как, например, молчание – рядом с парусником из бумаги, преодоление тоски через занятие каллиграфией, иногда прямое сравнение: «согревающая благодарность / как аромат чая, цветов аромат / и книг аромат» (暖暖感激—— / 便是茶香、花香 / ——还有书香), противоречие внутреннего состояния внешнему миру выражается через образы огня и снега: «В горле огонь тоски по родине / ... / Перед глазами легкий снег Рождества...» (喉中含着一团思乡的火 / ... / 满目飘飞的是圣诞的雪花...), радостное волнение ожидания выражено через слышимые цокающие шаги женских ног, преодоление печали о потерянной родине связано с образом «держимся за руки», верность сравнивается с постоянством нового восхода солнца и т. д.

Можно предположить, что сентиментализм поэзии современного китайского автора восходит к литературному стилю средневековой китайской поэзии *ваньюэ* (婉约) периода эпохи Сун. Для данного стиля было характерно переплетение чувств *цин* (情) и образов природы *цзин* (景), отражение чувств и пере-

живаний в описуваному предметі, описання почувань к любимому чловеку, грусти расставанія, а также весенней грусти и осенней печали, изображение прогулки на природе и т. д. Стихи данного стили отличались глубиной мысли, изяществом выражения, гармонией интонаций. Так писали Оуян Сю (欧阳修), Цинь Гуань (秦观), Ли Цинчжао (李清照) и многие другие поэты.

Михаил Эпштейн за сентиментализмом видит возможность большого будущего в литературе: «Не безумие ли предположить, что 21-ый век может стать веком сентиментальности? И как 20-й век искал себе провидческих сходств в эпохе барокко, с ее фантастическим изыском, драматическим напряжением и бьющей через край энергией, так 21-ый обратится к сентиментальности, задумчивости, тихой медитации, тонкой меланхолии? Все громкое будет нас раздражать: взрывы гнева, взрывы хохота...» [3]. Новый сентиментализм – это смелость употреблять «заштампованные» слова в их обычном смысле, «расковычевание кавычек», слова *люблю, слезы, сердце, душа* снова приобретают первоначальное простое значение, тон не ироничный, но серьезный, иногда немного шуточный над собой. Не отчужденность и даже не принятие другого, а слияние с ним, доверие чувствам под взглядом ума: «набрав палату ума, обжить ее сердечно» [3]. В этом взаимопроникновении чувства и ума, когда в чувстве есть трезвость ума, а ум окрашен чувством, начинается жизнь новой поэзии, как сказано у поэта: «*чувства – ветром расчесаны косы девяносто девяносто девяти размышлений*» (情 已被晨风梳理成九百九十九条思念的发辮).

Выводы. Поэзия Чжан Цзяна продолжает традиции литературного стиля *ваньюэ* средневековой китайской поэзии: переплетение чувств и образов природы, отражение переживаний в описуваном предмете, описание печали, расставания, памяти, а также путешествие лирического героя как «странствие сердца». Все это есть в поэзии Чжан Цзяна, которая органически вплетена в поэтическую ткань современной китайской литературы.

Литература:

1. 张子扬诗选(套装共2册). Антология поэзии Чжан Цзяна : в 2 т. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.epacn.com/epub/240389.html>.
2. Бахтин М.М. Собрание сочинений. Работы 1940-х – начала 1960-х годов / М.М. Бахтин. – М. : Русские словари, 1997. – Т. 5. – Ч. II. – 731 с. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.fedydiary.ru/html/122010/04122010-06b.html>.
3. Эпштейн М. О новой сентиментальности / М. Эпштейн // Прото-, или Конец Постмодернизма // Знамя. – 1996. – № 3. – С. 201–205. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.emory.edu/INTELNET/es_new_sentimentality.html.

Черниш О. Н. Новий сентименталізм поезії Чжан Цзяна

Аноація. У статті розглядається творчість сучасного поета Чжан Цзяна (张子扬), у поезії якого виражено основні ознаки нового сентименталізму. Висувається гіпотеза про те, що сентименталізм сучасного китайського автора сходить до літературного стилю середньовічної китайської поезії ваньюе періоду епохи Сун (960–1279).

Ключові слова: новий сентименталізм, урбаністичний сентименталізм, образ, настрої, внутрішній і зовнішній світи, літературний стиль ваньюе.

Chernysh N. New sentimentalism of poetry Zhang Ziyang

Summary. The article discusses the writings of contemporary poet Zhang Ziyang (张子扬), in the poetry of whom main features of the new sentimentalism are expressed. The hypothesis is that sentimentalism of the contemporary Chinese author goes back to the literary style of medieval Chinese poetry wanyue, Sung period (960-1279).

Key words: new sentimentalism, urbanistic sentimentalism, image, mood, internal and external worlds, literary style wanyue.

*Tchystiak D. O.,
PhD, Professeur assistant
Département de philologie française
Université nationale Taras Chevtchenko de Kyiv*

PROBLÈMES DE LA CONCEPTUALISATION DANS LA SÉMANTIQUE INTERPRÉTATIVE

Summary. The article is devoted to the analysis of the functioning of problems of textual conceptualization in the works of the representatives of the school of French interpretative semantics. The most important conclusions and the specific of the study of concept in their theory are shown and analyzed to make perspective their utilization in the studies of literary conceptualization in Ukrainian philological studies.

Key words: concept, semantic primitive, multimodal simulacrum, semantics, reference.

Formulation du problème. L'étude de la conceptualisation littéraire dans la lignée des recherches des images du monde des écrivains les plus divers devient de plus en plus présente dans le paysage linguistique contemporain, et non seulement dans les sciences du langage mais également dans les sciences humaines en général. On pourrait noter que cette actualisation de la notion du concept s'ancre dans le paradigme textocentriste et anthropocentriste post-structuraliste qui est caractérisé par une approche d'intégration transdisciplinaire. L'analyse cognitive dans les sciences du langage a réussi à porter l'attention sur les phénomènes de la construction des liens entre langue et culture dans la constitution des signes dynamiques dans le texte littéraire, ces problèmes qu'avaient entrevus à peu près à la même époque les représentants de l'école de la sémiotique culturelle Moscou-Tartu ainsi que les chercheurs du paradigme post-structuraliste (par exemple, les recherches de J. Kristeva, de R. Barthes, puis la sémantique interprétative du groupe de F. Rastier). Les chercheurs ukrainiens ont réussi à produire quelques études de fond sur la délimitation de la notion du concept, de sa structure, et même les méthodes d'analyse de ce phénomène de langue et de la culture (recherches d'A. Prykhodko et d'O. Selivanova). Il existe un certain nombre des travaux consacrés à la conceptualisation littéraire (études d'I. Bekhta, de L. Belehova, de T. Viltchynska, de V. Ivachtchenko, d'O. Kaganovska, de V. Nikonova) que nous pourrions caractériser par une forte pluralité des analyses qui produisent des interprétations multiples et, par conséquent, disparates. Le but de cet article serait donc de modéliser les particularités principales dans l'analyse linguo-cognitive dans la sémantique interprétative. L'objet de l'étude serait la conceptualisation littéraire dans l'union des phénomènes mentaux et imaginatifs réalisés dans le texte littéraire qui est une forme sémiotique complexe de l'activité psychique, langagière et cognitive de l'homme, une activité ayant pour but la pragmatique esthétique. Il est à noter que la description de la conceptualisation littéraire a déjà été produite par des recherches de V. Vinogradov, de V. Vinokour, de V. Zadornova, de V. Pichtchalnikova mais nous proposons pour la première fois une analyse critique du problème de la notion du concept dans la sémantique interprétative et cette recherche s'ancre dans l'ensemble de nos travaux sur la sémantique du texte littéraire. Les résultats pratiques du travail peuvent être appliqués pendant les cours "Problèmes de linguistique textuelle" et "Stylistique" dans l'enseignement supérieur.

Contenu principal de l'article. La sémantique interprétative dresse une classification des notions qui sont délimitées par le terme «concept» en proposant un remplacement de ce terme d'après les objectifs de la méthode d'analyse du texte littéraire émise par François Rastier. La première définition du concept est la suivante: "c'est une représentation mentale, générale et abstraite d'un objet. Ce concept-là, philosophique et logique, est posé sans aucun rapport avec les langues ni les autres systèmes de signe" [9, p. 125]. La deuxième définition du concept se rapproche des notions "primitive" chez A. Wierzbicka [14], Y. Wilks [15] et R. Schank [13] ou du "noème" chez R. Martin [5] et B. Pottier [6; 7]. C'est "un universel de représentation qui appartient au langage, mais n'est pas dépendant d'aucune langue déterminée. Il relève de la sémantique universelle" [9, p. 125].

Il est à noter que les primitives sont situées dans le métalangage linguistique ou dans l'appareil cognitif; en tant qu'unités purement conceptuelles, elles sont des catégories, au sens philosophique du terme (terme des structures conceptuelles). Il faut distinguer la microsémantique au sens strict de la théorie des primitives qu'on appelle sémiotique fondamentale chez A.J. Greimas [2], noémique chez B. Pottier [7] ou noématique chez K. Heger [4]. Pour la linguistique, microsémantique et théorie des primitives ne sont pas indépendantes mais toutefois autonomes. On ferait par exemple une erreur en estimant que certaines unités d'une langue sont des primitives.

La troisième définition du concept chez F. Rastier est "le corrélat psychique hypothétique" du concept primitif car il faut noter qu'il est nécessaire de distinguer le niveau noémique du niveau conceptuel. F. Rastier tient à cette distinction puisqu'il considère comme non argumentée l'hypothèse très présente que les universaux métalinguistiques soient des universaux de la pensée [9, p. 125]. La quatrième définition du concept englobe "le signifié d'un morphème d'une langue (ce que l'on nomme dans la sémantique différentielle "sémème" (chez B. Pottier [7] et R. Martin [5]), formula (Y. Wilks [15]) ou frame (E. Charniak [1])). La cinquième définition dérive du concept délimité par F. De Saussure et devient un corrélat du concept-frame et acquiert chez F. Rastier le nom de "simulacre multimodal". Pour formuler cette notion, la sémantique interprétative constate plusieurs réductions: la réduction du niveau conceptuel au niveau linguistique qui est une conséquence extrême de l'hypothèse du déterminisme linguistique; réduction du linguistique au conceptuel (soit "par le moyen des grammaires ou des sémantiques universelles", soit par la notion des universaux [9, p. 126]).

Après la formulation des notions du concept, émises dans le paradigme linguistique contemporain, F. Rastier propose sa propre définition du concept qui est "un sémème contrstruit, dont la définition est stabilisée par les normes d'une discipline, de telle façon que ses occurrences soient identiques à son type" et "la validité con-

ventionnelle de ces normes disciplinaires permet la traduction des concepts qui échappent de ce fait à la variété des langues comme à la diversité des contextes” [9, p. 126]. Dans cette définition on voit écartées les interférences entre la sémantique extensionnelle (notamment de la sémantique psychologique à la Jackendoff et même dans le structuralisme d’A. J. Greimas om l’on voit que la notion même du sème est considérée comme une qualité du référent). Pour la sémantique interprétative, par contre, les sèmes sont constitutifs du sens linguistique, déterminent les parties du concept (compris dans un simulacre multimodal qui est également une impression référentielle), constitutifs du sens éidétique (ou conceptuel) sans lien avec le référent.

Par ailleurs, il faudrait noter que le simulacre multimodal n’est pas nécessairement indépendant du langage, qui peut mettre en jeu plusieurs modes (visuel, auditif) mais n’est lié à aucun mode particulier. Le problème de la référence extrasémiotique varie avec les paliers de complexité (morphème, mot, énoncé, texte) et les types d’isotopie et/ou de sème impliqués (spécifique, micro-, méso-, macro-générique [10, p. 60]. L’unité minimale à l’origine d’un parcours référentiel se rendant au moins jusqu’au simulacre semble donc le signifiant d’un mot (lexie) contenu dans le contexte. Si au palier du mot une ou plusieurs impressions référentielles peuvent être évoquées (sens et acceptions répertoriées dans les dictionnaires), au palier de l’énoncé les impressions possibles sont généralement restreintes par l’établissement d’une “isotopie génétique qui rend compte de la sélection réciproque des sèmes en contexte” [11, p. 272]. Il est à souligner qu’au niveau de la référence textuelle F.Rastier atteste avec raison que “dans le cas de textes mythiques (littéraires et/ou religieux notamment), la production des impressions référentielles peut se complexifier à nouveau, non plus par une absence de déterminations (comme au niveau du mot isolé) mais par la pluralité des déterminations” [11, p. 273]. Ces déterminations peuvent en effet provenir des contextes lointains qui génère la complexification des impressions référentielles.

Les types d’isotopie et des sèmes impliqués génèrent également des impressions référentielles différentes [10, p. 129]. Ainsi, les isotopies dimensionnelles sont responsables des tons -niveaux de langue) et des points de vue globaux (univers). Les isotopies domaniales génèrent l’impression référentielle globale. Les isotopies taxémiques connotent l’impression référentielle locale. La cohésion textuelle est déterminée par la conservation des formes des isotopies spécifiques qui ne restent pas invariables mais permettent de s’identifier à travers leurs déformations.

L’enchaînement des fonctions dans la sémantique interprétative se forme dans plusieurs vecteurs: du signifiant au signifié (sémantisation, précisée dans les dictionnaires), du signifié au simulacre (imagination, l’appariement entre un signifié et une image mentale jusqu’à devenir une image mentale), du simulacre au percept (référenciation), du percept à l’objet (objectivation), suite de fonctions allant du signifiant à l’objet (parcours référentiel). L’impression référentielle est un ensemble de fonctions sémiotiques englobant les termes cités plus haut, sauf l’objet, bien évidemment, et semble devenir par conséquent, comme le souligne fort à propos L. Hébert, “un appariement interprétable comme création d’un terme” [3, p. 106].

Par ailleurs, la sémantique de l’interprétation s’inscrit dans une praxéologie car elle suppose des régimes de temporalisation, d’intentionnalité, d’anticipation et de rétroaction [8, p. 44]. Dans ce contexte, il faut se souvenir du fait que le système sémantique contraint aussi bien l’activité perceptive (création des signifiés à partir

de signifiants) que l’imagerie (création des simulacres multimodaux à partir de signifiés), notamment “dans le cas de représentations dans l’établissement de la cohérence textuelle” [9, p. 210].

D’autre part, F. Rastier défend la position que la sphère sémiotique sert d’intermédiaire entre la sphère physique et la sphère des processus mentaux puisque le signifiant a des corrélats privilégiés dans la sphère physique tandis que le signifié a des corrélats dans la sphère représentationnelle. Ainsi, le parcours référentiel qui se réalise dans la sphère physique, doit intervenir par les corrélats du signifiant [8, p. 36]. Dans ce contexte, il faudrait admettre que la sémantique interprétative émet l’hypothèse d’une analogie entre la perception sensorielle et la perception sémantique, et cette invariance partielle donne une cohérence au parcours référentiel à travers les sphères de la signification, de l’imagination et de la référenciation, qui portent toutes une intentionnalité spécifique.

Conclusions et perspectives de l’étude. La sémantique interprétative offre dans la linguistique contemporaine plusieurs ouvertures à l’étude de la conceptualisation littéraire. Si le signifié se décompose en parties (sèmes) et le mot s’analyse par lexies (unité fonctionnelle contextuelle englobant plusieurs mots), l’énoncé est étudié dans ses rapports inhérents avec le contenu textuel global (ainsi le texte n’est pas une addition d’énoncés suivant le principe de la non-compositionnalité absolue). Le sens résulte de l’interaction des contenus dénotatifs et connotatifs (inhérents et afférents) et détermine la référence et non l’inverse (les sèmes ne sont plus les répliques des parties du référent) dans un vaste contexte linguistique et extralinguistique (notamment culturel intégral). Par ailleurs, une analyse détaillée de la notion du référent et des ses avatars dans la sémantique interprétative met en valeur la définition du concept en tant que simulacre multimodal ce qui donne une vision progressiste de cette notion dans le contexte littéraire comme une composante dynamique de sémiosis aux confins de la signification, de l’imagination et de la référenciation. On devrait ajouter que ces considérations attestent que l’étude du concept littéraire devrait se poursuivre avec une étude approfondies des quatre composantes sémantiques délimitées par la sémantique interprétatives: la thématique (les contenus investis), la dialectique (les états et processus représentés), la dialogique (les unités dans leurs modalisation) et la tactique (la disposition linéaire des unités).

Références:

1. Charniak E. Organization and inference in a frame-like system of common sense knowledge / E. Charniak // TINLAP ’75. – Stroudsburg : Association for Computational Linguistics, 1975. – P. 42–51.
2. Greimas A.J. Sémantique structurale / A.J. Greimas. – Paris : P.U.F., 1986. – 262 p.
3. Hébert L. Introduction à la sémantique des textes / L. Hébert. – Paris : Honoré Champion, 2001. – 232 p.
4. Heger K. Noèmes métalinguistiques-réflexifs et la distinction entre syntaxe et sémantique / K. Heger // Annexes des Cahiers de linguistique hispanique médiévale. – 1988. – Vol. 7. – No. 1. – P. 351–359.
5. Martin R. Pour une logique du sens / R. Martin. – Paris : P.U.F., 1983. – 268 p.
6. Pottier B. Linguistique générale: Théorie et description / B. Pottier. – Paris : Klincksieck, 1985. – 339 p.
7. Pottier B. Théorie et analyse en linguistique / B. Pottier. – Paris : Hachette, 1992. – 240 p.
8. Rastier F. Problématiques du signe et du texte / F. Rastier // Intellectica. – No. 23. – Vol. 2. – Paris : Association pour la recherche cognitive, 1996. – P. 11–52.
9. Rastier F. Sémantique et recherches cognitives / F. Rastier. – Paris : P.U.F., 1991. – 262 p.

10. Rastier F. *Sémantique pour l'analyse* / F. Rastier, M. Cavazza, A. Abeillé. – Paris : Masson, 1994. – 240 p.
11. Rastier F. *Sens et textualité* / F. Rastier. – Paris : Hachette, 1989. – 287 p.
12. Saussure de F. *Cours de linguistique générale* / F. de Saussure. – Paris : Payot, 1986. – 520 p.
13. Schank R.J. *Scripts, plans, goals and understanding: an inquiry into human knowledge structures* / R.J. Schank, R.P. Abelson. – Hillsdale : Lawrence Erlbaum Associates, 1977. – 256 p.
14. Wierzbicka A. *La quête des primitifs sémantiques* / A. Wierzbicka // *Langue française*. – 1993. – Vol. 98. – No. 1. – P. 9–23.
15. Wilks Y. *Primitives and words* / Y. Wilks // *TINLAP '75*. – Stroudsburg : Association for Computational Linguistics, 1975. – P. 38–41.

Чистяк Д. О. Проблеми концептуалізації в дослідженнях інтерпретаційної семантики

Анотація. Стаття присвячена дослідженню функціонування проблем концептуалізації в працях представників школи французької інтерпретаційної семантики Ф. Раст'є. Виділяються домінуючі положення теорії,

визначаються специфічні аспекти аналізу когнітивного процесу, формуються перспективи їх застосування в методиці аналізу художнього концепту в українській філологічній науці.

Ключові слова: концепт, семантичний примітив, мультимодальний симулякр, семантика, референція.

Чистяк Д. А. Проблемы концептуализации в исследованиях интерпретирующей семантики

Аннотация. Статья посвящена исследованию функционирования проблем концептуализации в работах представителей французской школы интерпретирующей семантики Ф. Раст'е. Выделяются доминантные положения теории и специфические аспекты анализа когнитивного процесса, формулируются перспективы их внедрения в методике анализа художественного концепта в украинской филологической науке.

Ключевые слова: концепт, семантический примитив, мультимодальный симулякр, семантика, референция.

*Шевченко М. Ю.,
кандидат філософських наук, доцент кафедри іноземних мов
ГВУЗ «Донбасський державний педагогічний університет»*

*Хлынина М. Н.,
студентка III курсу англо-німецького відділення
ГВУЗ «Донбасський державний педагогічний університет»*

РОЛЬ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Аннотация. В статье рассмотрен вопрос о роли инновационных технологий в процессе повышения языковых навыков английского языка учащихся высшей школы. Детально рассмотрены и охарактеризованы различные методы с использованием технологий по улучшению четырех языковых навыков.

Ключевые слова: навык, инновация, технология, образование, коммуникация.

Постановка проблемы. Информационное общество, характеризующееся наличием глобализационных процессов, технологизацией всех отраслей народного хозяйства, другими признаками современной цивилизации тенденциями, обуславливает развитие человека как главную цель, ключевой показатель современного прогресса и выдвигает новые требования к образованию, ведь именно образование является определяющим фактором политической, социально-экономической, культурной и научной жизнедеятельности человечества. Интеграция в европейское и мировое образовательное пространство, переход к новым организационным моделям, внедрение инновационных технологий, определяются как важные задачи процесса модернизации образования.

Понятие «инновация» вошло в науку еще в XIX в. и употреблялось при изучении изменений в культуре в противовес понятию «традиция». Теперь инновации рассматриваются как определенная стадия процесса социального изменения. Социология определяет инновацию «как комплексный процесс создания, распространения и использования нового практического средства (новшества) для удовлетворения человеческих потребностей, а также связанные с этим нововведением изменения в социальной среде» [2, с. 159].

В связи с развитием инновационных процессов и инновационной деятельности, в начале XXI в. появляется теория образовательной инноватики как наука о нововведениях, в которой раскрывается «сущностное содержание ключевых понятий данной теории, таких как «педагогическая инновация», «образовательная инновация», «инновационный образовательный проект», «инновационная образовательная деятельность», «инновационное учебное заведение» и др.; условия осуществления инновационной образовательной деятельности; параметры, показатели и критерии оценки педагогических инноваций; принципы отбора педагогически целесообразных образовательных инноваций» [2, с. 3].

Инновации, применяемые в образовании, называют образовательными инновациями. По мнению С. Савченко, образовательная инновация – это процесс создания, распространения и использования новых средств (нововведений) для тех педа-

гогических проблем, которые до сих пор решались по-другому [1, с. 400].

Основными принципами, согласно которым осуществляется инновационная деятельность в учебных заведениях, являются следующие:

– принцип обязательного влияния инновации на конечный результат образовательной деятельности (применение любой образовательной инновации обязательно приносит качественное изменение конечного результата учебного процесса);

– принцип обязательного влияния инновации на интеллектуальные, материальные и временные затраты участников образовательного процесса (использование любой инновации обязательно требует применения дополнительных интеллектуальных, материальных и временных затрат участников образовательного процесса).

Актуальность исследования обусловлена тем, что английский язык является чрезвычайно важной областью в системе образования, которая открывает новые горизонты для учащихся. На сегодняшний день английский язык является глобально употребляемым практически во всех областях деятельности человека: науке, технике, международных отношениях и т. п. Этот факт – причина того, что во многих странах мира преподавание английского языка считается самым важным приоритетом образовательного процесса [4, с. 10]. Такое положение создает необходимость того, что система образования должна реагировать на развитие технологических и научных достижений в сфере преподавания английского языка и вовремя внедрять их в процесс обучения для быстрого развития навыков английского языка у студентов, а также для подготовки компетентных трудовых кадров в целом.

Цель статьи – определение функций инновационных технологий в процессе преподавания английского языка.

Предмет исследования – преподавание английского языка в рамках современного образовательного процесса.

Объектом исследования являются инновационные технологии, которые применяются преподавателем для повышения эффективности и качества процесса преподавания.

Инновационные технологии в образовании исследовались многими отечественными и зарубежными учеными, такими как А. Савченко, Л. Даниленко, В. Бондарь, В. Васильев, К. Роджерс, А. Маслоу и др.

Изложение основного материала исследования. С появлением новых технологий и инноваций в области образования, процесс преподавания и изучения английского языка подвергся изменениям в методологии, методах и стилях преподавания. Использование новых технологий в процессе преподавания

английского языка особенно важно для развития макролингвистических навыков. Технические средства позволяют сопоставить устные и письменные формы новых лексических единиц с помощью аутентичных аудиоматериалов, а также закрепить их в процессе визуализации, используя проекторы, видеоматериалы и т. п. Такие технологии переносят «внешний мир» в класс и делают процесс преподавания более эффективным.

Итак, к преимуществам использования инноваций и новых технологий в процессе образования мы относим следующие:

- более быстрое развитие коммуникационных навыков по сравнению с обычными методами преподавания;
- внедрение в процесс обучения среди студентов метода «проб и ошибок»;
- обеспечение большого разнообразия методов изучения языка;
- развитие интереса к процессу изучения языка;
- стимулирование самостоятельности, самообразования и снижение феномена вербализма;
- обеспечение качественного преподавания, а также помощь в преодолении языковых барьеров;
- экономия времени, быстрое и перманентное обучение [5, с. 171].

Таким образом, мы видим, что инновационные и образовательные процессы неотделимы друг от друга. Современная система образования направлена на максимальное использование инновационных технических средств, чтобы сделать процесс обучения наиболее эффективным. Особенно этот процесс важен для преподавания английского языка. Технологические средства, в первую очередь, служат опорой для самого преподавателя.

В процессе внедрения инноваций, а также использования новых технологий немаловажную роль играет личность самого преподавателя. Для того, чтобы получить максимальный эффект от использования новых технологий в процессе преподавания английского языка, преподаватель должен помнить о том, что технологические средства – это только дополнение к уроку, но они не могут полностью заменить его. В условиях разнообразия инноваций и технологий в процессе образования важным элементом является их тщательный отбор и оценка, поскольку применение всех инновационных технологических средств в процессе преподавания английского является нецелесообразным и невозможным. Только после тщательного рассмотрения преимуществ и недостатков применения определенных технологических средств они могут быть применены в процессе преподавания английского, в частности преподаватель должен следовать следующим критериям:

- стратегия преподавания должна соответствовать уровню знаний студентов;
- представление материала должно быть четким и точным;
- аутентичные материалы должны быть читабельными и соответствовать достаточному для понимания уровню сложности для студентов;
- технологические средства должны выполнять исключительно образовательные функции (мотивация, предоставление информации), но не быть отвлекающим элементом от образовательного процесса;
- используемый материал должен пройти предварительную проверку преподавателем на отсутствие грамматических и орфографических ошибок;
- аутентичные материалы должны быть актуальными и интересными для студентов [5, с. 98].

Основной задачей преподавания английского языка является развитие четырех основных навыков: аудирования, чтения, коммуникационного навыка, письма. Рассмотрим отдельно роль каждого навыка и технологии, которые могут быть применены для их развития и усовершенствования.

1. Аудирование (прослушивание аутентичного текста).

Аудирование определяется как процесс определения и понимания речи носителя языка. Этот процесс включает в себя понимание акцента говорящего или его произношения, грамматических конструкций, лексики и понимание общего смысла текста [6, с. 49]. Студент должен быть способен делать эти четыре вещи одновременно. Аудирование рассматривается как обязательный навык для овладения языком. Существует множество технологий для повышения навыков аудирования, а именно:

- использование компьютеров;
- телевидение (просмотр ТВ программ и прослушивание радио страны изучаемого языка);
- использование CD плееров, кассетных магнитофонов и т. п.

2. Чтение.

Чтение является процессом понимания письменного текста обучаемым; это важный навык, который зависит от словарного запаса и общих знаний учащегося [6, с. 53].

В процессе чтения английских текстов студент может улучшить свой словарный запас, а также получить новую информацию, идеи, которые помогут значительно повысить общий интеллект и знания студента.

Технологии для развития навыков чтения:

- использование компьютерных программ для чтения английских текстов;
- мультимедийные технологии;
- использование интернет-ресурсов;
- использование электронных словарей.

3. Навык разговорной речи.

Человеческое общение между двумя людьми может иметь место только в случае, когда участники коммуникационного процесса понимают друг друга. «Говорящий» человек, который преподносит информацию другому, должен преобразовать свой «месседж» в устную речь, в то время как «слушающий» должен понять речь говорящего [3, с. 251].

К инновационным технологиям, которые способствуют развитию английской речи, относятся следующие:

- интернет-чат с носителями языка;
- использование программ для записывания и воспроизведения голоса;
- проведение skype конференций с носителями языка.

4. Письмо.

Процесс написания текста может быть очень трудным для студентов, изучающих английский язык, так как они должны выполнять такие задачи, как генерирование идей, совершенное использование грамматики и лексики. К техническим средствам улучшения навыков письма относятся следующие:

- использование компьютеров;
- написание e-mail писем;
- текстовый интернет-чат.

Выводы. Проанализированные нами аспекты использования инновационных технологий в процессе преподавания английского языка дают нам возможность утверждать, что инновационные технологии стали неотъемлемой частью процесса преподавания и изучения английского языка. Они помогают сту-

дентам за менше короткий проміжок часу освоїти потрібні навички для оволодіння англійським мовою, а саме: навички аудіювання, читання, письма і комунікації. Враховуючи всю важливість інноваційних технологій, слід зауважити, що центральне місце в процесі викладання займає особистість викладача, який вибирає, оцінює і впроваджує нові технології. Таким чином, технології допомагають викладачу вирішити велику кількість технічних питань, зробити урок більш цікавим, але технології не можуть замінити викладача повністю. Перспективою для подальших досліджень може стати аналіз інших інноваційних тенденцій в процесі викладання англійської мови.

Література:

1. Савченко А.Я. Дидактика початкової школи / А.Я. Савченко. – К. : Абрис, 1997. – 420 с.
2. Соціологія : [учеб. для студ. вищих навч. завед.] / під ред. В.Г. Городяненко. – К. : Вид. центр «Академія», 2002. – 560 с.
3. Bose M. A text book of English Language Teaching for Indian Students / M. Bose. – Ch. : New Century Book House, 2005. – 440 p.
4. Crystal D. English as a global language / D. Crystal. – Cambridge : Cambridge University Press, 2005. – 253 p.
5. Gower R. Teaching Practice Handbook / R. Gower. – L. : Macmillan Heinemann, 1995. – 334 p.
6. Kumar J. Studies in Language Testing 2 / J. Kumar. – Cambridge : University Press, 1995. – 150 p.

Шевченко М. Ю., Хлинїна М. М. Роль інноваційних технологій у процесі викладання англійської мови у вищій школі

Анотація. У статті розглянуто питання про роль інноваційних технологій у процесі підвищення мовних навичок англійської мови учнів вищої школи. Детально розглянуто й охарактеризовано різні методи з використанням технологій щодо поліпшення чотирьох мовних навичок.

Ключові слова: навик, інновація, технологія, освіта, комунікація.

Shevchenko M., Khlynina M. The role of the innovative technologies in the process of English teaching in higher school

Summary. The article deals with the question of the role of the innovative technologies in the process of the development of the students' language skills of the English language. Different methods with the use of technologies for the development of four language skills have been analyzed and characterized in details.

Key words: skill, innovation, technology, education, communication.

Шенько М. М.,

аспірант кафедри германського, загального та порівняльного мовознавства
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

МОДАЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ПРИПУЩЕННЯ В ДИСКУРСНОМУ СЕГМЕНТІ НАРАТИВУ

Анотація. У статті розглянуто функціонування модальних конструкцій зі значенням припущення в складі композиційно-мовленнєвої форми «оповідь» на прикладах текстових фрагментів німецької художньої літератури початку ХХІ ст.

Ключові слова: оповідний дискурс, суб'єктивна модальність, композиційно-мовленнєві форми, нарація, оповідь.

Постановка проблеми. Поширеною тенденцією сучасних лінгвістичних студій стало вивчення оповідного дискурсу художнього тексту. Активно досліджується специфіка його функціонування в художній прозі, засоби об'єктивації, а також його складові (І. Бехта, Л. Белєхова, В. Бурбело, В. Карасик, К. Кусько, Ж. Женетт, І. Смушинська, Д. Шифрін, В. Шмід).

Актуальним є звернення до вивчення лінгвопрагматичних функцій модальних конструкцій, які формують оцінно-модальний план оповідного мовлення в художньому тексті (Ф. Бачевич, І. Бехта, В. Бурбело, А. Мороховський, Т. Радзівська, О. Селіванова, І. Шевченко). Проте недостатньо вивченим є функціонування засобів епістемічної модальності в дискурсних зонах наратора й персонажа в структурі німецькомовного художнього прозового тексту.

Попри те, що у фаховій літературі досить детально описана структурна організація художнього прозового тексту (Л. Бабенко (2005), Н. Безсмертна (1983), М. Брандес (2004), Е. Зайцева (2008), С. Іваненко, В. Кухаренко (1988), W. Heinemann (1975), E. Riesel, E. Schendels (1975)), ми зіткнулися з проблемою недостатнього висвітлення специфіки функціонування суб'єктивно-модальних компонентів у складі композиційно-мовленнєвих форм німецькомовної художньої прози.

Мета статті – аналіз функціонування в німецькомовному художньому тексті композиційно-мовленнєвої форми (далі – КМФ) «оповідь» із суб'єктивно-модальними смислами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Контекстно-варіативне членування тексту розмежує в ньому два мовленнєві потоки – мовлення автора (наратора) й мовлення персонажа. У художньому тексті автор-наратор і персонаж як суб'єктні центри художнього світу є посередниками комунікації автора й читача. Наратор і персонаж формують дискурсні зони текстової комунікації – дискурсну зону наратора та дискурсну зону персонажа.

Під час дослідження персонажного мовлення в художньому тексті виокремлюють внутрішнє та зовнішнє мовлення, а також власне мовленнєві форми їх утілення (монолог, діалог, полілог, конструкції з прямим мовленням, непрямим мовленням і не-власне-прямим мовленням).

Функцією наратора є опис ситуацій і подій, тобто наратор – це оповідач, повістяр [1, с. 157]. Мовлення наратора може здійснюватись від третьої (гетеродієгетична нарація, Er-Form) або

від першої особи (гомодієгетична нарація, Ich-Form) оповідного мовлення в художньому тексті.

У площині авторського мовлення виокремлюють класичні композиційно-мовленнєві форми: оповідь, опис, міркування.

Завдяки взаємодії композиційно-мовленнєвих форм формується композиційно-мовленнєва структура тексту. З одного боку, вони є мисленнєво-мовленнєвими операціями, через які здійснюється процес мислення та мовленнєва комунікація, а з іншого – типами текстових фрагментів, у яких ці операції об'єктивуються. Отже, оповідь, опис і міркування утворюють композиційно-мовленнєву структуру художнього тексту.

Композиційно-мовленнєві форми диференціюють на основі функційно-прагматичного критерію, тобто за метою висловлення і структурно-логічним критерієм, з урахуванням зв'язку між предметами в думці й таксисної співвіднесеності дієслівних дій: відношення часової послідовності (діахронічної) в оповіді, відношення часової одночасності в описі (синхронічній) та відношення причини й наслідку в міркуванні. Отже, оповідь містить хронологічно спрямований таксис, який передає послідовність подій, опис – хронологічно неспрямований таксис, позначає одночасність подій, а в судженні наявний логічно спрямований таксис, який виражає причинно-наслідкові, умовні зв'язки [6, с. 52].

Німецькі лінгвісти класифікують тексти за їх функцією (Basiskriterium), а також наводять підвиди класифікацій за контекстуальними (ситуативні чинники) і структурними критеріями (Große, 1976, Brinker, 1992, Rolf, 1993). За функцією розрізняють дескриптивні, наративні та аргументативні тексти [10, с. 190]. Дещо інший підхід спостерігаємо в Клауса Брінкера. Лінгвіст пропонує розглядати дескриптивну, наративну та аргументативну форми розгортання теми як структурні критерії, які повністю відповідають текстовим функціям [11, с. 131]. За основу класифікації КМФ беруть висловлення (Aussagen) і залежно від їх мети й характеру виокремлюють «повідомлення» (Mitteilung, Bericht), «опис» (Beschreibung, Schilderung), «пояснення» (Erörterung, Erklärung).

Н. Богатирьова зазначає, що мова може йти про предмет, процес чи проблему, позиція може бути об'єктивною або суб'єктивною, а головною комунікативною метою може бути передання інформації або створення певного ефекту, а також вона виокремлює інформативні (опис, повідомлення, міркування) та експресивні (зображення, розгляд) форми викладу [3, с. 128]. Такий підхід відображає більш детальне й розгорнуте трактування традиційної точки зору щодо питання класифікації КМФ, згідно з якою існують такі КМФ, як повідомлення, опис, роздум (М. Брандес, Н. Безсмертна). Під композиційно-мовленнєвими формами розуміємо складні функційні текстові єдності, які структурують думку, упорядковують її розвиток і надають їй цілісності й завершеності [4, с. 76]. У цьому

дослідженні спираємось на системну класифікацію КМФ, запропоновану М. Брандес.

КМФ оповідь (нарація) є базою художнього тексту. Основною функцією оповіді (в термінології деяких авторів позначається як повідомлення (М. Брандес, Н. Безсмертна)) є передавання послідовності подій відповідно до логіки задуму автора. «Оповідь можна вважати головною, основною частиною авторського монологічного мовлення. Оповідь, розповідь – сутність, душа літератури. Письменник – це перш за все оповідач, людина, яка вміє цікаво, захоплююче розповідати. ... Стилістичні функції оповіді різноманітні, пов'язані з індивідуальним стилем, жанром, предметом зображення. Оповідь може бути більш чи менш об'єктивною, пронизаною авторськими емоціями» [7, с. 143–144].

Послідовність дій і подій є важливою характеристикою нарративу, оскільки це дає змогу створювати єдине ціле – сюжет: історія має початок, середину й кінець. Оповіді також притаманна темпоральність, адже в ній особлива увага приділяється тій послідовності, у якій відбуваються дії та події. Виокремлюючи різноманітні моменти в часі й установлюючи зв'язок між ними, вона надає читачеві можливість побачити зміст у самих часових послідовностях, тим самим указуючи на фінал. Функціями нарративу є впорядковувальна, інформувальна, переконуюча, розважальна, відволікаюча увагу. До головних логіко-семантичних зв'язків в оповіді належать часова послідовність і зв'язки зумовленості (причиново-наслідкові, умови, мети).

В. Шмід, виокремлюючи два види наратора (повістьяр і оповідач), зазначає, що повістьяр викладає події від третьої особи, тобто це не виявлений, не названий, розчинений у тексті носій мовлення, а оповідач – носій мовлення від першої особи, котрий відкрито організовує своєю особистістю весь текст [8, с. 67].

І. Бехта, досліджуючи англійський модерністський дискурс, указує на гіпотетичну природу перспективи наратора, що на рівні речення експлікується модальними прислівниками роздумів або припущення та модальними дієсловами, «які сприяють критиці сегментів художнього тексту й послаблюють силу на рації» [2, с. 106]. Автор-оповідач у такий спосіб дистанціюється від повідомлюваного, надаючи можливість читачеві самому дотримувати та оцінювати дії, які розвиваються за сюжетом твору.

Використання суб'єктивно-модальних конструкцій із семантикою припущення у фрагментах оповіді призводить до змішаних КМФ, тобто переважно спостерігаємо оповідь з елементами міркування, судження. У чистому вигляді оповідь як КМФ у композиції досліджуваних текстів художньої літератури зустрічаємо дуже рідко. Пор.:

(1) *Auf dem weißen Papier erschien wieder die Frau in dem langen Kleid. Adam ärgerte sich, dass sie **offenbar** den Bauch einzog, ja er glaubte ihrem Lächeln anzusehen, dass sie die Luft anhielt. Aber **vielleicht** täuschte er sich auch. Mit der Zange stipte er das Bild ins Stoppbad und gab es von dort in den Fixierer. Dann nahm er ein neues Blatt aus der Packung, faltete es in der Mitte und riss es an der Tischkante entzwei.*

Die andere Hälfte steckte er zurück in die Packung [12, с. 13].

У наведеному фрагменті оповіді (1) спостерігаємо послідовний виклад дій головного персонажа твору Адама. Одночасно автор-оповідач (гетеродієгетичний наратор, Ег-Form) передає невпевнену оцінку Адамом зображення, яке він побачив на щойно проявленому фото, тобто автор експлікує не своє

ставлення до побаченого, а точку зору персонажа (вживається в його думки).

Коли оповідь ведеться від третьої особи, автор представлений як «неперсоніфікований всезнаючий оповідач-творець, який не належить до світу тексту і не наділений прагматичною вмотивованістю» [5, с. 224]. Автор-оповідач спостерігає за тим, що відбувається начебто збоку, але водночас проникає в роздуми героїв, даючи оцінку кваліфікацію тому чи іншому розвиткові подій за допомогою різноманітних форм реалізації своєї позиції.

(2) *Die Tür des weißen, flachen Hauses ging von allein auf, sie mussten nicht läuten, **wahrscheinlich** hatten hier alle alles gesehen, hatten alle in dieser stillen, friedlichen Straße hinter den Vorhängen ihrer Terrassentüren in den schattigen Ecken ihrer Wohnzimmer gestanden und das Taxi halten, sie aussteigen sehen. Eine Blonde, eine Dunkle und ein kleines Kind mit einem rosa Mützchen auf dem Kopf. Und alle drei mit Augenringen. Koffer, Tüten und ein Kinderwagen.*

Die Tür ging von allein auf, die Vermieter traten vors Haus, herzlich willkommen, sie streckten die Arme aus [13, с. 19–20].

Для фрагменту оповіді (2) характерним є те, що автор-оповідач (гетеродієгетичний наратор, Ег-Form) не лише інформує читача про переїзд героїв, а й, уживаючи модальне слово із семантикою припущення, разом із використанням стилістичних повторів перетворює просту констатацію факту в емоційно забарвлену оповідь-міркування, тобто автор через вираження припущення дає зрозуміти читачу, що виражає власне бачення ситуації, про яку розповідає, і при цьому дає змогу адресатові самому вирішувати, чи він погоджується з викладеною оцінкою чи ні. Такий спосіб оповіді заглиблює читача в сюжет твору і створює ілюзію присутності в ситуаціях, які розгортаються за задумом автора.

(3) *Der Kronaurburger Bote vermeldete täglich die Gründung neuer Lokal verbände. In Baia Luna preschten besonders die drei Brancusi-Brüder und der Eisenschmied Emil Simenov in der Angelegenheit nach vorn, die Bauern zum Parteibeitritt zu bewegen und die Kollektivierung der Landwirtschaft als Schritt in die Zukunft zu begrüßen. Was auf wenig Gegenliebe stieß, aber auch keinen offenen Widerstand hervorrief. Wogegen hätte der sich auch richten können? Gegen die aufgeblasenen Brancusis, die im Dorf ihre Propagandareden hielten, aber ansonsten nichts zu melden hatten? Gegen die Herren der Partei in der fernen Hauptstadt, die zwar Gesetze erließen, deren Einhaltung jedoch niemand in Baia Luna kontrollierte? Also wartete man ab in der Gewissheit, es den Kollektivisten zu zeigen, würden sie eines Tages im Dorf auftauchen* [9, с. 29].

Приклад оповіді (3) є формою нарації від першої особи (гомодієгетичний наратор, Ich-Form), тобто автор-оповідач є головним героєм твору й розповідає про події, які розгортаються в його селі. Використані в цьому фрагменті загальні питальні речення (Ja-Nein-Fragen), які є операторами модальної семантики припущення, надають йому додаткового значення невпевненості. Оповідач у такий спосіб спонукає читача до роздумів щодо невизначеності, несправедливості ситуації, про яку йде мова.

Висновки. Кількісний аналіз функціонування композиційно-мовленнєвої форми «оповідь», яка містить суб'єктивно-модальні компоненти, показав, що для німецькомовного художнього тексту характерною є переважно змішана форма, тобто оповідь з елементами міркування, судження, роздуму тощо. У

відсотковому співвідношенні це становить 12% (оповідь у чистому вигляді) проти 88% (оповідь із міркуванням).

Використовуючи модальні конструкції зі значенням припущення, автор привертає увагу читача до повідомлюваного, долучає його до роздумів героїв, викликає інтерес до перебігу подій, що розгортаються за сюжетом художнього прозового тексту.

Література:

1. Бехта І.А. Дискурс наратора в англійській прозі / І.А. Бехта. – К. : Грамота, 2004. – 304 с.
2. Бехта І.А. Оповідний дискурс в англійській художній прозі: типологія та динаміка мовленнєвих форм : дис. ... докт. філол. наук : спец. 10.02.04 / І.А. Бехта. – Львів, 2010. – 526 с.
3. Богатырева Н.А. Стилистика современного немецкого языка / Н.А. Богатырева, Л.А. Ноздрин. – М. : Академия, 2005. – 336 с.
4. Брандес М.П. Стилистика текста / М.П. Брандес. – М. : Прогресс – Традиция ; ИНФРА – М, 2004. – 416 с.
5. Попова Е.А. Литературная коммуникация как объект изучения лингвистики нарратива / Е.А. Попова // *Филологос*. – 2008. – Т. 1–2. – № 4. – С. 224.
6. Россихина Г.Н. О распределении композиционно-речевых форм по функциональным стилям / Г.Н. Россихина // Научный и общественно-политический текст. – М., 1991. – С. 50–58.
7. Солганик Г.Я. Синтаксическая стилистика / Г.Я. Солганик. – М. : URSS, 2007. – 242 с.
8. Шмид В. Нарратология / В. Шмид. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Языки славянской культуры, 2008. – 304 с.
9. Bauerdick R. Wie die Madonna auf den Mond kam / R. Bauerdick. – München : Deutsche Verlags-Anstalt, 2009. – 516 S.
10. de Beaugrande, Robert-Alain, Wolfgang Ulrich Dressler. Einführung in die Textlinguistik / Konzepte der Sprach- und Literaturwissenschaft, 28. – Tübingen : Niemeyer, 1981.
11. Brinker K. Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden / K. Brinker. – Berlin : E. Schmidt-Verlag, 1992.
12. Schulze I. Adam und Evelyn / I. Schulze. – Berlin : BV Berlin Verlag GmbH, 2008. – 314 S.
13. Hermann J. Alice / J. Hermann. – Frankfurt am Main : S. Fischer Verlag GmbH, 2009. – 189 S.

Шенько М. Н. Модальные конструкции со значением предположения в дискурсе сегменте нарратива

Аннотация. В статье проведен обзор функционирования модальных конструкций со значением предположения в составе композиционно-речевой формы «повествование» на примерах текстовых фрагментов немецкой художественной литературы начала XXI в.

Ключевые слова: повествовательный дискурс, субъективная модальность, композиционно-речевые формы, нарратив, повествование.

Shenko M. Modal constructions with the meaning of assumption in the narrative discourse segment

Summary. The article deals with functioning of the modal constructions with the meaning of assumption as a part of complex structural text unit “narration”. The examples are set on text fragments from the German fiction literature (XXI century).

Key words: narrative discourse, subjective modality, text structure, composition, narration.

*Shchypachova D. S.,
English Teacher*

National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"

DIFFERENTIATED APPROACH IN FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF STUDENTS OF NON-LINGUISTIC SPECIALTIES

Summary. This article deals with the problems of using a differentiated approach in teaching a foreign language of students of non-linguistic specialties. The material contains some examples, ways according to which a differentiated approach is implemented in the process of teaching a foreign language of students.

Key words: differentiated approach, language competence, differentiation, forms of differentiated teaching, split-level training technology, foreign language classes, personality-oriented educational process.

Introduction. In today's society educational paradigm dominates, which is focused on the development of the active person, who has a high level of general and informational culture, freely orients himself in the world information space and uses his resources for self-development. Within the framework of these objectives the study of a foreign language is of particular relevance. Foreign language is considered today not only as a communication tool, but primarily as a means of stimulating the process of consciousness [2]. Foreign language knowledge is a compulsory component of professional training of modern specialists of any profile. Many aspects of the development of linguistic competence depend on the nature, content and orientation of the future specialist training [10]. Particular attention in this respect is deserved by students of non-linguistic specialties. In accordance with the requirements as a result of the discipline learning the student should be able to communicate orally and in writing in a foreign language on professional and everyday topics, to improve his own spoken and written language. As shown by experience, now teachers have to take into account the lack of knowledge and skills of graduates of the town and rural secondary schools while entering the university. It is well known that the contingent of students in a group is unequal. There are students with different mental abilities, different natural skills, different interests, so one of the urgent problems of foreign language teaching is to teach a foreign language of students with different levels of language knowledge.

One way to solve this problem is to use a differentiated approach in foreign language teaching of students with different levels of language training.

The **purpose** of this article is to consider the problem of the use of the differentiated approach in teaching a foreign language of students of non-linguistic specialties, to draw the examples, directions, according to which this approach usage in the learning process is implemented.

The purpose of this article assumes the following **tasks**:

- Identify the substantive content of common didactic concept of "differentiated approach to training";
- Determine the forms of differentiated training;
- Consider ways of implementation of a differentiated approach in learning a foreign language.

The concept of differentiated training as a pedagogical system.

There are different views on the concept of differentiation in training. In the Pedagogical encyclopaedia we find the following definition: "Differentiation of training is the form of organization of educational activity of pupils, which takes into account their ex-

pressed inclinations, interests and abilities". Here are a few definitions of this concept:

1. Differentiation – the division of students into groups based on any individual abilities for the individual training. Unt I.

2. Differentiation of training – a grouping of students on the basis of taking into account their individual abilities for learning by any different curricula, programs, technologies. V.V. Yeliseyev.

3. Differentiation of training (a differentiated approach in education) – is:

1) the creation of a variety of learning environments for different schools, classes and groups to take into account the peculiarities of their contingent;

2) a set of methodological, psychological, pedagogical, organizational and administrative measures to ensure the training in homogeneous groups. K.G. Selevko.

4. Differentiation of training – is a didactic principle according to which, in order to improve the effectiveness of teaching, a set of didactic conditions, taking into account the typological peculiarities of students, is created (their interests, creativity, proficiency, trainability, performance, etc.), according to which targets, educational content, forms and methods of teaching are selected and differentiated. V.I. Andreiev.

Often differentiation in learning a foreign language is not based on the individual characteristics of the student's personality, but only on individual gaps in his knowledge. The abilities of students to learn a foreign language are not the same: one language comes easy, others – with great difficulty. The concept of "differentiated approach" is defined as an approach to teaching process, which is expected in line with the differentiation in different types and forms. When they say "a differentiated approach to students", this implies the presentation of the different requirements for different groups of students in the mastery of the content of education [7].

In order to implement a differentiated approach split-level education technology in foreign language lessons is used, that is the depth and complexity of the same teaching material for different students with different levels of language training.

Differentiated approach to learning a foreign language of students of non-linguistic specialties is realized in several ways. Firstly, it is a differentiated approach to the student. In this case, it takes into account the following factors: the level of language skills, the desire to work independently and individual characteristics of students. Due to some circumstances the graduates of rural schools, who have entered the university, have very low levels of language training, some even read with great difficulty. For this reason, the

basic training of the students should be preceded by a preparatory phase (familiarization with the phonetic characteristics of the language, the accumulation of a certain vocabulary).

The second trend – a differentiated approach to the selection of linguistic material, assignments. For students with different levels of language training, who are in one group, it is advisable to pick up the tasks, taking into account their level of knowledge and skills. It is the task to eliminate the gaps, task, which takes into account prior knowledge, general and special abilities of students. In this case, a differentiated approach is seen not only in the selection of different complexity and difficulty tasks, but also in the different means of teacher guidance to strong and weak students, different times to perform tasks, various methods of control.

Also, be sure to offer the tasks, taking into account the cognitive interests of students. It can be creative works (collage design, translation of poems,), reading additional literature, and the preparation of various reports.

The third direction in the use of the principle of differentiated training involves selection of effective methods and forms of work, taking into account the type of speech activity: listening, speaking, reading and writing. Each of them requires special forms and methods of work. In the classroom at work on the texts it is advisable to teach the students the most efficient techniques used in these kinds of reading, as scanning; introductory reading; reading for detail and reading for specific information. Reading and viewing text, asking questions and answering them, doing different kinds of exercises, the student learns to extract the necessary information. It is above all to promote reading flexibility, i. e. the student's ability to consciously change the kind and tactics of reading depending on reading purposes, the type of source information and the text nature [2].

Speaking training is successfully implemented via handouts, cards. We offer three degrees of complexity of tasks. For students with a high degree of knowledge the task to describe the picture is given. We select a picture, in which a sufficient number of actors are presented. The student shows a picture to the group and describes it. Listeners correct his errors and inaccuracies.

Less prepared students receive assignments to look at the picture and answer the questions. Learners with low levels of training are offered cards with supportive words.

One of the most difficult types of speech activity for students is listening. Therefore, all students before listening are offered to consult the supporting words and phrases. After listening the stronger students are offered to respond to questions or recite auditioned text, weak students get tasks on the cards, for example, to determine whether the given sentences correspond to the content of the listened text, to select any of the facts in question, etc.

Differentiated training is based mainly on the selection of individual tasks, depending on the training of students and the level of formation of speech skills.

Forms of differentiated training, used during foreign language lessons, are varied. This use of different variants of the similar tasks; application of tasks of varying difficulty; providing various assistance to students when performing the same task; a different number of repetitions to perform the same task; various types of supports; reading of texts of varying difficulty; performance of exercises on individual cards [6].

However, it should be mentioned that a differentiated approach virtually eliminates the cooperation between students. Each student has to “learn foreign language communication ... beyond communication, that is, isolated from his comrades”. The problem of

bridging the gap between strong, medium and weak students can be solved only in relation to the problem of a combination of and proper use of individual, paired, group and collective forms of work. For this “special organizational methods of work that the teacher uses in class to teach everyone, at the same time creating the most favorable conditions for learning each needed” is needed.

You cannot assume that the weak students have to work less. Their abilities are developing, and success comes in the activities. After all, the main tasks of a differentiated approach to learning a foreign language are considered to be satisfaction of cognitive needs both of strong and weak students according to their individual readiness and individual qualities. Experience shows that the use of a differentiated approach to students with different levels of language training allows them to eventually acquire a certain curricula minimum knowledge and skills.

Conclusions. Well thought-out implementation of differentiation in the educational process allows solving the following tasks:

- to prevent gaps in knowledge and skills of students, to align the level of training of the whole class;
- to develop the abilities and interests of students;
- to improve the quality of knowledge;
- to use learning time of each student more efficiently;
- to engage all students in active, intense mental activity;
- to bridge the gap between the front teaching methods and individual character of knowledge.

For differentiation training implementation it is necessary:

- 1) to clarify and specify what criteria, abilities, knowledge, skills will be used in differentiated training;
- 2) to develop or use ready-made tasks, assignments, tests, allowing differentiation of students in the chosen criteria;
- 3) to use differentiated tasks, assignments, exercises, taking into account the results of the preliminary diagnosis of students;
- 4) in case the certain students obviously cannot cope with differentiated task or it is turned out to be too simple for them, to transfer the student to a stronger or, conversely, to the weaker group;
- 5) upon successful execution by students of certain tasks, exercises of low level of difficulty, to transfer them into another group, at the same time noting his successes and achievements;
- 6) to create, organize and continuously improve the “differentiated tasks bank” according to the selected criteria, ability, skills, using tasks-cards, slides, computer programs.

Application of differentiated approach during English lessons allows to diversify the forms and methods of work with children, to increase the motivation of students, to create a situation of success for weak students, and, most importantly, to improve the quality of foreign language teaching.

References:

1. Antropova M.V. Differentiated training: pedagogical and physiologic hygienic assessment / M.V. Antropova, G.G. Manke // *Pedagogika*. – 1992. – № 9–10.
2. Buharkina M.Y. Technology of split-level training / M.Y. Buharkina // *Foreign languages at school*. – 2003. – № 3.
3. Valtseva Y.V. Health saving technologies in English classes. Main pedagogical development background of students' independence in the foreign language training process / Y.V. Valtseva // *Problems of modern science and education*. – 2012. – № 12. – P. 99–102.
4. Vasiliieva A.G. Main pedagogical development background of students' independence in the foreign language training process / A.G. Vasiliieva // *Problems of modern science and education*. – 2013. – № 15. – P. 99–100.

5. Podlasyi I.P. Pedagogy / I.P. Podlasyi. – М. : Prosveshcheniie, 1996.
6. Polat Y.S. Split-level training / Y.S. Polat // Foreign languages at school. – 2000. – № 6. – P. 6.
7. Polat Y.S. Split-level training / Y.S. Polat // Foreign languages at school. – 2001. – № 5. – P. 4.
8. Polievaia O.V. Analytical view on the benefits of “paired work” technique with groups of students in English classes / O.V. Polievaia // Problems of modern science and education. – 2014. – № 20. – P. 103–107.
9. Selevko G.K. Modern educational technologies / G.K. Selevko. – М. : Narodnoie obrazovaniie, 1998.
10. Unt I.E. Individualization and differentiation of training / I.E. Unt. – М. : Pedagogika, 1990. – 192 p.

Щипачова Д. С. Диференційний підхід у навчанні іноземної мови студентів немовних спеціальностей

Анотація. Стаття присвячена проблемам використання диференційного підходу в навчанні іноземної мови студентів немовних спеціальностей. Матеріал містить деякі приклади, напрями, за якими реалізується застосування диференційного підходу в процесі навчання студентів іноземної мови.

Ключові слова: диференційний підхід, мовна компетенція, диференціація, форми диференційного навчання, технологія різнорівневого навчання, заняття з іноземної мови, особистісно-орієнтований освітній процес.

Щипачева Д. С. Дифференцированный подход в обучении иностранному языку студентов неязыковых специальностей

Аннотация. Статья посвящена проблемам использования дифференцированного подхода при обучении иностранному языку студентов неязыковых специальностей. Материал содержит некоторые примеры, направления, по которым реализуется применение дифференцированного подхода в процессе обучения студентов иностранному языку.

Ключевые слова: дифференцированный подход, языковая компетенция, дифференциация, формы дифференцированного обучения, технология разноуровневого обучения, занятие по иностранному языку, личностно-ориентированный образовательный процесс.

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Ануріна І. С.,

викладач кафедри перекладу

Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

ПРИЙОМ КОМПЕНСАЦІЇ ЯК ОСНОВНИЙ ЗАСІБ ВІДТВОРЕННЯ ПОРУШЕНОЇ МОВНОЇ НОРМИ В ХУДОЖНІХ ТВОРАХ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДІВ РОМАНУ Д. КІЗА «КВІТИ ДЛЯ ЕЛДЖЕРНОНА» УКРАЇНСЬКОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ МОВАМИ)

Анотація. У статті аналізуються особливості українського та російського перекладів роману Д. Кіза, що містять випадки порушення мовної норми, покликани створити унікальний образ головного героя, розглядається перекладацький прийом компенсації як основний засіб відтворення неграмотного мовлення персонажа.

Ключові слова: художній переклад, порушення мовної норми, компенсація, адекватність перекладу.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що з давніх-давен переклад виконував надзвичайно важливу соціальну функцію, адже переклад тексту чи висловлення з однієї мови іншою часто виявляється неможливим через відсутність у словниках еквівалентів слів оригіналу. На окрему увагу заслуговує художній переклад, який відіграє важливу роль у розвитку мови й збагаченні культури народу.

До характерних особливостей художньої літератури належать безмежна різноманітність лексичних, граматичних і стилістичних засобів, притаманних унікальній манері написання твору письменником, що значно ускладнює процес перекладу, під час якого виникає проблема відтворення індивідуальної своєрідності першоджерела. Додаткове навантаження на переклада лягає в тому випадку, коли автор навмисне порушує мовну норму задля створення неповторного стилістичного ефекту. Подібні тексти викликають особливе зацікавлення лінгвістів, оскільки більшість із них є наочними прикладами так званої неперекладності. Незважаючи на те що різноманітним аспектам перекладу (у тому числі й художньому перекладові) присвячено низку розвідок (Н. Борисова [1], Г. Лебедева [2], А. Смоляна [3], М. Шемуда [4]), досі невизначеними залишаються алгоритм прийняття перекладацьких рішень і вмотивованість використання перекладацьких трансформацій (зокрема прийому компенсації). Отже, запропоноване дослідження має на меті визначення особливостей передання порушення мовної норми під час перекладу художніх творів і окреслення масштабів застосування перекладацького прийому, який був зазначений вище.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку перекладознавства як науки художній переклад визначають як вид словесної творчості, унаслідок якої тексти, написані однією мовою, відтворюються засобами іншої лінгвальної системи. У світлі концепцій культури як унікальної картини світу впливає твердження, що «переклад, поруч з іншими спорідненими формами запозичення, дає змогу пізнати духовні цінності ближніх і давніх племен та народів, включаючи набуте в дедалі ширше коло власних уявлень про світ» [5, с. 5]. Художній переклад – це завжди

взаємодія і взаємовплив культур, до яких належить текст оригіналу й текст перекладу. Цей вплив не можна звести тільки до мовної взаємодії, він охоплює всі сторони життя, відображені в художньому творі, особливий національний колорит, йому притаманний, національну своєрідність оригінального твору [4, с. 164].

Сутність перекладу полягає в якомога точному передаванні наявної інформації, тобто текстові компоненти перекладацького акту – вихідний і отриманий твори – повинні бути функціонально еквівалентними. Головною ознакою якості перекладу є досягнення адекватності. Твердження І. Корунця про те, що адекватним вважається переклад, який здійснюється на рівні, необхідному й достатньому для передання незмінного плану змісту за дотримання відповідного плану вираження, тобто норм мови, якою здійснюється переклад [6, с. 128], доповнює визначення адекватності, запропоноване А. Федоровим, згідно з яким вона визначається як «вичерпна передання значеннєвого змісту оригіналу й повна функціонально-стилістична відповідність йому» [7, с. 182].

Під час перекладу художньої прози особлива увага приділяється авторському стилю, оскільки перекладач мусить урахувати індивідуалізацію персонажів (мовленнєву характеристику), портретну характеристику, авторську оцінку й непряму характеристику героїв, образність, метафоричність твору, художню деталь, виразність слова, співвідношення між різноманітними смисловими пластами [8, с. 78]. Одним із засобів вираження авторської задумки, зокрема мовленнєвої характеристики персонажа, його ментального, психологічного стану, інтелектуального рівня, походження чи належності до діалектичної або класової групи, є відхилення від літературної норми.

Мовна норма створюється в реальній практиці мовленнєвого спілкування, відпрацьовується й закріплюється в ужитку як узус, але вона також кодифікується спеціальними словниками та правилами. Літературна норма – це прийняті в суспільно-мовленнєвій практиці правила вимови, слововживання, використання граматичних і стилістичних мовних засобів. Норма історично рухома, але разом із цим усталена й традиційна. Вона має такі властивості, як звичність і загальнообов'язковість. Стабільність і традиційність норми пояснюють певний ступінь її ретроспективи. Незважаючи на свою принципову рухливість і змінність, норма надзвичайно обережно відкриває свої кордони для інновацій, залишаючи їх на периферії мови до певного часу. Важливою ознакою літературної норми є її усталеність. Завдяки усталеності норми літературна мова поєднує покоління, оскільки норми мови забезпечують перейняття культурних і мовних тради-

цій. Однак ця ознака відносна, оскільки літературна мова розвивається, допускається зміна норм. Її навмисні порушення в літературному мовленні за задумом покликані створити певні стилістичні ефекти.

Так, яскравим прикладом створення образу головного героя шляхом систематичного порушення мовних норм у його мовленні є роман Деніела Кіза «Квіти для Елджернона», у якому щоденник Чарлі Гордона інформує читача про зміни його інтелектуального рівня. Із першого ж речення можна судити про невисокий інтелект людини, від імені якої ведеться розповідь: *Dr Strauss says I shoud rite down what I think and remembir and evrey thing that happins to me from now on* [9, с. 5].

Для того щоб правильно відтворити зміст іншомовного тексту перекладачі вдаються до різноманітних дій, які повністю або частково змінюють структуру речень оригіналу. На додачу до численних перетворень на лексичному й граматичному рівнях тексти з порушеною мовною нормою вимагають застосування такого засобу перекладу, як компенсація. Завдяки їй перекладач отримує можливість якомога повною мірою відтворити ідею першотвору, стильові своєрідності оригіналу, зберегти його красу [10, с. 98].

Першим поняття перекладацької компенсації ввів Я. Рецкер, який зарахував цей прийом до лексичних трансформацій. На його думку, *компенсація* (або компенсація перекладацьких втрат) – це «заміна елемента оригіналу, який не можна відтворити в перекладі, на елемент іншого порядку, згідно із загальним ідейно-художнім характером оригіналу» [11, с. 128]. Виділяють семантичну і стилістичну компенсацію. У випадку семантичної компенсації можна «компенсувати втрачений неперекладний елемент перекладу з метою надання йому змістовності» [11, с. 202].

За І. Корунцем, компенсацією називається такий спосіб перекладу, при якому елементи змісту оригіналу, що були втрачені під час перекладу, передаються в тексті якимось іншим чином для компенсації семантичної втрати. Інакше кажучи, це заміна непереданого елемента оригіналу аналогічним або яким-небудь іншим елементом, що компенсує втрату інформації і здатний справити подібну дію на читача [6]. Отже, причиною компенсації є особливості контексту, точніше незвичайне вживання слова або словосполучення в певному контексті. Прийому компенсації підлягають такі мовні елементи, як розмовна мова, відхилення територіального типу, головним чином елементи діалекту, відхилення соціального типу (жаргони, суржик, розмовно-знижена мова), дитяче мовлення, ламана мова, каламбури, а також ті елементи мови оригіналу, що не мають еквівалентів у мові перекладу. Орфографічні й синтаксичні помилки, якими на початку роману рясніє щоденник Чарлі Гордона, роблять висловлення схожими на дитяче мовлення, що пояснюється невисоким IQ на рівні 68 пунктів.

Найперше, що легко побачити, відкривши першу сторінку роману, – це орфографічні та пунктуаційні помилки. В оригіналі зустрічаємо лексичні одиниці *importint* (замість “important”), *rite* (замість “write”), *no* (замість “know”), *maybe* (замість “maybe”), *werk* (замість “work”), *happind* (замість “happened”), які свідчать про нерозвинений фонематичний слух головного героя. Зважаючи на той факт, що лівова част-

ка словникового запасу англійської мови має французьке коріння, написання слів у тому вигляді, у якому ми їх чуємо, є найпоширенішою помилкою серед тих, хто починає вивчати іноземну мову. 26 літерам англійського алфавіту відповідає 40 звуків, тоді як 33 літерам українського алфавіту відповідає 38 звуків, 33 літерам російського алфавіту – 43 звуки. Тобто, зазначені слов'янські мови дають слухачеві змогу легко записати все, що він чує. До найпоширеніших орфографічних помилок у цих двох мовах належить чергування голосних, спрощення приголосних і пом'якшення.

У зв'язку з цим перекладачеві важко «вигадувати» аналогічні орфографічні невідповідності, тому адекватність перекладу досягається за допомогою практично повної відсутності пунктуації (окрім крапок у кінці речень) і заміни голосних чи спрощення груп приголосних:

<i>Dr Strauss says I shoud rite down what I think and remembir and evrey thing that happins to me from now on</i> [9, с. 5]	Дохтрь Штраус каже аби я писав шо думаю і помнив усе шо зі мною буде від сьогодні [12, с. 5]	Док Штраус сказал што я должен писать все што я думаю и помню и все што случаетса со мной с севодня [13, с. 5]
---	--	--

Як бачимо з наведених прикладів, в обох перекладах додані аналогічні між собою лексеми *шо* і *што*, характерні для просторічного мовлення носіїв української та російської мов. Неправильне написання лексеми *remembir* дуже вдало передано в українському перекладі росіянізмом *помнив*, але зовсім проігноровано в російськомовному перекладі. Однак С. Шарову (авторові перекладу російською мовою) вдалося передати лексему *happins* – випадок, чого не зміг зробити В. Шовкун (автор перекладу українською мовою). У свою чергу, обидва перекладачі компенсували втрату лексем, навмисне зробивши орфографічні помилки у словах *Дохтрь* і *севодня*.

Складність також виявляється в неоднорідності допущених орфографічних помилок. На сторінках роману зустрічаємо кілька варіантів написання одного й того самого слова (наприклад: *shoud, shud; becaus, because; chares, chair; sed, said*), що зайвий раз указує читачеві на низький інтелект Чарлі Гордона, однак і в українському, і в російському перекладах подібне розмаїття відсутнє. Перекладачі обирають лише один варіант перекладу й потім використовують його, незважаючи на відмінність у написанні слів. Так, словосполучення *beekmin collidge* і *the Beekman School* в українському перекладі відтворено як *школа, школа Бекмана*, а в російському – *колеж Бекмана*. Останній, на нашу думку, є більш удалим, оскільки перекладач відразу ж компенсував втрату, а перший – повністю неадекватним через відсутність порушення мовних норм.

У перекладі С. Шарова простежуються певні закономірності використання прийому компенсації: орфографічні помилки в написанні англійських дієслів компенсуються орфографічними помилками в написанні російських іменників (найчастотнішими є заміна голосної *e* на *и*, *o* на *a*, відсутність м'якого знака в кінці дієслів, які закінчуються на *ш*, написання літери *ы* після *ж*, *ч*, *ш* тощо).

Український переклад В. Шовкуна подекуди позбавлений однорідності, що ускладнює сприйняття образу головного героя читачами роману. Одним із найяскравіших прикладів непослідовності є переклад процесу проходження тесту Роршаха на початку книги.

<i>And a nice man was in one of the rooms and he had some wite cards with ink spilld all over them</i> [9, c. 12]	В одній із тих кімнаток був присмний чоловік я побачив у нього <u>білі карти обляпані чорнилом</u> [12, с. 14]	И очень приятный человек был в одной ис комнаток и у него были <u>белые листки на которых были пролиты чирнила</u> [13, с. 13]
<i>I saw the spilld ink and I was very skared even tho I got my rabbits foot in my pocket because when I was a kid I always faled tests in school and I spilld ink to</i> [9, c. 12]	Я побачив на них <u>розлите чорнило</u> й дуже злякався хоч я мав у кармані лапку кроля бо коли я був малий то завжди провалював тести у школі й <u>розливав чорнило</u> [12, с. 14]	Я видил <u>пролитые чирнила</u> и очень испугался хотя зачья лапка была у меня в кармане потомушто когда я был маленький я всегда плохо учился и <u>проливал чирнила</u> [13, с. 13]
<i>I tolld Burt I saw ink spilld on a wite card</i> [9, c. 13]	Я сказав Берту шо бачу <u>чорнило</u> яке хтось розлив на білу карту [12, с. 15]	Я сказал Барту што я вижу <u>чирнила пролитые на белый листок</u> [13, с. 14]

На нашу думку, рішення перекласти фразу *wite cards with ink spilld all over them* як *білі карти обляпані чорнилом* було невмотивованим, як необґрунтованим залишається заміна введеної лексики *обляпаній* на *розлитий*. Як видно з наведених прикладів, російський варіант перекладу залишається однорідним.

Загалом порівняльний аналіз тексту-оригіналу й тексту-перекладу українською мовою виявив високу частотність уживання росіянізмів (*у кармані, польза, умний, неважно, поїму*). Так перекладач намагається компенсувати орфографічні помилки. Однак використання росіянізмів ще не означає невисокий рівень інтелекту, адже сучасний етап розвитку української мови характеризується сильною інтерференцією російської, що досить часто простежується навіть у засобах масової інформації. Більш доцільним було б скористатися стратегією, обраною перекладачем російською мовою, а саме: замінювати голосні, неправильно спрощувати групи приголосних тощо.

У жодному з розглянутих перекладів не було повністю збережено речення *I dont think I passd the raw shok test* [9, с. 15] – *Я не думаю шо витримав цей тест* [12, с. 17] / *Мне кажеца я не прошол этот тест* [13, с. 16]. Автор роману навмисне використав назву відомого психологічного тесту Роршаха, ще й перекутив його назву так, що отримав «надзвичайний шок» (досл.), підкреслюючи, що Чарлі дуже нервував, коли проходив тестування, згадуючи про невдалий досвід пролиття чорнил у школі, і боявся, що його не відберуть для проведення експерименту з підвищення рівня інтелекту. Варіантом перекладу могло б стати речення *Я не думаю шо витримав тест Рова шока / Мне кажеца я не прошол тест Рова шока*. У цьому випадку вдалося б передати внутрішній стан головного героя, який переживав шок.

Висновки. Кількісний аналіз дає змогу стверджувати, що на 100 випадків порушення мовної норми в оригіналі припадає 96–98 аналогічних випадків у російській мові й лише 80 випадків в українській. Тобто, російський переклад роману є більш удалим і легшим для сприйняття, ніж його український аналог. Отже, переклади українською та російською мовами роману Д. Кіза «Квіти для Елджернона», які стали предметом нашої розвідки, доводять, що чим різноманітнішою є палітра способів застосування методу компенсації, тим повніше в перекладі досягається комунікативний ефект оригіналу, тобто компенсація набуває цілісного, тотального характеру. З метою найбільш адекватного відтворення тексту-джерела перекладачеві спочатку необхідно визначитися зі стратегією, якої він буде дотримувати від першої сторінки й до останньої, щоб уникнути неоднорідності й непослідовності.

Література:

- Борисова Н.В. Прием компенсации как засіб перекладу каламбурів / Н.В. Борисова // Теоретична і дидактична філологія. – 2015. – Вип. 20. – С. 146–155.
- Лебедева Г.В. Компенсация как способ передачи афро-американского диалекта в художній літературі / Г.В. Лебедева // Мовні і концептуальні картини світу. – 2013. – Вип. 46 (2). – С. 324–333.
- Смоляна А.Л. Компенсация та антонімічний переклад як засоби передачі комунікативної та стилістичної рівнозначності різномовних художніх та нехудожніх текстів / А.Л. Смоляна // Лінгвістика. – Випуск 10. – Херсон : ХДУ, 2010. – С. 290–294.
- Шемуда М.Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації / М.Г. Шемуда // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія «Філологічні науки». – 2013. – Кн. 1. – С. 164–168.
- Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу : [навч. посіб.] / В.В. Коптілов. – К. : Юніверс, 2003. – 280 с.
- Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : [підруч.] / І.В. Корунець. – Вінниця : Нова Книга, 2001. – 448 с.
- Федоров А.В. Введение в теорию перевода / А.В. Федоров. – М. : Изд-во на иностр. яз., 1958. – 336 с.
- Ли Д.Ю. Особенности перевода полумеченных структур и отклонений от литературной нормы в поэтическом тексте / Д.Ю. Ли // Международный студенческий научный вестник. – 2015. – № 5. – Часть 1. – С. 77–79.
- Keyes D. Flowers for Algernon / D. Keyes. – London : Orion, 2000. – 224 p.
- Комиссаров В.Н. Современное переводоведение : [учеб. пособ.] / В.Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 2001. – 424 с.
- Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода / Я.И. Рецкер. – М. : Р. Валент, 2004. – 240 с.
- Кіз Д. Квіти для Елджернона / Д. Кіз. – Х. : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – 304 с.

Анурина И. С. Прием компенсации как основное средство воспроизведения нарушенной языковой нормы в художественных произведениях (на материале переводов романа Д. Киза «Цветы для Элджернона» на украинский и русский языки)

Аннотация. В статье анализируются особенности украинского и русского переводов романа Д. Киза, который содержит случаи нарушения языковой нормы, призванные создать уникальный образ главного героя, рассматривается переводческий прием компенсации как основное средство воспроизведения неграмотной речи персонажа.

Ключевые слова: художественный перевод, нарушение языковой нормы, компенсация, адекватность перевода.

Anurina I. Compensation as the main means of rendering the violated language norm in works of art (based on Ukrainian and Russian translations of “Flowers for Algernon” by D. Keyes)

Summary. The article deals with analyzing peculiarities of Ukrainian and Russian translations of D. Keyes’s novel comprising examples of language norm violation aimed at creating a unique image of the main character, examining compensation as a means of rendering illiterate speech of the hero.

Key words: fiction translation, language norm violation, compensation, translation adequacy.

Бережна О. О.,
старший викладач кафедри теорії та практики перекладу
Запорізького національного технічного університету

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НЕЖИВОГО ПІДМЕТА В РОЛІ АГЕНТА ДІЇ В АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТАХ АСТРОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню специфіки перекладу неживого підмета в ролі агента дії в англомовному науково-технічному (астрономічному) тексті під час перекладу українською мовою, аналізу особливостей перекладу і трансформацій, які при цьому використовуються.

Ключові слова: неживий підмет, агент дії, безособовість, персоніфікація, трансформація заміни, трансформація вилучення.

Постановка проблеми. Одним із актуальних питань сучасного перекладознавства є вивчення варіативності мови на різних рівнях її структури. Із цим безпосередньо пов'язане виявлення закономірностей, притаманних явищу варіативності, особливо з погляду співвіднесеності варіантів у межах граматичної системи. У зв'язку з цим певний інтерес становить процес персоніфікації іменників, які не належать до розряду *Nomina Agentis*. Лінгвістичний аналіз на цьому рівні орієнтує на вивчення семантичних видів суб'єктів і предикатів, які роблять можливим процес персоніфікації під час перекладу. Отже, актуальність дослідження зумовлена, з одного боку, тенденцією до інтенсивного розвитку науки й техніки, розширенням науково-технічних зв'язків України з іноземними державами, а отже, і поширенням науково-технічної інформації, з іншого – спрямуванням сучасних перекладознавчих досліджень на комплексний підхід до подолання граматичних труднощів перекладу.

Вивченням трансформування структури речення з метою досягнення найбільшої адекватності займалися такі перекладознавці, як Л. Бархударов, В. Гак, М. Грабовський, В. Карaban, І. Нешумаєв і Л. Теньєр. Проте на сучасному етапі розвитку перекладознавства ще не вироблено остаточних принципів систематизації синтаксичних трансформацій і їх аналізу.

Метою статті є встановлення специфіки перекладу неживого підмета в ролі агента дії в англомовному науково-технічному тексті (з астрономії) під час перекладу українською, аналіз особливостей і трансформацій у процесі перекладу речень із агентивними неживими підметами українською.

Виклад основного матеріалу дослідження. Почнемо з того, що розглянемо визначення агентивного неживого підмета, його характерні риси та особливості в обох мовах. В англійській мові досить широко використовуються речення з агентивним підметом, вираженим неживим іменником і дієсловом-присудком, що позначає дії, які зазвичай виконуються живою істотою (людиною). В українській мові такі речення вживаються значно менше, тому під час перекладу застосовуються певні трансформації синтаксичної структури речення. Підмет англійського речення часто трансформується в обставину, а присудок може відтворюватися в українському реченні безособовим зворотним дієсловом: **Recent years have seen a healthy upsurge of interest in this field. Останніми роками** значно зріс

інтерес до цієї галузі [1 с. 89]. Такі речення можуть перекладатися також без зміни структури, якщо це не суперечить нормам української мови: **The study illustrates specific ways of dealing with this problem. Дослідження показує** конкретні шляхи вирішення цієї проблеми [1 с. 90].

Варто також зазначити, що українська мова тяжіє до безособовості чи неозначеної особовості, коли не суб'єкт виконує певну дію щодо «когось» або «чогось», а, навпаки, «щось» виконується стосовно суб'єкта. Прикладами цього твердження є такі: а) безособові конструкції з іменником/займенником у давальному відмінку на кшталт «тобі не холодно?», «нам весело», «йї соромно» тощо; б) безособові конструкції зі зворотними дієсловами типу «вважається, що ...; виявилось, що ...; мені хотілося ...» тощо; в) безособові конструкції з модальними словами «необхідно», «не варто», тощо); г) заперечні конструкції без модальних дієслів на кшталт «цьому не бувати!»; д) однокомпонентні безособові речення типу «Світає!» та інші, які виражають як дії, так і стан і підкреслюють інертність суб'єкта [2, с. 75]. Під час перекладу англійською більшість таких конструкцій потребують трансформацій із позначенням активного суб'єкта. За аналогією з першим типом речень, які характеризують фізичний чи емоційний стан людини, в англійській мові можливими стають речення, у яких підметом є іменником, що означає неживий суб'єкт [3, с. 19]. Наприклад: **Якщо настануть морози, рухатись по дорогах буде небезпечно.** – **If it freezes, the roads will be dangerous** [4].

Як бачимо, особливістю граматичної будови англійського речення є те, що деякі іменники можуть персоніфікуватися, тобто виступати в ролі підмета, агента дії, хоча при цьому можуть не належати до лексико-семантичного розряду *Nomina Agentis*. Виникає питання: які саме іменники мають здатність персоніфікуватися? В українській мові так звані «агентивні неживі підмети» вживаються рідше, ніж в англійських реченнях, і під час перекладу іноді доводиться застосовувати трансформацію, у результаті якої підметом англійського речення стає інший член українського речення (як правило, обставина, але іноді й додаток), а присудок або залишається той самий, або (частіше) замінюється іншим (нерідко конверсивним, тобто таким, що позначає протилежну або зворотну дію) й узгоджується за змістом із підметом. У цьому аспекті особливо увагу привертають до себе українські іменники, які включають компонент значення «період часу» (рік, день, майбутнє) та під час перекладу англійською сполучаються з метафоричними дієсловами-присудками типу **to see, to witness, to change, to mark, to testify** тощо. Наприклад: **За останні роки в цій сфері відбулося значне накопичення нового досвіду. Recent years have seen the accumulation of new facts in the field. У майбутньому** такі звичні відносини можуть змінитися. – **The future may change this customary relationship** [4].

Така перекладацька трансформація є фактично трансформацією метафоризації дієслова-присудка в англійській мові, тобто дієслово-присудок метафоричного, переносного значення утворюється в напрямі «ознака людини» – «ознака предмета». Трапляються випадки, коли така трансформація застосовується до українських речень, структура яких включає обставину причини, виражену прийменниками «внаслідок», «через» тощо [5, с. 79]. Наприклад: **Через його помилку ми втратили цінний для нас час.** – **His mistake had wasted precious seconds** [4].

До четвертого різновиду неживих агентивних підметів належать іменники із семантичною ознакою «подія» (війна, страйк, візит, тощо): **Visits to Canada and the US raised his international profile significantly.** – **Завдяки візитам** до Канади і США **значно підвищився** його міжнародний імідж [4]. Тенденцію до персоніфікації виявляють також іменники із семантичною ознакою «гроші» (гроші, інвестиції, долар тощо). Наприклад: **Foreign investments registered a fast manufacture growth in the region.** – **Завдяки іноземним інвестиціям** у регіоні зросли темпи виробництва. До неживих агентивних підметів належить також низка іменників, які мають у собі сему «джерело інформації» (стаття, лист, роман, кінофільм тощо). Наприклад: **The novel centers on the pressing social problems.** – **У романі висвітлюються** актуальні соціальні проблеми. Більшу агентивність в англійській мові порівняно з українською мають іменники із семантичною ознакою «приміщення» (кімната, будинок, музей, автомобіль, тощо): **The room accommodates 70 people.** – **Кімната розрахована на 70 персон.** **The Ukrainian Museum of Fine Arts hosts an exposition ...** – **У музеї українсько-го образотворчого мистецтва проходить** виставка ... [4].

Ще однією проблемою в цьому контексті є проблема перекладання синтаксичних значень агентивного неживого підмета за допомогою граматичних трансформацій. Синтаксичні трансформації є різновидом перекладацьких трансформацій, описуваних у працях із теорії перекладу, і полягають у заміні вихідних синтаксичних структур синонімічними поверхневими структурами в перекладі за інваріантності глибинної структури.

Відповідно, найбільш частотними граматичними трансформаціями під час перекладу цього типу речень є трансформації заміни:

1. Підмет англійського речення під час перекладу українською мовою замінюється обставиною: **It's a simplistic question, since every year sees many things happen and for each of us a different one might be important.** – Це, звичайно, спрощення, оскільки **щороку** стається безліч подій, і для кожного з нас важливою може бути інша.

2. Підмет англійського речення трансформується в непрямої додаток: **Then there is the problem of whether different departments are legally allowed to exchange data.** – А крім того, проблема полягає в тому, **чи дозволяє законодавство різним міністерствам обмінюватися даними.**

3. Підмет англійського речення трансформується в прямої додаток: **The European Union has been so focused on the financial crisis that it is not clear to me that the unemployment reality has reached Europe's officials and bureaucrats.** – Європейський Союз настільки зосереджений на фінансовій кризі, що мені не досить зрозуміло, чи **європейські урядовці та бюрократи справді усвідомлюють реальність рівня безробіття.**

4. Підмет англійського речення трансформується в частину присудка: **The result has been constant attempts to compromise**

that have never quite worked out. – Наслідком були **постійні спроби дійти компромісу**, які так ніколи й не спрацювали [6].

Нерідкою також є трансформація вилучення, тобто опущення семантично надлишкових елементів поверхневої структури англійського речення. Значення підмета англійського речення при цьому імпліцитно передається присудком українського речення. Можливі також комбіновані трансформації, наприклад, заміна й додавання: **Efforts are under way to improve macroeconomic models.** – **Учені вже працюють над удосконаленням макроекономічних моделей** [6]. У цьому випадку підмет трансформується в присудок одночасно з додаванням агентивного підмета «**учені**».

Речення з неагентивним підметом можуть перекладатися й без зміни поверхневої структури, якщо це не суперечить нормам української мови. У таких випадках має місце синтаксичне уподібнення, тобто неживий підмет залишається й в українському реченні, наприклад: **Easy lending terms allow speculators with little cash to bid up prices far above their fundamental value.** – **Доступні умови кредитування дають змогу спекулянтам із невеликим власним капіталом підіймати ціни набагато вище їхньої фундаментальної вартості** [6].

Варто також зазначити, що, на відміну від української мови, де завдяки широким словопорядковим можливостям спостерігається тенденція до збігу поверхневої та глибинної структур речення, в англійській мові домінує прями́й порядок слів. Як наслідок, поверхнева (синтаксична) і глибинна (пропозиційна) структури речення в англійській мові часто не збігаються. Цей незбіг компенсується більш широкою сполучуваністю неживих іменників із дієсловами дії в ролі підмета. Усунення агента дії з поверхневої структури англійського речення у випадку структурної персоналізації здійснюється шляхом заміщення позиції синтаксичного підмета речення неагентивними елементами семантичної пропозиції, а саме:

1) пацієнтом: **The discovery got a lot of discussion** [7]. – Це відкриття ще довго обговорювалось;

2) каузативом: **Yet it can be observed how the expansion of the universe is varying with time and thus determine that the cosmological constant is very small** [7]. – Тим не менше, можна спостерігати, як розширення всесвіту змінюється з часом і, отже, визначається, що космологічна константа є дуже малою;

3) локативом: **The bravest space ships will see their travelers being made into spaghetti in a black hole** [7]. – Найсміливіші космічні кораблі будуть свідками того, як їхні туристи перетворяться на спагеті в чорній дірі;

4) темпоративом: **The first thirty years of this century saw the emergence of three theories that radically altered man's view of physics and of reality itself** [8]. – У перші тридцять років цього століття світ став свідком появи трьох теорій, які докорінно змінили уявлення людини про фізику й реальність загалом;

5) інструментативом: **The new study compared how baby universes will influenced space traveling failed** [7]. – Нова робота, у якій порівнювалось, як саме маленькі (новонароджені) всесвіти будуть впливати на космічні подорожі, провалилася.

Зазвичай переклад таких речень вимагає синтаксичних трансформацій з урахуванням семантики синтаксичного суб'єкта. Трансформація пояснюється різною лексико-семантичною сполучуваністю іменників-неістот в англійській та українській мовах і більшою поширеністю персоніфікації в англійській мові, порівняно з українською, що призводить до необхідності зняття цього явища під час перекладу.

Усе вищевказане абсолютно справедливо й для англійських текстів астрономічного дискурсу. Під час перекладу неживого підмета в ролі агента дії, як уже було зазначено, підмет англійського речення часто трансформується в обставину, а присудок може відтворюватися в українському реченні безособовим зворотним дієсловом: *These properties suggest that there is a resemblance between the area of the event horizon of a black hole and the concept of entropy in thermodynamics* [8]. – Завдяки цим властивостям можна припустити, що існує подібність (відповідність) між площею горизонту подій чорної діри й поняттям ентропії в термодинаміці. *The famous second law of thermodynamics says that entropy always increases with time* [7]. – У знаменитому другому законі термодинаміки говориться, що ентропія завжди зростає з часом.

Такі речення можуть перекладатися також без зміни структури, якщо це не суперечить нормам української мови: *Quantum mechanics implies that the whole of space is filled with pairs of "virtual" particles and antiparticles that are constantly materializing in pairs, separating, and then coming together again and annihilating each other* [8]. – Квантова механіка припускає, що весь простір заповнений парами «віртуальних» часток і античастинок, які постійно матеріалізуються в парах, які поділяються, а потім збираються разом знову і знищують одна одну. *Quantum mechanics therefore allows a particle to escape from inside a black hole, something that is not allowed in classical mechanics* [8]. – Отже, квантова механіка дає частці змогу вивільнитися із середини чорної діри, явище, неприпустиме в класичній механіці.

Українська мова тяжіє до безособовості чи неозначеної особовості, коли не суб'єкт виконує певну дію щодо «когось» або «чогось», а, навпаки, «щось» виконується стосовно суб'єкта. Наприклад, безособові конструкції зі зворотними дієсловами типу «вважається, що ...; виявилось, що ...» тощо: *Highly compressed regions in the hot, dense medium that is believed to have existed shortly after the big bang in which the universe originated* [8]. – Уважється, що сильно стислі ділянки в гарячому, щільному середовищі існували після Великого Вибуху, у результаті якого виник Всесвіт.

Цікавим є переклад об'єктів періоду часу, які сполучаються з метафоричними дієсловами-присудками типу *to see, to witness, to change, to mark, to testify* тощо. Наприклад: *The future may change our understanding of space-time* [7]. – У майбутньому наше уявлення про простір-час може змінитися. До такого ж різновиду неживих агентивних підметів належать іменники із семантичною ознакою «подія»: *New development raised chances to understand berth of black holes* [8]. – Завдяки новим розробкам наші шанси зрозуміти походження чорних дір значно зросли.

Найбільш частотними трансформаціями під час перекладу типу речень із нашою особливістю є трансформації заміни:

1. Підмет англійського речення трансформується в непрягий додаток: *Then there is the problem facing by physics of whether it was possible to make it compatible with quantum mechanics* [7]. – У такому випадку фізика стикається з проблемою: чи існує можливість сполучити її з квантовою механікою.

2. Підмет англійського речення трансформується в прягий додаток: *Scientists has been so focused on the black holes that it is not clear to me that the unpredictability of them reality has reached by thermodynamic theory* [8]. – Науковці настільки зосередились на чорних дірах, що мені не зрозуміло, чи їх непередбачуваність справді досягається законом термодинаміки.

3. Підмет англійського речення трансформується в частину присудка: *My results has been constant attempts to receive general*

belief that have quite worked out [7]. – Наслідком стали постійні спроби отримати загальну підтримку, що, зрештою, спрацювало.

Висновки. Використовуючи під час перекладу будь-які граматичні заміни частин мови, перекладач часто змушений супроводжувати їх також і заміною членів речення, тобто перебудовою синтаксичної структури речення. Отже, синтаксичні та морфологічні трансформації постійно перебувають у взаємодії.

Безумовно, у процесі вибору способу перекладу велику роль відіграє не тільки задум автора тексту, а й точка зору перекладача. Перекладач вибирає той чи інший прийом, покладаючись на свій перекладацький інстинкт, спираючись на отримані знання й досвід, тому остаточне слово, незалежно від теоретичних досліджень, у більшості випадків залишається за перекладачем-практиком.

Література:

1. Карабан В.І. Переклад з української мови на англійську мову : [навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти] / В.І. Карабан, Дж. Мейс. – Вінн. : НОВА КНИГА, 2003. – 608 с.
2. Виссон Л. Русские проблемы в английской речи. Слова и фразы в контексте двух культур / Л. Виссон. – М. : Р. Валент, 2005. – 192 с.
3. Аполлова М.А. Specific English (Грамматические трудности перевода) / М.А. Аполлова. – М. : ИМО, 1977. – С. 136.
4. Кузнецов В.Б. Персоніфікація деяких іменників як важливий вид трансформації при перекладі з української мови на англійську / В.Б. Кузнецов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/2123/1/04kvbuma.pdf>.
5. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі (вибрані граматичні та лексичні труднощі перекладу з української мови на англійську) / [В.І. Карабан, О.В. Борисова, Б.М. Колодій, К.А. Кузьміна]. – Вінн. : НОВА КНИГА, 2003. – С. 205.
6. Крилова Т.В. Трансформації при перекладі агентивного неживого підмета / Т.В. Крилова, Я.В. Цибулько [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://er.nau.edu.ua/8080/NAU/9705/1/Трансформації%2Впри%2Вперекладі%2Вагентивного%2Внеживого%2Впідмета.pdf>.
7. Hawking S. Black holes and baby universes: Black holes and baby universes / S. Hawking. – New York : A Bantam Book, 1993. – 71 p.
8. Hawking S. Black holes and baby universes: The quantum mechanics of black holes / S. Hawking. – New York : A Bantam Book, 1993. – 63 p.

Бережная Е. А. Особенности перевода неодушевленного подлежащего в роли агента действия в англоязычных текстах астрономического дискурса

Аннотация. Статья посвящена исследованию специфики перевода неодушевленного подлежащего в роли агента действия в англоязычном научно-техническом (астрономическом) тексте при переводе на украинский язык, анализу особенностей перевода и трансформациям, которые при этом используются.

Ключевые слова: неодушевленное подлежащее, агент действия, безличность, персонификация, трансформация замены, трансформация исключения.

Berezhna O. The peculiarities of insentient subject acting as the agent of action' translation in English texts of astronomic discourse

Summary. The article deals with the investigation of peculiarities of insentient subject acting as the agent of action' translation in English scientific (astronomic) texts while translating into Ukrainian, the analysis of translation peculiarities and transformations used at translation.

Key words: insentient subject, agent of action, impersonality, personification, transformation of substitution, transformation of exclusion.

Buts J. V.,
candidat ès lettres, chargée de cours
chargée de cours à la chaire de théorie, pratique et traduction du français
Université nationale technique de l'Ukraine «KPI», Kyiv

Ibraguimova S. V.,
maître-assistant à la chaire de théorie, pratique et traduction du français
Université nationale technique de l'Ukraine «KPI», Kyiv

PRINCIPAUX PROCÉDÉS DU TRANSFERT DE LA VALEUR PRAGMATIQUE DES NÉOLOGISMES FRANÇAIS

Summary. This article deals with modern trends of transmission of the pragmatic aspect of neologisms during the translation of French discourse. It shows the analysis of theoretical views of domestic and foreign scholars on the operation of transmission and new lexical items. A special attention is given to the classification of translation's ways of French neologisms, such as the loan translation and transcription. The article reveals the pragmatic effect of French neoplasm. There are described the ways and means of transmission pragmatic aspect of French neologisms in translation.

Key words: French neologisms; pragmatic aspect; means of the translation of new lexical items; transcription; loan translation.

Mise du problème scientifique et son importance. Lors de la traduction des néologismes, il est souvent difficile de trouver les mots appropriés dans une autre langue car les conditions socioculturelles et historiques des peuples sont sensiblement différentes. Mais l'absence d'un mot dans un dictionnaire ne peut pas être un obstacle pour sa transmission. C'est la traduction pratique qui contribue à l'enrichissement du vocabulaire de la langue de traduction par des mots nouveaux venant d'autres langues.

Analyse des recherches récentes. Au cours de dernières décennies l'intérêt linguistique des recherches de traduction se porte souvent aux aspects différents y compris la pragmatique. Les travaux des théoriciens étrangers et ukrainiens touchent non seulement des problèmes de la formation (G. Mounin, O. Stishov, A. Shmir et d'autres), du fonctionnement (A. Alexéyève, R. Kocourek, A. Rey et d'autres) et de la traduction des unités lexicales (N. Garbovskyy, V. Karaban et d'autres), mais aussi on relève les moyens pragmatiques de leur emploi dans le contexte (O. Bilous, A. Koulchitska, T. Poveda et d'autres). En général la coérence de différentes sciences dans l'analyse des mots nouveaux détermine l'**actualité** de notre étude.

Le fonctionnement des mots dans le discours est lié aux changements sémantiques qui se produisent dans le contexte. L'émergence de nouvelles unités lexicales – néologismes consiste en résultat du développement de la société et de la technologie, ainsi que de la formation de nouveaux concepts et phénomènes. Les néologismes appartiennent à la couche instable du vocabulaire, ce qui est régulièrement complétée et modifiée par le développement de la société et du progrès technique. La nature complexe des néologismes est devenue la raison de la divergence d'opinions des linguistes au sujet de la définition de cette notion.

Le but de nos études est de dégager les procédés de la transmission de la valeur pragmatique des néologismes dans le discours français.

Exposé de la matière essentielle et justification des résultats de recherches. La traduction est considérée adéquate si le texte

dans la langue cible est équivalent aux niveaux pragmatique et sémantique. D'après la définition faite par V.N. Komissarov l'aspect pragmatique de la traduction (ou la pragmatique de la traduction) c'est l'impact sur le processus et le résultat de la traduction due à la nécessité de reproduire le potentiel pragmatique de l'original et de s'efforcer de veiller à l'influence voulue sur le récepteur [1, p. 210]. La tâche la plus importante du traducteur consiste à conserver l'effet pragmatique de l'original et à proposer une traduction adéquate au niveau pragmatique, qui correspond aux exigences de la transmission de la valeur pragmatique de l'énonciation de départ. Sous la valeur pragmatique on comprend la perception spécifique de différents récepteurs de l'information qui est exprimée dans l'énonciation.

On code des composants pragmatiques de la valeur du mot dans ses caractéristiques génériques du contexte dans son utilisation habituelle, tandis que la valeur du néologisme apporte de la singularité et de la fraîcheur dans le contexte de son utilisation d'où découle sa pragmatique aux multiples facettes. En outre la pragmatique des néologismes, comme d'autres innovations lexicales, code l'intention individuelle du locuteur, ainsi que l'effet de surprise et d'étonnement. Il est à souligner que cette composante de la «surprise» est liée à la pragmatique de l'orateur et la composante de «l'étonnement», vise à l'auditeur, qui exprime ses réactions aux innovations lexicales [2, p. 138]. Par conséquent, en choisissant l'équivalent adéquat de la traduction du néologisme, le traducteur doit tenir compte de la pragmatique des caractéristiques du destinataire, son statut professionnel, l'âge, le sexe, l'ethnie, l'attitude émotionnelle énonciative etc.

Dans le processus de la construction de l'énonciation, la pragmatique du mot n'est pas explicite et devient comprise à partir du contexte, ce qui signifie qu'elle est présente implicitement, et assure une bonne communication satisfaisante. Il est important pour l'organisation de l'énonciation l'existence des unités lexicales aux composantes pragmatiques codées dans le contenu d'évaluation subjectif des mots, la soi-disant signification émotionnelle du mot, il s'agit des mots avec l'effet émotionnellement expressif «programmé» [3, p. 132].

À l'aide des mots qui portent certaines connotations, implications, associations, le texte peut obtenir une coloration idéologique, l'intention, le but, la nuance sémantique correspondants. L'estimation de l'énonciation est étroitement liée à l'activité de l'homme. Le rôle de l'évaluation est à mettre en corrélation les objets et les événements avec la vision du monde idéalisée, c'est-à-dire normative [3, p. 6-8]. L'utilisation d'un tel vocabulaire est soumise au but pragmatique afin de gagner la confiance du lecteur et l'impact sur lui.

La formation des néologismes passe par la transformation sémantique des unités linguistiques stables. L'apparition des néologismes est liée à la pragmatique et vise à atteindre par l'auteur un certain effet communicatif, donc la caractéristique pragmatique de la nouvelle unité lexicale change aussi [4, p. 66]. De nouvelles unités lexicales apportent dans le texte l'élément de nouveauté et de surprise, ainsi contribuant imperceptiblement à l'introduction dans le texte d'un certain point de vue au sujet d'une situation et créent un cadre conceptuel pour que le lecteur puisse évaluer correctement les événements, lui proposant un jugement prêt. Cela garantit l'impact implicite sur l'opinion du destinataire et la formation d'un système de vues. En outre, la forme abrégée du néologisme augmenterait la fréquence de son emploi, assure le dynamisme de la narration, son expressivité [5, p. 235].

Il existe un certain nombre de principales voies de transmission des néologismes: Parmi les techniques intraduisibles de la transmission du contenu des innovations lexicales, y compris des néologismes du réseau, on cite la transcription et la translittération. Ces procédés ont lieu au moment où le processus de la traduction de la langue étrangère à la langue maternelle serait limité et remplacé par l'acte d'emprunt sonore (lors de la transcription) ou graphique (lors de la translittération) de la forme et du sens du mot du vocabulaire original. Il faut toutefois remarquer que cet emprunt est la condition préalable nécessaire de la traduction: le mot emprunté devient un fait de la langue maternelle et, en telle qualité déjà, il apparaît comme l'équivalent extérieurement identique au mot étranger. Ce procédé est l'un des plus anciens et des plus populaires au niveau des contacts de langue mais tout de même son application à notre époque est liée à un certain nombre de contraintes (la politique linguistique, des normes stylistiques, des traditions de différents collectifs sociolinguistiques, etc.).

Le traducteur devrait garder à l'esprit que le procédé de la transcription est basé sur la transmission /le transfert de la forme phonétique des mots et pas celle d'orthographe. Un tel transfert est toujours un peu arbitraire et reproduit seulement quelques similitudes sonores du français, malgré la distinction significative des systèmes phonétiques du français et de l'ukrainien. Par conséquent, lorsqu'on fait de la transcription il y a l'élément de la translittération. Pendant la traduction, les procédés de la translittération et de la transcription devraient être utilisés soigneusement, avec prudence car ils conduisent à la perte du sens des mots dans une langue et à l'existence de plusieurs traductions d'un même mot, dans la langue de traduction, ce qui est indésirable [6, p. 2].

Parmi les moyens de la transmission des néologismes, le calque occupe une position intermédiaire entre les techniques de traduction transférables et intraduisibles. Le dictionnaire français des définitions Reverso considère le calque comme «la transposition mot à mot d'une locution d'une langue dans une autre» [7] et cite l'exemple du *chien chaud* pour *hot dog* qui évoque la transmission calquée de la notion de deux langues. Le Centre National de ressources Textuelles et Lexicales le détermine comme «le procédé de création d'un mot ou d'une construction syntaxique par emprunt de sens ou de structure morphologique à une autre langue» [8]. Comme exemple on peut citer *gratte-ciel* n.m – mot composé formé de deux unités lexicales sur la manière américaine (*sky-scraпер*).

Les disciplines linguistiques modernes n'ont pas réussi à élaborer une seule approche à la définition de la nature du calquage et de la place des calques dans le système lexical de la langue. Certains scientifiques considèrent les calques, comme une espèce d'emprunt, d'autres l'associent à la traduction littérale.

Charles Bally identifie les calques à des emprunts parce qu'ils ont la même cause de l'apparition et jouent le même rôle dans la position dans le vocabulaire [9, p. 69]. R.A. Budagov, O.S. Akhmanova les considèrent comme une sorte d'emprunt, tandis que L.P. Yefremov estime que ni selon la voie de l'apparition, ni dans le plan de l'expression, ni à l'égard de l'objet, les calques lexicaux ne peuvent pas être empruntés par les mots. O. Reformatskij, V. Porzhezins'kij ayant basé sur la théorie de Charles Bally identifie le calque à la traduction.

Selon les dernières études linguistiques, l'apparition lors du calquage des noms homonymiques et doublets qui peuvent exister en parallèle ou en concurrence entre eux et ensuite être délimités selon leur différenciation sémantique [10], n'est pas une caractéristique positive. Mais en revanche, aux avantages des calques on attribue la concision et la simplicité de l'équivalent, la corrélation sans équivoque avec le mot initial, le potentiel terminologique, ce qui les rend très attrayants pour l'utilisation dans les activités socio-scientifiques.

Un autre moyen du transfert des néologismes est la traduction descriptive qui fondamentalement se diffère du calque. Elle consiste dans la transmission de la valeur des mots français par l'explication plus ou moins développée. Pendant la traduction descriptive des néologismes, leur variante de la traduction est la signification de l'unité lexicale de la langue étrangère, qui ne concerne pas la nature de ses liens avec la forme extérieure de la structure des mots, alors que lors du calquage la variante de sa traduction est la forme lexicale ou lexico-morphologique de l'unité de la langue étrangère, et lors de la transcription ou translittération – c'est leur forme sonore ou graphique [10].

Il existe différents moyens de la mise en œuvre de la traduction descriptive:

- la traduction explicative au cours de laquelle se produit la sélection des équivalents explicatifs par la reproduction des éléments essentiels de la signification du mot à traduire. Il est très proche de l'explication/définition encyclopédique du mot, mais il reste tout de même la traduction. Le défaut caractéristique de la traduction explicative est l'existence de beaucoup de mots.

- la traduction – substitution est utilisée quand on prend comme l'équivalent de la traduction un mot ou une phrase déjà existant dans la langue de la traduction, qui n'y est pas considéré comme néologisme, mais a suffisamment des valeurs communes avec le mot de la langue source;

- le procédé de l'implantation directe est applicable pendant l'emploi de l'écriture originale d'un mot étranger, comprenant, par exemple, deux parties: l'écriture originale en anglais, et en ukrainien: *web-сторінка, on-line-доступ, web-конференція, on-line-семинар, e-сервіс, e-словник, e-бібліотека, e-гроші* (ou *e-* est l'abréviation d'électronique) etc. Cette méthode peut être justifiée, si le néologisme est intraduisible par aucun de ces moyens grâce à sa spécificité sonore ou orthographique [11].

Lors de la traduction des néologismes par la substitution peut se produire la transformation sémantique, à la suite de laquelle l'équivalent ukrainien trouvé peut être différent du volume et de la forme du mot français. La tradition linguistique présume que la transcription, la translittération, le calquage et la traduction descriptive sont considérés comme populaires parmi les différents modes de traduction des néologismes [10]. Aucune méthode de la transmission des innovations lexicales et des néologismes n'est pas parfaite et ne garantit pas la traduction absolument adéquate. Les particularités de la transmission de chaque mot dépendent du type des mots: termes,

abréviations, synonymes aux mots qui ont déjà des correspondances dans la langue ukrainienne etc. Compte tenu de toutes les caractéristiques, le traducteur a une grande responsabilité dans la création de la variante pertinente de la traduction du néologisme, qui devient un phénomène de la langue de traduction, il doit évaluer d'une manière critique les différentes variantes, afin d'éviter les contradictions dans la pratique terminologique.

Hors du processus de traduction du texte, le traducteur doit fournir l'impact souhaité: préserver l'effet pragmatique original et offrir une traduction adéquate pragmatique. Les difficultés du transfert de la signification pragmatique des mots sont souvent dues à un manque de l'aspect pragmatique dans leur définition du dictionnaire, notamment des néologismes. La personnalité du traducteur, son niveau professionnel, les connaissances de base qui contiennent des informations sur le contexte culturel et le code ethnolinguistique de l'orateur, influent sur l'adéquation du transfert des valeurs pragmatiques du néologisme.

Le choix de la technique de la traduction des néologismes dépend de nombreux facteurs subjectifs, tels que, la personnalité du traducteur, son intelligence, l'expérience, la capacité de manipuler des concepts abstraits, les conditions dans lesquelles se fait le processus de la traduction, ainsi que le style du texte, le style d'un auteur et d'autres choses. Mais, en même temps l'équivalent d'un néologisme de la langue française dans la mesure maximale doit correspondre à des normes et des règles de la langue ukrainienne.

Pendant la reproduction de la pragmatique des néologismes on prévoit l'interaction de trois types du composant de la valeur du mot, qui couvre un composant pragmatique de l'auteur, ceux du destinataire et du traducteur. Donc, l'interaction de ces types du composant de la valeur pragmatique est la condition de la réalisation optimale de l'effet pragmatique.

Conclusion et perspectives de recherches ultérieures. Au cours de notre recherche on peut constater que les difficultés de la transmission des néologismes consistent dans les différences socioculturelles et historiques des conditions de vie du peuple de la langue de traduction, c'est pourquoi il est difficile pour le traducteur de trouver des mots appropriés dans une autre langue. Ce qui concerne le transfert de la valeur pragmatique des mots c'est souvent du à l'absence de l'aspect pragmatique dans la définition du mot dans le dictionnaire. Lors du processus de la transmission, le traducteur devrait préserver l'effet pragmatique original et proposer une version pragmatique adéquate où la personnalité de l'interprète, son niveau professionnel et les connaissances de base ont une influence décisive sur l'adéquation de la traduction. Dans les perspectives des recherches ultérieures on prévoit examiner la reproduction de la valeur cognitive des néologismes, l'interaction de trois types du composant de la valeur du mot, qui couvre un composant pragmatique de l'auteur, ceux du destinataire et du traducteur.

Literature:

1. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : [учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз.] / В.Н. Комиссаров. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.
2. Білоус О.М. Неологізми: способи утворення та перекладу (на матеріалі концепту ВИБОРИ німецькою мовою) / О.М. Білоус. // Вісник Сумського державного університету. Серія «Філологічні науки». – 2006. – С. 136–142.
3. Асмус Н.Г. Лингвистические особенности виртуального коммуникативного пространства : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук: 10.02.19 «Теория языка» / Н.Г. Асмус; Челябинский гос. ун-т. – Челябинск, 2005. – 265 с.
4. Вовчук Н.І. Авторські неологізми як спеціальний засіб художньої виразності і як одиниця поетичного тексту / Н.І. Вовчук // Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії : зб. наук. праць Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне, 2000. – С. 62–66.
5. Поведа Т.П. Переклад прагматичного значення неологізму / Т.П. Поведа // Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес: матеріали міжнародної наукової конференції, 24–25 листопада 2004 р., м. Чернівці. – Чернівці: Рута, 2004. – С. 235–236.
6. Кульчицька А.О. Переклад неологізмів / А.О. Кульчицька // Політика. Сучасні проблеми науки: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів, 6–7 квітня 2011р., м. Київ. – К.: НАУ, 2011. – С. 27–31.
7. Le dictionnaire français des définitions Reverso. [Ressource électronique]. – Régime d'accès : <http://dictionnaire.reverso.net/francais-definition/calque>.
8. Le Centre National de ressources Textuelles et Lexicales. [Ressource électronique]. – Régime d'accès : <http://www.cnrtl.fr/definition/calque>.
9. Durrer S. Introduction à la linguistique de Ch. Bally / Sylvie Durrer. – P. : Sciences des discours, 1998. – 219 p.
10. Les services linguistiques spécialisés : SMG [Ressource électronique]. – <http://www.smglanguages.com/fr/services-de-traduction/traductions-explicatives>.
11. Шмир А.С. Утворення нових слів (неологізмів) та ЗМІ. [Електронний ресурс] / А.С. Шмир, Д.В. Шпильова // Філологічні науки. Актуальні проблеми перекладу. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/27_NNM_2011/Philologia/.

Буць Ж. В., Ібрагімова С. В. Засоби передачі при перекладі прагматичного аспекту французьких неологізмів

Анотація. У пропонованій статті розглядаються сучасні тенденції передачі прагматичного аспекту неологізмів у перекладі з французької мови. Представлено аналіз теоретичних поглядів вітчизняних та іноземних науковців щодо функціонування та засобів передачі нових лексичних одиниць. Особлива увага приділяється класифікації засобів перекладу французьких неологізмів, детально описано трансформації калькування та транскрипцію. Розкрито прагматичний ефект новоутворень французької мови. Визначено шляхи та засоби передачі прагматичного аспекту французьких неологізмів при перекладі.

Ключові слова: французькі неологізми, прагматичний аспект, засоби перекладу нових лексичних одиниць, транскрипція, калькування.

Буць Ж. В., Ібрагімова С. В. Способы передачи при переводе прагматического аспекта французских неологизмов

Аннотация. В предлагаемой статье рассматриваются современные тенденции передачи прагматического аспекта неологизмов при переводе с французского языка. Представлен анализ теоретических взглядов отечественных и зарубежных ученых на функционирование и способы передачи новых лексических единиц. Особое внимание уделяется классификации средств перевода французских неологизмов, подробно описаны трансформации калькирования и транскрипцию. Раскрыт прагматический эффект новообразований французского языка. Определены пути и средства передачи прагматического аспекта французских неологизмов при переводе.

Ключевые слова: французские неологизмы, прагматический аспект, способы перевода новых лексических единиц, транскрипция, калькирование.

Гапоненко Л. П.,
доцент кафедри англійської філології
Криворізького державного педагогічного університету

ГЕРУНДІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Ф. С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ»

Анотація. У статті досліджуються і аналізуються приклади відтворення герундія та герундіальних конструкцій і їх трансформацій в українському перекладі роману Ф. Фіцджеральда «Великий Гетсбі».

Ключові слова: герундій, комплекси з герундієм, граматичне явище, шляхи перекладу.

Постановка проблеми. У контексті загальних питань перекладознавства особливої актуальності та практичного інтересу набуває проблема перекладу герундія і герундіальних конструкцій. Це зумовлено тим, що герундій є одним із найвживаніших граматичних явищ англійської мови. З іншого боку, саме складність і комплексний характер герундія приваблює дослідників і науковців до вивчення проблем перекладу герундія та конструкцій з ним.

Так, вивчення різних аспектів перекладу герундія цікавить багатьох дослідників. Так, М. Блох, Т. Казакова, Ж. Голікова, К. Гузєєва, Т. Трошко, К. Качалова, Є. Ізраїлевич [3] та інші дали визначення герундія, назвали стани, часи, в яких може вживатися герундій, його функції у реченні, описали способи його перекладу українською мовою. В. Шпак [7], В. Карабан [1; 2], І. Корунець [6] та інші досліджували всі можливі варіанти перекладу герундія та герундіальних зворотів та їх функції в реченні.

Метою нашої статті є дослідження й аналіз відтворення герундія та герундіальних конструкцій і їх трансформацій в українському перекладі роману Ф. Фіцджеральда «Великий Гетсбі», виконаного М. Пінчевським.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час перекладу герундія та герундіальних конструкцій чітко спостерігається подвійна природа герундія, тобто сплетіння в ньому дієслівних та іменникових характеристик. А те, яким способом буде перекладатися герундій, залежить від його функції в реченні. І оскільки в українській мові відсутня подібна форма, комплексне застосування лексико-семантичних та граматичних трансформацій є неминучим процесом на шляху до створення адекватного перекладу.

У процесі роботи з текстом роману ми дослідили близько 100 прикладів застосування герундія та герундіальних конструкцій, більшу частину яких складає герундій у функції додатку. Для відтворення його українською мовою автор перекладу використав такі способи перекладу:

1) Інфінітивом:

I am still a little afraid of *missing* something if I forget that ... – Я й досі побоююся *прогавити* щось, якщо ...

«No harm in *trying*» he said. – А чом би не *спробувати*.

What was the use of *doing* great things. – Навіщо *чинити* подвиги.

2) особовою формою дієслова:

... but I felt that Tom would drift on forever *seeking* – ... але мені здавалося, що Том довіку *блукатиме* по світу.

That's what I get for *marrying* a brute of a man. – Так мені й треба: нашо *одружувалася* з таким здоровезним бездушним вайлом.

The instant her voice broke off *ceasing* to compel my attention. – Досі голос її *спонукав* мене слухати й вірити ...

... and he was most respectful in his *greeting* to every one in the room. – Він шанобливо *привітався* до кожного з присутніх.

3) підрядним реченням:

I was almost surprised into *murmuring* an apology for *having disturbed* her by *coming* in. – А я, розгубившись, мало не попросив пробачення за те, що *завадив* їй своєю несподіваною *появою*.

I remember *being surprised* by his graceful, conservative foxtrot. – Пригадую, мене *здивувала* граційна стриманість його рухів.

4) іменником (застосовуючи трансформацію номіналізації):

I was unjustly accused of *being a politician*. – Мені несправедливо закидали потяг *до дешевої популярності*.

Whenever there was a pause in song she filled it with *gasping*... – Кожну паузу в співі вона заповнювала уривчастим, здушеним *схлипуванням*...

About three o'clock the quality of Wilson's incoherent *muttering* changed. – Близько третьої години в *поведінці* Вільсона щось змінилося.

5) дієприслівником:

This absorbing information about my neighbor was interrupted by Mrs. McKee's *pointing* suddenly at Catherine. – Цю вельми цікаву інформацію про мого сусіда урвала місис Маккі, яка *показавши* пальцем на Кетрін, раптом вигукнула...

6) вилучивши герундій:

... because it had no consciousness of *being* so – ... бо іншим він себе й не мислив.

Для передачі герундія у функції обставини перекладач застосував такі способи:

1) інфінітивом:

«Whenever you feel like *criticizing* any one», he told me, «just remember that all people in this world haven't had the advantages that you've had». – «Щоразу, коли тобі раптом захочеться когось *осудити*», – сказав він, – «згадай, що не кожному на цім світі випали переваги, які маєш ти»;

2) особовою формою дієслова:

Instead of *being* the warm center of world... – Рідний штат *здавався* мені тепер не славним осереддям всесвіту...

«You make it ten times worse by *crabbing* about it». – Якби ти менше про неї *цвєнькала*, ми б її менше помічали;

3) дієприслівником:

Tom interrupted her by *shifting* heavily in his chair. – Але Том перебив її, важко *засовавшись* на стільці.

Mrs. Wilson rejected the compliment by *raising* her eyebrow in disdain. – Місис Вільсон відхилила комплімент, *зневажливо звівши* одну брову;

4) підрядним реченням:

... the only place in garden where a single man could linger without *looking* purposeless and alone. – ... єдиного місця в саду для самотнього гостя, який *не хоче виглядати* неприкаяним і зайвим;

5) іменником (з трансформацією номіналізації):

Aware of loud *beating* of my own heart I pulled the door to against the increasing rain. – Чуючи *калатання* власного серця, я повернувся і шільніше причинив вхідні двері: дощ знову посилюється;

6) вилучивши герундій:

«I hate that word *hulking*», objected Tom crossly, «even in *kidding*». – Я терпіти не можу цього слова, – сердито перебив її Том. – Навіть коли мені кажуть його *жартома*.

Instead of *taking* the short cut along the Sound we went down to road. – Ми пішли не найкоротшим шляхом, понад протокою, а по шосе.

Значну частку вибірки складає герундій у функції частини складного присудка. Для його перекладу автор застосував:

1) особову форму дієслова:

«I'm absolutely in *training*». – Перед грою я *не н'ю*.

Everybody kept *saying* to me... – І всі мені *казали*...

... he kept *saying* ... – ... *заявив* він ...

2) іменник:

All I kept *thinking* about, over and over, was... – А в голові одна *думка*:

It's stopped *raining*. – *Дош* ушух.

3) інфінітив:

«What I say is, why go on *living* with them if they can't stand them? – Ну а я кажу: нащо *жити* з тим, кого ненавидиш?

... her brother began *throwing* mean looks in my direction – ... її брат почав дивитися на мене *вовком*.

Then he began *asking* people casually if they knew her. – Тоді він почав ніби мимохідь *згадувати* її ім'я в розмовах:

4) підрядне речення:

Almost the last thing I remember was *standing* with Daisy and watching the moving-picture director and his Star. – Пам'ятаю, вже під кінець вечора ми з Дейзі *стояли, спостерігаючи* кінорежисера та його зірку.

Для перекладу герундія у функції означення було застосовано такі способи та трансформації:

1) іменник:

Reserving judgments is a matter of infinite hope. – *Стриманість* у судженнях вселяє невичерпну надію.

An elderly man in *yachting* costume attracted me. – Увагу мою привернула велика фотографія літнього чоловіка в костюмі *яхтсмена*, що висіла над письмовим столом.

The effort of *answering* broke the rhythm of his *rocking*. – Витративши на *відповідь* неабияке зусилля, Вільсон на хвилину перестав *розгойдуватись* і затих;

2) інфінітив:

And I had the high intention of *reading* many other books besides. – Я мав також благородний намір *прочитати* багато інших книжок.

He slowed down, but still without any intention of *stopping* until... – Він стишив швидкість, не збираючись, однак, *зупинятися*...

She must have broken her rule against *drinking* that night. – Певно, того вечора вона зрадила своє правило *не пити*;

3) підрядне речення:

I've put it down here with the idea of *exploding* those first wild rumors about his antecedents. – Але я записую його розповідь тут, щоб *спростувати* всі ті безглузді вигадки про його походження.

... when I had reached the point of *believing* everything and nothing about him – ... обставини заплуталися настільки, що я вже міг би *повірити* всьому або нічому з того, що про нього розповідають;

4) дієприкметник:

But I knew I had discovered a man of fine *breeding* after I talked with him an hour. – Вірите, якусь годину з ним побалакав – і розумів, що переді мною прекрасно *вихована* людина;

5) особова форма дієслова:

The word «sensuous» had the effect of further *disquieting* Tom. – Слово «хтив» ще більше *розтривожило* Тома.

They had difficulty in *locating* the sister, Catherine. – Сестру Міртл – Кетрін, *розузнали* не зразу.

He announced that he had a way of *finding out*. – Він заявив, що *знає*..;

6) вилучення герундія:

He smiled – and suddenly there seemed to be a pleasant significance in *having been* among the last to go. – Він усміхнувся, і мені раптом здалося, що він радіє з того, що я йду від нього одним з останніх, що він хотів цього.

У процесі роботи над твором нами було вилучено лише декілька прикладів герундія у функції підмета. Для перекладу автор скористався:

1) іменником (поряд із застосуванням номіналізації):

... my *rushing* anxiously up the front steps was the first thing that alarmed any one – ... нервова *квапливість* моєї ходи стала для слуг першим сигналом тривоги.

2) Інфінітивом:

No *wasting* time No more *smoking* or *chewing*. – Не марнувати часу. Кинути *курити* й *жувати* гумку;

3) особовою формою дієслова:

Daisy's *sitting* in there all alone. – Пішли й *залишили* її саму.

Як ми вже зазначали, в українській мові відсутня форма герундія, на відміну від англійської, де вона є однією з найпоширеніших. Дослідивши і зробивши аналіз форм герундія та герундіальних конструкцій у романі Ф.С. Фітцджеральда «Великий Гетсбі», ми дійшли висновку, що герундій може перекладатися: інфінітивом, іменником, дієприслівником, предикативною формою дієслова (присудком) підрядного речення. Після дієслів need, deserve, require, want і прикметника worth (while) активна форма герундія може вживатися з пасивним значенням.

Серед вилучених прикладів найбільшу частку вибірки становлять речення з герундієм, які перекладаються українською мовою інфінітивом, іменником та дієприслівником. Речення, які перекладаються предикативною формою дієслова, також мають місце.

Інфінітивом перекладається герундій, який вжито з прийменниками on, before, in, into, about, at, а також після дієслів mind, start, finish та in.

Іменником перекладається герундій з прийменниками for, before, of та in., а також герундій, який у реченні виступає прямим додатком.

Дієприслівником – герундій, що вживається з прийменниками in, by, without, after, а також речення, в яких герундій виступає в ролі обставини (способу дії, часу і т. д.). Досить часто герундій українською мовою перекладається предикативною формою дієслова підрядного речення.

Література:

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 276 с.
2. Карабан В.І. Посібник-довідник із перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. – Флоренція – Страсбург – Гранада – Київ: Вища школа, 1981. – 285 с.
3. Качалова К.Н., Израилевич Е.Е. Практическая грамматика английского языка с упражнениями и ключами / К.Н. Качалова, Е.Е. Израилевич. – Москва: ЮНВЕС ЛИСТ, 1998. – 717 с.
4. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В.Н. Комиссаров. – М., 1990. – 253 с.
5. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу: Навч. посіб / В.В. Коптілов. – К.: Юніверс, 2002. – 280 с.
6. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник / І.В. Корунець. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 448 с.
7. Основи перекладу: граматичні та лексичні аспекти: Навч. посіб. / за ред. В.К. Шпака. – К.: Знання, 2005. – 310 с.
8. Паршин А.А. Теория и практика перевода / А.А. Паршин. – М.: Русский язык, 2000. – 161 с.
9. Скот Фітцджеральд. Великий Гетсбі / [пер. М. Пінчевський]. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: javalibre.com.ua/java-book/book/473.
10. F. Scott Fitzgerald. Great Gatsby. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ebooks.adelaide.edu.au/f/fitzgerald/f.../gatsby/>.

Гапоненко Л. П. Герундий в украинском варианте перевода романа Ф. С. Фицджеральда «Великий Гетсби»

Аннотация. В статье исследуются и анализируются примеры применения герундия и герундиальных конструкций, и их трансформаций в украинском варианте перевода романа Ф. Фицджеральда «Великий Гетсби».

Ключевые слова: герундий, герундиальные конструкции, грамматическое явление, варианты перевода.

Haпоненко L. The Gerund in Ukrainian translation of «The Great Gatsby» by F. Scott Fitzgerald

Summary. The article investigates and analyzes the examples of use of gerund and gerundial complexes and ways of their transformations in Ukrainian translation of «The Great Gatsby» by F. Fitsdzherald.

Key words: the Gerund, Gerundial Complexes, grammar phenomenon, ways of translation.

Гончаренко Е. П.,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземних мов для гуманітарних спеціальностей
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

«ІНЕРЦІЯ ПЕРШОГО ВРАЖЕННЯ»: СОНЕТ ШЕКСПІРА № 66 У ПЕРЕКЛАДІ ІВАНА ФРАНКА, ОСИПА РУМЕРА ТА САМУЇЛА МАРШАКА

Анотація. У статті проаналізовано переклад сонета № 66 Вільяма Шекспіра у викладі Івана Франка, Осипа Румера та Самуїла Маршака. Йдеться також про індивідуальну креативність перекладача в процесі перекладу художніх текстів.

Ключові слова: художній переклад, світова література, перекладацькі здобутки, індивідуальний стиль, креативність, підрядковий переклад, рима, сприйняття.

Постановка проблеми. На 2016 рік припадають дві дати, які є знаменними для світової літератури та культури, – це чотирихсотріччя від дня смерті Вільяма Шекспіра (23 квітня 1616 р.) та сторіччя від дня смерті Івана Франка (28 травня 1916 р.). Обидві фігури залишили по собі слід не лише в історії своїх країн, але й сформували уявлення прийдешніх поколінь про епохи, які виплекали цих титанів слова.

Шекспір – явище не лише для Великої Британії, досить переглянути інтернет-сторінки багатьох поважних університетів, щоби переконатися, що всі події цього року присвячені Шекспіру – співцю людини, людської краси у будь-яких її проявах – радість, кохання, сум, печаль. Щодо Франка, то ситуація тотожна – не лише в Україні, а й поза її межами – канадська, американська, британська, австралійська діаспори також шанують ім'я українського «Мойсея». Іван Франко – доктор філософії Віденського університету (бо захистився саме там), поет-новатор, прозаїк, перекладач, історик, культуролог, літературознавець. Як зазначає М. Жулинський: «Він сам був промовистим і практичним втіленням принципу культурно-історичного універсалізму, слугував своєрідним культурним містком між Європою і Україною» [1, с. 16]. Франку-перекладачеві належать «пересажені» на український ґрунт найкращі літературні перлини Європи та світу: переклади з Менандра, Сапфо, Софокла, «Одіссеї», зі староісландської, норвезької, чеської, німецької, англійської літератури. Не оминув увагою Франко і творчість славетного народного англійського митця. Він багато перекладав із творчості Шекспіра (трагедії, сонети), про що свідчать вичерпні і ґрунтовні розвідки Григорія Кочура, Максима Стріхи та інших дослідників.

Шекспірознавці об'єднують усі сто п'ятдесят чотири сонети Шекспіра в один сюжетний ряд, але традиційно розподіляють сонети на дві групи: перші 125 сонетів присвячені юному другові поета, а сонети 126–154 – переважно його коханій, так званій смаглявій леді. Сонети відтворюють різні біографічні факти життя поета, бо написані у різний час і, напевне, за різних обставин.

Перекладати сонети Шекспіра нелегко, але українська шекспіріана може похизуватися повними перекладами Шекспіро-

вого сонетарію спершу у викладі Ігоря Костецького (хоча й були вони опубліковані у 1958 році у Німеччині і вважаються експериментаторськими через насиченість полонізмами), а згодом у перекладі Д. Паламарчука, що вийшли у серії «Перлини світової літератури» 1996 року. Зрозуміло, що судити про якість перекладу можна лише на підставі зіставлення з першотвором, але, безсумнівно, що вищеназваним майстрам вдалося ця нелегка перекладацька спроба. І, напевне, насамперед тому, що вони самі були поетами. Як слушно зауважував Г. Кочур: «Велика популярність Шекспірових сонетів – справа надзвичайної складності для перекладача: треба добре володіти віршем, бути втаємниченим у всі тонкощі сонетної форми, мати високу мовну культуру й несхибний смак, щоб не припуститися ніякої фальші й не заплутатися у складному та химерному плетиві Шекспірових образів і зворотів. Але насамперед перекладачеві треба бути поетом» [2, с. 701].

Виклад основного матеріалу дослідження. Увага автора статті головним чином зосереджена на перекладі 66 сонету Шекспіра у викладі Івана Франка, Осипа Румера та Самуїла Маршака. (Окремо відзначимо, що сонет 66 поряд із сонетами 18, 29, 55, 116, 138 визнано вершиною англійської лірики доби Відродження). Читачам добре відомі переклади сонетарію Шекспіра у викладі талановитого «версифікатора», віртуоза перекладацького мистецтва радянської епохи С. Маршака. Здебільшого ці переклади блискучі, бо кожний сонет – це певний образ, «світ образів», який не залишає байдужим читача, вони, «приймаючи вбрання іншої мови, зберегли своє звучання, свою мелодіку» [3, с. 177–194]. Але згодом, опановуючи інші переклади сонетів, усвідомлюємо, що існують переклади, які жодною мірою не поступаються перекладам загальноновизнаного метра перекладу і навіть деякою мірою перевершують версії Маршака. М. Морозов, відомий шекспірознавець, театрознавець, перекладач, високо цінуючи переклади Маршака, писав: «Ми ніби бачимо шекспірівські сонети крізь прозорий криштал. Перед нами, повторюємо, не копії, але творчі відтворення. Переклади Маршака є не тільки віддзеркалення першотвору, але також, за визначенням О. Фадеєва, «фактами російської поезії» [3, с. 177–194]. І далі: «Можна навести багато аналогічних прикладів, які свідчать, що виконані Маршаком переклади є поетичним коментарем до шекспірівських текстів» [3, с. 177–194]. Жодним чином не применшуючи перекладацькі здобутки Маршака, маємо бажання віддати належне й перекладам сонетів у викладі інших митців. На наше глибоке переконання, переклади ці вартісні і з точки зору перекладацького мистецтва, і поетичного також. По-перше, маємо на увазі переклади Івана Франка, і, по-друге, маловідомий переклад російського перекладача Осипа Румера (1883–1954). Отримавши прекрасну кла-

сичну філологічну освіту, Осип Румер, знавць двадцяти шести мов, ніколи не перекладав за підрядковим перекладом. Він був старшим братом Юрія Румера, відомого фізика, якого називали «радянським Оппенгеймером», і котрий працював з Ландау. Перекладацький доробок Румера – це переклади Платона, Горация, лірики вагантів, Хайяма, Тегнера, Чосера, Спенсера, Сідні, Шекспіра (сонети, трагедії). Особливу зацікавленість викликають переклади Румера для «Хрестоматій із західно-європейської літератури» у 1930–1940 р. р. (за редакцією Б.І. Пуришева) [4]. Наразі ці праці маловідомі сучасному читачеві і є бібліографічною рідкістю. Завдяки цим перекладам студенти колишньої доби опанували класику – Бартоломе Леонардо де Архенсола, Педро де Кальдерона, Сантільяна, Карвахала, Енсіна, Скелтона, Уайета, Серрея, Донна та інших.

Представимо переклади шекспірівського сонету 66 у викладі Франка, Румера та Маршака у хронологічній послідовності.

Першотвір:

– Tir'd with all these, for restful death I cry, –
As, to behold desert a beggar born,
And needy nothing trimm'd in jollity,
And purest faith unhappily forsworn,
And gilded honour shamefully misplaced,
And maiden virtue rudely strumpeted,
And right perfection wrongfully disgraced,
And strength by limping sway disabled,
And art made tongue-tied by authority,
And folly (doctor-like) controlling skill,
And simple truth miscall'd simplicity,
And captive Good attending Captain ill:
Tir'd with all these, from these would I be gone,
Save that, to die, I leave my love alone.

(В. Шекспір) [5].

– Не раз я кличу смерть, бо нужно бачить в світі,
Як ходить працівник в жебрацькому лахмітті,
А капосне ніщо блищить у пишнім строю,
А вірність щирая, знай, б'ється з клеветою.
Як славу має й честь, огида і облуда,
А чистоту он там сквернить насилля дике,
Як честь ганьбить ось стовпище велике,
А власть над всіма зла, як на очах полуда.
Перед надсилою художество німіє,
А дурень мудрому відмірює права,
І правда спутана, безпомічна дуріє,
А добрий в найми йде, а ледар ужива –
Умер би! Ні, держусь тривогою одною:
Як я умру, й любов моя умре зі мною.

(Пер. І. Франка) [6, с. 125].

– Я смерть зову, глядеть не в силах боле,
Как гибнет в нищете достойный муж,
А негодяй живет в красе и холе;
Как топчется доверье чистых душ,
Как целомудрию грозят позором,
Как почести мерзавцам воздают,
Как сила никнет перед наглым взором,
Как всюду в жизни торжествует плут,
Как над искусством произвол глумится,
Как правит недомыслие умом,
Как в лапах Зла мучительно томится
Все то, что называем мы Добром.
Когда б не ты, любовь моя, давно бы

Искал я отдыха под сенью гроба.

(Пер. О. Румера) [4, с. 452–453]

– Зову я смерть. Мне видеть невтерпежь
Достоинство, что просит подаянья,
Над простотой глумящуюся ложь,
Ничтожество в роскошном одеянье,
И совершенству ложный приговор,
И девственность, поруганную грубо,
И неуместной почести позор,
И мощь в плену у немощи беззубой,
И прямоту, что глупостью слывет,
И глупость в маске мудреца, пророка,
И вдохновения зажатый рот,
И праведность на службе у порока.
Все мерзостно, что вижу я вокруг...
Но как тебя покинуть, милый друг!

(Пер. С. Маршака) [7, с. 984].

Увесь сонет просякнутий сильними негативними почуттями, відтвореними у формі внутрішнього гніву. У цьому сонеті доміантними є перелік нещастя (лиха), які митець називає, перелічуючи їх на початку кожного рядка. Варто звернути увагу, що сонет № 66 – це одне довге речення, у якому паралельні речення – всі головні і часто метафоричні. Цей простий, на перший погляд, сонет представляє перелік втрачених надій, кінець сподіванням, що робить його особливо сильним за емоційністю сприйняття.

Наразі існує безліч перекладів сонетів Шекспіра і всі вони прекрасні і бездоганні. Але чи впевнені ми, що до нас дійшли «точні копії» шекспірівських переживань у художньому перекладі, адже добре відомо, що в процесі перекладу неможливо досягти стовідсоткової відповідності: втрати безперечні. Ольга Арсенюк відзначає: «Цілком зрозуміло, що класичні рамки сонета (треба врахувати ще й суто англійську полісемію) не дають змоги адекватного перекладу. Якщо в поетичній драматургії до певної міри можливе ще розширене пояснення, то форма сонета це виключає» [8, с. 117]. Під формою сонета мається на увазі те, що сонет складається з 14 віршованих рядків, об'єднаних упорядкованим римуванням за однією з дозволених традицією схем. Традиційно сонети поділяють на петраркянський і шекспірівський; останній складається з 3 катренів і заключного куплета, зрифмованих за схемою: abab cdcd efef gg.

У процесі перекладу художнього тексту перекладач стикається з багатьма проблемами, основна з них, на думку М. Гаспарова, – це «проблема головного і другорядного. Кожен перекладач у процесі будь-якого перекладу вимушений жертвувати подробицями задля збереження цілого, другорядним – щоб зберегти головне; але де та межа, яка відділяє частковість від цілого і другорядне від головного? Ціле завжди складається з подробиць, і відступи в дрібницях, якщо вони послідовні і систематичні, можуть помітно змінити картину цілого» [9, с. 389–409].

Як зберігається ця «картина цілого», що втрачено у перекладах зазначених раніше перекладачів (Франка, Румера, Маршака)? Кому з них вдалося зберегти головне, поступаючись другорядним? Добре відомо, що «художньо адекватний переклад – це завжди творча інтерпретація оригіналу» [10, с. 257], або, як ми зазначали у попередніх статтях, присвячених проблемам художнього перекладу, йдеться про творчу креативність у процесі перекладу. Зробимо спробу надати відповіді на ці питання, порівнюючи переклади, намагаючись проаналізувати їх з точки зору головного та другорядного.

Як вважає Хілтон Лендрі, сонет 66 представляє перелік «панівних вад» («reigning evils») [11, с. 82]. На його думку, цей сонет необхідно назвати «кінець сподіванню» або «втрачена надія» («a death wish») [11, с. 82]. Початок перших двох рядків сонету означає більше, ніж емоційну виснаженість, скоріше, це стомленість від розчарування, зневіри і бажання спокою у смерті:

Tir'd with all these, for restful death I cry...

Погляньмо, як початок сонета передано мовою перекладу.

У Франка:

– Не раз я кличу смерть, бо нужно бачить в світі...

У Румера:

– Я смерть зову, глядеть не в силах боле...

У Маршака:

– Зову я смерть. Мне видеть невтерпежь...

Кожному з трьох перекладачів вдалося відтворити роль своєрідної експозиції – передати початок загального настрою розчарування від стомленості від життя та болю, що переслідує автора цих рядків, але, як бачимо, у кожного перекладача свій підхід, своя індивідуальна креативність.

Другий рядок:

– As to behold desert a beggar born.

Варіанти перекладів:

– Як ходить працівник в жебрацькому лахмітті (Франко).

– Как гибнет в нищете достойный муж (Румер).

Версія перекладу Маршака:

– Достоинство, что просит подаянья.

Як бачимо, в оригіналі йдеться про «пустелю» (desert), яка згідно з контекстом асоціюється з кинутим напризволяще бідняком, у якого нічого немає, окрім його бідняцького походження «a beggar born». На нашу думку, і Франко, і Румер зберегли зміст, закладений у шекспіровому першотворі. У Маршака цей рядок звучить дещо абстрактно:

– Достоинство, что просит подаянья.

Рядок третій:

– And needy nothing trimm'd in jollity...

Шекспір має на увазі: «needy nothing» – «нуль, нікчема, пуста місце», що «trimm'd in jollity» – живе у сприятливих умовах та веселощах. Цей рядок вдало відтворено Франком:

– А капосне ніщо блищить у пишнім строю, що звучить суголосно з перекладом Румера:

– А негодай живет в красе и холе.

У перекладі Маршака спостерігаємо перестановку третього та четвертого рядків:

– Над простотой глумящуюся ложь,

Ничтожество в роскошном одеянье...

Наступні рядки симетричні за побудовою. Рядок четвертий:

– And purest faith unhappily forsworn,

And gilded honour shamefully misplaced.

Шекспір пише, що «purest faith» – бездоганна вірність, чесність «unhappily forsworn» – пригнічена, порушена, розтоптана, сплюндрована.

Як Іван Франко витончено відтворив цю шекспірівську відточену фразу:

А вірність щирая, знай, б'ється з клеветою.

– Як славу має й честь, огида і облуда.

У Осипа Румера:

– Как топчется доверье чистых душ.

У Самуїла Маршака:

– И совершенству ложный приговор.

У сонеті поет гірко говорить про те, як дівочі чесноти грубо ганьблять, а справжню досконалість людини, її бездоганність, порядність принижують (паплюжать) та нівечать:

– And maiden virtue rudely strumpeted,
And right perfection wrongfully disgraced...

На наш погляд, Франкові вдалося «вхопити», відчувати сутність, силу шекспірівських рядків:

– А чистоту он там сквернить насилля дике,

Як честь ганьбить ось стовпище велике...

Франковому перекладу суголосний переклад Осипа Румера:

– Как целомудрию грозят позором,

Как почести мерзавцам воздают...

У викладі Маршака:

– И девственность, поруганную грубо,

И неуместной почести позор.

Проаналізуємо переклад «maiden virtue» і «strumpeted» згідно з словниковим значенням: іменник «virtue» (цнотливість, невинність) є доміантним у цьому рядку, як позначення всіх дівочих моральних чеснот та цнот; «maiden virtue» – дівоча незайманість, чистота, невинність, яка «strumpeted» – проститується (продається), плямується; а словосполучення «right perfection» – досконалість, бездоганність як фізична, так і духовна «wrongfully disgraced», несправедливо ганьбиться, безчеститься, паплюжиться, приноситься в жертву на догоду високому службовому становищу, званням, розкошам, владі, розбещеності. На нашу думку, перекладачі влучно відтворили це образне словосполучення.

У наступному восьмому рядку йдеться про «strength» – силу, міць (можливо і фізичну, і духовну, і моральну), яка калічиться кульгавою, непридатною ні до чого владою: «by limping sway disabled».

Варіант франкового перекладу:

– А власть над всіма зла, як на очах полуда.

Переклад Румера:

– Как сила никнет перед наглым взором,

Как всюду в жизни торжествует плут.

У перекладі Маршака:

– И мощь в плену у немощи беззубой.

У дев'ятому та десятому рядках Шекспір розвиває думку про мистецтво, майстерність:

– And art made tongue-tied by authority,

And folly (doctor-like) controlling skill.

Під іменником «art» – мистецтво, майстерність, поет, напевне, мав на увазі уміння, знання, що, на жаль, «tongue-tied by authority» – замовкло, втратило дар мови через владні структури, владу, яка змусила замовчати, зціпити вуста. Під словом «skill» також розуміємо «уміння, талант, хист», який контролюють «folly» – безглузді, примхливі, нечесні doctor-like люди, ті, котрі мають сфальшований науковий ступінь.

В українському варіанті:

– Перед надсилою художество німіє,

А дурень мудрому відмірює права (Франко).

Читаємо у викладі Румера:

– Как сила никнет перед наглым взором,

Как всюду в жизни торжествует плут.

Варіант перекладу Самуїла Маршака:

– И глупость в маске мудреца, пророка,

И вдохновения зажатый рот.

Як бачимо, С. Маршак для збереження рими та милозвучності вдався до версифікації, але, на наш погляд, це не викриви-

ло зміст оригіналу. Хоча іноді в перекладі Маршака спостерігаємо застосування мовних засобів, відсутніх в оригіналі.

В одинадцятому та дванадцятому рядках Шекспір пише про «simple truth» – істину, щирю правду, яку «miscall'd simplicity» незаслужено ображають і називають «простотою, обмеженістю». Під словосполученням «captive Good» мається на увазі поневолена, позбавлена волі Доброчесність:

– And simple truth miscall'd simplicity,
And captive Good attending Captain ill.

Франковий переклад цих рядків:

– І правда спутана, безпомічна дуріє,
А добрий в найми йде, а ледар ужива.

У перекладі Румера спостерігаємо змістовий розвиток:

– Как правит недомыслие умом,
Как в лапах Зла мучительно томится
Все то, что называем мы Добром.

У викладі Маршака цей зміст випущено:

– И праведность на службе у порока.

На нашу думку, сонет № 66 – це квінтесенція суму, в якому Шекспір називає всі лиха (напасті), які призвели до розпачу, зневіри та безвиході. Ми не знаємо, за яких обставин поет створив цей сонет, що саме спричинило глибоке відчуття журби, туги, прикrostі, розчарування, але, напевне, то був значний тягар суму, бід, несправедливості, бо інакше – чи міг би поет перелічити лише у чотирнадцяти рядках усі лиха світу. Згодом безліч і їх вирішення – це справа і шекспірознавців, і перекладачів. Погоджуємося з точкою зору Хілтона Лендрі, який писав: «Після такого суворого переліку нещастя цього світу, невідповідності між тим, що є насправді і що повинно бути, римований двовірш може видаватися невиразним спадом напруження, але він створений, щоб показати всю силу кохання поета» [11, с. 85]. Ось чому останні рядки:

– Tir'd with all these, from these would I be gone,

Save that, to die, I leave my love alone – є символом вірного кохання, знаком того, що поет не може залишити своє кохання у світі, де панують безчестя, безжалісність, паплюження гідності, чеснот та любові.

Читаємо переклад Франка:

– Умер би! Ні, держись тривогою одною:

Як я умру, й любов моя умре зі мною.

У Румера:

– Когда б не ты, любовь моя, давно бы

Искал я отдыха под сенью гроба.

І у Маршака:

– Все мерзостно, что вижу я вокруг...

Но как тебя покинуть, милый друг!

Висновки. Кожний з наведених перекладів уже давно посів гідне місце серед перлин перекладацької майстерності у царині художнього перекладу. Але що є головним у представлених перекладах? Кожний з них не залишає байдужим читача, бо це тонко відтворені перекладачами сюжетні лінії образів: «жебракське лахміття», «капосне ніщо», «вірність щирая», «огида і облуда», «насилля дике», «правда спутана», «дурень мудрому вимірює права» (І. Франко), «сила никнет», «в лапах Зла», «под сенью гроба» (О. Румер), «глумящаяся ложь», «немоць беззубая», «глупость в маске мудреца пророка» (С. Маршак).

Зрозуміло, що максимальної точності та адекватності перекладу сонетів досягти неможливо, адже будь-який переклад – це, так би мовити, «килим зі споду». Різним є і сприйняття шекспірового слова перекладачами, бо різним був їх світогляд,

і світовідчуття, і звідси – різний результат, що є цілком природним. Кожний з представлених перекладів створений у певну добу, і тим-то вони вартісні. (Наслідування або копіювання неможливе, адже добре відомо, що наслідування попередніх авторів – це хибний шлях, який може спричинити певну залежність, і в такому разі зміст тексту не лише спотворюється, але й навіть загублюється та втрачається).

Переклад Франка створено у 90-х роках XIX ст., Румера – у 30-х роках XX ст., Маршака – у 40-х роках XX ст. Доля Франка відома – тяжка, знедолена, втома від безліччі хвороб, душевних також, отож і результат тотожний: Шекспірів світ близький Франкові. Осип Румер – талановитий перекладач радянської доби, його переклади увійшли до багатьох академічних видань. Страждання та втрати не були осторонь родини Румера. Його брата, відомого фізика, репресовано та знищено. Самуїл Маршак, безперечно, фаворит радянської доби. Як слушно зазначав М. Гаспаров: «У 20-х роках Маршака не помічали, в 30-х роках про нього почали говорити: «Саме так потрібно писати про дітей», у 40-х уже ніхто не мав сумніву щодо того, що саме так треба писати для всіх. У 40-і роки і з'явилися перед читачем сонети Шекспіра у перекладі Маршака. Про смак епохи Шекспіра за ними судити не можна, але про смак епохи Маршака за ними судити можна і корисно» [9].

Ми жодною мірою не нівелюємо значущість перекладів Самуїла Яковича Маршака. Автор представленої статті, як і переважна більшість читачів, ознайомила з творчістю Шекспіра завдяки перекладам Маршака. Згодом виникло бажання не лише уважно прочитати першотвір, але й дізнатися про українські переклади, проаналізувати їх. Наразі маємо силу-силенну талановитих перекладів сонетарію Шекспіра (спершу маємо на увазі І. Костецького, Дм. Паламарчука, Дм. Павличка, О.Тарнавського, Ю. Кочержинського, М. Габлевич, О. Івасюк, Г. Пилипенка та багатьох інших). Цілком закономірно, що ми порівнюємо ці тексти, якими б досконаліми і бездоганними вони не були, з перекладами перекладачів від Бога, «велетнів серед ліліпутів» (висловлювання К. Чуковського), бо є такий принцип, залежність від якого неминуча – «інерція першого враження» (М. Єліферова) [12].

Література:

1. Жулинський М. Він знав, «як много важить слово...». – К.: Вид центр «Просвіта», 2008. – 136 с.
2. Кочур Г. Література та переклад: Дослідження. Рецензії. Літературні портрети. Інтерв'ю / Упоряд. А. Кочур, М. Кочур. Передм. І. Дзюби, Р. Зорівчак. – К.: Смолоскип, 2008. – Т. 2. – 560 с.
3. Морозов М. Послесловие к книге «Сонеты Шекспира в переводах Маршака // «Сонеты Шекспира в переводах Маршака». – М., 1952. – С. 177–194.
4. Хрестоматия по западно-европейской литературе. Эпоха Возрождения / Сост. Б.И. Пуришев. – М.: Учпедгиз Наркомпроса РСФСР, 1938.
5. The Works of Shakespeare/ In Four Volumes: Vol.V. – М.: Cooperative Publishing Society of Foreign Workers in the USSR, 1938.
6. Франко І. «Не раз я кличу смерть...» // «Всесвіт» – журнал іноземної літератури. – № 8–9 (812–813). – 1996. – 125 с.
7. Весь Шекспир. – Том 2. – Пер. с англ. – М.: Олма-Пресс, 2000.
8. Арсенюк О. Платонічна любов та українські перекладачі // «Всесвіт» – журнал іноземної літератури. – № 8–9 (812–813), 1996. – С. 117–122.
9. Гаспаров М.Л., Автономова Н.С. Сонеты Шекспира – переводы Маршака // О русской поэзии. – СПб.: Азбука, 2001. – С. 389–409.
10. Ткаченко С. Шекспірів сонет: труднощі інтерпретації // «Хай слово мовлено інакше...»: Статті з теорії, критики та історії художнього перекладу / Упоряд. В. Коптілов. – К.: Дніпро, 1982. – С. 255–266.

11. Landry H. Interpretations in Shakespeare's Sonnets. – University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1963. – 203 p.
12. Электронный ресурс: Елиферова М. «Багира сказала...». Гендер сказочных и мифологических персонажей англоязычной литературы в русских переводах // sadtranslations.livejournal.com/669315.html.

Гончаренко Э. П. «Инерция первого впечатления»: сонет Шекспира № 66 в переводе Ивана Франко, Осипа Румера и Самуила Маршака

Аннотация. В статье представлен анализ перевода сонета Шекспира № 66, выполненный Иваном Франко, Осипом Румером и Самуилом Маршаком. Речь идет также об индивидуальной креативности переводчика в процессе перевода художественных текстов.

Ключевые слова: художественный перевод, мировая литература и культура, переводческие находки, индивидуальный стиль, креативность, подстрочный перевод, рифма, восприятие.

Goncharenko E. P. «An Inertia of first impression»: Shakespeare's sonnet № 66 in translation by Ivan Franko, Osyp Rumer and Samuil Marshak

Summary. This paper focuses on analysis of William Shakespeare's sonnet № 66 in versions, which were presented by Ivan Franko, Osyp Rumer and Samuil Marshak. Translator's individual creativity in process of translation of literary texts is considered also.

Key words: literary translation, world literature and culture, translator's discoveries, individual style, creativity, word-for-word translation, rhyme, perception.

Государська О. В.,
докторант кафедри германської і фіно-угорської філології
Київського національного лінгвістичного університету

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОСПОЛУЧЕНЬ ІЗ СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ

Анотація. Автор статті детально аналізує методологічні засади дослідження термінологічних сполучень, що утримують соматичні компоненти. Головну увагу зосереджено на розмежуванні інструментарію перекладача та дослідника, який вивчає процес і продукт перекладацької діяльності; обґрунтуванні важливості використання семіотичної моделі у процесі перекладу взагалі і при перекладі терміносполучень зокрема. Ядром методики дослідження визначено метод структурно-семантичного моделювання, що дозволяє тонко градувати складові плану змісту потенційно адекватних мовних одиниць.

Ключові слова: методологія перекладознавства, інструментарій перекладача, інструментарій дослідника перекладу, семіотична модель, метод структурно-семантичного моделювання.

Постановка проблеми. Перекладознавство є міждисциплінарною галуззю знань, що базується на досягненнях мовознавства, культурології, літературознавства, психології, когнітивістики та інших наук, проте розглядає отримані дані в контексті міжмовної комунікації. Відповідно, інструменти, що використовують перекладознавці, є найчастіше запозиченими з інших систем дослідження і побудовані на різних засадах, привносять неузгодженість у перекладознавчу методологію [1, с. 14].

Окрім того, суттєво ускладнює ситуацію внутрішньо-дисциплінарний методологічний конфлікт. Будучи двобічною сутністю (під перекладом зазвичай розуміють як саму перекладацьку діяльність, так і її продукт [2]), переклад передбачає застосування двох комплектів інструментарію: одним із них користується перекладач із метою якісного виконання своєї роботи, іншим – науковець, який вивчає роботу перекладача.

Метою цієї статті є з'ясування методологічних засад дослідження терміносполучень із соматичним компонентом.

Досягнення визначеної мети передбачає виконання таких завдань:

- розмежувати інструментарій перекладача і перекладознавця;
- виявити універсальну одиницю перекладу;
- обґрунтувати доцільність застосування семіотичної моделі під час відтворення оригінальних терміносполучень засобами мови-перекладу.

Основними інструментами перекладача було визначено: **форми перекладу** – способи відтворення тексту оригіналу (усний, письмовий, комп'ютерний, змішаний) [3, с. 8], **типи перекладу** – «співвідношення змісту і форми перекладеного тексту з оригінальним» (еквівалентний, адекватний та ін.) [2], **види перекладу** – пов'язані з жанровими особливостями тексту оригіналу (художній, спеціальний) [2], **стратегію перекладу** – «загальний план діяльності, що послідовно реалізується в ході здійснення самої діяльності» [4, с. 37], **модель** – «умовне відображення процедури здійснення процесу перекладу» [5, с. 103],

одиниця перекладу – «найменший елемент мови оригіналу, що може відтворюватися у мові перекладу» [6, с. 175], **способи** – «особливі прийоми, за допомоги яких здійснюється визначення мовних засобів, необхідних для виконання перекладу» [7, с. 495], **засоби**, під якими розуміємо «лексику та типові конструкції, що служать для оптимального відображення змісту оригіналу» [7, с. 483].

Додаткових пояснень потребують такі поняття, як **еквівалентний** і **адекватний типи перекладу** та **одиниця перекладу**. У перекладознавстві еквівалентність і адекватність нерідко вживають синонімічно. На нашу думку, зазначені терміни варто розмежовувати. Згідно з думкою Антона Антоновича Горбачевського, «еквівалентний переклад орієнтований на формальну подібність, що виступає як передумова смислової подібності, а адекватний – орієнтований на смислову подібність, незалежно від наявності формальної подібності» [8, с. 67].

Пошук універсальної одиниці перекладу протягом другої половини ХХ ст. переважно здійснювався у площині плану вираження. Слово, словосполучення, речення і навіть цілий текст претендували на отримання цього статусу. В результаті було встановлено неможливість винайдення універсальної одиниці перекладу серед матеріальних форм мови. Когнітивний та комунікативний підходи до дослідження мовних явищ сприяли активному зверненню науковців до смислового простору. Як наслідок, було запропоновано вважати універсальною одиницею перекладу комунікативно значимий елементарний (ядерний) смисл – транслатему [9, с. 13]. Така одиниця характеризується універсальністю, зручністю використання, незалежністю від особливостей тексту оригіналу і є постійною мінімальною величиною.

Науково-дослідний методологічний апарат перекладознавства базується на таких поняттях: **принцип** – глибинна філософська база методу, що формує певні вимоги до здійснення пізнавальної діяльності, **підхід**, що визначає «шляхи вирішення поставлених дослідницьких завдань» [10, с. 62], **напрямок**, який вказує на орієнтацію дослідження [11, с. 72–73], **метод** – сукупність прийомів і процедур наукового дослідження, які «орієнтують суб'єкта у вирішенні конкретного завдання в певній сфері діяльності» [12, с. 69], **прийом** – однокомпонентна складова методу, що включає лише одну дію, **процедура** – «ряд послідовних дій, необхідних для виконання певного методологічного аспекту» [13, с. 557], **операція** – «окрема дія в ряді інших подібних» [14, с. 478], об'єднаних спільним ланцюгом у структурі процедури.

Особливо дискусійними компонентами науково-дослідного методологічного апарату перекладознавства є напрями і методи дослідження. Напрями перекладознавства, на нашу думку, найвдаліше визначені американським лінгвістом Джеймсом Холмсом [11, с. 72–73]. Їх три: **продукто-орієнтований, процесно-орієнтований, функціонально орієнтований**.

Орієнтація на продукт передбачає вивчення текстів оригіналу і перекладу за допомогою переважно лінгвістичних, рідше соціологічних і психологічних інструментів; **орієнтація на функцію** – з'ясування призначення перекладеного тексту і ступеня його впливу на адресата на базі соціологічних і психологічних методів; **орієнтація на процес** – побудову алгоритму роботи перекладача шляхом використання процедур і прийомів *методу спостереження, методу інтерв'ю, методу психологічного експерименту*.

Дослідження французьких і українських соматичних термінів у перекладознавчому аспекті має здійснюватися на перетині продукто- і процесно-орієнтованого напрямів. За таких умов дослідник користується двома комплектами інструментів – перекладача і перекладознавця, а також методами, що застосовуються при продукто-орієнтованих і процесно-орієнтованих дослідженнях.

З метою фіксації, систематизації і наочного відтворення отриманої інформації про процес перекладу через його продукт використовується *метод моделювання*. Виділяють класичні моделі, що підводять перекладача до використання різноманітних лексичних і синтаксичних трансформацій, та сучасні, спрямовані на сприйняття процесу перекладу як особливого виду комунікації, на актуалізацію етноментального аспекту діяльності перекладача, на розгляд тексту оригіналу як знака, що підлягає повторному кодуванню у мові перекладу.

Дослідження соматичних термінів варто будувати на застосуванні **семіотичної моделі перекладу**, що є найточнішим інструментом осягнення глибинних зв'язків, що встановлюються між оригіналом і продуктом перекладу та дозволяє детально вивчити принципи розкодування та перекодування смислових інваріантів [15, с. 116]. Використання цієї моделі передбачає такі етапи: 1) з'ясувати план змісту знаку мови оригіналу; 2) виділити ядерні смисли, що його формують; 3) здійснити пошук знака, план змісту якого сформований на базі ідентичних ядерних смислів.

Ядром методики дослідження, виконаного на перетині перекладознавчого, мовознавчого, когнітологічного, семіотичного і культурологічного підходів, побудованого на принципах антропоцентризму, експансіонізму, функціоналізму й експланаторності, спрямованого на дослідження перекладацького процесу з позицій семіотичної природи його продукту, є використання *методу структурно-семантичного моделювання*.

Цей метод було запропоновано Валерієм Михайловичем Мокієнком для зіставного дослідження фразеології та жаргонізмів у споріднених і неспоріднених мовах. Структурно-семантичне моделювання дозволяє тонко градувати зіставлювані мовні одиниці; виявити елементи універсальної, міжмовної, міжкультурної і вузьконаціональної семантики; відтворити шлях формування смислу; спрогнозувати аналогічні утворення [16, с. 339].

Продемонструємо використання семіотичної моделі на прикладі верифікації адекватності перекладу фр. *tête de fraisage* за допомогою укр. *фрезерна головка*. У плані вираження фр. *tête de fraisage* і укр. *фрезерна головка* є частковими еквівалентами. Головним компонентом обох терміносполучень є соматичний іменник із первинним значенням «частина тіла людини або тварини, в черепі якої міститься головний мозок» [17, с. 109]. Фр. *tête* / укр. *головка* використовуються для номінації деталей, що мають вирішальне значення для функціонування цілого пристрою і часто є сукупністю складових елементів.

Залежний компонент є суто термінологічним – вказує на відношення деталі до процесу обробки металевих поверхонь, проте виражений по-різному: в українській мові – за допомоги прикметника, у французькій – іменника з прийменником *de*. Однак, незважаючи на неповну формальну відповідність, укр. *фрезерна* і фр. *de fraisage*, є функціонально співвідносними, адже французький іменник, вжитий без артикля, частково втрачає субстантивні характеристики і набуває ад'єктивних.

З'ясуємо ступінь відповідності фр. *tête de fraisage* і укр. *фрезерна головка* у плані змісту. Процес зіставлення тлумачень зазначених терміносполучень, зафіксованих у лексикографічних джерелах, надає такі результати: 1) і фр. *tête de fraisage* і укр. *фрезерна головка* використовують для позначення вузла, тобто «сукупності механізмів, що мають одне призначення» [17, с. 784]; 2) однією зі складових цього вузла є привод, що надає механізму руху. Невідповідностей також дві: 1) у тлумаченні французького терміносполучення складовою фрезерної головки є фреза, а у визначенні українського терміносполучення – пристрій для її кріплення; 2) у французькому тлумаченні відбито інформацію про принцип функціонування фрезерної головки, а в українському – про її призначення.

Перша із зазначених невідповідностей може викликати непорозуміння між адресантом і адресатом лише тоді, коли йтиметься про будову фрезерної головки. Друга невідповідність вказує лише на використання різних способів акцентування при тлумаченні поняття. Отже, фр. *tête de fraisage* і укр. *фрезерна головка* є відносними відповідниками.

Окрім фр. *tête de fraisage* було винайдено й інші термінологічні сполучення з соматичними і несоматичними компонентами, що можуть використовуватися для відтворення укр. *фрезерна головка* французькою мовою. За жодним із них не вдалося закріпити статус відповідника укр. *фрезерна головка*: одне терміносполучення використовується для позначення особливого типу фрезерних головок – фр. *tête porte-fraise* 'поворотна фрезерна головка' (для зуборізного верстата); чотири терміносполучення вживаються на позначення понять, що мають лише часткове відношення до фрезерної головки, – фр. *tête-fraise* 'головка фрези', фр. *appareil à fraiser* 'фрезерний пристрій', фр. *support à fraiser* 'супорт', фр. *plateau fraiseur* 'фреза' (із вставними ножами); один термін (фр. *tête à fraiser*), що за планом вираження міг би бути відносним відповідником укр. *фрезерна головка*, але не є поширеним у французькій спеціалізованій літературі з фрезерування.

У процесі визначення методологічних засад дослідження терміносполучень із соматичним компонентом ми дійшли висновків: 1) із позиції семіотики переклад слід розуміти як відтворення смислу, вираженого знаками мови оригіналу, у знаках мови перекладу; 2) план змісту мовного знака генерується одним чи кількома комунікативно значимими ядерними смислами, що мають бути обов'язково відтворені при перекладі; 3) транслатама як комунікативно значимий ядерний смисл є універсальною одиницею перекладу; 4) семіотична модель є продуктивним способом здійснення перекладу і верифікації його адекватності, оскільки базується на відповідності смислового наповнення знаків мов оригіналу і перекладу; 5) терміносполучення – стійкі словосполучення, що є базисом будь-якої технічної термінології, саме тому їхнє адекватне відтворення є одним із першорядних завдань сучасного перекладознавства.

Література:

1. Янушевич І.А. Філософсько-методологічні передумови перекладознавства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 09.00.02 «Діалектика та методологія пізнання» / І.А. Янушевич; Піденноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 2007. – 22 с.
2. Нелюбин Л.Л. Толковый переводческий словарь [электронный ресурс] / Л.Л. Нелюбин. – [5-е изд. Стереотип]. – М. : Флинта : Наука, 2011. – 320 с.
3. Утробина А.А. Основы теории перевода / А.А. Утробина. – М. : Приор-издат, 2006. – 144 с.
4. Михайленко О.О. Стратегія перекладу як складова алгоритму операційної діяльності перекладача / О.О. Михайленко // Мовні і концептуальні картини світу. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2011. – Вип. 34. – С. 32–37.
5. Основные понятия переводоведения (отечественный опыт). Терминологический словарь-справочник / Отд. языкознания; отв. ред. М.Б. Раренко. – М. : ИНИОН РАН, 2010. – 260 с.
6. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л.С. Бархударов. – М. : Международные отношения, 1975. – 240 с.
7. Кияк Т.Р. Перекладознавство (німецько-український напрям): [підручник] / Т.Р. Кияк, А.М. Науменко, О.Д. Огуй. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. – 543 с.
8. Горбачевский А.А. Перевод: адекватный, эквивалентный, реалистический / А.А. Горбачевский // Вестник Челябинского университета. – Вып. 57. «Филология. Искусствоведение». – Челябинск : 2011. – № 24 (239). – С. 66–69.
9. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу : навч. посіб. / В.В. Коптілов. – Київ : Юніверс, 2003. – 280 с.
10. Гринев-Гриневиц С.В. К вопросу о методах лингвистических исследований / С.В. Гринев-Гриневиц, Э.А. Сорокина // Вестник Московского государственного областного университета [электронный журнал]. – 2011. – № 3. – С. 57–67.
11. Holmes J. Translated! : Papers on Literary Translation and Translation Studies / James Stratton Holmes. – Amsterdam-Atlanta : Rodopi, 1994. – 117 p.
12. Сергієнко В.В. Філософські проблеми наукового пізнання : навч. посібник / В.В. Сергієнко. – Кременчук : Кременчуцький нац. ун-т ім. М. Остроградського, 2011. – 103 с.
13. Толковый словарь современного русского языка [справочное издание] / под ред. Д.Н. Ушакова. – М.: Аделант, 2013. – 800 с.
14. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка : 72 500 слов и 7 500 фразеологических выражений / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. – [4-е изд.]. – М. : Азбуковник, 1997. – 943 с.
15. Базылев В.Н. Семиотическая модель перевода / В.Н. Базылев // Политическая лингвистика : науч. журн. – Вып. 1 (24). – Екатеринбург : Изд-во Уральского гос. пед. ун-та, 2008. – С. 115–118.
16. Мокиенко В.М. О методологии сопоставительного исследования русской и немецкой фразеологии / В.М. Мокиенко // Rossica Olucnsia XXXVIII (za roc 1999) / hlav. red. Ladislav Vobořil. – Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. – S. 337–350.
17. Словник української мови : у 11 т. / [гол. редкол. І.К. Білодід]. – К. : Наук. думка, 1971. – Т. 2. : Г–Ж / уклад. П.П. Доценко, Л.А. Юрчук [та ін.]. – 1971. – 547 с.

Государская О. В. Методологические принципы исследования терминосочетаний с соматическим компонентом

Аннотация. Автор статьи детально анализирует методологические принципы исследования терминологических словосочетаний, которые содержат соматические компоненты. Основное внимание сосредоточено на разграничении инструментария переводчика и исследователя, который изучает процесс и продукт переводческой деятельности; обосновании важности использования семиотической модели в процессе перевода вообще и при переводе терминосочетаний в частности. Ядром методики исследования определен метод структурно-семантического моделирования, который позволяет тонко градуировать составляющие плана смысла потенциально адекватных языковых единиц.

Ключевые слова: методология переводоведения, инструментальный переводчика, инструментальный исследователя перевода, семиотическая модель, метод структурно-семантического моделирования.

Gosudarska O. Methodological principles of researching terminological phrases with somatic component

Summary. The author analyzes in detail the methodological principles of research of terminological phrases that contain somatic components. The article focuses on delimitation of translator's and translation process researcher's toolkits; justifying the importance of using the semiotic model in translation process in general and translation of terminological phrases in particular. The core of research methodology is made up with method of structural and semantic modeling which permits to fine-calibrate the signifier components of potentially appropriate language units.

Key words: methodology of translation, translator's toolkit, translation process researcher's toolkit, semiotic model, method of structural and semantic modeling.

*Желясков В. Я.,**кандидат педагогічних наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін
Дунайського інституту національного університету «Одеська морська академія»*

СТРУКТУРА І СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

Анотація. У статті розкриті функції перекладацької діяльності. Обґрунтована структура і сутність професійної компетентності майбутнього перекладача.

Ключові слова: перекладач, перекладацька діяльність, професійна компетентність майбутнього перекладача.

Постановка проблеми. Необхідність підготовки дедалі більшої кількості професійних перекладачів виникла порівняно недавно, незважаючи на те, що переклад є дуже давнім видом людської діяльності. Це зумовлено «інформаційним вибухом», що стався в другій половині ХХ сторіччя, у результаті різкого збільшення обсягу інформації, якою стали обмінюватися люди і народи внаслідок значного зростання їх міжнародних контактів і листування, а також розширення культурних зв'язків, обсягів міжнародної торгівлі й дипломатичної діяльності, пов'язаних із появою нових держав, виникненням численних міжнародних організацій і всесвітніх рухів. Істотно й те, що в сучасному суспільстві професійному перекладачеві вже недостатньо бути лише знавцем іноземної мови і посередником, який задовольняє зовнішню потребу іншомовного спілкування між людьми, розділеними лінгвоетнічними бар'єрами. Тепер він має бути:

– висококваліфікованим менеджером у сфері перекладацьких послуг, ділової і професійної комунікації, здатним успішно реалізовувати свої професійні функції через правильно створену систему спілкування і компетентне регулювання інформаційного потоку всіх видів іншомовних джерел на основі адекватного відтворення їх предметно-сміслового контексту;

– всебічно розвиненим та компетентним сервісодавцем у сфері перекладу, здатним зайняти гуманістичну позицію стосовно клієнтів – представників різних культур;

– мовним консультантом, що добре знає не тільки іноземну і рідну мови, але й усі сторони буття, культури, політики і свідомості народів, які розмовляють цими мовами.

Все це передбачає наявність у перекладача високої загальної і світоглядної культури, широкої ерудиції і переконаності, комунікабельності, такту, постійного прагнення до поповнення знань, різноманіття інтересів, орієнтації на гуманістичні цінності й ідеали, що відтворює сутність його професійної компетентності. Отже, професійна підготовка майбутнього перекладача наразі не може обмежуватися тільки його навчанням вільному володінню іноземними мовами, оскільки її модернізація має сприяти формуванню у нього особливих особистісних якостей, обумовлених сучасними вимогами, що відносяться до його професійної діяльності в нових соціокультурних умовах. Зазначені вимоги висувають у розряд найбільш актуальних проблему набуття майбутніми перекладачами професійної компетентності і відповідних їй предметних і спеціальних компетенцій, що значною мірою визначає успіх їхньої професійної діяльності.

Проблема професійної компетентності майбутніх перекладачів, незважаючи на свою актуальність, майже не ставала предметом спеціального науково-педагогічного дослідження вітчизняних науковців. Переважно вона досліджувалася зарубіжними й, зокрема, російськими вченими в межах проблем теорії комунікації і перекладу (Л. Бархударов, І. Зимня, О. Каде, В. Комісаров, В. Крупнов, Л. Латишев, З. Львовська, Р. Міньяр-Белоручев, Ю. Найда, О. Петрова, Я. Рецкер, Г. Рябов, І. Халєєва, М. Цвіллінг, Л. Черняховська, А. Швейцер та ін.); теорії міжкультурної комунікації (В. Верещагін, В. Костомаров, В. Сафонова, С. Тер-Мінасова, В. Фурманова, Л. Шкатова та ін.); підвищення якості навчання студентів-перекладачів іноземної мови, як засобу міжкультурного спілкування (М. Байрам, І. Зимня, М. Карло, Г. Китайгородська, У. Літлвуд, С. Тер-Мінасова, В. Фурманова, Е. Шубін, С. Finkbeiner, I. Laven, U. Novak, F. Smith, G. Westhoff та ін.).

Натомість останнім часом у науково-педагогічних публікаціях спостерігається підхід авторів до диференціації комунікативної (Ю. Ємельянов, В. Жеребкіна, В. Кашницький, Т. Ліпатова, А. Панфілова, Г. Трофімова та ін.), синонімічної (Н. Новосельцева), лінгвокомунікативної (Е. Бреус, В. Вілс, А. Гребенщикова, В. Золотухіна, Н. Комісарова, І. Халєєва, М. Хольц-Мянтьярі, К. Шапошников, А. Швейцер та ін.), соціокультурної (М. Боліна, С. Колова, Е. Костіна, В. Сафонова та ін.), міжкультурної (О. Бистрай, Н. Гальскова та ін.), перекладацької (І. Алексєєва, В. Комісаров, Л. Латишев, Р. Міньяр-Белоручев, М. Цвіллінг та ін.) компетентностей. Однак у них не розглядаються питання сутності й структури професійної компетентності майбутнього перекладача.

Тому метою пропонованої статті є обґрунтування сутності й структури професійної компетентності майбутніх перекладачів з урахуванням функцій їхньої перекладацької діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи з настанов вітчизняної теорії діяльності і особистості (І. Бех, Г. Костюк, С. Максименко, О. Саннікова, О. Чебикін та ін.), зміст і структура професійної компетентності майбутнього фахівця визначається специфікою його професійної діяльності. Тому для того, щоб уточнити смислове наповнення поняття «сміслової компетентності майбутнього перекладача», визначити його зміст і структуру, ми насамперед намагалися з'ясувати сутність професійної перекладацької діяльності.

Так, у сучасній літературі з теорії перекладу перекладацька діяльність розглядається, як особливий вид мовної діяльності, спрямований на реалізацію завдань міжмовної комунікації (Е. Бреус, В. Комісаров, Л. Латишев, Р. Міньяр-Белоручев, Х. Фермерс, І. Халєєва та ін.), у процесі якої перекладач виконує такі функції:

– когнітивно-комунікативну функцію, пов'язану з процесом прийому і передачі, кодування і декодування інформації, що здійснюється знаковими засобами (І. Рецкер, А. Швейцер і др.);

– проєктувальну функцію, сутність якої полягає у виборі комунікативних дій, оптимальних щодо певної ситуації міжмовної комунікації, а також у прогнозуванні наслідків такого вибору для досягнення поставленої мети (В. Вілс, М. Хольц-Мянттярі, Х. Фермеєр та ін.);

– організаційну функцію, яка полягає в тому, що перекладач, вступаючи в процес перекладу в безпосередню взаємодію з клієнтами, забезпечує прийняття рішення, адекватним способом організовуючи інформацію і вживаючи індивідуальні способи подолання труднощів, що виникають під час міжкультурного спілкування (В. Комісаров, Л. Латишев, И. Халєєва та ін.);

– гностичну (дослідницьку) функцію, пов'язану з розумінням перекладу, як процесу реалізації здатності перекладача до інтерференції, тобто здатності робити висновки з вербальної і невербальної поведінки інших людей за допомогою досягнення реальності самооцінки, а також умінь адекватно сприймати, розуміти, оцінювати іншу людину (Э. Гутт, В. Комісаров та ін.);

– посередницьку функцію, яка полягає у задоволенні зовнішньої потреби спілкування між людьми, які не володіють мовою, тобто людьми, розділеними лінгвоетичним бар'єром (Е. Бреус, В. Комісаров, Л. Латишев, Р. Міньяр-Белоручев, И. Халєєва та ін.);

– креативну функцію, яка регулює вироблення нової інформації і пов'язану з пошуком, обробкою і використанням перекладачем інформації в конкретній ситуації для вирішення перекладацьких проблем міжмовного, міжкультурного, міжособистісного спілкування. Зокрема, намагаючись обґрунтувати сутність цієї функції, В. Комісаров зазначає: «Те, що звичайно називають мистецтвом перекладу, відноситься до області психології перекладача, до його вміння здійснювати перекладацький процес, створювати повноцінний текст перекладу, правильно обирати мовні засоби, враховуючи всю сукупність факторів, що впливають на перебіг і результат перекладу» [3, с. 21].

Звісно, якість реалізації цих функцій вимагає від перекладача певного рівня сформованості основних компонентів структури його професійної компетентності, під якою ми розуміємо інтегративну характеристику його особистості, як фахівця у сфері міжкультурної, міжмовної та міжособистісної комунікації і взаємодії, що складається з лінгвістичної, соціокультурної, соціально-психологічної, перекладацької та інформаційно-інформативної компетентності. Наявність цих складових дозволяє йому з високим ступенем ефективності здійснювати різноманітні функції професійної діяльності в новому інформаційному суспільстві.

Так, мовна, тобто лінгвокомунікативна компетенція перекладача (І. Алексєєва, І. Бім, В. Комісаров, Л. Латишев, Р. Міньяр-Белоручев, И. Халєєва та ін.) охоплює всі аспекти володіння мовою: знання про систему, норму і узус мови, її словниковий склад і граматичну будову, про правила користування одиницями мови для побудови мовних висловів, про переважне використання певних наборів мовних одиниць у різних сферах спілкування, про територіальні, соціальні та професійні відмінності в їх вживанні, про вплив на вибір та характер використання мовних одиниць обстановки спілкування і взаємовідносин учасників спілкування, їх рольових функцій. Усі ці знання і відповідні психофізіологічні здібності та моворозумові механізми необхідні для розуміння тексту оригіналу і створення тексту перекладу. Крім того, специфіка мовної діяльності перекладача висуває до його мовної компетенції додаткові вимоги, які, насамперед, зумовлені тим, що перекладач повинен володіти

мовною компетенцією в області двох мов. Вирішальну роль у техніці перекладу відіграє володіння спеціальними вміннями, які, за В. Комісаровим, мають комплексний характер і реалізуються на підставі всього комплексу мовленнєвих умінь, з яких складається володіння мовою і які беруть участь у процесі перекладу. Серед них виділяються такі спеціальні перекладацькі вміння [3, с. 37]:

– виконувати паралельні дії на двох мовах, переключатися з однієї мови на іншу;

– розуміти текст по-перекладацьки, тобто глибоко і точно;

– переходити у висловлюваннях на кожній мові від поверхневої структури до глибинної і навпаки;

– відходити від оригіналу, але при цьому залишатися якомога ближче до вихідного смислу;

– вибирати і правильно використовувати технічні прийоми перекладу і долати труднощі, пов'язані з лексичними, фразеологічними, граматичними і стилістичними особливостями вихідної мови;

– аналізувати текст оригіналу, виявляти стандартні і нестандартні перекладацькі проблеми і обирати способи їх вирішення, що відповідають кожному конкретному акту перекладу.

Покомпонентна характеристика змісту професійної компетентності перекладача свідчить про те, що вона відображає високий рівень розвитку іншомовної свідомості як свідомості вторинної мовної особистості, якою по суті і є перекладач. Нагадаємо, що вторинна мовна особистість у лінгводидактиці та методиці навчання іноземним мовам визначається, як «сукупність здібності людини до іншомовного спілкування на міжкультурному рівні, під яким розуміється адекватна взаємодія з представниками інших культур» [2, с. 46]. Вона складається з оволодіння вербально-семантичним кодом досліджуваної мови, тобто «мовної картини світу» носіїв певної мови, і «глобальною» картиною, що дозволяє зрозуміти людині нову для неї соціальну дійсність. Основною одиницею мовної будови є «психоглоса», яка, на думку Ю. Караулова, відображає певну рису мовної будови або системи мови і «має високу сталість у часі» [2, с. 157]. Він вважає, що саме набір психоглос складає зміст національного мовного типу і виділяє три їх види, що відповідають трьом рівням організації мовної особистості. Серед них:

– граматичні психоглоси, пов'язані зі знанням перекладача рідної та іноземної мов;

– когнітивні психоглоси, що збігаються з типовими категоріями образу світу перекладача;

– мотиваційні психоглоси, що відображають національний характер.

При цьому, як підкреслює Ю. Караулов, саме граматичні психоглоси складають основу мовної особистості перекладача і формують єдину апперцепційну базу всіх мовців певною мовою, яка визначає загальний мовний тип. Ця ідея непрямо підтверджується і дослідженнями американських учених, які вважають, що найголовнішим елементом культури є володіння мовою. Без цього людина не в змозі оцінити ані атрибути побутові (цінності, манери поведінки, вірування), ані досягнення високої культури (література і мистецтво) [2].

Як бачимо, основними ознаками мовної свідомості перекладача є бікультурність і білінгвізм, а як компонент, виступає комплекс психоглос, володіння механізмом перекодування з рідної мови на іноземну і навпаки, спроможність до діалогу культур. У реальному процесі міжкультурної комунікації особливості мовної свідомості перекладача виявляються в

його моворозумовій діяльності, яка реалізується як говоріння, слухання, читання та письмо. Звідси очевидно, що лінгвокомунікативна компетентність перекладача – це інтегративна характеристика фахівця, що відображає його готовність і спроможність ефективно здійснювати мовленнєву діяльність в умовах вирішення міжмовних, міжкультурних та міжособистісних комунікативних завдань.

Спираючись на концепцію трирівневої організації мовної особистості, запропоновану Ю. Карауловим [2], згідно з якою кожний вид психоглос відповідає певному рівню мовної особистості: граматичні психоглоси – вербально-семантичному рівню; когнітивні – тезаурусному; мотиваційні – прагматичному, слушно співвідносити рівні мовної особистості з певними компетенціями перекладача. Розкриваючи свою позицію щодо структури професійної компетентності перекладача, ми вважаємо, що вербально-семантичний рівень утворює володіння перекладачем лінгвістичною компетенцією, тезаурусний – соціокультурною компетенцією і прагматичний – комунікативно/соціально-психологічною компетенцією.

Визначаючи переклад як вид інтелектуально-комунікативної діяльності, М. Цвіллінг слушно зазначає, що перекладач, приймаючи оптимальне рішення в умовах дефіциту вихідної інформації і браку часу, повинен справлятися з численними перешкодами, тому в нього повинна бути вироблена конструктивна реакція на невдачі, вміння аналізувати свої і чужі помилки [4, с. 133]. Очевидно, що в процесі своєї професійної діяльності перекладач, як ніхто інший, постійно знаходиться в умовах екстремальної ситуації. Він змушений контролювати свої емоції, стримувати свої почуття, долати хвилювання. Крім того, в цих умовах перекладач повинен володіти не тільки собою, тобто керувати собою «зсередини», але й контролювати «зовнішню ситуацію», утримувати контакт з обома сторонами, які беруть участь у комунікації. Враховуючи, що перекладач вступає в психологічну взаємодію з двома і більше людьми, виробляючи єдину стратегію сприйняття і розуміння іншої людини (А. Чужакін), що зрештою впливає на результат діяльності, у структурі професійної компетентності перекладача ми виділяємо соціально-психологічну компетенцію. Під останньою, слідом за Ю. Жуковим, Л. Петровською, П. Растянніковим, М. Цвіллінгом необхідно розуміти сукупність знань, умінь і якостей, що необхідні перекладачу для орієнтування і регуляції ефективної комунікативної дії у певному колі ситуацій професійної взаємодії [4, с. 7]. Соціально-психологічна компетенція представлена двома компонентами:

– перцептивним компонентом, який становить собою систему внутрішніх ресурсів, що дозволяють перекладачу «володіти собою» в тій або іншій ситуації професійної діяльності, і забезпечує адекватне сприйняття та інтерпретацію інформації. У цьому зв'язку про належну психологічну підготовку майбутніх перекладачів говорить І. Алексеева, яка пропонує систему вербального психологічного тренінгу, що допомагає перекладачу оволодіти технікою спілкування, керувати увагою у складній психологічній ситуації;

– інтерактивним компонентом, який становить собою систему внутрішніх ресурсів, що дозволяють фахівцю керувати ситуацією професійного спілкування, тобто здійснювати перебування комунікативної поведінки при зміні ситуації на підставі її розуміння. Цей компонент у структурі професійної компетентності перекладача виділяється Д. Хаймсом, який визначає його, як знання правил підтримування контакту зі співрозмовником.

Ю. Жуков вважає, що ці правила регулюють комунікативну поведінку і поділяються на три групи: правила комунікативного етикету; правила узгодження комунікативного впливу; правила самоподачі [1]. Кожна група правил має своє призначення: правила першої групи гарантують статус повноправного учасника комунікації; правила другої групи задають тип спілкування, оскільки різні типи комунікації мають свої комунікативні кодекси, за якими організується взаємодія; правила третьої групи забезпечують індивідуальний успіх учасників спілкування.

Четвертий вид компетенції у структурі професійної компетентності перекладача – власне перекладацька компетенція. Спираючись на думку науковців (І. Алексеева, Є. Беседіна, Ж. Таланова, Н. Касаткіна, Н. Янковець та ін.), які обґрунтували правомірність виділення цього феномена як відносно самостійного й специфічного, що не збігається з лінгвокомунікативною компетенцією перекладача, стало можливим виділити дві складові структури перекладацької компетенції – базової та прагматичної. Аналізуючи особливості базової складової, ми дійшли висновку, що вона, ґрунтуючись на високому рівні володіння рідною та іноземною мовами, а також провідними видами мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо), поєднує в собі такі компоненти перекладацької компетентності перекладача як професіонала, які постійно задіяні у перекладацькій діяльності незалежно від виду перекладу, текстового жанру, тематики комунікативної ситуації. Через це у її складі, відповідно, було виокремлено: концептуальний компонент, який представлений сукупністю знань та уявлень про сутність перекладу, його специфіку, загальну мету, завдання, які вирішує перекладач; технологічний компонент, який передбачає володіння перекладачем сукупністю перекладацьких прийомів і засобів, які допомагають йому конструктивно подолати типові перекладацькі труднощі і успішно вирішити різні завдання усного чи письмового перекладу з урахуванням текстового жанру та тематики комунікативної ситуації.

Аналізуючи суть прагматичної складової перекладацької компетентності, було з'ясовано, що вона містить знання, уміння та навички, необхідні перекладачеві в тих чи інших видах перекладу, а також при перекладі текстів різних стилів [3, с. 27]. При цьому умовно можна виділити два її компоненти: специфічний, що передбачає володіння перекладачем певними видами письмового (технічний, юридичний, діловий, газетний, художній) та усного (послідовний – переклад пошепки, переклад за столом, переклад гіда-перекладача; синхронний – кабінний переклад, переклад пошепки) перекладу; спеціального, який визначає жанрові можливості перекладача при перекладі науково-технічних, художніх, ділових та інших текстів. Крім того, було визначено, що кожна складова перекладацької компетенції містить: мовну компетенцію (всі аспекти володіння іноземною мовою; текстотвірну компетенцію (уміння створювати тексти різного типу відповідно до прийнятих в певному мовному колективі правил та стереотипів); комунікативну компетенцію (здатність інферувати смисл і уміння зіставляти інференційні можливості представників двох мовних колективів і робити висновки про необхідність зміни мовного змісту висловлювань у перекладі); технічну компетенцію (специфічні знання, уміння і навички необхідні для виконання цього виду діяльності).

П'ятий вид компетенції у структурі професійної компетентності перекладача – це інформаційно-інформативна компетенція. Цей вид компетенції сам по собі не новий, оскільки багато сучасних учених займаються дослідженням питань

щодо її сутності, структури і змісту (А. Белкін, Е. Ковальова, Д. Митрофанов та ін.) Проте лише окремі дослідники зазначають важливість інформаційно-інформативної компетентності для перекладача, оскільки цей аспект його професійної підготовки почав вивчатися тільки в останні роки. Під інформаційною компетенцією розуміються знання, уміння, навички, способи дії в області роботи з професійно-значущою інформацією (пошук необхідної інформації, її подальший аналіз, обробка, зберігання, обмін) на підставі інформаційно-комунікаційних технологій. Інформаційна компетенція представлена автором аналітичним і комп'ютерним компонентами. Аналітичний компонент інформаційної компетенції перекладача містить знання і уміння роботи з професійно важливою інформацією. Цей компонент передбачає володіння основами аналітичного опрацювання інформації; уміння працювати з різною інформацією; знання особливостей інформаційних потоків в області професійної діяльності; уміння витягати інформацію з різних джерел і ефективно користуватися нею. До комп'ютерного компоненту інформаційної компетенції перекладача потрібно відносити конкретні навички з користування сучасними технічними засобами, можливість використання у своїй діяльності інформаційно-комунікаційних технологій, уміння використовувати їх як для автоматизації рутинних перекладацьких операцій, так і в ситуаціях, що вимагають нетрадиційного і творчого підходу.

Висновки. Під професійною компетенцією перекладача ми розуміємо його готовність (тобто наявність у суб'єкта перекладацької діяльності образу структури певної дії і постійної спрямованості його свідомості на виконання останньої) і здатність (тобто наявність у нього можливості здійснювати певні дії) використовувати засвоєні теоретичні знання і накопичений практичний досвід для конструктивного вирішення професійних завдань. Ми з'ясували, що зміст і структура професійної компетентності майбутнього перекладача визначається як специфікою його професійної – перекладацької діяльності, так і одночасно специфікою його професійної свідомості, як іншомовної особливості – вторинної мовної особистості. Через це було обґрунтовано положення про те, що структура профе-

сійної компетентності майбутнього перекладача складається, принаймні, з п'ятьох основних компонентів – лінгвістичної, соціокультурної, соціально-психологічної, перекладацької та інформаційної компетенції.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямку полягають у більш детальному визначенні показників кожного з компонентів структури професійної компетентності сучасного перекладача.

Література:

1. Жуков Ю.М. Методы диагностики и развитие коммуникативной компетентности / Ю.М. Жуков // Общение и оптимизация совместной деятельности. – М.: Изд-во МГУ, 1987. – С. 64–78.
2. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – М.: Наука, 1987. – 264 с.
3. Комиссаров В.Н. Теоретические основы методики обучения переводу / В.Н. Комиссаров. – М.: РЕНА, 2001. – 111 с.
4. Цвиллинг М.Я. Профессиональные требования к личности переводчика и обучение переводу // Информационно-коммуникативные аспекты перевода: сб. науч. тр. / М.Я. Цвиллинг. – Нижний Новгород: НГЛУ, 1998. – Часть 2. – С. 143–147.

Желясков В. Я. Структура и сущность профессиональной компетенции будущего переводчика

Аннотация. В статье раскрыты функции переводческой деятельности. Обоснована структура и сущность профессиональной компетентности будущего переводчика.

Ключевые слова: переводчик, переводческая деятельность, профессиональная компетентность будущего переводчика.

Zheliaskov V. The structure and essence of professional competence of future interpreters-translators

Summary. The following article deals with functional activities of an interpreter-translator. The base is to create the structure and essence of professional competence of future interpreters-translators.

Key words: interpreter-translator, functional activities, professional competence, structure and essence.

*Зуєнко Н. О.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної філології і перекладу
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

*Добринська Д. М.,
студентка гуманітарно-педагогічного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

ЛЕКСИЧНІ ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЇ РИБНИЦТВА ТА АКВАКУЛЬТУРИ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОВ)

Анотація. У статті розглянуто поняття «терміну», його особливості та багатоаспектність. Узагальнено знання про недоліки термінології, які виникають у процесі перекладу. Зазначено науковців, що займалися різними аспектами вивчення терміносистеми, а також окреслено коло актуальних питань для досліджень. У межах аналізу способів перекладу термінології рибництва та аквакультури на матеріалі англійської і німецької мов розглянуто найуживаніші серед лексичних прийомів.

Ключові слова: термінологія, термін, лексичні прийоми перекладу.

Постановка проблеми. Поняття «термінологія» являє собою мову науки, де присутні морфологія, словотворення, синтаксис, стиль (або ж стилі), а також явища, які підводяться під поняття лінгвістики тексту, та своя синхронія і діахронія. На матеріалі різних мов науковці досліджують специфічні особливості науково-технічних галузевих текстів, структуру термінів та шляхи їх утворення, питання стандартизації та впорядкування термінології, проблему вибору еквівалента та досягнення адекватності перекладу [6, с. 4]. Термінологія рибництва і аквакультури, як невід'ємна частина галузевих текстів аграрного спрямування є край важливою проблемою, оскільки недостатньо досліджена.

Актуальність цієї роботи зумовлена відсутністю праць із даної тематики, а крім того, і потребою в налагодженні комунікації як фахівців міжгалузевих текстів, так і непрофесіоналів у одній з провідних галузей аграрного сектора – рибогосподарській.

Визначення та характеристика основних способів відтворення термінології рибництва та аквакультури українською мовою сприяє усуненню наріжних каменів у процесі перекладу та стандартизації зазначеної термінології, що дозволить рибогосподарському комплексу, який не був актуальним в аграрному секторі, вийти на новий рівень та покращити власні позиції на міжнародній арені.

Мета роботи – розглянути поняття «терміну», як основи терміносистеми, дослідити та проаналізувати особливості перекладу та способи відтворення термінології рибництва та аквакультури українською мовою на матеріалі англійської, німецької мов.

Проблеми термінології були в полі зору таких лінгвістів, як В.П. Даниленко, В.М. Лейчика, М.І. Мостового, О.О. Реформатського, О.В. Суперанської, Ф.А. Циткіної. Опираючись на праці науковців, ми дослідили функціонування термінологічної лексики рибництва і аквакультури в галузевих текстах та

зробили висновки стосовно того, які лексичні прийоми їх перекладу переважають. Мовознавці, серед яких О.Я. Андріянова, Л.В. Козак, Л.А. Халіновська, Л.В. Харчук, Л.В. Ярова, розглядали термін та їх розподіл на різноманітні тематичні групи, які включають у себе авіаційну, електроенергетичну, військово-морську, термінологію судноводіння тощо.

Виклад основного матеріалу. Загальноприйняте визначення поняття «термін» відсутнє і дотепер. Різноманітність його визначень, вочевидь, пояснюється не лише тим фактом, що до моменту їх формулювання не склалась наукова дисципліна, предметом якої є термін, термінознавство, але й тим, що термін представляє собою об'єкт багатьох наук, і кожна наука прагне виокремити в терміні ознаки, які є суттєвими. Однак об'єднати всі різнопланові ознаки терміну в одне визначення принципово неможливо і логічно неправомірно [2, с. 20].

Термін «лексична одиниця певної мови для спеціальних цілей», що позначає загальне – конкретне або абстрактне – поняття теорії певної спеціальної області знань або діяльності. У запропонованому визначенні підкреслюються такі важливі моменти:

1) терміни володіють усіма семантичними і формальними ознаками слів і словосполучень природної мови;

2) терміни фігурують як такі саме в лексиці мов для спеціальних цілей (МСЦ), а не в лексиці тієї чи іншої природної мови в цілому;

3) у лексиці МСЦ терміни служать, як засіб позначення спеціальних загальних понять – результату ідентифікації в спеціальних сферах знань і (або) діяльності;

4) терміни представляють собою елементи терміносистем, і відображають (моделюють) теорії, якими описуються спеціальні сфери – об'єкти МСЦ.

Отже, визначення терміну виходить з того, що термін є особливим об'єктом, відмінним від слів і словосполучень, як об'єктів лінгвістики. І хоча термінознавство розглядає в переважній більшості випадків ті ж лексичні одиниці, що і лінгвістика, у цих одиниць виявляються інші ознаки. До них ставляться інші нормативні вимоги, аніж до лексичних одиниць з точки зору лінгвістики. І тільки в цьому сенсі можна говорити про те, що терміни – це особливі слова [2, с. 32–33].

У перекладацькому аспекті функціонування такої лінгвістичної категорії, як термін, може викликати значні труднощі, адже терміносистема пропонує цілий ряд недоліків, з якими важко впоратися навіть спеціалісту конкретної галузі знань. До типових огріхів, що можуть стати на заваді досвідченому перекладачеві і є спільними для всіх термінологічних систем,

належать: багатозначність; синонімія; протиріччя, або невідповідність терміна поняттю; довгота терміну, його не легковимовність; надмірна обтяженість термінології іноземними термінами; відсутність систематичності в побудові термінів, яка відображає зв'язок, що існує між відповідними поняттями [5].

Переклад термінів вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів іноземною мовою і знання термінології рідною мовою. При перекладі термінології важливе значення має взаємодія терміна з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова. А.Я. Коваленко визначає два етапи у процесі перекладу терміна: перше – це з'ясування значення терміна у контексті, друге – переклад значення рідною мовою.

З точки зору практики перекладу всі лексичні та фразеологічні одиниці поділяються на дві групи: 1) ті, що вже мають відповідники в мові, на яку робиться переклад (наприклад: *catch* – улов); 2) ті, що не мають відповідників у мові перекладу на всіх рівнях (наприклад: *anchoveta* – перуанський анчоус у термінології іхтіології, *Garnelen* – креветки в розділі океанографії, *die Kinderstube (für Fische)* – розплідник для риби, це значення відсутнє в загальній лексиці [7; 8; 4, с. 217–218]). Перші називаються одиницями, що мають еквіваленти у мові перекладу, а другі – безеквівалентними одиницями.

Еквівалентні одиниці, за визначенням В.І. Карабана, поділяються на одноквівалентні (тобто ті, що мають тільки один перекладний відповідник (наприклад: *elasmobranchii* – пластинозяброві, *die Überfischung* – надмірний вилов риби, термін в океанографії [4, с. 217; 7; 8])); і багатоеквівалентні (тобто ті, що мають більше одного перекладних відповідників (наприклад: *structure* – структура в будівництві, бізнесі, авіатехніці, геології, геофізиці, математиці, медицині, рибицтві; *body* – орган у політиці, медицині, іхтіології, загальноживаній лексиці, *die Zucht* – розведення, культивування в загальній лексиці, як юридичний, хімічний термін, у харчовій та рибній промисловості [4, с. 217; 7; 8])).

Головним способом перекладу одноквівалентних термінів є знаходження лексичного еквівалента у мові перекладу. Еквівалент – це постійна лексична відповідність у мові перекладу, яка зафіксована у словнику і точно співпадає зі значенням даного слова. Одноквівалентні термінологічні одиниці відіграють важливу роль при перекладі фахових текстів. Вони служать опорними пунктами, від яких залежить розкриття значення інших слів; вони дають можливість з'ясувати тематику тексту. Тому перекладачеві слід вміти знаходити відповідний еквівалент у рідній мові і розширювати власні знання термінів-еквівалентів.

Переклад багатоеквівалентних термінів потребує вміння вибору одного, адекватного в даному контексті варіантного відповідника. Варіантні відповідники можуть бути зафіксовані в перекладних словниках, і тоді вони називаються словниковими варіантними відповідниками.

Перекладацький еквівалент обирається на основі відповідності між лексичними та граматичними значеннями слів тих мов, які беруть участь у перекладі, виходячи з контексту, ситуації та фонових знань.

У випадку, коли словник не дає точного еквівалента термінологічної одиниці, або коли варіантні відповідники певного терміна вихідної мови відсутні, використовуються різні прийоми міжмовних трансформацій. Завдання перекладача полягає у правильному виборі того чи іншого прийому в ході перекладу, щоб максимально точно передати значення кожного терміна.

Прийнято поділяти перекладацькі трансформації на лексичні, граматичні та стилістичні. Трансформації можуть поєднуватися одна з одною, приймаючи характер складних комплексних трансформацій.

Лексичні прийоми застосовуються при перекладі у тому випадку, коли у вихідному тексті зустрічаються терміни з тієї або іншої професійної області, які відсутні в мові перекладу, або такі, що мають іншу структурно-функціональну впорядкованість у фаховій мові перекладу.

Основним видом лексичної трансформації є транскодування – такий спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. Розрізняють чотири види транскодування: 1) транскрибування (коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови, наприклад: *supermarkets* – супермаркети, *instruments* – інструменти, *status* – статус [7; 8]); 2) транслітерування (слово вихідної мови передається за літерами, наприклад: *tilapia* – тільпія, *cichlid* – цихлід, *carageenan* – каррагинан, *wakame* – вакаме, *agar* – агар-агар, *die Tilapia (Buntbarsch)* – тільпія (озерна риба схожа на карпа) [7; 8; 4, с. 217]; 3) змішане транскодування (транскрибування з елементами транслітерування, наприклад: *trader* – трейдер, *outsourcing of processing* – аутсорсинг рибопереробки, *upwelling regions* – райони апвеллінгу [7; 8]); 4) адаптивне транскодування (коли форма слова у вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу, наприклад: *transnational companies* – транснаціональні компанії, *urbanization* – урбанізація, *extrapolate values* – екстраполяції, *pelagic species* – пелагічні види, *fermentation* – ферментація, *fish silage* – рибний силос, *Karpfen* – карпові, *die Krabbe* – краб [7; 8; 4, с. 217]).

Транслітерацію і транскрипцію використовують передусім для перекладу власних назв, назв народів і племен, географічних назв, назв ділових установ, компаній, періодичних видань, культурних об'єктів і т. п. Багато таких імен порівняно легко піддається транскрипції або рідше – транслітерації.

Але при перекладі способом транслітерації не слід забувати і про «несправжніх друзів перекладача» (таких як *development agenda* – порядок денний розвитку, *data* – інформація, *ecosystem services* – екосистемні послуги [7; 8] та ін.), транслітераційний спосіб перекладу яких призводить до грубих викривлень змісту.

При перекладі термінологічних одиниць застосовують також інший прийом лексичних трансформацій – калькування. Калькування – це передача не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу. Даний прийом застосовується при перекладі складних за структурою термінів чи термінів-словосполучень [1, с. 43–45]. Наприклад: *capture fisheries* – промислове рибальство, *Code of Conduct for Responsible Fisheries* – Кодекс ведення відповідального рибництва, *Committee on Fisheries (COFI)* – Комітет рибного господарства (КРГ), *longline and purse-seine fishing* – ярусний та гаманцевий лов, *artisanal fisheries* – кустарне рибальство, *marine cage culture* – морська садкова аквакультура [7; 8], *das Fischmehl* – рибне борошно, *Fischarten* – види риб, *der Wasserhaushalt* – водний баланс [4, с. 217–218]. Значно рідше в аграрному вузькоспеціалізованому дискурсі про водні ресурси спостерігається описовий переклад, як при передачі значення такого терміну: *das Wattenmeer* – низовинна «осушна» місцевість, яку оголяє море під час відпливу (між материком і Північно-Фризькими островами) [4, с. 218]. В проаналізованому

му інформаційному продукті «The State of World Fisheries and Aquaculture» та фаховому контексті на тему «Водні біоресурси» саме цей лексичний метод зустрічається найчастіше.

Висновки. Отже, проаналізований матеріал дозволив визначити поняття «термін» у його лінгвістичному та перекладознавчому аспектах, висвітлити характерні особливості термінології, які можуть перешкодити зберегти автентичність вихідного галузевого тексту при перекладі. Отже, до головних лексичних прийомів перекладу термінології рибництва та аквакультури українською мовою належать транскодування, яке, в свою чергу, поділяється на транскрибування, транслітерування, змішане транскодування і адаптивне транскодування та калькування. Розглянута лексика має свою специфіку і потребує немалих вмінь та знань перекладача, основним завданням якого є обрати абсолютно точний еквівалент-відповідник, щоб не спотворити зміст наукового тексту, де не має місця творчому підходу.

Література:

1. Білозерська Л.П. Термінологія та переклад // Навч. посібник для студентів філологічного напрямку підготовки / Л.П. Білозерська. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2010. – 232 с.
2. Лейчик В.М. Терминоведение : предмет, методы, структура / В.М. Лейчик. – Изд. 4-е. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 256 с.
3. Лотте Д.С. Как работать над терминологией: основы и методы / Д.С. Лотте. – М.: Наука, 1968. – 119 с.
4. Конончук І.В. Німецька мова. Практичний курс німецької мови для сільськогосподарських ВНЗ III–IV рівня акредитації / І.В. Конончук, Н.О. Зуєнко, С.А. Москаленко, О.Б. Дембровська, М.Ю. Колесник. – К.: КОМПРИНТ, 2012. – 535 с.
5. Кулебакин В.С. Как работать над терминологией. Основы и методы / Ред. В.С. Кулебакин. – М.: НАУКА, 1968. – 76 с.
6. Циткина Ф.А. Терминология и перевод: К основам сопоставительного терминоведения / Ф.А. Циткина. – Львов: Издательское объединение «Вища школа» (ЛГУ), 1988. – 162 с.

7. ФАО. Состояние мирового рыболовства и аквакультуры. [Электронный ресурс] / ФАО. – Рим: 2014. – 233 с. – Режим доступа: <http://www.fao.org/3/a-i3720r.pdf>.

8. ФАО. The State of World Fisheries and Aquaculture. [Электронный ресурс] / ФАО. – Rome: 2014. – 223 p. – Режим доступа: <http://www.fao.org/3/a-i3720e.pdf>.

Зуєнко Н. А., Добринская Д. Н. Лексические приемы перевода терминологии рыбоводства и аквакультуры (на материале английского и немецкого языков)

Аннотация. В статье рассмотрено понятие «термина», его особенности и многоаспектность. Обобщены знания о недостатках терминологии, которые возникают в процессе перевода. Указано ученых, занимавшихся различными аспектами изучения терминосистемы, а также определен круг актуальных вопросов для исследований. В рамках анализа способов перевода терминологии рыбоводства и аквакультуры по материалу английского и немецкого языков рассмотрены те лексические приемы, которые употребляются чаще всего.

Ключевые слова: терминология, термин, лексические приемы перевода.

Zujenko N., Dobrynska D. Lexical translation methods of fishery and aquaculture terminology (a case study of English and German languages)

Summary. The article discusses concept of «term», its peculiarities and multi-facetedness. The knowledge about terminology's shortcomings, which emerge while translating, is generalized. The scientists engaged in study of various aspects of terminology are noticed, and range of important issues for research is outlined. Within the analysis of translation ways of fishery and aquaculture terminology according to data in English and German languages the most frequently used lexical translation methods are considered.

Key words: terminology, term, lexical translation methods.

Кириллова М. Д.,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії практики перекладу
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Яровенко Л. С.,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і практики перекладу
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Вороб'єва Е. В.,

старший викладач кафедри іноземних мов
Одеського національного політехнічного університету

СООТНОШЕНИЕ ДЛИНЫ ПРЕДЛОЖЕНИЯ В ОРИГИНАЛЕ И ПЕРЕВОДЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПРОЗАИЧЕСКОГО ТЕКСТА

Аннотация. Длина предложения, зависящая от динамичного или статичного характера изображаемой ситуации, вносит свой вклад в содержание и стилистическую тональность текста. Отсюда самоочевидна важность адекватной передачи этой синтаксической характеристики в переводе.

Ключевые слова: длина предложения, структура предложения, эксплицитность, синтаксическая характеристика, синсемантическая лексема.

Постановка проблемы. Значимость синтаксической организации текста в общем процессе его восприятия трудно переоценить: «Из всех компонентов высказывания, делающих его осмысленным, главным является синтаксис» [9, с. 69]. Давно замечено, что ощущение легкости, «прозрачности» или, наоборот, громоздкости, тяжести художественной прозы создается, в первую очередь, не за счет ее лексического наполнения, а за счет объема и структуры предложения. При том, что набор синтаксических конструкций языка ограничен и они отличаются весьма высокой повторяемостью в речи разных индивидов; развертывание предложения теоретически бесконечное, в практике речевой деятельности оно подчиняется закону предельности, ограничивающему количество узлов развертывания структуры числом 7 ± 2 [4]; все же комбинаторика предпочтительных длины и структуры имеет выраженный индивидуальный характер. Именно это последнее обстоятельство сделало крылатой фразу Р. Омана «синтаксис определяет стиль» [8, с. 438].

Исходя из той ответственной роли, которую играют «синтаксические параметры высказывания для передачи как его смыслового и эстетического содержания, так и авторской индивидуальности» [4, с. 61], обратимся к рассмотрению тех смещений, которым подвергается длина предложения при переводе художественного прозаического текста с английского языка на русский, что и является целью нашего исследования.

Среди практиков и теоретиков переводоведения бытует мнение о неизбежном увеличении общего объема переводного текста по сравнению с оригинальным [1; 7]. Не профессионал, беря в руки две книги – оригинал и его перевод – тоже замечает большее или меньшее увеличение толщины (формата, количества страниц) второй сравнительно с первой. Это утверждение хорошо согласуется с наблюдением, многократно подтвержденным специалистами и читателями, касающимся обязательного и повсеместного характера экспликационной деятельности переводчика.

Действительно, переводчик, выполняющий посредническую роль между автором оригинального текста и его иноязычным читателем, совмещает в себе две последовательно сменяющие друг друга позиции – сначала адресанта оригинального сообщения, затем адресанта переводного. «Как адресат, он естественно и неизбежно интерпретирует получаемый текст, исходя из своего личного тезауруса, психофизического склада, профессиональной компетенции» [3, с. 25]. Все эти индивидуальные особенности закладываются в переводной текст, который таким образом, отражает не одну – авторскую – точку зрения (как в оригинале), а две, из которых вторая всегда исходит из объяснительной установки на разъяснение, толкование тех участков текста, которые, по мнению переводчика, могут вызвать затруднения у читателя перевода.

Естественно предположить, что эксплицитная деятельность переводчика имеет объективные основания и, в первую очередь, вызвана системными расхождениями двух языков.

Действительно, абсолютные обороты, состав и формы выражения грамматических времен, аналитизм (флективность падежных форм и мн. др.) – все это требует существенных разъяснительных синтаксических трансформаций. Ср., например:

With Jerry, he being the heavier, she was pulled into the middle (J. Updike. *Marry Me*).

При Джерри, поскольку он тяжелее, посередине оказывалась она (Пер. Т. Кудрявцевой).

Sometimes in the dark we heard the troops marching under the window and guns going past pulled by motor-tractors (E. Hemingway. *A Farewell to Arms*).

Иногда в темноте мы слышали, как под нашими окнами проходят войска и тягачи везут мимо нас орудия (Пер. Е. Калашниковой).

Однако фрагменты, подвергающиеся смысловому расширению, в разных переводах одного произведения совпадают лишь частично, что свидетельствует о доминировании субъективных факторов при расширительном толковании текста.

Строго говоря, «фактор переводчика» в переводимом им тексте не ограничивается сугубо личностными (эмоционально-психическими, профессиональными, творческими и пр.) свойствами, но включает и его подчиненность литературно-исторической традиции своего времени, и необходимость соблюдения коммуникативно-прагматических установок, учитывающих социо-культурную, хронологическую, идеологическую дистанцию между автором оригинала и читателем пере-

вода» [10, с. 117]. Главное, что объединяет все эти разнородные характеристики – это их принадлежность одному конкретному лицу, находящемуся в конкретных пространственно-временных условиях. Соответственно, изменение одного из этих параметров (субъект, осуществляющий перевод, время и место осуществления) влечет за собой сдвиги в конечном продукте деятельности – переводном тексте.

Если системные различия между ИЯ и ПЯ представляют собой объективное, постоянное основание переводческих трансформаций, то различия в коммуникативной ситуации («автор оригинального текста – получатель переводного») варьируются и составляют группу переменных факторов, сильно и неоднозначно влияющих на текст ПЯ. Для выявления роли объективных, системно обусловленных причин разнообразных изменений последнего, достаточно рассмотреть один переводной текст и сравнить его с исходным. Для доказательного исследования роли субъективно обусловленных переменных факторов необходимо сопоставление хотя бы двух переводов одного произведения, осуществленных разными переводчиками в разное время. Подчиняясь общей эксплицирующей направленности, характерной для переводческого процесса в целом, переводчики избирают разные объекты эксплицирования, что находит свое отражение, в частности, и в разных показателях объемов соответствующих предложений. Вот, например, абзац новеллы Э. По: «The Purloined Letter»:

It was clear to me that the letter had been turned, as a glove, inside out, and re-directed, and re-sealed. I bade the Minister good morning, and took my departure at once, leaving a gold snuff-box upon the table.

Новелла была трижды, в разное время, переведена. Вышеприведенный абзац выглядит в переводах так:

Мне стало ясно, что письмо вывернули, словно перчатку, наизнанку. Я простился с министром и ушел, оставив на столе золотую табакерку (пер. И. Туровой).

Мне стало ясно, что письмо в сумочке под каминной полкой было вывернуто наизнанку, как перчатка, после чего его снабдили новым адресом и новой печатью. Тогда я распрощался с министром и отправился восвояси, оставив на столе золотую табакерку (пер. Г. Гальперина)

Убедился, что конверт был вывернут наизнанку, как перчатка, снова сложен и снова запечатан. Я простился с министром и ушел, оставив на столе золотую табакерку (пер. Н. Демуровой).

Еще пример:

I dread the events of the future, not in their results. I shudder at the thought of any, even the most trivial, incident, which may operate upon this intolerable agitation of soul. I have, indeed, no abhorrence of danger, except in its absolute effect – in terror (Е. Poe. The Fall of The House of Usher).

Я боюсь грядущих событий, не их самих, а того, что они повлекут за собою. Дрожь пронизывает меня при мысли о любви, пусть самом ничтожном случае, способном воздействовать на мою непереносимую душевную чувствительность. Нет, меня отвращает, не опасность, а ее абсолютное выражение – ужас (пер. Н. Галь).

Я боюсь будущего – и не самих событий, которые оно принесет, но их последствий. Я содрогаюсь при одной мысли о том, как любой, даже пустячный случай, может сказаться на душе, вечно терзаемой нестерпимым возбуждением. Да, меня страшит вовсе не сама опасность, а то, что за собою влечет чувство ужаса (пер. В. Рогова).

Примеры можно было бы умножить многократно, но и в тех, которые приведены, прослеживается влияние личностных и профессиональных качеств переводчика на продуцируемый им текст.

Никак не оценивая художественные достоинства цитированных переводов и обязательность / необязательность эксплицирующих вставок, констатируем наличие последних, а также парадоксальную ситуацию практически повсеместного уменьшения общего объема высказывания, несмотря на наличие разъяснений. Действительно, длина первого фрагмента (в графических словах) составляет в оригинале 39 единиц, в переводах – 28, 37, 25, соответственно; второго 46 (оригинал) 41 и 49 (переводы).

Однако, добавления / сокращения, наличествующие в каждом переводе, имеют вариативный характер и не могут объяснить общее снижение объема предложения переводного текста в сравнении с оригинальным. А именно уменьшение длины характеризует переводное предложение, вопреки устоявшему мнению о «припеке» переводимого текста.

Основным фактором, объясняющим этот феномен, является расхождение систем аналитического английского и флективного русского языков, в связи с которым артикли, приравненные к ним притяжательные местоимения, предлоги, оформляющие падежи, двух-трехкомпонентные глагольные формы и т. п. – все эти синсемантические лексемы из перевода уходят, не имея русских эквивалентов, существенно на 15–25% сокращая этим длину произведения.

Нами было проведено специальное исследование соотносительности размеров и структуры предложения в оригинале и переводе художественного текста. Методом случайной выборки (каждая пятая страница текста) из шести современных англоязычных произведений («Башня из черного дерева» Дж. Фаулза, «Дом, из рассвета сотворенный» Ск. Момадея, «Давай поженимся» Дж. Апдайка, «Имени его не будет на площади» Дж. Болдуина) было отобрано около двух тысяч предложений, сравнение которых с переводом дало следующую картину: Табл. 1.

Длина предложения

	Название произведения	Кол-во предложений		Кол-во слов в предложениях		Длина предложения	
		О	П	О	П	О	П
1.	«The Ebony Tower»	264	285	5.338	4.566	20.2	16
2.	«No Name in the Street»	314	330	8.051	6.783	22	20.5
3.	«House Made of Dawn»	746	764	14.170	10.131	18	13.2
4.	«Merry Me»	577	590	11.692	9.595	20.3	16.3
	ИТОГО	1901	1969	39.251	31.075	20	15.1

В обследованном материале, конечно, встречались и увеличившие свою длину предложения – за счет эксплицитных вставок, объединения двух предложений в одно, однако эти случаи поглощаются стойкой, системно обусловленной тенденцией к сокращению, которое, как свидетельствуют данные таблицы, достигает четверти его среднего объема (20 слов в оригинале; 15,1 – в переводе).

Прирост страниц в переводном тексте, следовательно, не является результатом увеличения длины предложения, т. е. в переводе возрастает не количество слов (что тоже видно из таблицы), а их собственная длина.

Русское слово длиннее английского, и если объем текста исчислять в графемах, русский перевод окажется действитель-

но длиннее английского оригинала. В качестве подтверждения сказанному можно привести несколько примеров, в которых при почти равной длине предложения в словах его графическая протяженность возрастает на 25–30%.

Jerry was a designer and animator of television commercials (J. Updike. *Marry Me*).

Джерри работал художником-мультипликатором и иллюстрировал телевизионную рекламу.

In the crowd you saw the heads and shoulders of the dancers going up and down (E. Hemingway. *Fiesta*).

Толпа была такая густая, что видны были только плечи и головы танцоров, ходившие вверх и вниз (пер. В. Тонер).

При разнице в одно слово в первом примере разница в количестве графем составляет свыше 30% (51–73), а во втором – около 20% (62–76).

Иными словами, имеющее место «при переводе с английского языка на русский увеличение объема текста («припек»), достигающее в зависимости от жанра 25 и более процентов» [2, с. 138], обусловлено увеличением собственной длины словоформ, а не их общего количества в тексте, которое сокращается, что и ведет к укорочению переводного предложения.

Сокращение словарного объема предложения имеет своим результатом изменение ритмико-интонационной структуры переводного текста сравнительно с оригинальным, к перераспределению пауз и фразовых ударений, что становится особенно очевидным при сопоставлении развернутых структур, насчитывающих 50 слов и более. Здесь можно говорить о закономерности: чем длиннее оригинальное предложение, тем существеннее его укорочение в переводе (См. табл. 1). Как видно из приводимых цифр, русское предложение на треть и даже на половину короче английского.

Резкое укорочение предложения происходит и при рассечении оригинального макропредложения на два или три (рекомендуется в ряде пособий по переводу), что дает прирост общего количества предложений: в тексте на 3–4%, и вместе с сокращением общего числа словоформ тоже способствует уменьшению средней длины фразы в переводе. Распределение предложений по длине и динамика их движения в переводе отражены в таблице: Табл. 2.

	Название произведения	1–5 слов		6–15 слов		16–30 слов		31–50 слов		50 слов и выше	
		О	П	О	П	О	П	О	П	О	П
1.	«The Ebony Tower»	30	51	95	128	101	82	31	22	7	2
2.	«No Name in the Street»	17	29	48	99	151	128	78	65	20	9
3.	«House Made of Dawn»	49	95	294	440	317	170	79	56	11	3
4.	«Marry Me»	73	96	205	230	215	198	75	62	9	4
	Итого	169	271	642	897	784	578	263	205	47	18

Как видно из таблицы, предложений объемом до 15 словоформ в оригинале менее 44% от общего числа, в переводе их почти 60%. Одновременно происходит сокращение числа длинных и сверхдлинных структур. Иными словами, изменяется не только длина предложений, но и их частотность и распределение в тексте, что несомненно, как уже говорилось, «влечет

за собой изменения просодического, экспрессивного, эмоционального и логико-информационного плана» [5, с. 131].

Перераспределение длины предложений охватывает практически весь текст. Пары предложений, демонстрирующие полное совпадение своего количественного состава в оригинале и переводе, составляют меньше одного процента любого текста и обнаруживаются лишь в наиболее коротких структурных объемах – до пяти словоформ. Последнее обстоятельство свидетельствует о том, что факт наличия одинаковой длины в текстах ИЯ и ПЯ не означает их соотносительности: одинаковая рубрикация оригинального и переводного текстов, отраженная в таблице № 2, означает лишь то, что в обоих текстах обнаружено определенное количество предложений указанной длины безотносительно друг к другу. Так, например, в рубрике «6–15 слов» стоящие рядом показатели 642 английских и 897 русских предложений не означают, что около шестисот оригинальных предложений, отмеченных здесь, сохранили свою длину в переводе, и к ним прибавилось еще 297 единиц. Это означает, что указанные абсолютные длины использованы в обследованном массиве вне своих переводных пар, при переводе других предложений, с иной длиной, которая была изменена в процессе перевода.

Доминирующая в русских текстах тенденция к сокращению длины оригинального предложения связана с воздействием системных факторов – аналитичностью английского языка и флективным характером русского. Одновременно с этим, хотя и значительно реже, в переводном тексте осуществляется развертывание исходного предложения либо за счет нормативного раскрытия компрессированно выраженной информации, либо за счет эксплицирующей деятельности переводчика. Экспликация и декомпрессия информации, однако, в основном поглощаются структурными усечениями и к увеличению средней длины предложения в тексте не приводят.

В заключении подчеркнем, что общий прирост текстового объема при переводе происходит на фоне двух противоположно направленных процессов: увеличения числа предложений, с одной стороны, и уменьшения числа словоупотреблений – с другой (см. табл. 1), что ведет к сокращению длины предложения, исчисляемой в словах (словоупотреблениях). Основным фактором, обеспечивающим «припек» переводного текста, является, таким образом, расхождение в средних и абсолютных длинах слов английского и русского языков.

Литература:

1. Ветрова Е.И. О некоторых типичных отклонениях от подлинника при переводе на русский язык свободного стиха в поэзии США // Проблемы перевода текстов разного типа. – М., 1986. – С. 37–45.
2. Денисенко Ю.А. О некоторых приемах «обусловленной» компрессии при переводе с русского языка на английский // Теория перевода и научная основа подготовки переводчиков. – М., 1975. – Ч. 1. – С. 138–141.
3. Латышев Л.К., Семенов А.Л. Перевод: теория, практика и методика преподавания: учеб. пособие. – И.: Изд. центр «Академия», 2003. – 192 с.
4. Петрова О.В. Введение в теорию и практику перевода (на материале английского языка). – Н. Новгород: НГЛУ им. Н.А. Добролюбова, 2002. – 439 с.
5. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. – М.: «Р. Валент», 2004. – 240 с.
6. Солганик Г.Я. Синтаксическая стилистика. – М.: Высшая школа, 1973. – 213 с.
7. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. Учебное пособие. – СПб, 2002. – 416 с.

8. Ohmann R. Generative Grammars and the Concept of Literary Style // *Word*, XX, 1964. – № 3. – P. 429–440.
9. Steiner G. *After Babel Aspects of language and Translation*. 3rd edition, OUP, 1998. – 103 p.
10. Tyulenev S. Translation As a Means of Stylistic Analysis // *Folia Anglistica Scholastica*. English Department: Work in Progress. – M., 1998. – P. 115–129.

Кирилова М. Д., Яровенко Л. С., Воробьева К. В.
Співвідношення довжини речення в оригіналі і перекладі художнього тексту

Анотація. Довжина речення, що залежить від динамічного або статичного характеру зображуваної ситуації, робить свій внесок у зміст і стилістичну тональність тек-

сту. З цього випливає важливість адекватної передачі цієї синтаксичної характеристики в перекладі.

Ключові слова: довжина речення, структура речення, експліцитність, синтаксична характеристика, синсемантична лексема.

Kirilova M., Yarovenko L., Vorobyova E. The sentence length in original and translated text

Summary. The sentence length depending on dynamic and static nature of depicted situation contributes into content and stylistic colouring of text. The importance of appropriate rendering of this syntactic characteristic in translation is self-evident.

Key words: sentence length, sentence structure, explicitness, syntactic characteristics, synsemantic lexeme.

*Коваленко И. Н.,
старший преподаватель кафедры иностранных
языков профессионального общения
Международного гуманитарного университета*

ЯЗЫКОВЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В ПЕРЕВОДЕ НА РУССКИЙ ЯЗЫК КНИГИ П. ДРУКЕРА «MANAGEMENT: TASKS, RESPONSIBILITIES, PRACTICES»: СЛУЧАИ ЛЕКСИКО-СТИЛИСТИЧЕСКОГО И СИНТАКСИЧЕСКОГО ИСКАЖЕНИЯ ИСХОДНОГО ТЕКСТА

Аннотация. В статье анализируется перевод исходного научного текста (НТ) в области менеджмента с английского на русский язык. Выявлены некоторые нарушения эквивалентной и прагматической норм перевода и лексические единицы, приводящие к искаженной декодировке семантики исходных текстов. Определен перечень языковых трансформаций лексических средств, связанных с эмоционально-субъективной оценкой авторов переводов, при отсутствии знания культурологического контекста в отношении личности автора и его аллюзий.

Ключевые слова: научный текст, перевод, искажение декодировки, языковая трансформация, лексические средства.

Постановка проблемы. В современном мире, где значение межкультурных коммуникаций возрастает день ото дня, необходимо понимание законов, в рамках которых развиваются различные языки. Формирование адекватной переводческой культуры – насущная необходимость для тех, кто собирается быть профессионалом в переводческом деле, необходимость, которая видна там, где исходные тексты (ИТ), выполненные переводчиком (художественная проза, поэзия, научные, научно-технические тексты), имеющие свои особенности и сложности, переведены с искажениями семантики и синтаксиса ИТ. В случае НТ прагматическая ценность заключается в максимальной приближенности к оригиналу (на уровнях лексическом, словосочетательном, на уровне предложения). Если при неудачном переводе художественного текста может пострадать главным образом эстетическая сторона восприятия ИТ читателем, то при неточном переводе НТ-текста с исходного языка (ИЯ) на язык перевода (ПЯ) потери могут быть значительно большими: перевод может оказаться неадекватным оригиналу и исказить первоначально заложенный смысл, что станет источником искажения научного и технического посыла автора. Для читателя перевода текст перевода (ПТ) служит «полноправным представителем оригинала, он как бы и есть оригинал» [3, с. 9]. Экономия на привлечении к работе научных редакторов перевода, редакции порой выпускают недоброкачественную продукцию, которая не всегда сопоставима с содержанием текста на ИЯ.

Исследованию проблем перевода научной литературы на русский язык посвящены многие работы отечественных и зарубежных исследователей [1–8]. Их анализ показывает, что в целом в ИТ используются те же языковые средства, что и в других видах письменных сообщений на ИЯ, однако относительная доля отдельных лексических и грамматических компонентов в них иная, как отличается и выбор синонимических

альтернатив, часто нагруженных специфическим содержанием, которое непонятно лингвисту-переводчику, непрофессионалу в соответствующей научной области. Занимаясь той или иной научной областью знаний, автор обычно делает главный упор на логическую, а не на затекстовую или эмоциональную сторону информации, которая в ПТ часто искажается. При этом, естественно, нарушается целостное восприятие ПТ.

«Коммуникативное приравнение текстов на разных языках, к чему собственно и сводится процесс перевода» [3, с. 9], часто затруднено в силу ряда причин. Одна из них состоит в том, что фактическая близость содержания ИТ и ПТ достигается на разных уровнях эквивалентности. При переводе НТ текста с ИЯ переводчик обязан сохранить в ПЯ как норму эквивалентности (общность содержания), так и прагматическую норму, которую вслед за В.Н. Комиссаровым мы рассматриваем, как «целенаправленное воздействие на читателя текста» [4, с. 210]. Перевод текста считается аутентичным, когда соблюдаются основные нормы перевода: 1) норма эквивалентности перевода; 2) жанрово-стилистическая норма перевода; 3) норма переводческой речи; 4) прагматическая норма перевода; 5) конвенциональная норма перевода [3, с. 32]. Качество перевода НТ текста прежде всего зависит от содержательной близости перевода к оригиналу, т. е. смысловой доминантой при переводе НТ текста является норма эквивалентности. Это не приводит к сдвигам в семантике всего текста, т. е. основная цель переводчика является достигнутой. Русский научно-технический ПТ (далее НПТ) ухудшается, когда подменяются понятия или искажаются слова, т. е. нарушается семантика на лексическом уровне. В равной мере это относится к ПНТ как к системе, которая реализует акт межкультурной коммуникации в сфере науки. Так, В.Н. Комиссаров в книге «Теория перевода (лингвистические аспекты)» подчеркивал необходимость соблюдения следующих переводческих принципов: «Характерной особенностью НТ является его информативность (содержательность), логичность (строгая последовательность), четкая связь между основной идеей и деталями, точность и объективность» [4, с. 110]. Такие требования объясняются спецификой перевода НТ, которая состоит и в передаче содержательной точности ИЯ, и в сохранении идентичности понятий, которые не всегда присутствуют в системе, которая реализует иной понятийный ряд. Основные требования к переводу НТ текста – объективность, логичность, точность излагаемой информации – не всегда сохраняются в силу ряда причин. Одна из них – отсутствие в словаре эквивалентов, требуемых для передачи стилистически окрашенных слов. В

словаре зачастую зафиксирован перевод эквивалентов, отражающих семантику стилистически нейтрально окрашенных слов в общем употреблении. Отсюда насущная необходимость создания словаря, в котором были бы зафиксированы данные эквиваленты. Вторая причина – влияние на предлагаемый перевод эмоционально экспрессивных лингвистических средств в ИЯ, выражающих эмоционально-субъективную оценку и введенных в текст по воле автора. Эти нетерминологические, стилистически окрашенные лексические единицы в ПЯ, отражающие языковую ментальность переводчика, представляют большой интерес для исследователя.

Цель статьи – исследование случаев стилистического искажения ПТ в области менеджмента, уточнение классификации примеров искажения.

Изложение основного материала. Перевод книги П. Друкера [9] на русский язык [10] представляет интерес потому, что среди представителей делового мира и студентов бизнес-школ ее популярность чрезвычайно велика, по ней учились многие поколения бизнесменов, и адекватность перевода в этих условиях становится просто императивом. Как будет показано, передаваемая в переводе языковая реальность содержит в себе эмоционально-окрашенную лексику, которая отсутствует в ИТ, т. е. является переводческой экстраполяцией. Рассмотрим примеры, отражающие данную проблематику.

В анализируемом ПТ неточностей разного типа достаточно много. Они начинаются буквально с самого начала – с заголовка: в названии книги Питера Друкера на ИЯ «responsibilities» переводится в ПЯ как «обязанности», а не как «ответственность», что существенно искажает первоначальный замысел автора. Возможно в этом сказывается (по З. Фрейду) влияние на автора представлений советского времени, когда «управление» (т. е. менеджмент) понимали прежде всего как обязанность, а не как ответственность. Между тем, в западном мире во всех учебниках менеджмента непременно подчеркивается, что менеджмент – это не только право принимать решения, но и принятие на себя ответственности за них. Нередкие случаи подачи заявлений об отставке при неудачных решениях, принятых даже не самими руководителями, а их подчиненными, свидетельствуют о существенном различии в понимании «ответственности» и «обязанности» представителями разных культур.

В приведенных ниже примерах были обнаружены искажения лексики (6 случаев), синтаксической структуры (4 случая) и лексико-синтаксические нарушения (2 случая) ИТ.

Искажение лексики обнаружено в следующих примерах:

1. «*The Sears story shows that a business enterprise is created and managed by people and not by forces*» [9, с. 58] – переводчик отразил, как: «История компании Sears наглядно показала нам, что коммерческую компанию создают люди, а не силы, и люди управляют ею». Русское «наглядно показывать» вместо английского «to show» снижает уровень подачи материала, перевода проблематику в нейтральный жанр. Приводим наш вариант перевода: «История компании Sears – явное подтверждение того, что коммерческая компания создается людьми, и именно они управляют ею, а не внешние силы». В ПЯ «подтверждение» сильнее, доказательней, чем «показала», даже при усилении словом «наглядно». Если внимательно читать в словарную статью, то в трех колонках «Нового большого англо-русского словаря» дается около 17-ти возможных вариантов передачи («show» [11, с. 238–239], где кроме эквивалента «показывать» предла-

гаются синтаксические ситуации, которые включают варианты «указывать», «устанавливать», «выявлять», «выделять» и др.

2. «*That Jim Smith is in business to make a profit concerns only him and the recording angel*» [9, с. 60]. Текст при переводе теряет «recording angel», лишая содержание иронии. Русский перевод подан так: «Если некий Джим Смит занялся бизнесом, чтобы получить прибыль, то это касается только его» [10, с. 77]. Приводим наш вариант перевода: «Если некий Джим Смит занялся бизнесом, чтобы получить прибыль, то это только его дело и, наверное, ангела, который руководит его жизненным путем». Здесь представлены религиозные и культурологические компоненты затекстового содержания. В католицизме и протестантизме внушается с детства, что ангел-хранитель ведет учет деяний родившегося человека, чтобы, когда человек предстанет перед Господом, Всевышний по деяниям, которые зафиксированы в списке ангела-хранителя, определил, куда отправится душа усопшего человека.

3. В следующем примере фраза «*Merchandise had to be produced to answer his needs and wants*» [9, с. 51], имеющая отношение к деятельности фермера, переведена как: «Нужно было создать товары, отвечающие его специфическим запросам и потребностям». Отсутствие в оригинале прилагательного, которое появляется в тексте перевода, создает подтекст, которого оригинал лишен. Приводим наш вариант перевода: «Нужно было создать товары, отвечающие его запросам и потребностям». Слово «специфическим» усиливает значение слов «needs and wants», как бы выделяя особенность личности фермера, имевшего свое понимание задач собственной деятельности.

4. В следующем примере «*In no time at all they become a right*» [9, с. 239] автор перевел текст, опираясь на культурологический контекст носителей русского языка: «Они ни в коем случае не станут правом» [10, с. 299]. Это ошибка переводчика, т. к. «in no time» – наречие времени, имеет значение «очень быстро, мигом, в два счета, моментально». Значение словосочетания в ПТ прямо противоположно тому значению, которое данное выражение имеет во фразеологии английского языка. Приводим наш вариант перевода: «Они практически сразу становятся правом».

5. «*Everybody these last few years has been talking productivity*» [9, с. 67]. Русский перевод: «В последние несколько лет все только и делают, что говорят о продуктивности» [10, с. 73]. При смешении научного и разговорного жанра смысл высказывания меняется, вносится оттенок вседозволенности, что в данном жанре нежелательно. Приводим наш вариант перевода: «В последние несколько лет продуктивность стала модной темой для обсуждения».

6. «*Today, even low-cost homes – including most mobile homes – have wall-to-wall carpeting of fair quality in all rooms, kitchen and bathrooms included*» [9, с. 80–81]. Русский перевод: «Сегодня же даже в домах семей с низким уровнем доходов во всех комнатах, кухне и ванной лежат ковры хорошего качества» [10, с. 102]. Характерен в данном примере, как весьма приблизительный, перевод «carpeting» – ковровое покрытие, а не ковер, так и «случайное» отсутствие в языковом ряду устойчивого сочетания «mobile homes», для которого в русском языке не нашлось искомого языкового эквивалента. Приводим наш вариант перевода: «Сегодня даже в домах семей с низким уровнем доходов – включая большинство трейлеров – во всех комнатах, кухне и ванной лежат ковровые покрытия хорошего качества».

Искажение синтаксиса обнаружено в следующих примерах:

7. В ряде случаев вместо личных местоимений в тексте перевода появляется безличная конструкция: В оригинале: «*He no longer formed distinct market but was, largely thanks to Sears, rapidly modifying his way of life and his standard of living to conform to those of the urban middle class*» [9, с. 53]. Переводчик передает это так: «*Это уже не был отдельный рынок, напротив, во многом благодаря именно компании Sears сельский житель быстро менял свой образ жизни и ее уровень, подгоняя его под стандарты горожан среднего класса*» [10, с. 69]. Русский перевод («*это уже не был отдельный рынок*») снижает напряжение текста, снимая противоречия, заложенные в данном отрывке. Приводим наш вариант перевода: «Сельский житель больше не участвовал в формировании отдельного рынка, напротив, во многом благодаря именно компании Sears он быстро менял свой образ и уровень жизни, приспособившись к стандартам горожан среднего класса».

8. «*Marketing is the distinguishing, unique function of the business*» [2, с. 61] отражено, как: «*Маркетинг – уникальная функция бизнеса*». В рекламном варианте это высказывание было бы уместным, но перед нами научная монография, в которой опущение причастия («*distinguishing*») обедняет высказывание, сводя содержание к жанру слогана. Приводим наш вариант перевода: «Маркетинг – отличительная, уникальная функция бизнеса».

9. «*But in a society of organizations there are no masters*» [9, с. 24] передано, как: «*Однако в обществе организаций хозяев нет и быть не может*». Языковой императив в данном примере – отражение языковой реальности переводчика. Внесение в текст перевода словосочетания «и быть не может» делает высказывание категоричным, искажается оригинальный текст на лексическом уровне. Приводим наш вариант перевода: «Однако в обществе организаций хозяев как таковых нет».

10. «*But one can learn more from successes*» [9, с. 67] в русском тексте отражено так: «*Однако, с моей точки зрения, намного большему можно научиться на примере самых процветающих компаний*». В оригинале отсутствует вставка переводчика «с моей точки зрения»: в авторской точке зрения нет необходимости, так как автор (П. Друкер), естественно, говорит от своего имени, кроме тех случаев, когда он на кого-то ссылается и прямо указывает на это. Введенная переводчиком субъективность, не выраженная в языке оригинала, придает научному тексту необязательность, ненужную легковесность, переводя передаваемое содержание как наукообразное, лишённое содержательной точности. Приводим наш вариант перевода: «Однако, гораздо большему можно научиться на примере процветающих компаний».

В следующих примерах обнаружены искажения как лексики, так и синтаксиса:

11. «*The most moving statement of theory Y antedates behavioral science of thousands years*» [9, с. 232] автор переводит, как «*Самая любопытная формулировка теории У опережает бихевиоризм на тысячи лет*». Очень неточная (если не сказать – неправильная) формулировка: теория У не может опережать бихевиоризм «на тысячи лет», так как обе теории создавались в XX веке. Известно, что начало бихевиоризма было положено публикацией в 1913 г. статьи американского психолога Дж. Уотсона «Психология с точки зрения бихевиориста», а «Теория У» была предложена в 1957 году в пионерской работе Дугласа Мак-Грегора «Human Side of Enterprise» (на русский

язык, насколько нам известно, не переводилась). Более того, в русской лексике «бихевиоризм» – научный термин, обозначающий определенное направление науки о поведении человека; в данном случае он сужает исконное значение выражения «поведенческие науки», которые включают в себя бихевиоризм, как частный случай. Приводим наш вариант перевода: «Самая волнующая формулировка теории У опережает поведенческую науку на тысячи лет».

12. «*The immediate economic results are actually fictitious and are achieved by paying out capital*» [9, с. 43]. В русском ПТ: «*Мгновенные экономические результаты иллюзорны; они, как правило, достигаются путем бездумных и неоправданно высоких затрат капитала*». Английский глагол «*pay out*» (выплачивать) передан сочетанием прилагательных и наречия «бездумных и неоправданно высоких», что нарушает семантику текста и усиливает эмотивное содержание, которое отсутствует в оригинале. Приводим наш вариант перевода: «Мгновенные экономические результаты иллюзорны, поскольку их можно достичь, только растратив капитал полностью». Лексема «растратив» показывает отношение автора к описываемому явлению, поэтому ремарки автора излишни.

Выводы. Как показал проведенный анализ, нарушения коснулись, прежде всего, уровня лексики.

В целом, представленные в статье примеры можно классифицировать определенным образом. Переведенные варианты: усиливают негативное содержание высказываний, что отражает точку зрения переводчика, а не автора ИТ;

2) утрируют категоричность высказываний в ПТ, которой нет в ИТ;

3) отражают специфику культурологической модели переводчика, а не автора, что способствует ошибочному выбору лексических средств в ПТ, усиливающих эмоциональную сторону высказываний, отсутствующую в ИТ;

4) допускают смешение разговорного и научного жанров;

5) опускают перевод лексем, неизвестных для переводчика;

6) не используют в ПЯ прием «игра словами»;

7) применяют пассивные грамматические конструкции вместо активных, изменяя содержание ИТ в сторону его меньшей эмоциональной нагруженности.

Языковые трансформации при переводе книги П. Друкера коснулись нескольких пластов лексики. Они относятся, прежде всего, к тем ключевым словам, которые были вынесены в заголовки, что является темообразующим в ИТ. В анализируемом ПТ искажения связаны и с такими лексическими средствами, которые представляют эмоционально-субъективную оценку переводчика: это стилистически окрашенные прилагательные, наречия, отражающие языковой код автора и присущую ему ментальность. Эмоционально-экспрессивная лексика, отраженная единичными вкраплениями в тексте оригинала и создающая подтекст, опускается из-за отсутствия в словаре переводчика эквивалентов, необходимых для перевода.

В целом, анализ переводов ИТ на русский язык показывает значительное снижение уровня качества перевода в последнее время и дает искаженное понимание исходного ИТ. Можно привести целый ряд книг по менеджменту, перевод которых достаточно неточен, а в отдельных случаях – просто неправильный. С нашей точки зрения, это связано с участвовавшей практикой отсутствия научного редактора ИТ, который смог бы профессионально оценить перевод с содержательной точки зрения и повысить уровень берущегося за ИТ перевод специалиста. Без

качественного НТ-редактирования происходит ложная декодировка текста, искажаются исходные мысли и выполненный ПТ, что вводит читателя в заблуждение.

Литература:

1. Ковалева Е. Развитие навыков чтения научной литературы на английском языке: [пособ. для аспирантов] / Е. Ковалева, И. Рахманова, И. Трахтенберг. – 2-е изд. – К.: Наукова думка, 1989. – 200 с.
2. Петрова Г. Дисс. канд. фил. н. «Лексико-стилистические трансформации в англо-русском научно-техническом переводе». – Москва, 2004. – 227 с.
3. Комиссаров В. Современное переводоведение. – М.: Высшая школа, 2002. – 390 с.
4. Комиссаров В.: Теория перевода (лингвистические аспекты). – М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.
5. Бідасюк Н. Практикум перекладу. Англійська-українська [Текст]: підручник / Н. Бідасюк [та ін.]. К.: Знання, 2011. – 431 с.
6. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця: Нова книга, 2002. – 564 с.
7. Kramsch C. Context and culture in language teaching. – Oxford University Press, 1993. – 321 с.
8. Hatim B. and Mason I. The Translator as Communicator. – London and New York: Routledge, 1997. – 425 с.
9. Drucker P. Management: Tasks, Responsibilities, Practices / P. Drucker. – New Brunswick (USA) and London (UK): Transaction Publishers, 2007. – 839 с.
10. Друкер П. Менеджмент: задачи, обязанности, практика / П. Друкер. – М., СПб., К.: Вильямс, 2008. – 989 с.
11. Новый большой англо-русский словарь: в 3-х т. – Около 250 000 лексич. единиц / Ю. Апресян, Э. Модникова, А. Петрова и др. Под общим рук. Ю. Апресян. – 2-е изд., испр. – М.: Рус. яз., 1997. – 824 с.

Коваленко І. М. Мовні трансформації в перекладі на російську мову книги П. Друкера «Management: Tasks, Responsibilities, Practices»: випадки лексико-стилістичного та синтаксичного викривлення вихідного тексту

Анотація. Аналізуються переклади наукових текстів в області менеджменту з англійської на російську мову. Виявлено деякі порушення еквівалентної і прагматичної норм перекладу та лексичні одиниці, що призводять до спотвореного декодування семантики вихідних текстів. Визначено перелік мовних трансформацій лексичних засобів, пов'язаних з емоційно-суб'єктивною оцінкою авторів перекладів, а іноді відсутністю знання культурологічного компоненту щодо особистості автора та його релігійних алюзій.

Ключові слова: науково-технічні тексти, переклад, спотворене декодування, мовна трансформація, лексичні засоби.

Kovalenko I. Language transformations in Russian translation of Drucker's book «Management: Tasks, Responsibilities, Practices» concerning distortion of original text due to inadequate semantical and syntactical stylistics

Summary. Translations of scientific texts from English into Russian in field of management have been analyzed. The violations in equivalent vocabulary choice and pragmatic translation norms as well as in lexical units, leading to a distorted decoding in semantic aspect have been revealed. The list of linguistic transformations in vocabulary choice associated with emotional and subjective evaluation of authors' translations are presented.

Key words: scientific and technical texts, translation, distorted decoding, linguistic transformation, lexical units.

*Пуга О. О.,
викладач кафедри іноземних мов
Національного університету «Львівська політехніка»*

*Білик О. О.,
викладач кафедри іноземних мов
Національного університету «Львівська політехніка»*

ПРИКМЕТНИКИ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОЇ ГРУПИ ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕДАЧІ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ОСКАРА УАЙЛЬДА «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ»

Анотація. У статті проаналізовано характеристики лексико-семантичної групи прикметників зовнішність людини в романі Оскара Уайльда «Портрет Доріана Грея» та відповідних прикметників, використаних в українському перекладі твору, досліджено методи перекладу.

Ключові слова: лексико-семантична група, метод перекладу, еквівалентність, ядро, прикметник.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку лінгвістики очевидним є те, що мову потрібно вивчати у світлі антропоцентричних парадигм, що забезпечує ширше і глибше розуміння особливостей функціонування мови, а також зв'язок між мовою та людським розумом за посередництва концептуальної й лінгвістичної картин світу [2, р. 3]. Серед авторів, які вивчали співвідношення та взаємовплив різних факторів, Ю. Апресян, Н. Алефіренко, З. Вердієва, С. Миронова й інші.

Концептуальний аналіз лінгвістичних категорій, пов'язаних із класом прикметників так само, як і їхні лексико-семантичні характеристики, має бути збережений, беручи до уваги функціональний аспект цих явищ, зокрема функцію внутрішньої форми прикметників. Ця тема є актуальною, оскільки в сучасній лінгвістиці існує тенденція проведення досліджень на перетині різних площин, наприклад, шляхом поєднання та повторної концептуалізації даних різних наук і підходів у наукових межах. Переносючи морфологічну категорію класу слів у сферу інтересів функціональної лінгвістики, дискурсології та лінгвокультурології, можемо віднайти нові аспекти для аналізу. Результати такого дослідження можуть бути набагато глибшими, якщо брати до уваги відмінності між оригіналом і перекладом.

У роботі С. Миронової йшлося про те, що прикметники могли б бути найменш дослідженим класом слів, якщо ми застосуємо підхід, основою якого є семантична реконцептуалізація [7, р. 6]. У свою чергу, А. Юфімцева писала про те, що однією з найвагоміших рис прикметників є широкий обсяг їхнього значення. Вона також стверджувала, що це є зрозумілим, оскільки існує набагато більше властивостей, якостей, емоційної оцінки в соціальній і духовній сферах, аніж предметів, які вони описують або до яких вони приписуються [8, р. 197].

Визначення перекладу не викликає багато суперечок. У статті ми дотримувались визначення, запропонованого І. Корунцем: переклад як термін і поняття має полісемантич-

ну природу, його звичне та найбільш загальне значення асоціюється з дією чи процесом передачі\вираження значення\ змісту слова, групи слів, речень чи уривків (більшого тексту) вихідної мови в мову перекладу або з результатом процесу\дії передачі [6, р. 10].

Наскільки б широко не аналізувалися проблеми перекладу лінгвістичних одиниць, усе ще існує аспект, який привертає увагу дослідників. Він охоплює такі аспекти, як відмінності між концептуалізацією різних сфер реальності й людської діяльності в різних мовах та особливі риси перекладу лінгвістичних одиниць, які належать до таких сфер вербалізованих груп, визначеними як лексико-семантичні поля і групи.

Метою статті є проаналізувати англійські прикметники, які належать до лексико-семантичної групи *зовнішність людини* зі структурного, семантичного й функціонального поглядів і протиставити їх українським прикметникам, які використовуються перекладачем Р. Доценко. Результати дослідження, хоча досить вузькі за своїм значенням, можуть сприяти більш загальному аналізу відмінностей і подібностей між українською та англійською мовами й навіть культурами. Також дослідження має на меті встановити техніку перекладу, яка найчастіше застосовується перекладачем. Методи, що застосовуються для аналізу, охоплюють компонентний, контекстуальний і контрастивний (порівняльний) аналізи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для аналізу методів передачі прикметників українською мовою ми обрали модель, розроблену В. Комісаровим, який розрізняє еквівалентність, граматичну субституцію, конкретизацію, генералізацію, сенсорну модуляцію, компенсацію та експлікацію [5]. Як показав аналіз, відносно велика кількість прикметників передається за допомогою їхніх еквівалентів. Тут варто зазначити, що мова йде не про формальні еквіваленти, а про функціональні еквіваленти. Це значить, що переклад прикметника "beautiful" як «прекрасний» вважається еквівалентом, хоча семантична структура цих прикметників трохи різна. Однак доцільно зробити деякі зауваження щодо того, які прикметники вважаються еквівалентами. Для цього потрібно дотримуватись кількох умов:

- оригінал і переклад належать до однієї частини мови і є однаковими відповідно до їхньої морфологічної структури;
 - їхня семантична структура здебільшого збігається;
 - їхня сполучуваність лексем на однаково високому рівні.
- Особливу увагу варто приділити перекладові низки слів, які є синонімами до "beautiful" та "ugly". Ці слова відігра-

ють важливу роль у романі й безпосередньо пов'язані з уявним і тематичним рівнем тексту. Як показав аналіз, загалом Оскар Уайльд використав 15 прикметників-синонімів до слова "beautiful", а саме: "beautiful", "charming", "delightful", "fascinating", "exquisite", "marvelous", "good-looking", "extraordinary", "pretty", "refined-looking", "smart", "dainty", "delicate", "fair" і "winsome".

Аналіз їхніх значень у словнику, а також контекстуальний аналіз засвідчують, що є низка сем, які наявні в семантичній структурі кожного з них, а саме: «зовнішність людини», «приваблива зовнішність», «принесення задоволення» і «привабливий вигляд».

Аналогічно ми виписали й порахували всі українські переклади вищезгаданого ряду прикметників. Їх 17 (з метою аналізу ми змінили форми з трьох родів до одного, чоловічого, оскільки це є форма, яка зазвичай подається першою в словниках): «прекрасний», «вродливий», «прегарний», «привабливий», «принадний», «чарівний», «витончений», «граціозний», «досконалий», «чудовий», «гарний», «захопливий», «блискучий», «ладний», «гожий», «принадний», «бездоганний». Під час аналізу бралось до уваги, що слова повинні описувати людську зовнішність, тож ми можемо зробити ґрунтовне порівняння.

Результати компонентного аналізу підтвердили, що, незважаючи на певні відмінності між семантичними структурами прикметників і їхніми відмінностями в сполучуваності, кожен із них передає ту саму інтегральну сему, як і прикметник із відповідної групи англійських прикметників. Тож ми можемо сказати, що лексико-семантична група «прикметників, які позначають привабливу зовнішність» передається шляхом пошуку часткового еквівалента, кожен із яких має такі самі 4 невід'ємні семи, як і будь-який із англійських прикметників із цієї самої підгрупи.

Те саме можна сказати про протилежну групу, наприклад, групу прикметників, які позначають непривабливу зовнішність. Їх 9: "ugly", "hideous", "monstrous", "terrible", "horrid", "uncomely", "foul", "sordid", "vile". Невід'ємними семами, які охоплюють їх усіх, є «зовнішність людини», «неприваблива зовнішність», «такий, що викликає огиду від одного лише погляду». Ці прикметники перекладаються українською мовою за допомогою відповідної кількості прикметників: «бридкий», «відразливий», «потворний», «моторошний», «гидкий», «мерзенний», «страхітливий», «огидний», «мерзенний», усі вони мають три невід'ємні семи відповідно до їхніх англійських аналогів.

Відсоток кількості переданих еквівалентів залежить від підгрупи. Він є найвищим для підгруп «прикметників, які позначають привабливу зовнішність» і «прикметників, які позначають непривабливу зовнішність». Прикметники з першої підгрупи перекладаються використанням еквівалентів у 94% випадків, із другої підгрупи – у 84% випадків. Решта було перекладено за допомогою трансформації, а саме: граматичної заміни (зміни частини мови, наприклад, "ugly" – «потвори»), надаючи 6% для підгрупи «прикметників, які позначають привабливу зовнішність» і 16% для підгрупи «прикметників, які позначають непривабливий зовнішній вигляд».

Способи перекладу відрізняються для інших підгруп, які стоять далі від семантичного ядра. Тож прикметники з підгруп «виявлення внутрішніх позитивних якостей» і «виявлення внутрішніх негативних якостей» були перекладені за допомогою таких методів: еквівалентність – 60%, модуляція

відчуття – 20%, граматична заміна – 13%, поєднання двох методів перекладу – 7%.

Як ми вже зауважили, способи перекладу є різноманітними. У 7% випадків прикметники вимагають застосування двох методів перекладу.

Результати змінюються в напрямі більш різноманітних способів передачі і зниження відсотка еквівалента перекладу, як і відстань прикметника від семантичного ядра лексико-семантичної групи. Способами передачі прикметників групи «прикметники, які описують обличчя, очі тощо» є такі: еквівалентність – 32%; конкретизація – 24%, модуляція відчуття – 14,7%, граматична заміна – 14,7%; узагальнення – 10%; поєднання двох методів перекладу – 5%.

Прикметники цих груп інколи охоплюють лише одну або дві невід'ємні семи з тими, що є в семантичному ядрі, відповідно, вони мають більш диференційні семи. Також вони є членами інших лексико-семантичних груп і часто ближчими до семантичного ядра. Варто зауважити, що прикметники з контекстуальними значеннями вимагають конкретизованого перекладу. Наприклад, у наступному уривку тексту було використано кілька методів перекладу тексту з метою передачі багатства сприйняття й конотації оригіналу:

Harry, imagine a girl, hardly seventeen years of age, with a little, **flowerlike** face, a **small Greek** head with plaited coils of **dark-brown** hair, eyes that were **violet** wells of passion, lips that were like the petals of a rose [10, p. 34].

Гаррі, уявіть собі дівчину літ сімнадцяти, обличчя в неї – **наче квітонька**, **голівка грекині**, а на голівці тій вінок **темно-каштанових** кіс. Очі її – немов **бузкові** плеса пристрасті, а уста – пелюстки троянди... [4, p. 50].

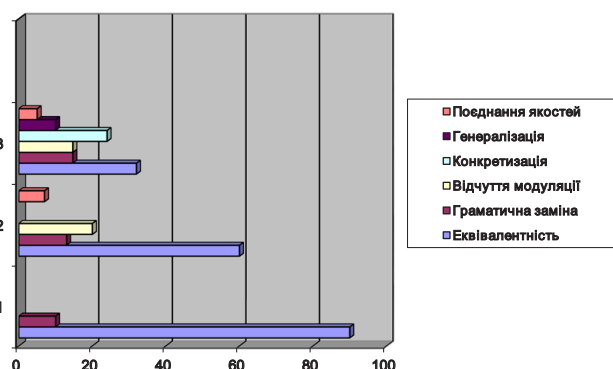
Перша пара "flowerlike" – «наче квітонька» перекладається за допомогою граматичної трансформації (заміни складеного прикметника на словосполучення), а також розвитку сприйняття ("flower" належить до нейтрального словника, тоді як «квітонька» є зменшувальною формою і передає багатство відчуття, яке містить семи: «малий», «тендітний», «молодий», «той, що викликає ніжність» тощо).

Друга пара потребує комплексного аналізу, оскільки відчуття поширюється серед частин словосполучень різними способами: "small Greek head" – «голівка грекині». Прикметник "small" є випущеним, і техніка компенсації використовується в іншій частині речення: нейтральний іменник "head" перекладається зменшувальним «голівка». Другий прикметник "Greek" перекладається способом граматичної заміни іменником.

Третя частина прикметника "dark-brown" – «темно-каштанових» перекладається способом конкретизації. Прикметник "brown" належить до групи основних кольорів у лексико-семантичній групі *прикметники кольору*, тоді як «темно-каштановий» є більш конкретизованим у своєму значенні: не лише коричневий, а такий як каштани. Він також розташований далі від ядра лексико-семантичної групи прикметників у українській мові.

Четверта пара прикметників "violet" – «бузковий» перекладається шляхом модуляції відчуття (прикметник у тексті оригіналу належить до групи основних кольорів, тоді як український відповідник належить до групи другорядних кольорів і позначає світліший колір).

Застосування різних технік перекладів відображено в діаграмі 1. Перша група є найближчою до ядра лексико-семантичної групи й охоплює чотири невід'ємні семи. Здебільшого

Діаграма 1. Методи перекладу для підгруп лексико-семантичної групи «зовнішність людини»

1 – прикметники, які позначають привабливий/непривабливий зовнішній вигляд; 2 – прикметники, які відображають внутрішні якості; 3 – прикметники, які описують частини тіла.

вона перекладається способом пошуку еквівалента з відповідним рядом сем у мові оригіналу. Є лише два способи перекладу, які застосовуються для передачі прикметників цієї групи.

Друга група розташована далі від семантичного ядра, має більше диференційних сем і деякі контекстуальні значення входять до їхніх семантичних структур. Кількість їхніх еквівалентних варіантів знижується до 60%, і кількість методів перекладу зростає до чотирьох.

Третя група стоїть найдалі від семантичного ядра, її елементи мають найбільшу кількість диференційних сем, і вони часто охоплюють лише одну невід'ємну сему «зовнішність особистості». Відсоток еквівалентів перекладу знижується до 32, і кількість способів перекладу зростає до 6.

Висновки. Лексико-семантична група *зовнішність людини* складається з кількох підгруп: «прикметники, які позначають привабливість» і протилежна група «прикметники, які позначають непривабливість» (вони є найбільшою групою), «прикметники, які описують фізичне виявлення внутрішніх позитивних якостей» і протилежна група «прикметники, які описують фізичне виявлення внутрішніх негативних якостей», і низка мікрогруп відповідних прикметників, що використовуються, щоб описати різні частини тіла: обличчя, губи, очі, статуру/будову, волосся, шкіру та брови. Ці групи мають найменшу кількість прикметників. Структурно дві перші групи найближчі до семантичного ядра групи, тоді як останні розташовані найдалі, тому що часто єдиною невід'ємною семою, яка об'єднує їх із ядерною лексемою, є «зовнішність людини».

Найчастіший спосіб передачі прикметників цієї групи включає пошук еквівалента, модуляцію відчуття і граматичну заміну. Аналіз дає змогу зробити цікаві висновки. Було досліджено, що близькість до семантичного ядра групи й кількості невід'ємних сем пропорційно пов'язана з можливістю пошуку еквівалента. Це означає, що загальне уявлення про зовнішній вигляд особистості в англійській та українській мовах є досить схожим, тоді як додаткові асоціації є досить різними.

Такий підхід під час розширеного дослідження надає можливість зробити висновки щодо відмінностей у концептуальній і лінгвістичній картинах світу. Було б надто амбіційно прагнути до такої мети у вужчому дослідженні, але це дає змогу розви-

вати методологію для протиставлення аналізу прикметників, які належать до інших груп, і тоді з достатньою кількістю матеріалу може бути дуже корисною основою для встановлення подібностей і відмінностей між двома мовами й культурами.

Література:

- Алефиренко Н.Ф. Проблема вербализации концепта / Н.Ф. Алефиренко. – Волгоград : Перемена, 2003. – 96 с.
- Апресян Ю.Д. Лексическая семантика: синонимические средства языка / Ю.Д. Апресян. – М., 1974. – 220 с.
- Бондарко А.В. Полевые структуры в системе языковой категоризации / А.В. Бондарко // Теория, история, типология языков : материалы чтений памяти чл.-корр. В.Н. Ярцевой. – М. : РАН, Ин-т языкознания, 2003. – Выпуск 1. – С. 13–20.
- Вайльд О. Портрет Дориана Грея / О. Вайльд ; пер. з англ. та прим. Р. Доценка. – К. : Школа, 2003. – 415 с.
- Комиссаров В.Н. Современное переводоведение : [учебное пособие] / В.Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 2002. – 424 с.
- Корунец І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : [підручник] / І.В. Корунец. – Вінниця : Нова Книга, 2001. – 448 с.
- Миронова С.В. Функционально-статистические особенности имен прилагательных в прозаических текстах (на материале произведений М. Магдеева и В. Шукшина) : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.02, 10.02.01 / С.В. Миронова. – Казань, 2006. – 181 с.
- Уфимцева А.А. Смысловые связи слов в пределах лексико-семантической группы / А.А. Уфимцева // Опыт изучения лексики как системы (на материале английского языка). – М. : Изд-во Академии наук СССР, 1962. – 287 с.
- Lehrer A. Frames, fields and contrasts. Pragmatics and Cognition / A. Lehrer, E.F. Kittay. – 1: 2., 1993. – P. 377–387.
- Wilde O. The Picture of Dorian Gray / O. Wilde [Electronic resource]. – Available from : http://lib.aldebaran.ru/author/uaidl_oskar/uaidl_oskar_the_picture_of_dorian_gray.
- Тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uktdic.appspot.com/>.
- The Free Dictionary [Electronic resource]. – Available from : <http://www.thefreedictionary.com/>.

Пуґа О. О., Билик О. О. Имена прилагательные лексико-семантической группы ВНЕШНОСТЬ ЧЕЛОВЕКА и способы их передачи в украинском переводе романа Оскара Уайльда «Портрет Дориана Грея»

Аннотация. В статье проанализированы особенности лексико-семантической группы имен прилагательных внешность человека в романе Оскара Уайльда «Портрет Дориана Грея» и соответствующих имен прилагательных, использованных в украинском переводе романа, исследованы методы перевода.

Ключевые слова: лексико-семантическая группа, метод перевода, эквивалентность, имя прилагательное, ядро.

Puha O., Bilyk O. Adjectives of lexico-semantic group HUMAN APPEARANCE and ways of their rendering in the Ukrainian translation of “The Picture of Dorian Gray” by Oscar Wilde

Summary. The article dwells on the features of the lexico-semantic group of adjectives belonging to the lexico-semantic group HUMAN APPEARANCE in the novel “The Picture of Dorian Grey” by Oscar Wilde and on the corresponding adjectives used in the Ukrainian translation of the novel, translation techniques applied are discussed.

Key words: lexico-semantic group, translation technique, equivalence, adjective, nucleus.

*Ремньова А. М.,
асистент кафедри романо-германських мов
Херсонського державного університету*

ПОЕЗІЯ Е. А. ПО В УКРАЇНСЬКИХ І РОСІЙСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ

Анотація. У статті розглянуто проблему стилістичних особливостей перекладу поезії Е.А. По російською та українською мовами. Одним із найефективніших засобів вирішення цієї проблеми є надання відповідних знань із галузі перекладознавства й використання їх на практиці.

Ключові слова: поетичний переклад, переклад з англійської російською та українською, романтизм, перекладацькі вміння й навички.

Постановка проблеми. Через свою словесну природу література – єдине з мистецтв, замкнуте національно-мовними традиціями: літературний твір зрозумілий тільки тим, хто знає мову, якою він написаний, тоді як живопис, скульптура, кіно й театр (тією мірою, якою вони не пов'язані з текстом) доступні сприйняттю будь-якого глядача або слухача.

Проблемою перекладу постійно переймаються перекладачі, тому що складнощі під час перекладу художнього тексту виникають дуже часто. Людина, котра займається перекладом будь-якого автора, повинна бути ознайомлена з усією його творчістю, інакше буде займатися формальним копіюванням тексту з однієї мови іншою. Це призведе до розпаду художньої єдності, до неправильного передання авторської ідеї. Але, з іншого боку, зайвий суб'єктивізм, який виявляють перекладачі, наділяє оригінал такими якостями, які насправді йому не притаманні [3, с. 48].

Метою статті є з'ясування стилістичних особливостей перекладу поетичних текстів Е.По російською та українською мовами; розгляд специфіки поезії Е.А. По в контексті романтичного напрямку, визначення особливостей поетичного ідіостилу митця; вивчення проблеми інтерпретації поетичної спадщини Е.А. По російськими та українськими перекладачами тощо.

Практичне значення статті полягає в можливості використання її основних положень і результатів на заняттях, де вивчається творчість Е. По загалом і поезія зокрема; на заняттях із поетичного перекладу, лінгвістики та стилістики. Крім того, робота сприятиме популяризації поезії серед молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема перекладацького стилю впирається у важкі питання осмислення і тлумачення першотвору. Вищою похвалою перекладачеві є відома цитата з листа М. Гоголя В. Жуковському: «Перекладач зробив так, що його не бачиш: він перетворився на таке прозоре скло, що здається, ніби немає скла» [6, с. 134].

Художня функціональність поетичної мови покликана відображати естетично значуще, вона емоційно впливає на перетворення дійсності. Я. Мукаржовський писав, що єдиною постійною ознакою поетичної мови є її «естетична», або «поетична» функція, яку він визначав як «спрямованість поетичного вираження на самого себе» [9, с. 110].

Як зазначає В. Левик, переклад повинен звучати, як оригінал вірша, і це один із елементів точності чи правильності. Але через призму мови, що приймає, повинні чітко відчуватись

національний дух і національна форма оригіналу, а також індивідуальний стиль поета [8, с. 376].

За В. Коптіловим, перекладач має йти «вшир і вглиб»: залучати нові широкі верстви читачів до шедеврів світової літератури й заглиблюватись у поетичні простори світів їхніх авторів [7, с. 44].

Едгар Аллан По – засновник жанрів детективу і трилеру, який за межами останніх також успішно писав гостру сатиру, гумористичні твори й містифікації. Для комічного ефекту він використовував іронію та абсурдну гіперболізацію [4].

Але водночас Едгар По посідає чільне місце у світовій літературі як поет. Його поезія значною мірою вплинула на творчість поетів різних народів, але на батьківщині, в Америці, його вірші довго не розуміли й не визнавали. Тематика його поезії теж добре укладається в межі романтизму в поезії: насамперед інтерес до смерті, протистояння героя-одинака всьому світові та ідеалізування коханої людини [1].

Дослідженням творчості Едгара По почали займатися ще з кінця XIX століття. Так, Ф. Достоевський у 1861 році розмістив у своєму журналі «Время» кілька перекладів оповідань Е. По і написав невеличку вступну статтю, де характеризував Едгара По як «письменника з великим талантом, абсолютно оригінального, не схожого ні на кого з його сучасників» [4].

Російський письменник Н. Шелгунов у статті «Едгар По як психолог» писав, що «Едгар По збуджує у вас низку живих почуттів, створює у вас відповідний психологічний стан і піднімає на ноги весь ваш внутрішній світ» [10].

Поети Костянтин Бальмонт і Валерій Брюсов блискуче переклали вірші Едгара По, надаючи нам можливість поглянути на ці шедеври під різними кутами. Крім того, кожний із перекладачів склав біографічний нарис про Едгара По.

Валерій Брюсов займався перекладами американського поета більше ніж 20 років. Один із віршів, ним перекладений, має назву «A dream» («Сон»). Брюсов поділив вірш не на 4 чотиривірші, як в оригіналі, а на дві частини, причому обидві вони закінчуються знаком оклику, тоді як в оригіналі це риторичне питання. Це не випадковість, а Брюсовська система: він завжди змінює риторичне питання на знак оклику, так він перекладав і вірші Верлена, й інших поетів [10].

Велика кількість віршів Едгара По була перекладена Костянтином Бальмонтом, такі як «Ворон», «Анабель Лі», «Дзвони» тощо, і хоча ці переклади викликали неоднозначні оцінки, вони становлять такий самий інтерес, як і його власна творчість [4]. Так само, як і Едгар По, Костянтин Бальмонт у поезії просто передає душевний стан, настрої, а не втілює ідеали. Жити для К. Бальмонта, як і для Е.По, означає існувати в миттєвостях, віддаватися їм. Для них обох істинне те, що сказане зараз. Що було до цього, уже не існує. Майбутнього, можливо, не буде зовсім. Помістити в кожну мить усю повноту буття – ось єдина мета [6, с. 62].

Серед перекладачів Едгара По російською мовою також виділяють В. Топорова, В. Рогова, І. Городецького, М. Зенкевича, К. Ситникова, М. Донського та ін., котрі збагатили літератур-

ну спадщину й надали можливість російськомовному читачеві збагнути всю палітру надзвичайних засобів і прийомів американського поета.

Із 1878 року по 1946 рік людство знову й знов стикається з війнами, кризою та знайомиться з фашизмом. Для читачів, які знають російську і світову історію навіть поверхово, указані дати сповістять про те, що драматичні події зумовили пригнічений настрій у суспільному житті. Звідси й численні переклади поеми Едгара По з її похмурим тоном і “nevermore”. «Ворон» затребуваний як символ тривоги, безвиході й туги.

Як видно зі сказаного, приводів для песимізму було достатньо протягом 150 років після появи в друці поеми Е. По «Ворон». Її переклади знову і знову ставали вираженням гнітючого духовного стану суспільства, яке стояло на межі самовинищення:

Тень ложится, и душе не возродиться
В черной тени мрачной птицы,
черной, как ее крыло (Н. Голь).

Перший не переклад, а, скоріше, спроба перекладу «Ворона» була здійснена поетом і критиком С. Андрієвським. Він змінив усю ретельно продуману систему римування і втратив по дорозі горезвісне “Nevermore”, переклавши досить буквально: «Больше никогда!». Його сучасник Л. Пальмін обмежився одним словом: «Никогда». В. Брюсов і Д. Мережковський узяли за взірць варіант С. Андрієвського, К. Бальмонта, Л. Пальміна. Проте в обох варіантах був значний недолік: зникло фонетичне навантаження, тобто два «р» («Невермор!»), що дало Е. По змогу з’єднати людську мову й крякання ворона. У наступні роки вплив і чарівність віршів Едгара По начебто зникли. Читач почав сприймати їх формальну витонченість як суто літературну гру. Як результат, поява іронічного парафраза «Ворона» А. Вознесенським у поемі «Оза», де вже всім добре відоме “Nevermore” було перекладено як «А на фіга?».

Вигук ворона “Nevermore” українські перекладачі інтерпретували по-різному. Так, П. Грабовський відтворив цей вигук словом «ніколи», С. Гординський – «не жди», Г. Гордасевич – «вже повік», Г. Кочур – «не вернеть». На думку критиків, найвдалішим був переклад А. Онишка з його повторюваним «дарма». В. Марач також надав власний варіант повтору: «Ні, не жди», що стилістично не є прямим відповідником, проте емоційно добре відтворює атмосферу оригіналу.

Одним із шедеврів поетичного світу Е.А. По є вірш «Дзвони» (“The Bells”), що у своєму завершеному стані був опублікований у 1850 році, уже після смерті Едгара По. У самій назві вірша закладено глибокий зміст: дзвони супроводжують людину протягом усього життя, відзначаючи чотири головних моменти: народження, одруження, пожежа (катастрофа, випробування смертельною небезпекою) і смерть [9].

К. Ситніков у статті «Симфонія колоколов и колокольчиков», присвяченій проблемам перекладу вірша, у тому числі й проблемі передання звукопису, зазначає низку особливостей звуків англійської мови, наприклад, більш напружену артикуляцію приголосних, і стверджує, що вірш у перекладі буде програвати оригіналу в музикальності. На захист такої тези можна сказати, що англійська фраза будується з однаковим чергуванням наголосів, що не може не позначитися на ритміці й мелодиці мовлення [10].

Завдання перекладача полягає в розмежуванні змістового компонента і звукового підтексту під час передання їх гармонійної пропорції з опорою на будову рідної мови [5, с. 84]. Так, наприклад, англійське закінчення -ing добре підходить для

створення асонансу зі звуком [i] й алітерації із сонорантом [n] у словах *twinkle, sprinkle*, що створюють відчуття різкого, високого звуку бубонців.

У перекладі М. Донського той самий звук передано за допомогою звука [й] у закінченнях прикметників.

Ясний, чистий, сребристый этот звон.

Виходячи із цього прикладу, можна стверджувати, що завдання створення специфічної звукової картини в російському перекладі може бути здійснене, а протиставлення оригіналу неправомірне через наявність в обох мовах відмінних способів досягнення поставленої мети, що не мають аналогів.

В. Брюсов побудував звукопис свого перекладу на поєднанні голосного [и] і приголосних [ст]:

Внемлем звонам, звонам, звонам
В льдистом воздухе ночном,
Под звездистым небосклоном,
В свете тысяч искр, зажженном
Кристаллическим огнем [4].

Один із найцікавіших і за змістом, і за музичністю форми є український переклад вірша «Дзвони» В. Коптілова. Цей переклад дає досить повне уявлення про ритмічне багатство, звукопис вірша:

Слухай санок передзвін
Срібний, дзвін!
Скільки сміху, скільки світла нам віщує він!
Тільки лінь, лінь, лінь
У ясну морозну ніч! [1].

«Аннабель Лі» – один із останніх віршів Едгара По, був написаний у травні 1849 року. Дія у вірші Е. По зближується з реальним життям, у якому могло б існувати королівство поблизу моря:

It was many and many a year ago,
In a kingdom by the sea ...

К. Бальмонт навмисно перетворює королівство в якесь сакральне, казкове місце.

Это было давно, это было давно,
В королевстве приморской земли ...

Д. Садовников наближує себе до стану ліричного героя, узагалі перетворюючи королівство в рідну йому землю, що не відповідає оригіналу:

Многие, многие годы назад,
У моря родной мне земли ...

Дуже цікаво інтерпретує «Аннабель Лі» П. Грабовський, що М. Стріха назвав переспівом поеми:

It was many and many a year ago, In a kingdom by the sea
That a maiden there lived whom you may know
By the name of Annabel Lee.

Все те сталося давно, Дуже сталося давно, В королівстві морської землі:

Там жила, там цвіла Та, що завжди була,
Завжди звалася Аннабель-Лі [10].

Висновки. Отже, незважаючи на недоліки, усім перекладачам удалося створити настрій і атмосферу, такі необхідні для розуміння поезії Едгара Аллана По. Проте згадані вище перекладачі були поетами, і не всі змогли позбутися власного «Я» під час перекладу оригінальних віршів Едгара По. Однак багатство стилістичних засобів, актуальність тематики, оригінальність побудови поетичного спадку Едгара Аллана По залишають безмежний простір для подальшого аналізу перекладів віршів американського поета-романтика.

Література:

1. Боднарук І. Своєрідність романтизму Едгара По / І. Боднарук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zarlit.com/making>.
2. Ванслов В. Естетика романтизму / В. Ванслов. – М. : Искусство, 1966. – 250 с.
3. Виноградов В.С. Введение в переводоведение / В.С. Виноградов. – М. : РАО, 2001. – 224 с.
4. Википедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org>.
5. Гачечиладзе Г. Художественный перевод и литературные взаимосвязи / Г. Гачечиладзе. – М. : Наука, 1980. – 180 с.
6. Дюришин Д. Теория сравнительного изучения литературы / Д. Дюришин. – М. : Наука, 1989. – 259 с.
7. Коптілов В. Першотвір і переклад / В. Коптілов. – К. : Дніпро, 1972. – 215 с.
8. Левик В.В. О точности и верности / В.В. Левик. – М. : Наука, 1987. – 384 с.
9. Мукаржовский Я. Исследования по эстетике и теории искусства / Я. Мукаржовский. – М. : Искусство, 1994. – 410 с.
10. Энциклопедия Кругосвет [Электронный ресурс]. – Режим доступу : www.krugosvet.ru.

Ремнёва А. М. Поэзия Э. А. По в украинских и русских переводах

Аннотация. В статье рассмотрена проблема стилистических особенностей перевода поэзии Э. А. По на русский и украинский языки. Одним из самых эффективных средств решения данной проблемы является предоставление соответствующих знаний в области переводоведения и использование их на практике.

Ключевые слова: поэтический перевод, перевод с английского на русский и украинский, романтизм, переводческие умения и навыки.

Remnyova A. E. A. Poe's poetry in the Ukrainian and Russian translations

Summary. The article considers the problem of stylistic features of translating the English poetic texts in the Russian and Ukrainian languages. One of the most effective means of pointing out this problem is to provide some relevant knowledge within the field of translation studies and practical use.

Key words: poetic translating, translation from English into Russian and Ukrainian, romanticism, translation skills.

Шніп Ю. В.,

викладач кафедри англійської мови технічного спрямування № 1
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»

ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ КОМПОНЕНТОМ «ЧАС» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. У статті розглядається переклад англійських фразеологічних одиниць із компонентом «час» українською мовою за допомогою трьох класів еквівалентності (за денотативною моделлю). На основі аналізу ілюстративного матеріалу, тобто англійських фразеологічних одиниць, виокремлено безеквівалентні одиниці з компонентом «час» і визначено способи їх перекладу.

Ключові слова: переклад, фразеологічна одиниця, компонент «час», денотативна модель, класи еквівалентності, безеквівалентна фразеологічна одиниця, калькування, описовий переклад.

Постановка проблеми. Фразеологія має особливі функції в мові та мовленні. Зі значення фразеологічних одиниць випливає їх здатність реалізовувати інтенцію автора самостійно або разом з іншими мовними одиницями. Відмінними особливостями фразеологізмів є їх багатозначність і залежність від контексту, що має бути враховано під час перекладу. Фразеологічні одиниці (далі – ФО) потребують специфічного перекладацького підходу, а конкретизація особливостей фразеологізмів окремих тематичних груп із попереднім їх вивченням на матеріалі лексикографічних джерел може допомогти в переданні змістових відтінків фразеологічних одиниць під час їх перекладу у відповідному контексті.

Актуальною проблемою сучасного перекладознавства є моделювання перекладацького процесу. Дослідженням і вивченням особливостей одиниць мови, включаючи ФО, та проблем перекладацьких рішень займалися такі вчені: Я.І. Рецкер, Г.Е. Мірам, В.В. Виноградов, Л.К. Латишев, В.Н. Комісаров, Л.С. Бархударов, А.М. Паршин, Н.Д. Арутюнова, Л.С. Бархударов, О.В. Бурда-Лассен, С.І. Влахов, Л.Ф. Дмитрієва, Р.П. Зорівчак, І.В. Корунець, В.М. Телія, Я.А. Баран, О.В. Кунін, В.А. Маслова, Г. Безіл, Дж. Кетфорд, М. Ларсон, А. Нойберт, М. Снелл-Хорнбі. Згадані вище вчені вивчали ФО та їх переклад у різноманітних аспектах, які ми враховували в ході нашого дослідження. Лінгвісти Н.Д. Арутюнова й О.В. Афанасьєва вивчали ФО з концептуальним компонентом «час», але переклад цих одиниць мови не був предметом їхніх досліджень, що зумовлює актуальність статті.

Метою статті є висвітлення особливостей перекладу ФО, у яких здійснюється вербалізація базового концепту «час» в англійській мові. Робота базується на денотативному підході (запропонованому Г.Е. Мірамом [11; 12]) до перекладу ФО на позначення концепту «час», релевантному саме для цих одиниць вторинної номінації, а також на класифікації способів перекладу безеквівалентних ФО. Дослідження здійснено на основі аналізу 117 англійських ФО із концептуальним компонентом «час», що має експліцитне та імпліцитне вираження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відмінності між мовою оригіналу (англійською) й мовою перекладу (українською),

наприклад, відсутність інформації про певні явища в мові оригіналу, відмінності в соціальних і політичних реаліях [7, с. 67], несхожість культурних особливостей та особливостей навколишнього середовища, зумовлюють виникнення проблем у процесі перекладу англійських ФО із компонентом «час» українською мовою.

За В.В. Красних, адекватний переклад – це вибір еквівалента, який має вплив на ті самі ділянки когнітивного простору і структури, що й оригінал [6, с. 33]. Дослідник Л.К. Латишев уважає, що передання сенсу й відображення образності ФО, тобто збереження комунікативно-прагматичного потенціалу, є найважливішим [9, с. 30]. Згідно Б.Т. Кашароковим, під час перекладу ФО необхідно звертати увагу на такі чотири аспекти [4, с. 206–207]:

- 1) **лінгвістичний** залежить від компетентності перекладача та знання мови оригіналу, володіння засобами образності. Цей аспект включає знання лінгвістичних і лінгвокраїнознавчих реалій, що стосуються історичних подій, традицій і звичаїв;
- 2) **когнітивний** має за основу фонові знання перекладача, а саме: знання тематики і предмета (важливим є вибір мовних засобів для забезпечення доступності сприйняття й розуміння тексту);
- 3) **ситуативний** стосується усвідомлення перекладачем ситуації (контексту) без наявного ключового слова;
- 4) **прагматичний** базується на суб'єктивних знаннях перекладача.

Н.В. Любчук стверджує [10, с. 222], що під час визначення фразеологічних еквівалентів необхідно враховувати всі мовні рівні (лексичний, граматичний, конотативний аспект, функціонально-стилістичну характеристику).

Для здійснення адекватного перекладу застосовується певна модель. Найбільш поширеними в теорії перекладу є денотативна, семантична, трансформаційна, семантико-семіотична, комунікативно-функціональна та інформативна моделі перекладу.

За денотативною моделлю, переклад ФО із компонентом «час» в англійській мові включає такі операції [12, с. 44–45]:

- 1) перекладач прослуховує (читає) повідомлення тексту вихідної мови;
- 2) перекладач знаходить денотат і концепт;
- 3) перекладач формулює повідомлення мовою перекладу, ураховуючи денотат і концепт.

На думку Г.Е. Мірама, переклад фразеологічної одиниці можна розглядати крізь призму мовного знака [12, с. 40]. Між денотатом і мовним знаком існує зв'язок, який «інтерпретується через ментальний образ денотата» [12, с. 91], тобто концепт «час». Цей концепт не є представленим у фізичному світі й вважається філософською або логічною категорією [13, с. 47]. На думку Г.Е. Мірама й А.М. Гона, «у денотативному підході первинну роль відіграє не денотат, а концепт, породжуваний на основі знака вихідної мови» [11, с. 101]. У статті ФО з компонентом «час» в англійській мові (далі – 31, 32) розглядають-

ся як знаки вторинної номінації. Автор оригінальної одиниці мови реагує на денотат, генеруючи ментальний образ часу, тобто концепт «час» (далі – КЧ1), а потім вербалізує останній у вигляді мовного знака [11, с. 67]:

Д → КЧ1 → 31.

Під час прочитання тексту читач (слухач) реагує на знак, генеруючи на його основі певний образ універсального концепту «час» (далі – КЧ2), який не повністю збігається з концептом 1, тобто з авторським денотатом [11, с. 67]:

31 → КЧ2.

У процесі інтерпретації перекладач спочатку повторює розумові операції читача (слухача), а потім на основі концепту КЧ2 (не повністю збігається з авторським) шукає відповідну одиницю в українській мові [11, с. 68]:

31 → КЧ2 → 32.

Згідно з Г.Е. Мірамом, під час перекладу фразеологічної одиниці на позначення концепту «час» з англійської мови українською не доцільне застосування перекладацьких трансформацій, так як в основі цього підходу лежить пряма відповідність між формами (структурами) різних мов і рівнями еквівалентності [12, с. 101]. Г.Е. Мірам пропонує застосування трьох класів еквівалентності в перекладі [12, с. 109]:

1) **структурно-семантична еквівалентність**, яка передбачає збіг структури, значення та комунікативної інтенції вихідного тексту й перекладу;

2) **семантична еквівалентність**, за якої необхідні збіг значення та комунікативної інтенції вихідного тексту й перекладу (у випадку незбігу структур);

3) **прагматична еквівалентність** позначає збіг комунікативної інтенції вихідного тексту й перекладу за різної структури та значення.

На основі аналізу лексикографічних джерел у ході дослідження було виділено 1 117 фразеологічних одиниць, що вербалізують концепт «час» в англійській мові, та розподілено за рівнями еквівалентності Г.Е. Мірама (таблиця 1).

Дослідник Г.Е. Мірам стверджує, що неможливе однозначне зарахування певних фразеологічних єдностей (ідіом), фразеологічних сполучень і зрощень до того чи іншого класу еквівалентності [12, с. 112], що свідчить про складність і актуальність дослідження цього перекладацького аспекту.

На основі аналізу лексикографічних джерел виявилося, що 82% (913 ФО) фразеологічних одиниць вдалося класифікувати за критеріями Г.Е. Мірама (див. таблицю 1). Структурно-семантичні еквіваленти становлять 172 ФО (16%), семантичні екві-

валенти – 270 ФО (24%), прагматичні еквіваленти, яких, за Г.Е. Мірамом, більшість, становлять 471 ФО (див. таблицю 1). До класу безеквівалентних фразеологізмів нами зараховано 18% (204 одиниці) (див. таблицю 1).

Фразеологічні одиниці діляться на дві групи: ті, які мають еквівалент у мові перекладу, та ФО, що не мають еквівалентів [3; 7].

На думку О.В. Куніна [7; 8] і С.І. Влахова [3], ФО другої групи необхідно перекладати застосуванням кальки. Це дає змогу перекладати безеквівалентні ФО в мові перекладу максимально зберігаючи семантику мови оригіналу, а також створюючи нове сполучення в мові перекладу, яке має ідентичну структуру вихідної одиниці мови [3; 8]. У працях дослідників йде мова й про частковий фразеологічний еквівалент (значення в мові перекладу характеризується адекватністю порівняно зі значенням фразеологізму в мові оригіналу, але відрізняється від нього образною основою та метафоричністю) [3; 8].

Лінгвіст Я.І. Рецкер стверджує, що за умови відсутності еквівалента в мові перекладу перекладач має звернутися до засобів перекладу безеквівалентних одиниць мови. Якщо існує кілька еквівалентів у мові перекладу, виникає необхідність визначити, який із них є доцільним у відповідному контексті [14, с. 244]. ФО можуть зберігати національно-культурні аспекти. У такому випадку найголовніше завдання – це передати національний колорит без заміни фразеологізму еквівалентом, який несе в собі зовсім інші культурні реалії. Фразеологічна одиниця може мати еквівалент у мові перекладу, а контекст його вживання не дає змоги зробити таку заміну [14, с. 187].

Я.А. Баран [2], В.Н. Комісаров [5], О.В. Кунін [8], Я.І. Рецкер [14] виділяють такі способи перекладу безеквівалентних ФО:

1. **Калькування, або дослівний переклад** застосовується у випадках, коли за допомогою інших прийомів, зокрема фразеологічних, неможливо передати цілісність експресивно-емоційного та семантико-стилістичного значення фразеологічної одиниці [2; 5; 8; 14], яке необхідно донести до читача.

Основне в застосуванні фразеологічного калькування – це створення нового сполучення в мові перекладу за умови копіювання структури вихідного фразеологізму [2; 5; 8; 14]. За В.Н. Комісаровим, під час створення фразеологічної кальки потрібно їй надати відповідну форму крилатого виразу [5, с. 140].

2. **Описовий переклад ФО** – це тлумачення, пояснення, порівняння, опис, тобто засоби, які передають у максимально виразній і стислій формі зміст ФО [2; 5; 8; 14]. Для досягнення

Таблиця 1

Класи еквівалентності фразеологічних одиниць (на позначення концепту «час» в англійській мові) за Г.Е. Мірамом

№	Клас еквівалентності за Г. Е. Мірамом	Англійська фразеологічна одиниця	Український відповідник	Кількісне співвідношення	Відсоткове співвідношення, %
1	Структурно-семантична еквівалентність	<i>time presses</i>	<i>час тіснить</i>	172	16
		<i>Strike while the iron is hot</i>	<i>Куй залізо, поки гаряче</i>		
2	Семантична еквівалентність	<i>Creator gives time and takes it again</i>	<i>Бог дає і Бог забирає (час)</i>	270	24
		<i>There is a time for things</i>	<i>На все свій час</i>		
3	Прагматична еквівалентність	<i>You cant teach an old dog new tricks</i>	<i>З молодого як із воску: що хочеш, те й виліпиш</i>	471	42
		<i>Each of us is allotted a certain fixed time on earth</i>	<i>Кожному овочеві свій час</i>		
4	Безеквівалентні ФО	<i>young tartar</i>	<i>неслухняна дитина,</i>	204	18
		<i>to rob the cradle</i>	<i>мати стосунки з кимось набагато молодшим</i>		
		Усього		1 117	100

адекватного перекладу безеквівалентної фразеологічної одиниці потрібно застосовувати вільне сполучення слів (переклад за допомогою дескриптивної перифрази) [5, с. 156]. Під час перекладу безеквівалентного фразеологізму є випадки необхідності вживання не тільки кальки, а й стислої історичної довідки [2, с. 95]. Такий спосіб перекладу називається подвійним, або паралельним.

Безеквівалентні фразеологічні одиниці на позначення концепту «час» в англійській мові не мають відповідників в українській мові. Цей клас у ході аналізу становили 204 фразеологічні одиниці (18% від загальної кількості одиниць), що свідчить про відмінність сприйняття часу, тобто індивідуальної картини світу носія мови та концептуальної картини світу загалом (таблиця 2).

Способи перекладу ФО на позначення концепту «час» в англійській мові подано в таблиці 2. Представлені фразеологізми є безеквівалентними і становлять проблему під час перекладу, оскільки пошук засобів збереження образності цих одиниць мови є досить складним процесом.

Таблиця 2

Способи перекладу англійських безеквівалентних фразеологічних одиниць на позначення концепту «час» українською мовою

№	Спосіб перекладу	Приклади	Кількісне співвідношення (одиниць дослідження)	Відсоткове співвідношення, %
1	Калькування, або дослівний переклад	<i>to time one's remark well – зробити своєчасне зауваження; *flexible time – гнучкий час</i>	31	15
2	Описовий переклад	<i>white Christmas – час Різдва зі снігопадом; time depth – час розвитку, існування (мови, культури, цивілізації)</i>	173	85
		Усього	204	100

Висновки. Отже, ФО з компонентом «час» становлять проблему під час перекладу українською мовою. Денотативна модель, яка, згідно з Г.Е. Мірамом, є релевантною в разі перекладу англійських фразеологізмів, була застосована до цих одиниць мови. У результаті аналізу нами було виявлено, що більша частина еквівалентів фразеологічних одиниць на позначення концепту «час» належить до третього класу еквівалентності, відображаючи відмінності в сприйнятті й категоризації дійсності носіями англійської та української мов.

Під класифікацію еквівалентності Г.Е. Мірама не підпадає 18% проаналізованих ФО. За способами перекладу безеквівалентних ФО до 15% від загальної кількості застосовано дослівний переклад, а більшість (85% від загальної кількості) перекладається за допомогою описового перекладу. Тенденції, виявлені в ході дослідження, свідчать про необхідність різнобічного дослідження перекладу таких одиниць мови, як фразеологізми.

Перспективи подальших досліджень полягають у більш глибокому й детальному дослідженні перекладу англійських ФО українською мовою, а саме: у наявності еквівалентів і виявленні безеквівалентних одиниць.

Література:

1. Англо-український фразеологічний словник: Близько 30 000 фразеологічних виразів / авт.-уклад. К.Т. Баранцев. – 2-е вид., випр. – К.: Знання, 2005. – 1056 с.
2. Фразеологія: знакові величини: [навч. посіб. для студ. факультетів іноземних мов] / [Я.А. Баран, О.М. Білоус, І.М. Зимомря та ін.]. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 256 с.
3. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М.: Международные отношения, 1980. – 342 с.
4. Кашароков Б.Т. Пословицы русского, немецкого и кабардино-черкесского языков – источник изучения культурно-языкового сознания (структурно-семантический и лингвокультурный аспекты): [монография] / Б.Т. Кашароков. – Черкесск: КЧ РИПКРО, 2003. – 246 с.
5. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение: [курс лекций] / В.Н. Комиссаров. – М.: ЭТС, 1999. – 192 с.
6. Красных В.В. Этнопсихоллингвистика и лингвокультурология / В.В. Красных. – М.: Гнозис, 2002. – 284 с.
7. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка: [учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз.] / А.В. Кунин. – 2-е изд. перераб. – М.: Изд. центр «Феникс», 1996. – 336 с.
8. Кунин А.В. О переводе английских фразеологизмов: [монография] / А.В. Кунин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zhurnal.lib.ru/w/wagarow_a_s/transl-bookkunun.shtml.
9. Латышев Л.К. Перевод: теория, практика и методика преподавания / Л.К. Латышев, А.Л. Семенов. – М.: Академия, 2003. – 192 с.
10. Любчук Н.В. Эквивалентность фразеологизмов з етнокультурним компонентом / Н.В. Любчук // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. праць. – К., 2000. – 224.
11. Мирам Г. Профессиональный перевод: [учеб. пособ.] / Г. Мирам, А. Гон. – К.: Эльга Ника-Центр, 2003. – 136 с.
12. Основы перекладу / [Г.Е. Мірам, В.В. Дейнеко, Л.А. Тарантуха та ін.]. – К.: Эльга Ника-Центр, 2003. – 240с.
13. Потаенко Н.А. К языковому освоению временной структуры действительности / Н.А. Потаенко // Вопросы языкознания. – 1984. – № 6. – С. 43–53.
14. Рецкер Я.И. Пособие по переводу с английского языка на русский / Я.И. Рецкер. – М.: Наука, 1974. – Ч. 1: Лексико-фразеологические основы перевода. – 1974. – 388 с.
15. Cambridge Dictionaries Online. – Cambridge Univ. Press, 2015. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dictionary.cambridge.org/>.
16. Oxford Dictionary of English Idioms by A.P. Cowie, R. Mackin, I.R. McCaig. – 2nd ed. – Oxford: Oxford Univ. Press, 1993. – 698 p.

Шнип Ю. В. Перевод английских фразеологических единиц с компонентом «время» на украинский язык

Аннотация. В статье рассматривается перевод английских фразеологических единиц с компонентом «время» на украинский язык с помощью трех классов эквивалентности (по денотативной модели). На основе анализа иллюстративного материала, то есть английских фразеологических единиц, выделены безэквивалентные единицы с компонентом «время» и определены способы их перевода.

Ключевые слова: перевод, фразеологическая единица, компонент «время», денотативная модель, классы эквивалентности, безэквивалентная фразеологическая единица, калькирование, описательный перевод.

Shnip Yu. Translation of English phraseological units with the component “time” into the Ukrainian language

Summary. The article is devoted to translation of English phraseological units with the component “time” into the Ukrainian language with the help of three equivalence classes (denotative model). On the basis of illustrative material analysis (English phraseological units) we have singled out the units without equivalents and identified the methods of their translation.

Key words: translation, phraseological unit, component “time”, denotative model, equivalence classes, phraseological unit without equivalents, loan translation, descriptive translation.

ЗМІСТ

РОМАНСЬКІ, GERMANСЬКІ ТА СХІДНІ MOBI

<i>Vobrovnyk S. M.</i> ETYMOLOGY OF ENGLISH IDIOMS.....	4
<i>Борис Д. П.</i> МЕХАНІЗМИ ТА МОДЕЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ АПЕЛЯТИВАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКИХ НЕОСЛЕНГІЗМАХ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	8
<i>Vysotska R. R.</i> LA REALISATION SYNTAXIQUE DE LA NEGATION DANS LA LANGUE FRANÇAISE.....	13
<i>Грищенко Я. С.</i> СУЧАСНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ ВІРШОВАНОГО ТВОРУ.....	16
<i>Дорошенко О. В.</i> МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕКСПРЕСІВНОСТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ DER DEUTSCHE BÜRGER.....	20
<i>Кійко С. В.</i> СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОМОНІМІЇ СКЛАДНИХ СЛІВ.....	23
<i>Ковальова С. М.</i> МІСЦЕ КОНЦЕПТУ BEAUTY В КОНЦЕПТОСФЕРІ АНГЛОМОВНОГО РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСУ.....	26
<i>Кравцова І. І.</i> ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ВИЗНАЧЕННЯ, ПІДХОДИ, КЛАСИФІКАЦІЇ.....	29
<i>Ладыженская С. Ю.</i> МЕЛОДИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ МОЛОДЕЖНОЙ РЕЧИ В ГЕНДЕРНОМ АСПЕКТЕ.....	33
<i>Лазебна Н. В.</i> ЛЕКСИЧНІ ТА ВІЗУАЛЬНО-ГРАФІЧНІ ІННОВАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ: ЛІНГВАЛЬНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ.....	36
<i>Mesut Kurnaz</i> THE CATEGORY OF INTENSITY AND ITS REFLECTION IN THE AZERBAIJANI PHRASEOLOGY.....	39
<i>Mykhaylenko V. V.</i> STRUCTURING ADVERTIZING DISCOURSE.....	43
<i>Морошану Л. И., Никитина И. В.</i> «MÉTHODE COURTE, FACILE ET PRATIQUE DE LANGUE ITALIENNE» АНТОНИО ПИЛЛЕРА КАК ПАМЯТНИК ЛИНГВО-ДИДАКТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ XIX ВЕКА (СТАТЬЯ 2).....	46
<i>Нікітіна І. В.</i> СТРУКТУРИ ВТОРИННОЇ ПРЕДИКАЦІЇ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ ТЕОРІЙ УСКЛАДНЕНОГО РЕЧЕННЯ.....	49
<i>Ницполь В. І.</i> ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕРСОНАЖА-МАНІЯКА (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ ТОМАСА ГАРРИСА «THE SILENCE OF THE LAMBS» І СТВІВЕНА КІНГА «MISERY»).....	52
<i>Новаковская О. Н.</i> ОППОЗИТИВНЫЕ СЕМАНТИЧЕСКИЕ КАТЕГОРИИ ЖИЗНЬ/СМЕРТЬ В ВЕРБАЛИЗОВАННОМ КОНЦЕПТЕ BLOOD.....	56
<i>Підгірна Н. М.</i> КОМУНІКАТИВНІ ТИПИ КОМПРЕСІВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ.....	59
<i>Попович Е. С., Цапенко Л. Е., Данцевич Л. Г.</i> ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОНЯТИЯ «АБСОЛЮТНЫЙ» В АНГЛИЙСКОЙ ГРАММАТИКЕ.....	62
<i>Правдівцева Ю. С., Здвізова М. О.</i> КРЕАТИВНІ ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	66
<i>Soroka L. T., Pukaliak M. V.</i> ASPECTUAL CLASSES OF PREDICATES IN MODERN ENGLISH.....	69
<i>Савчук Р. І.</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НАРАТИВНОГО ТЕКСТОТВОРЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ ХVІІІ-ХХІ СТОЛІТЬ.....	74
<i>Сай І. В.</i> ЩОДО ПИТАННЯ ПРО СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ ГОМЕРІВСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ (НА ОСНОВІ ПОЕМ «ІЛІАДА» Й «ОДІССЕЯ»).....	78
<i>Смаглий В. М.</i> ВОСПРИНИМАЕМЫЕ ПРОСОДИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОЛИТВЫ В АНГЛИКАНСКОМ БОГОСЛУЖЕНИИ.....	81

НАУКОВИЙ ВІСНИК МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія: ФІЛОЛОГІЯ

Науковий збірник

№ 20 том 2, 2016

Серію засновано у 2010 р.

Коректор – Скрипченко О.О.

Комп'ютерна верстка – Кузнєцова Н.С.

Підписано до друку 04.03.2016 р. Формат 60x84/8. Обл.-вид. арк. 19,37, ум.-друк. арк. 17,67. Папір офсетний. Цифровий друк.
Наклад 200 примірників. Замовлення № 0403-16.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»

(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4392 від 20.08.2012 р.) Україна, м. Херсон, 73034, вул. Паровозна, 46-а, офіс 105.
Тел. (0552) 39-95-80

E-mail: mailbox@helvetica.com.ua